

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

SAİT FAİK ABASIYANIK'IN ESERLERİNDE BİYOGRAFİK UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLEK ÇAKIR

İSTANBUL 2019

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

SAİT FAİK ABASIYANIK'IN ESERLERİNDE BİYOGRAFİK UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLEK ÇAKIR

TEZ DANIŞMANI: DOÇ.DR. MEHMET GÜNEŞ

İSTANBUL 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Dilek ÇAKIR'ın "Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Biyografik Unsurlar" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Muhammet Sani ADIGÜZEL
Üniversitesi Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Muhammet GÜR
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 11/07/2019 tarih ve 2019/04-06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLÖT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	III
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
1.GİRİŞ.....	1
1.1 TÜRK ve DÜNYA EDEBİYATINDA BİYOGRAFİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	1
1.2 EDEBİYAT- BİYOGRAFİ İLİŞKİSİ ve BİYOGRAFİK OKUMA YÖNTEMİ... 6	
2. SAİT FAİK'İN ESERLERİNDE BİYOGRAFİK UNSURLAR.....	12
2.1.AİLE HAYATI	13
2.1.1.Anne, Baba ve Dede	13
2.2.KİŞİSEL HAYATI.....	23
2.2.1 Eğitim	23
2.2.2.Gerçeklikten Kurmacaya Aşk Maceraları	31
2.2.3.Hastalık ve Ölüm Korkusu	67
2.2.4.İşsizliği, Aylaklığı ve Hayat Karşısındaki Başarısızlığı.....	74
2.3. ÖZEL İLGİ ve TUTKULARI.....	94
2.3.1. Balıkçılar	94
2.3.2.Sıradan İnsanlar	117
2.3.3.Bulunmaktan Hoşlandığı Mekânlar.....	124
2.3.3.1. Kahvehaneler, Meyhaneler ve Birahaneler.....	124
2.3.3.2. Pastaneler ve Lokantalar	141
2.4.İKAMET ETTİĞİ MEKÂNLAR.....	142
2.4.1. Adapazarı.....	142
2.4.2. Bursa.....	166
2.4.3. Adalar: Burgazada, Kaşıkadası, Kınalıada, Heybeliada, Sivriada	172
2.4.4. İstanbul	194
2.4.5. Yurtdışında Geçirdiği Hayatına Dair İzler: Grenoble, Napoli, Louvre, Paris, Chatelet, Marsilya.....	218
2.5. İNSAN SEVGİSİ VE YAŞAMA ARZUSU.....	226
2.6. DUYGU VE DÜŞÜNCE DÜNYASINI YANSITAN HİKÂYELERİ	234
2.7. HİKÂYELERİNİ YAZIŞ TEKNİĞİ VE SÜRECİ.....	248

SONUÇ	287
KAYNAKÇA.....	293

ÖN SÖZ

Sait Faik Abasıyanık, Modern Türk hikâyesinin önde gelen isimlerinden biridir. Yazdığı hikâyelerle kendisinden sonra gelen yazarlara Türk hikâyeciliği adına yeni bir yol açmıştır. Memduh Şevket Esenal ile Maupassant tarzı hikâyenin başarılı örneklerini vermişlerdir. Bu bağlamda Türk edebiyatında hikâye türünde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Yazdığı hikâyelerle hem yaşadığı dönemde hem de ölümünden sonra adından sıkça söz ettirmiştir. Hakkında pek çok kitap, tez, makale yazılan adına hikâye yarışmaları ve ödülleri düzenlenen başarılı ve seçkin yazarlardandır.

Sait Faik'in eserlerindeki pek çok olay ve düşünce, hayat hikâyesiyle örtüşür. Kendi hayatına dair izlere eserlerinde rastlamak mümkündür. Hayatından her kesiti ve her anı, onun için önemli olan dostlarından, aşklarından, ailesinden, şehirlere, mekânlara köpeğine kadar her şeyi eserlerine konu edinmiştir. Öyle ki bazı hikâyelerinde kurgu ve gerçeklik o denli iç içe geçer ki bu metinler, tür olarak hikâyeden daha çok okuyucularına içini dökmek için yazdığı bir anı ya da günlük türünü çağırır. Kendisi de bir mektubunda düşündüklerini, duyduklarını, sevdiklerini, üzüntülerini, görüp işittiklerini başkalarına anlattığını, bunu da hikâye aracılığıyla yaptığını anlatır. Yazdıklarını “hikâyeye benzeyen konuşma” olarak adlandırır. Ancak bu eserler her şeyden önce kurmaca bir metin oldukları için bu eserleri yazarın hayatını anlatan bire bir kopyalar olarak okumak hem yazara yapılmış büyük bir haksızlık hem de edebiyatın temel izleklerine ve doğasına uymayan bir yaklaşım olur. Nitekim Sait Faik de bu durumdan rahatsızlığını ve bu duruma itirazını dostlarına yazdığı mektuplarda dile getirir. Sait Faik'in eserlerini, yaşamlarından küçük kareleri kurgu unsurlarıyla birleştirerek okuyucusuyla paylaştığı yazılar olarak okumak ve değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olur.

Türk edebiyatının temel yapı taşlarından biri olan Sait Faik hakkında pek çok kitap, tez, makale, sempozyum vb. kategoride yayınlar yapılmıştır. Ancak onun eserlerinin kaynaklarını, roman, hikâye ve şiirlerindeki biyografik unsurları bir bütün halinde değerlendiren geniş kapsamlı bir çalışma yoktur. Yazarın günlük ya da anı türünde herhangi bir eserinin olmaması biyografisine dair bilgileri edinmede güçlük yaratsa da kitap halinde yayımlanan mektupları ve dostlarının Sait Faik'le ilgili anılarını

anlattığı yazılar, gerek Sait Faik ile gerek de ona yakın isimlerle yapılan röportajlar biyografisine dair bilgilerin tespit edilmesinde önemli yarar sağlamıştır.

Türk edebiyatında hayatı ve eserleri arasındaki ilişkinin en belirgin olduğu yazarlardan olan Sait Faik'in eserlerine kendi hayatından bakma amacıyla yapılan bu çalışma, “Önsöz”, “Giriş”, “Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Biyografik Unsurlar”, “Sonuç” ve “Kaynakça” adlı bölümlerden oluşmaktadır. Giriş bölümünün birinci kısmında Türk ve dünya edebiyatında biyografinin tarihsel gelişimi hakkında bilgi verildikten sonra ikinci kısımda edebiyat- biyografi ilişkisine değinilip biyografik okuma yöntemi hakkında teorik bilgiler tartışılmıştır. Çalışmanın esas kısmını oluşturan “Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Biyografik Unsurlar” bölümünde, Sait Faik'in eserlerine yansıyan biyografik unsurlar şu başlıklar altında incelenmektedir: “Aile Hayatı”, “Kişisel Hayatı”, “Özel İlgi ve Tutkuları”, “İkamet Ettiği Mekânlar”, “İnsan Sevgisi ve Yaşama Arzusu”, “Duygu ve Düşünce Dünyasını Yansıtan Hikâyeleri”, “Hikâyelerini Yazış Tekniği ve Süreci”. “Aile Hayatı” başlıklı bölümde, Sait Faik'in hayatında önemli bir yere sahip olan annesi, babası ve dedesine dair eserlerine yansıyan özelliklere değinilir. “Kişisel Hayatı” başlıklı bölümde, eğitimine dair özellikler, hayatına giren kadınlar, hastalık ve ölüm korkusu, işsizliği, aylaklığı ve hayat karşısındaki başarısızlıkları yine biyografik okuma yöntemiyle ele alınarak incelenir. “Özel İlgi ve Tutkuları” başlığını taşıyan bölümde, balıkçılardan, “sıradan insanlara” olan sevgisinden ve ilgisinden, bulunmaktan hoşlandığı mekânlardan, kahvehaneler, meyhaneler, birahaneler ve pastane ve lokantalardan bahsedilir. “İkamet Ettiği Mekânlar” bölümünde ise Sait Faik'in hayatına etki eden, Adapazarı, Bursa, Adalar, İstanbul ve yurtdışında geçirdiği hayatına dair izlenimleri anlatılır. “İnsan Sevgisi ve Yaşama Arzusu” bölümünde çevresindeki insanlara olan sevgisinden ve tüm varlığıyla hissettiği yaşama tutkusundan bahsedilir. “Duygu ve Düşünce Dünyasını Yansıtan Hikâyeleri” başlıklı bölümde Sait Faik'in duygu ve düşüncelerinin eserlerine yansımalarına değinilir. “Hikâyelerini Yazış Tekniği ve Süreci” başlıklı son bölümde ise hikâyelerini yazış tekniği ve sürecine dair eserlerine yansıyan özellikler konu edinilir.

Çalışmada Sait Faik'in *Medarı Maişet Motoru* (1944, Yokuş Kitabevi; 2. baskısı *Birtakım İnsanlar* adıyla) ve *Kayıp Aranıyor* adlı romanları ile *Şimdi Sevişme*

Vakti adlı şiir kitabı ve *Semaver*, *Sarnıç*, *Şahmerdan*, *Lüzumsuz Adam*, *Mahalle Kahvesi*, *Havada Bulut*, *Kumpanya*, *Havuz Başı*, *Son Kuşlar*, *Alemdağ'da Var Bir Yılan Az Şekerli*, adlı hikâye kitaplarındaki biyografik unsurlar, “biyografik okuma” yöntemleri esas alınarak incelenmiştir. Yazarın *Tüneldeki Çocuk* ve *Mahkeme Kapısı* adlı röportaj-öykü olarak adlandırılan kitapları, *Karganı Bağışla* adıyla kitaplaştırılan mektupları ve *Balıkçının Ölümü- Yaşasın Edebiyat*, *Açık Hava Otel*, *Müthiş Bir Tren*, *Sevgiliye Mektup* adlı kitapları da yazarın biyografisine yönelik birinci kaynaklar olarak değerlendirilerek çalışmada yararlanılmıştır. Yine yazarın dostlarının onun hakkında yazdığı anıları, ölümünün ardından kaleme aldığı yazıları da yararlanılan kaynaklar arasındadır.

Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerindeki biyografik unsurları incelediğim bu zevkli çalışmada, tecrübelerinden ve akademik bilgi donanımından faydalandığım, bu uzun süreçte beni cesaretlendirip fikirleriyle bana yol gösteren, başarıları ve öğrencilerine verdiği değer ve desteklerle bizlere rol-model olan, başarılarımız karşısında bizden çok sevinip mutlu olan ve her zaman daha iyi bir akademik kariyer konusunda bizleri cesaretlendiren değerli hocam Doç. Dr. Mehmet Güneş'e, bu süreçte desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim, daima yanımda olup beni destekleyen aileme ve gerek lisans gerek yüksek lisans öğrenimim boyunca bilgilerinden istifade ettiğim tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Dilek ÇAKIR

03/01/2019

ÖZET

Türk edebiyatının temel yapı taşlarından biri olan Sait Faik, yazdığı şiir, roman ve özellikle de hikâyeleri ile Modern Türk edebiyatında yeni bir dönem açmıştır. Sait Faik'in eserlerinde ilk göze çarpan özellik, kendi hayatı ile eserleri arasındaki müthiş uyumdur. İlk kitaplarından itibaren başlayan bu özellik son kitaplarına kadar devam eder. Eserleri âdeta yazarın hayatını kronolojik bir düzlem içinde okuyucunun önüne serer. Anne- babası ve dedesinden çocukluğuna dair aklında kalan anılara, aldığı eğitimden gittiği okullara, hayatına giren kadınlardan yaşadığı, hayatında iz bırakan şehirlere, yurt dışı deneyimlerinden insan sevgisi ve yaşama arzusuna, duygu ve düşüncelerinden, yapmaktan hoşlandığı eylemlere, hayallerine, sevdiği sokaklar, parklar ve kahvelere kadar yaşamına dair herhangi bir kesitin izlerini eserlerinde bulmak mümkündür.

Bu çalışmanın amacı Türk edebiyatında önemli bir yeri olan Sait Faik'in eserlerindeki biyografik unsurları, akademik veriler ışığında, biyografik okuma yöntemiyle bütüncül bir şekilde ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Sözcükler: Sait Faik Abasıyanık, Biyografik Unsurlar, Modern Türk Edebiyatı

ABSTRACT

Sait Faik, who is one of the fundamental building blocks of Turkish literature has opened a new era in the Modern Turkish literature with his poems, novels and especially his stories. The first striking feature of Sait Faik's works is the great harmony between his life and his works. Starting from the first books, this feature continues until the last books. His works reveal the life of the author in front of reader in a chronological plane. It is possible to find traces of any section of his life in his works, from memories about his childhood which had been remanied from his mother, father and grandfather, from education to scholls he has gone, from the women who are entered his life to cities which leave traces in his life, from abroad experiences to desires tol ive with human love, from his emotions and thoughts to actions he loves, to his dreams, favorite streets, parks and coffeehouses.

The aim of this study is to reveal the biographical elements of Sait Faik's works which has an important place in Turkish literature, in the light of the holistic and academic data.

Key Words: Sait Faik Abasıyanık, Biographical Elements, Modern Turkish Literature

KISALTMALAR

bkz. : bakınız

çev. : çeviren

haz. : hazırlayan

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

s. : sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

vb. : ve benzeri

YKY : Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

1.GİRİŞ

1.1 TÜRK ve DÜNYA EDEBİYATINDA BİYOGRAFİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Yunanca canlılık, hayat anlamlarına gelen “bios” ve yazı şekil anlamlarına gelen “graphein” kelimelerinin birleşiminden doğan biyografi, edebiyat, sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda başarı kazanmış kişilerin hayatlarını, başarılarını ve eserlerini objektif bir bakış açısıyla anlatan edebi bir türdür. Kelimenin Türk diline girişi ise Fransızca “biographie” kelimesinden olur.¹ Biyografisi yazılacak kişiler genellikle toplum tarafından örnek alınan, herkesçe tanınmış ve hayat hikâyesi merak edilen kişiler arasından seçilir. Biyografi, hem Dünya edebiyatında hem de Türk edebiyatında sevilen türler arasındadır. Biyografinin yaşamını konu aldığı kişinin hayat hikâyesi kaleme alınırken nesnel ve objektif bir bakış açısıyla yazılmasına dikkat edilir.²

Dünyada ilk biyografi örnekleri Yunan ve Roma medeniyetlerinde görülen tercüme-i hâl kitaplarıdır. Biyografinin kaynağı Doğu medeniyetlerindeki şecere araştırmaları ile Yunan tarihinin fikirlerinin birleşimidir. Batı edebiyatında biyografi türünün ilk örneğini Plutarkos’un verdiği iddia edilir. “Ben tarihler değil hayatlar yazıyorum” diyen yazar, tarihin bir dalı olarak düşünülen biyografinin edebiyata dâhil edilmesini sağlar. Ortaçağ’da İngiltere’de etik ve teolojik kavramlarının yer verildiği azizlerin yaşamını anlatan “hagiography” (hayat hikâyesi) türü gelişmiştir. 17. yüzyılın sonlarında ise biyografi alanında Izaak Walton ismi öne çıkar. *Lives* isimli çalışması objektiflik açısından tartışılabilir da türün ilk örneklerinden olması dolayısıyla önemlidir. 18. yüzyıl biyografik eserler açısından verimli bir dönem olmuştur. Bu dönemin öne çıkan ismi ise Dr. Samuel Johnson olur. Johnson, kendi teorisini oluşturarak biyografi türüne “pure” (saf) hale getiren biyografidir. Biyografinin roman ile ilişkisinin gelişmesini, biyografik metinlerde mektupların ve diyalogların kullanılmasını sağlar. 19. yüzyılda ise biyografinin öne çıkan ismi Samuel Smiles olur. Smiles, “doğru kurallar işe yarar ama doğru modeller çok daha fazlasına yarar” düsturuyla önemli biyografiler yazar. 20. yüzyılda biyografi türünün öncüsü, *Eminent Victorians* adlı

¹ *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*, AKM Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001, Cilt: 1, s. 45

² Mustafa İsen, *Ötelerden Bir Ses Akçağ Yayınları*, Ankara 1997, s. 1-27.

çalışmasıyla ilk modern biyografi örneğinin yazarı olarak kabul edilen Lytton Strachey'dir.³

Belli bir alanda kendini ispatlamış kişilerin hayatının anlatan biyografi insanlık tarihiyle eş değer bir geçmişe sahiptir. Başlangıçta tarih içinde yer alan bu tür, zamanla bağımsız bir bilim dalı hâline gelmiştir. Konusu insanların hayat hikâyelerini tespit etmek olan biyografiye Doğulu ve Batılı tarihçilerin büyük çoğunluğu oldukça önem vermişlerdir. Bu anlamda İslam dünyasında tarih, çok fazla dikkate alınan türlerden biridir. Onun alt dalı olan biyografi de onunla birlikte değer kazanır. Çünkü İslam tarihçiliği, Hz. Peygamber'in hayatının incelenmesiyle yani biyografi ile başlar. Daha sonra İslam tarihinde önemli kişilerin hayatları da biyografiye konu olur. Zamanla biyografi çalışmaları, giderek dil bilimcileri, şairleri, hekimleri ve diğer meslek mensuplarını da kapsayan bir tür haline gelir. Bu tarz meslek mensuplarıyla alakalı ilk eserler ise mutasavvıflarla ilgili yazılır. Türk biyografi tarihinde ilk örnekler mutasavvıf biyografileridir.⁴

Orhan Okay, biyografiyi "İslam milletlerinin, dolayısıyla Osmanlı'nın da, Batı'dan almadığı, kendi öz malı bir bilim alanı" olarak tanımlar.⁵ Bu sebeple Türk edebiyatında ilk biyografik eserler, VII. ve VIII. yüzyıllardan itibaren, İslam dini çerçevesinde ve tarih kökenli olmak üzere iki ayrı kanalda gelişimini sürdürür. İlki İslam dini çerçevesinde gelişen ve son peygamber Hz. Muhammed'in hayatını anlatan siyer türü, ikincisi ise tarih kökenli Orhun Yazıtları ve Yenisey Yazıtları'dır. Harold Nicolson biyografiyi: "Biyografi, anma içgüdüsünü tatmin etmek için icat edilmiştir: Aileler, ölüyü anmayı arzu eder bu yüzden ağıtlarımız, kitabelerimiz bulunmaktadır; kabileler, kahramanlarını anmak ister bunun için destan ve menkıbelerimiz vardır; kilise, kurucularını anmayı ister bu yüzden azizleri anlatan hikâyeler (saints) vardır." şeklinde tanımlamaktadır.⁶ Bununla beraber din ve tarikat büyüklerinin yaşamlarını ve kerametlerini konu alan menakıbnameler de bu türün örnekleri arasında sayılır. Türk edebiyatında ilk biyografik eser, Malik Bahşi'nin Feridüddin Attar'dan çevirdiği

³ Necati Çavdar, "Tarihsel Biyografi İnşasında Sübjektiflik Sorunu", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 60, (2017), s. 631-632. s. 627-644.

⁴ Mustafa İsen, *Ötelerden Bir Ses* Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 1-27.

⁵ Orhan Okay, "Tarihin Üvey Evladı: Biyografi", *Kâğıt Medeniyeti*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s. 125-128.

⁶ Nursel Duruel, "Hayat, Biyografiler, Biyografyalar", *Jale Baysal'a Armağan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1993, s. 75.

Tezkiretü'l Evliya'dır. Klasik Dönem Osmanlı edebiyatında ise biyografik yazım geleneği tezkire ile devam eder. “Zikr” kelimesinden türetilen tezkire, geçmişte belli bir meslekte yetişmiş kişilerin yaşam öykülerinin toplandığı yapıtlara verilen genel addır. Ancak Türk edebiyatında genellikle şairlerin hayat hikâyelerinden ve şiirlerinden örnekler sunan eserlerde kullanılmıştır. Tercüme-i hâl, hâl tercümesi gibi isimlerle de anılır. Türk edebiyatında tezkire türünün ilk örneğini ise ünlü Çağatay şairi Ali Şir Nevâi, Mecâlisü'n Nefâis isimli eseriyle vermiştir. Anadolu sahasında ilk tezkire ise Edirneli Sehî Bey'in kaleme aldığı Heşt Behiş'tir. Modern anlamda biyografi türünün ilk örnekleri ise Tanzimat Dönemi'nden itibaren verilmeye başlanır. Namık Kemal, Ahmet Mithat, Fatma Aliye gibi isimler bu dönemde biyografi türünün örneklerini veren yazarlar arasındadır. Bu dönemde batılı anlamda biyografinin en güzel örneğini ise “Victor Hugo” ve “Voltaire” adlı eserleriyle Beşir Fuad verir. Bir sanatçıyla ilgili ilk biyografi kitabı ise, Ahmet Mithat Efendi'nin Beşir Fuad adlı eseridir.⁷

Sonraki dönemlerde ise biyografi türü gelişimini sürdürerek başarılı örneklerini vermeye devam eder. Zamanla “biyografik roman” denilen, kurguyla gerçekliğin içi içe geçtiği ayrı bir türü de ortaya çıkar. Biyografik romanın tanımı ise “gerçekten yaşamış birisinin hayatının hem gerçek bilgi, belge ve bulgulara bağlı kalarak gerçekçi bir biçimde, hem de kurmaca dünyayı içeren roman kurgusu içinde anlatıldığı eserler” şeklinde yapılır.⁸ Irving Stone ise biyografik romanı, “Kişinin yaşam serüvenini gerçekçi sanat biçimine dönüştürme” olarak tanımlar.⁹ Bu tür, yazarların/şairlerin hayat hikâyesinden yola çıkılarak yeni kurmaca bir metin oluşturulmasıyla ortaya çıkar. Ancak buradaki gerçeklik biyografi türünde olduğu gibi tamamen objektif bir biçimde değil, kurgu unsurlarını da bünyesinde barındırdığı için subjektif bir biçimde ele alınır.

Biyografik roman türünün Türk edebiyatındaki ilk örneği ise 1932 yılında yazılan Hasan Âli Yücel'in *Goethe Bir Dehanın Romanı* isimli eseridir. Yine Mehmet Emin Erişirgil'in *Bir Fikir Adamının Romanı Ziya Gökalp ve İslamcı Bir Şairin Romanı: Mehmet Akif*, Tahir Alangu'nun *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, Yusuf Ziya Ortaç'ın *İsmet İnönü*, Yüzbaşı Selahattin Yurtoğlu'nun *Yüzbaşı*

⁷ Sinem Çelebioğlu, “Türk Edebiyatı'nda Modern Biyografinin Doğuşu”, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 18-24.

⁸ Nurullah Çetin *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara 2009, s. 232.

⁹ Emin Özdemir, *Yazınsal Türler*, Bilgi Yayınları, Ankara 2002, s. 285.

Selahattin'in Romanı Türk edebiyatının ilk biyografik türde eserlerindedir. Oğuz Atay'ın ünlü bilim adamı Mustafa İnan'ı geniş kitlelere tanıtmak amacıyla yazdığı *Bir Bilim Adamının Romanı* adlı eseri diğer biyografik romanların alışlagelmiş yapısının dışındadır.¹⁰

1990'lı yıllara gelindiğinde Türk edebiyatında biyografik roman türünün önemli noktalara geldiği görülür. Necati Cumalı'nın büyük dayısı Zülfikar Bey'in hayatını anlattığı *Viran Dağlar*, Nermin Bezmen'in dedesinin hayatını anlattığı *Kurt Seyt ve Shura* ile *Kurt Seyt ve Murka*, Ayşe Kulin'in kuzeni Aylin Devrimer'in biyografisini anlattığı *Adı Aylin*, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Ahmet Yesevi'nin hayatını konu aldığı *Can Ocağında Pişen Aş*, Atilla Şenkon'un Nazlı Eray'ın hayatını anlattığı *Bütün Düşler Nazlı'dır* vb. Modern Türk edebiyatında öne çıkan biyografik romanlardandır.¹¹

Bir biyografi eserinin her şeyden önce tarihsel gerçeklik bağlamında oluşturulması gerekmektedir. Modern bir biyografi eserinde olması gereken en önemli özellik tarihsel gerçekliktir. Hayat hikâyesi anlatılan kişinin yaşamına dair olmayan bir olayı eklemek ya da olan bir olayı hiç olmamış gibi göstermek ya da hiç değinmemek doğru değildir. “Bir biyograf istediği kadar yaratıcı olabilir. Hatta bazen daha fazla yaratıcılık da olumlu olabilir ama biyograf, elinde bulunan materyaller dışında başka materyalleri hayal ederek eserinde kullanmamalıdır.” Eserinde gerçeklik ile kurmacanın arasındaki uyumu bozmadan harmanlayabilmelidir. “Bir biyografin amacı icat etmek değil keşfetmektir.” İdeal bir biyografi yazarı elindeki gerçeklik ile kurgunun unsurlarını eşit ve birinden birini ihmal etmeyecek derecede okuyucuya sunmalı sık sık araya girerek gerçeklikten öte tahminlerine ve yorumlarına yer vermemelidir. Sidney Lee'ye göre: “Biyografi, ciddi olmalı, okurların merakını canlı tutmalı ve hayatı yazılan kişinin kişiliğini doğru bir biçimde aktarmalıdır.”¹²

¹⁰ Mustafa Apaydın, “Biyografik Roman Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi Üzerinde Bazı Dikkatler”, *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, (2005), s. 167.

¹¹ Mustafa Apaydın, “Biyografik Roman Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi Üzerinde Bazı Dikkatler”, *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, (2005), s. 168.

¹² Sinem Çelebioğlu, “*Türk Edebiyatı'nda Modern Biyografinin Doğuşu*”, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 8-10.

Bir biyografi yazarı hayatı yazılacak kişiye dair her türlü bilgi ve belgelere sahip olmak zorundadır. Bu bilgi ve belgeler resmi kayıtlar, anılar, mektuplar, günlükler, akademik çalışmalar ve öznenin yazdığı eserlerdir. “Hayatı yazılacak olan konu kişi, bir yazarsa, ortaya koyduğu eserlerin, kendi yaşamına dair fazlasıyla bilgi içerme ihtimali yüksektir. André Maurois’ın belirttiği gibi, bir yazarın yarattığı karakterler sayesinde, o yazarın iç dünyasını tanıma şansı elde edilebilir. Örneğin David Copperfield vasıtasıyla Dickens, Evan Harrington vasıtasıyla Meredith ya da Fabrice ve Julien sayesinde Stendhal tanınabilir. Çünkü bir romanda yaratılmış olan karakter, aslında yazarın tüm kişiliğini ele veren özelliklere sahiptir.” Bilgiler toplandıktan sonra yazma aşaması da çok önemlidir. Bir biyografi yazılırken kronolojik düzene uyulmalıdır. Bunun yanı sıra kişinin yaşadığı çağda, yaşadığı topluma göre değerlendirilmesi de önem arz eder. Biyografide yaşamı anlatılacak kişi bu kurallar dikkate alınarak değerlendirilmeli ve hayat hikâyesi kaleme alınmalıdır. Biyografiye kişisel yorumları ve değerlendirmeleri katarak objektif bir anlatının dışına çıkmak, hem yazılan esere hem de hayatı anlatılan kişiye zarar verir. Aynı zamanda “bir biyografin aynı anda aydın bir tarihçi, bir edebiyat eleştirmeni, bir yazar ve bir psikiyatrist olabilmesi gerekmektedir.” İyi bir biyografi yazarı tüm bunları göz önünde tutarak eserini kaleme almalıdır.¹³

¹³ Sinem Çelebioğlu, “Türk Edebiyatı’nda Modern Biyografinin Doğuşu”, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 10-17.

1.2 EDEBİYAT- BİYOGRAFİ İLİŞKİSİ ve BİYOGRAFİK OKUMA YÖNTEMİ

Türkçe Sözlükte biyografi: “Yaşayışları ve yaptıkları ile ilgi çekici görülen önemli kişilerin hayatına ait derlenen bilgilerin düzenli olarak anlatıldığı yazı türü, hayat hikâyesi.” gibi anlamlara gelir.¹⁴

Biyografi, edebi eserin meydana geliş sürecini aydınlatan unsurlarla ilişkili olarak değerlendirilebilir. En eski edebi türlerden biri olan biyografi, kurgusal unsurlarla birleştiğinde, en önemsiz görünen hayatı bile doğru bir şekilde hikâye edilebilirse ilgi çekici hâle getirir. Biyografi yazarının problemleri sadece onun ve yazarın problemi olmaktan çıkıp tüm toplumun, tarihçinin, sosyoloğun problemleri olur. Bu noktada biyografi yazarının ulaştığı belgeler, mektuplar, yazarı tanıyanların söyledikleri ve hatıraları, verilen bilgilerin doğruluğu ve hatıraların güvenilirliği önemlidir. Bu aşamada iki soru dikkat çeker:

1) Biyografi yazarı, biyografiyi yazarken eserlerin kendisini delil veya dayanak olarak kullanmada ne kadar haklıdır?

2) Edebi biyografinin ortaya koyduğu sonuçlar eserlerin kendisinin anlaşılmasında ne kadar geçerli ve önemlidir? Her iki soruya da olumlu cevap vermek mümkündür. Eski zamanlarda yaşayan biyografi yazarları, biyografik çalışmaları sırasında kullanabileceği özel içerikteki bilgilere sahip değildir. Sadece doğum kayıtları, evlilik belgeleri, dava dosyaları vb. gibi genel belgelere ulaşabilirken günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle birlikte daha özel bilgilere ulaşmak da mümkündür.¹⁵

Wellek, bir sanat eserinin en aşikâr sebebinin onun yaratıcısı olduğunu söyler. Bu yüzden edebi eserin yazarın hayatı ve kişiliği ışığında değerlendirilip açıklanması, edebiyatın en eski ve en oturmuş yöntemlerinden birisidir.¹⁶ Yazarlar/şairler bir edebi eseri kaleme alırken ister istemez yaşadığı toplumdan, anılarından, gözlemlerinden faydalanır. Bunları da eserine yansıtır. Elbette ki yazarın/şairin ortaya çıkardığı her

¹⁴ Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, Cilt I, s. 287.

¹⁵ René Wellek- Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, çev., Ömer Faruk Huyugüzel, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s. 85-86.

¹⁶ René Wellek- Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, çev., Ömer Faruk Huyugüzel, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s. 85.

kurgusal metindeki unsurların birebir onun hayat hikâyesiyle örtüştüğünü söylemek yanlış olur. Ancak birçok eserde bu ikisi arasında yadsınamaz bir uyum olduğu da gerçektir.

Kurgusal dünyanın gerçekliği ile yaşadığımız hayattaki gerçeklik arasında bazı paralel bağlantılar bulunabilir. Ancak bu, hiçbir zaman kurgusal metinlerin birebir gerçek yaşamın kopyası olduğu anlamına gelmemektedir. Bir yazar eserini oluştururken farkında olarak ya da olmayarak yaşamından izlere eserlerinde yer verebilir. Ya da tam tersi gerçek yaşamda değiştirmek istediği olayları, unutmak istediği hatıraları, bilinçaltında kalan duygu ve düşünceleri, gerçekleşmesini beklediği hayallerini eserleri vasıtasıyla bilinç yüzeyine çıkarabilir. Yazarların/şairlerin oluşturdukları eserler, onların bilinçaltındaki bastırılmış düşüncelerinin bilinç yüzeyine yüceltilerek yansıtılmış halleridir. Bu her yazarın eserinde kiminde az kiminde fazla olmak kaydıyla mevcuttur. Bunun oranını belirleyen kişi ise yine yazarın kendisidir.

Edebiyatın hakikatle ilişkisi her zaman tartışmaya açık konulardan biri olmuş, bu ikisi arasındaki ilişki her devirde sorgulanmıştır. Edebiyatın çoğu zaman hakikatle ilişkisi yoktur. Edebiyatın ne özü ne de işlevi buna uygun değildir. Çünkü edebiyatın anlamı duygusaldır. Ancak bu, edebiyatın hakikatle ilişkisinin hiç olmadığı anlamına da gelmemektedir. Yazarın hayatla, toplumla, insanla, dünyayla ilgili söylemek istediklerini eserleri vasıtasıyla dile getirdiği söylenilebilir.¹⁷ Sonuç olarak edebiyatın hakikatle ilişkisi ne büsbütün reddedilebilir ne de tamamıyla savunulabilir. Edebi eserler, yazarın hayatından, içinde yaşadığı toplumdaki tarihten, beklentilerinden, hayallerinden izler taşıyan kurmaca metinlerdir. Edebiyatın hakikati, edebiyatın kendi dünyasında yarattığı kendine özgü gerçekliktir. Edebiyatın ilk ve esas işlevi ise kendi tabiatına sadık kalmaktır.¹⁸

Wellek, bir edebi eserin onu meydana getiren kişinin şahsi duygu ve yaşantılarının bir kopyası olduğu görüşünü tamamen yanlış bulur. Sanat eseri ile yazarın hayatı arasında sıkı bir ilişki bulunduğu zamanlarda bile, bu durumdan hiçbir zaman “sanat eseri hayatın basit bir kopyasıdır” çıkarımının yapılmaması gerektiğini dile

¹⁷ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1988, s. 219-243.

¹⁸ René Wellek- Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, çev., Ömer Faruk Huyugüzel, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s. 33-44.

getirir. Biyografik yaklaşımın, bir sanat eserinin basitçe birtakım yaşantılarının somutlaştırılıp ortaya çıkması değil daima benzer tarzda yaratılmış bir eserler serisinin en son örneği olduğu gerçeğini unutturduğunu aktarır. Her sanat eserinin biyografik açıdan yorumlanmasının ve biyografide kullanılmasının her durumda dikkatli bir araştırma ve soruşturmayı gerektirdiğini çünkü sanat eserinin biyografi için bir belge niteliği taşımadığını belirtir.¹⁹

Anlatı kişisi/kişileri birçok yönden yaratıcısıyla benzerlik gösterir. Bu da geçmişten bugüne kurmaca metinlerdeki olaylar ve kişiler ile gerçek hayattaki olaylar ve kişiler arasında benzerliklerin tartışma konusu olmasına sebep olur. Bu tartışmalar da zaman içinde “biyografik okuma” yönteminin doğmasına sebep olur. “Edebi metinlerden hareketle yazarların/şairlerin hayat hikâyesine ilişkin saptamalarda bulunan inceleme yöntemine “biyografik okuma/eleştiri” adı verilmiştir. Bundan sonra da bir yandan “biyografik okuma”yı esas alan inceleme yönteminin doğru olup olmayacağı tartışılırken, diğer yandan da bu yöntemin esasları belirlenmeye çalışılmıştır.”²⁰

Sanatçının eseri ve kişiliği arasında sıkı bir bağ olduğu ilkesine dayanan biyografik eleştiri, sanatçının eseri ve hayatı arasında bir ilişki olduğu teorisini savunur. Berna Moran, biyografik eleştirinin iki ayrı türü olduğunu belirtir. Bunlardan birincisi bir yazarın/şairin hayatını yazmaktır. Burada amaç edebi eseri yorumlamak değil, alanında farklılık yaratan yazarın hayatını okuyucuya aktarmaktır. Bu yöntem sanatçı ve eseri arasında herhangi bir ilişki olduğunu savunmaz. Yazara dönük eleştiri ise bunun tam tersini iddia eder. Yazar/şair ile eseri arasında yadsınamaz bir paralellik olduğunu savunur. Bu ilke iki amaç için kullanılır:

- 1) Eserleri aydınlatmak için sanatçının hayatını ve kişiliğini incelemek.
- 2) Sanatçının psikolojisini, kişiliğini aydınlatmak için eserlerini bir belge gibi kullanmak.

¹⁹ René Wellek- Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, çev., Ömer Faruk Huyugüzel, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s. 89.

²⁰ Mehmet Güneş, *Sabahattin Ali'nin Eserlerinin Kaynakları*, Hece Yayınları, İstanbul 2016, s. 19.

Berna Moran bu iki yöntemin de incelemeyi yapacak kişiye ve yerine göre kullanılabileceğini söyler. Bu noktada önemli olan yazarın anlatmak istediğiyle eserin anlatmak istediği arasındaki ayrımın farkında olabilmektir. Bunlar kimi zaman aynı olsa da ikisi arasındaki ayrımın farkında olunması önemlidir.²¹

Bir eserde biyografik unsurlar incelenirken en önemli noktalardan biri yazarın hayat hikâyesinin yanı sıra içinde yaşadığı çağın ve toplumun sosyolojik yapısıdır. Yazarın yaşamı ve yaşamına dair olayların eserlerine yansıyan yönleri incelenirken bu noktalara dikkat etmek objektiflik bakımından önemlidir. Çünkü yazar ister istemez içinde yaşadığı toplumdan, o toplumun örf ve âdetlerinden, sosyolojik yapısından etkilenir ve bunu da yine aynı istemsizlikle eserlerine yansıtır. Bunun dışında yazarın/şairin aile yapısının, çocukluğunun, eğitiminin, geçmişinin, sıkıntılarının, kabiliyetlerinin, fikirlerinin tesirlerine, izlerine eserlerinde rastlamak mümkündür. Bu durum karşısında Taine'nin yaklaşımı şu şekildedir:

“Manevi bilimlerle ilgili eserlerin babası sadece ruh değildir. Eserin ortaya çıkışına insan her şeyiyle katılabilir; karakteri, eğitimi ve hayatı, geçmişi ve yaşamakta olduğu ânı, ihtirasları, kabiliyetleri ve meziyetleri, sıkıntıları, fikirlerinin ve tesirlerinin ifadesini bulduğu hemen her şey, düşündüğü ve yazdığı şeylerde iz bırakır. Balzac'ı anlamak ve onun hakkında bir hükme varabilmek için onun ruh halini ve hayatını iyi bilmek gerekir.”²²

Yazarın/şairin hayatının tanıkları olan kabul edilen eserlerinde yaratıcısına ait izlere rastlamak, yazarın/şairin penceresinden hayata bakmak olarak da yorumlanabilir. Çünkü bu yapıtlar yazarlarının uzun yıllar boyunca meydana getirip oluşturduğu kültürel, fikirsel ve hayatta tanık olduğu olaylar karşısında oluşan birikimlerdir. Ancak kimi zaman yazarın/şairin eserde kendini gizlemek adına kendi karakterinden, düşüncesinden ve hayatından tamamen farklı kişilere ve olaylara yer verdiği de olur. Bu gibi durumlarda eserde yazarın/şairin hayatına dair bir çıkarım yapmak çok zordur. Zaten olası bir çıkarım da okuyucuyu yanlış yönlendirmek olacaktır. Bu sebeple her zaman yazarların ya da şairlerin eserlerinde ondan bir iz aramak ya da zoraki çıkarımlarda, yorumlarda bulunmak doğru değildir. Eldeki veriler ışığında değerlendirmelerde bulunmak daha sağlıklı bir yaklaşımdır.

²¹ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, 109-110.

²² Manon Maren-Grisebach, *Edebiyat Bilimin Yöntemleri*, çev. Arif Ünal, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1995, s. 9.

Sait Faik'in eserleri kurmaca dünya ile hayat hikâyesindeki benzerliklerin fazla olduğu eserler arasındadır. Bu ikisi arasındaki paralellik herhangi bir çatışmaya dönüşmeden ve okuyucuyu rahatsız edecek kurgusal metnin unsurlarının dışına çıkmadan eserlerinde sunulur. Öyle ki okuyucunun Sait Faik'in özellikle hikâyelerini okurken onun kendi hayatını, beklentilerini, anılarını ya da sıradan bir gününü, herhangi bir anını okuyucuyla paylaştığı bir yazı okuyor izlenimine kapıldığını söylemek pek de yanlış olmaz. Sait Faik, Türk edebiyatında bunu başarabilen Ahmet Mithat Efendi, Tevfik Fikret, Orhan Kemal, Sabahattin Ali, Oğuz Atay vb. sayılı yazarlar arasındadır.

İnci Enginün, Sait Faik'i tanımlarken: "Hikâyecilerimiz arasında en seçkin olanlarındandır." ifadelerini kullandıktan sonra hikâyelerinin çoğundaki kahramanların kendisiyle benzerlik gösterdiğini vurgular. Sait Faik'in eserlerine hâkim olan duygu, insandan başlayarak tabiatın her unsuruna sinen sevgidir. Bu esas itibarıyla onun dünya görüşünü de okuyucuya bildirir. İçi yaşama sevinciyle dolu olan Sait Faik çevresinde şahit olduğu olayları, sevgisizlikleri "bütün unsurları gerçekten alınmış fakat gerçek dışı bir dünya kurarak" hikâyelerinde anlatır.²³

"Edebi metinlerin yazarların hayatından bağımsız bir anlayışa sahip olmadıkları" tezinden ve Cemal Süreya'nın "Şairin hayatı şiire dâhildir."²⁴ sözünden yola çıkılarak Sait Faik'in kurmaca eserlerinde anlattıklarının kendi yaşamından olaylara ve düşüncelere bir çeşit tanıklık görevi yaptığı söylenilebilir. Sait Faik Abasıyanık, Türk edebiyatında eserlerinde biyografik unsurlara en fazla rastlanan kişilerin başında gelir. Yaşamına dair hemen hemen her olaya eserlerinde rastlamak mümkündür. Yapılan bir araştırmaya göre Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde İstanbul 198, kahve 379, lokanta 53, ada 112, park 46, insan 1057, anne 228, aşk 98, balık 340, balıkçı 200, ölüm 68 defa geçer.²⁵ Bu da Sait Faik'in hikâyelerinde yer alan ana unsurlara ve hikâyelerinin hangi kavramlar etrafında oluştuğuna dair güzel bir örnektir. Yaşamında önem verdiği kavramlarla hikâyelerinde yer alan kavramların sayısı arasında paralel bir bağlantı vardır. İnsan, İstanbul, ada, balık-balıkçı, kahve, park kelimelerinin hikâyelerinde geçme sıklığı, gerçek hayattaki sevdiği kavramlar ve mekânlarla birebir

²³ İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001, s. 299-302.

²⁴ Salim Çonoğlu, *Hikâye ve Romanlarında Ahmet Mithat Efendi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2015, s. 193-194.

²⁵ Mehmet Mehdi Ergüzel – Esra Kirik, "Sait Faik Abasıyanık'ın Hikâyelerinin Söz Varlığı Üzerine", *Turkish Studies*, Volume 7/4, (2012), s. 61-63.

örtür. Bu da Sait Faik'in yaşamıyla hikâyelerinin ne denli iç içe geçtiğine iyi bir örnek oluşturur.

2. SAİT FAİK'İN ESERLERİNDE BİYOGRAFİK UNSURLAR

Türk edebiyatının önemli isimlerinden Sait Faik'in eserlerinde biyografik unsurlar azımsanmayacak derecede fazladır. Eserleri ve hayatı paralel okunduğunda aralarındaki uyum hemen dikkat çeker. Hikâyeleri başta olmak üzere romanları ve şiirleri incelendiğinde eserlerinde oluşturduğu kişilerin kendi yaşamından izler taşıdığı göze çarpar. Anıları, hayalleri, beklentileri, duygu ve düşünceleri, yaşadığı yerler, sevdiği mekânlar Sait Faik'in hayat hikâyesiyle benzer özellikler göstererek eserlerinde yer alır.

Fahri Taş, sanatçıların dış dünyadan algıladıklarını iç dünyalarıyla birleştirerek bunları eserlerine aksettirdiklerini söyler. Sait Faik'in bütün yazılarının kendi mizacının, kendi iç dünyasının yansımasından ibaret olduğunu, dil, üslup, konu, çevre ve kişilerin pek az sanatçıda Sait Faik kadar kendisi olduğunu dile getirdikten sonra şunları söyler:

“Gözlemci-gerçekçi bir bakışla yaklaştığı konularda bile kişilerin dramından çok kendi sıkıntılarından doğan dramı yansıtmıştır. Bu bir yerde Sait Faik ile kahramanlarının özdeşleşmesi demektir. Onun başarısı bu suni dramı kendi aşırı duygusallığı ile yoğurup umuma mâl etmiş olmasıdır. Hikâyelerine bu açıdan yaklaşıncaya devamlı olarak kendini anlattığını görürüz. Bir başka deyişle, kendi hayatı ile kahramanlarının hayatı iç içe verilmiş ve bu yoldan evrensele varan noktalar yakalanmıştır...”

(...)Sait Faik'in hikâyelerinde çeşitli tipte insanlar yer alır. Balıkçılar, çocuklar, ev kadınları, aylaklar, çiftçiler, sokak kadınları, sarhoşlar, öğretmenler hemen akla gelen tiplerden birkaçıdır. Bu tiplerde kendisinden bir şeyler mutlaka vardır.”²⁶

Sait Faik eserlerini kurgularken izlenimlerinden, tanık olduğu veya bir yerlerde duyduğu olaylardan, geçmişte yaşadıklarından yararlanır. Bu yönüyle Sait Faik'in eserleri biyografik okumaya çok müsaittir. Türk edebiyatında onun kadar hayat hikâyesini eserlerine yansıtan çok az yazar vardır. Onun eserlerinde oluşturduğu kişilerde her zaman Sait Faik'ten bir parça bulmak mümkündür. Bu kişiler bazen çocukluk yıllarına dair anıları bazen yaşadıkları mekân ve aşkları bazen duygu ve düşünceleri bazen de hayat karşısında aldığı tavrı genel olarak yansıması itibarıyla Sait Faik'ten izler barındırır.

²⁶ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 18, s. 22.

2.1.AİLE HAYATI

2.1.1.Anne, Baba ve Dede

Sait Faik, 23 Kasım 1906'da Adapazarı'nda, Ramazan Bayramı'nın birinci günü dünyaya gelir. Nüfusa Mehmet Sait olarak kaydedilir. Sonradan babasının ve amcasının göbek adı olan "Faik" de ismine eklenir. Çevresi tarafından zamanla "Sait Faik" ismiyle çağrılır.²⁷ Babası, kereste ve ceviz kütüğü alım satımıyla uğraşan Mehmet Faik Bey'dir. Dedesi, o günlerde aydın kişilerin uğrağı olan bir kahve işleten Sait (Seyit) Ağadır. Onun da babasının Celep Mehmet Ağa olduğu bilinmektedir. 22.01.1963 tarihinde ölen annesi ise kentin ileri gelenlerinden Hacı Rıza'nın kızı Makbule Hanım'dır.²⁸

Baba tarafından soyu Mehmed Efendi'ye dayanır. Mehmed Efendi, Sait Faik'in dedesi Seyyid'in babasıdır. "Abasızlar" adı, Mehmed Efendi'nin yaşadığı bir olay neticesinde aileye halk arasında verilen bir lakaptan ileri gelir. Lakabın ortaya çıkışıyla ilgili olay, Mehmed Efendi'nin başından geçer. Mehmet Efendi, takayla İzmit taraflarından geçerken üzerindeki aba suya düşer. Bu olay üzerine yanında bulunan arkadaşları ona "Abasız" derler. Halk arasında bu isim yaygınlaşır. Böylece Mehmed Efendi'nin çocukları "Abasızzâdeler" adıyla tanınır.²⁹ Soyadı kanununun çıkmasıyla da aile, "Abasıyanık" soyadını alır. Sait Faik ileride "Abasıyanık" soyadının ve ailesinin çok tanınacağını düşünür.³⁰ Ancak Sait Faik'in adı zamanla soyadının önüne geçer. Sait Faik'in adı söylendiğinde artık soyadını ihtiyaç duyulmaz. Sait Faik, Yaşar Nabi'ye gönderdiği mektupta bu durumdan şikâyetini: "Sonra benim soyadımı Necip Fazıl Bey, Adalı koymuş. Belki güzel bir ad fakat aile ismimizi soyadı aldığımız için siz şayet koyarsanız Sait Faik Abasıyanık deyiniz." sözleriyle dile getirir.³¹

1920'de Yunanlılar Adapazarı'nı işgal edince, Seyyid Efendi aile fertlerini göç eden halkla beraber Hendek taraflarına gönderir. Fakat kendisi evini terk etmez. Bu durum Sait Faik'in "İlk Okuyucu" mektubunda şöyle anlatılır:

²⁷ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, Şûle Yayınları, İstanbul 1999, s. 33.

²⁸ Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1959, s.7.

²⁹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 27.

³⁰ Ülker Abasıyanık Otman, "Amca Kızından Sait Faik'e Dair", *Sait Faik 90 Yaşında*, Derleyen: Perihan Ergun Turgut, Bilgi Yayınevi, Ankara 1996.s. 68.

³¹ Sevgül Sönmez, *A'dan Z'ye Sait Faik*, YKY Yayınları, İstanbul 2007, s. 18.

“(…)Dedem babama:

-Nasıl olsa onu burdan atacaksınız. Ne diye bırakıp gideyim evimi; bırakayım yaksınlar, yıksınlar mı? Yetmiş yaşında adama ne yaparlar? Şurdan şuraya gitmem. Siz döndüğünüz zaman ekmek istersiniz oğul. demişti.”³²

Aile Adapazarı'na döndüğüne Sait Faik'in dedesi Seyyid Efendi ölür. Adapazarı, Orhan Camii bahçesine defnedilir. 1934'ten sonra ise Orhan Camii'nden alınarak Yorgolar'daki aile mezarlığına defnedilir. Sait Faik'in amcasının oğlu Raşit Abasıyanık'tan edinilen bilgilere göre Sait Faik'in babası Mehmet Faik Bey, Seyyid Efendi'nin üç çocuğundan en büyüğüdür. 1910 yılında Sait Faik ilköğrenimine başlamadan önce tahrirat kâtibi olarak Karamürsel'e tayin edilir. Bu memuriyet, üç yılı aşkın bir süre devam eder. Mehmet Faik Bey, üç yıl sonra 1913 yılında ise memuriyetten ayrılıp ticarete başlar. Birinci Dünya Savaşı sırasında Adapazarı'nın Yunanlılar tarafından işgal edilmesiyle 1920 yılında şehri terk etmek mecburiyetinde kalır. 1922 yılında ise ailesinin diğer fertleriyle birlikte tekrardan Adapazarı'na döner. Memuriyetten ayrıldıktan kısa bir süre sonra eşi Makbule Hanım ile de aralarında bir geçimsizlik başlar. Bu geçimsizlik sebebiyle üç buçuk yıl birbirinden ayrı yaşarlar. Bu süre zarfında Sait Faik, babasıyla beraber kalır. Annesini ise ancak haftada bir gün görme fırsatı bulur³³

Sait Faik'in aile hayatından birçok kesit ya da unsur hikâyelerinde yansıma bulur. Sait Faik'in “Paşazade” hikâyesindeki hikâye anlatıcısıyla Sait Faik arasında çocukluk anıları, konak yaşamına dair sahip olunan hatıralar bakımından benzerlikler bulunur. Hikâyedeki anlatıcı, Hüsamettin adında bir paşanın kocaman duvarları arasına hapsedilmiş, bahçesi çam ağaçlı, havuzu balıklı ve fiskiyeli eski konaklardan birinde oturur. Hikâye anlatıcısı bu evde annesiyle birlikte oturmaktadır. Hikâyede, hikâye anlatıcısının annesinin o işe gittikten sonra bütün gün evde yalnız oturduğunu, ne konu komşunun ne de Şişli taraflarında oturan eski akrabaların konağa ayak basmadığı anlatılır. Sait Faik'in anne tarafından dedesi de Adapazarı'nda kasabanın ileri gelen, tanınmış aileleri arasındadır.³⁴ Ayrıca Sait Faik ve annesi de Şişli'de yalnız

³² İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s.28.

³³ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 28-29.

³⁴ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 27.

oturmaktadır.³⁵ Tüm bu özellikler Sait Faik ile hikâye anlatıcısı arasında benzerlik oluşturur. Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“Ayşelerin evi sur haricindedir. Bizimki, Hüsametdin Paşa'nın kocaman duvarları arasına hapsedilmiş, bahçesi çam ağaçlı- havuzu balıklı ve fiskiyeliymiş- eski konaklardandır.

(...)Anam koca konağın içinde hatıraların, duvarlara asılmış, Hüsametdin Paşa'dan kalma yağlıboya resimlerin, sedef kakmalı cıgara tablalarının arasında günlerini bir böcek gibi geçirirdi.

(...) Ne konu komşu evimize ayak basar, ne Şişli taraflarında oturan eski akrabalar konağımıza uğrardı.”³⁶

“Bir İlkbahar Hikâyesi” hikâye kişinin, babasının memuriyeti sebebiyle bir Anadolu kasabasında olduğunu ve o sıralarda on iki yaşında olduğunu söylemesiyle başlar. Sait Faik, 1906 yılında dünyaya gelir. Babası 1910 yılında tahrirat kâtibi olarak Karamürsel'e tayin edilir ve 1913 yılına kadar burada görev yapar.³⁷ *Mahalle Kahvesi*, kitabının yayınlanış tarihi ise 1950'dir. Hikâye kişinin, “tam otuz sene evvel on iki yaşındaydım.” cümlesi bu noktada dikkate değer bir unsurdur. Kitabın yayınlanış tarihinden otuz sene önceye gidildiğinde yıl 1920 olur. Her ne kadar kitabın basılış tarihi 1950 de olsa kitabın içindeki bu hikâyenin yazılma yılı tam olarak bilinmez. Ancak *Mahalle Kahvesi*'nden bir önce basılan *Lüzumsuz Adam*'ın 1948 yılında basıldığı düşünülürse “Bir İlkbahar Hikâyesi”nin yazılış tarihinin 1948-1950 yılları arasında olduğu çıkarımına varılabilir. Bu tarihlerden Sait Faik'in de babasının memurluk görevi için gittiği, bir Anadolu kasabası olan Karamürsel'de olduğu sırada on iki yaşında olduğu bilgisi edinilir. Bu durum Sait Faik ve hikâye kişisi arasında büyük bir benzerlik oluşturur. Hikâye kişisi, babasının bir başka yere tayin edilmesiyle buradan ayrıldıklarını söyler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Tam otuz sene evvel on iki yaşındaydım. Anadolu'nun bir şehrinde bulunuyorduk. Babam memurdu.

³⁵ Tahir Alangu, *Sait Faik İçin*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1968, s. 13.

³⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Paşazade”, *Şahmerdan*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Basım, İstanbul 2016, s. 61.

³⁷ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 28-29.

(...)Arabaya atladık. İki parça eşyamız arkaya bağlanmıştı. Babam başka bir yere tayin edilmişti. Yola çıktık...”³⁸

Sait Faik’in babası da 1910 yılından 1913 yılına kadar Karamürsel’de kalır. Daha sonra ise buradan ayrılarak Adapazarı’na döner. Bu durum hikâye kişisiyle Sait Faik arasında bir benzerlik oluşturur. Ancak hikâye kişisinden farklı olarak Sait Faik’in babası Karamürsel’den tayin sebebiyle değil, memurluktan istifa ederek ticarete atılmak sebebiyle bulunduğu yerden ayrılır.³⁹

Yazarın çocukluğuna, dedesine dair anılarına ve çocukluğunun geçtiği kasabaya ait gözlemlerine “Hancının Karısı” hikâyesinde de yer verdiği söylenilebilir. Hikâye, adı belirtilmemekle birlikte Adapazarı olması muhtemel bir şehirde geçer. Hikâyede mısır tarlalarından, kasabasının havuzu fiskiyeli gazinosundan ve tarlalarda ekin biçen köylülerden bahsedilmesi bu şehrin Adapazarı olması ihtimalini kuvvetlendirir. Hikâye kişisi, dedesine ait anıları hatırlarken, ıhlamur kokusunu, nezleleri, kızılçık ağaçlarını hatırlar. Tüm bu anıların içinde ihtiyar bir adam olan dedesini ve dokuz yaşında bir çocuk olan kendisini de anımsar. Hikâye kişisinin eskiye dair anımsadığı bu hatıralar Sait Faik’in çocukluğuna ait hatıralarla benzer özellikler gösterir. Sait Faik de çocukluğunu Adapazarı’nda dedesi ve ninesiyle birlikte geçirir. Çocukluğuna dair anılarında hep Adapazarı’nda çocukluğunu geçirdiği ev ve bu evde birlikte yaşadıkları dedesi vardır. Bu hikâyede de, ihtiyar bir adam olan dedesiyle, hikâyenin anlatıldığı yıllarda küçük bir çocuk olan kendisi ve o yıllara dair anılar, kurgusal düzlemde buluşturularak okuyucuya aktarılır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Evet yine niçin, bir karanlık evi, bir ihtiyar adamı, onun öksürüğünü, onun cıgarasının dumanını, evin bahçesinde kızılçık ağacındaki ökseye yapışmış bir sükûtu arıyorum?

(...)Ben bu yaz gününde ıhlamur kokusuyla kışları... nezleleri... kızılçık ağaçlarını... hepsinden evvel ve sonra bir ihtiyar adamı hatırlıyorum. Bu ihtiyar adam dedem... Ben dokuz yaşında bir çocuk...”⁴⁰

³⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Bir İlkbahar Hikâyesi”, *Mahalle Kahvesi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 10. Basım, İstanbul 2017, s.98-99.

³⁹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 28-29.

⁴⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Hancının Karısı”, *Sarıç*, s. 51.

“Semaver” hikâyesindeki birbirine bağlı anne oğul ilişkisi de Sait Faik ile annesi Makbule Hanım arasındaki ilişkiyi hatırlatır. Hikâyede Ali, annesiyle yaşayan bir çocuktur. Oturdıkları evde yalnız ikisi kalır. Sait Faik de babasının ölümünden sonra annesiyle birlikte Burgazada’ya taşınır. Sait Faik ölene kadar bu evde birlikte yaşarlar. “Kemal Bekir, Burgazada’daki evlerinde Makbule Hanım odaya girince, Sait Faik’in saygıyla ve usulca toparlanıp ayağa kalktığını ve sonra annesi ile konuşurken onu hayranlıkla dinlediğini belirtir. 1951 yılında karaciğerine baktırmak için gittiği Paris’ten beş günde dönmesinin sebebini de biraz karaciğerinden parça alınması korkusundan biraz da annesinden uzak kalmanın verdiği şaşkınlığa bağlar.”⁴¹ Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğluyla beraber tekrar yatağa düştükleri zaman bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın mesut sayılabilirdi. Mesutları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan, çocuğun anasından başka gelirleri var mıydı?..”⁴²

Medarı Maişet Motoru romanı kişisi Fahri ile Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Fahri, Maçka’da bir apartmanda annesi ve babasıyla birlikte yaşar. Ailenin tek çocuğudur. Bu aile, dedelerinden beri fazla sıkıntı çekmeyen ancak çok fazla bolluk içinde de yaşamayan bir ailedir. Sait Faik’in ailesi de Adapazarı’nın ileri gelen ailelerindedir ve maddi yönden sıkıntı çekmezler. Bu yönden rahat bir hayatları olur. Ayrıca Sait Faik de tek çocuktur. Ailesinin kendisinden başka çocukları olmaz. O da ailesiyle birlikte Şişli’de oturur.⁴³ Romanda annesi ve babası Fahri’yi uzaklaştırmak için amcasının yanına göndermeye karar verirler. Amcasından mektup geldiğini, onu yanına çağırdığını söyleyerek bu yolculuğa Fahri’yi ikna ederler. Fahri’nin trenle yaptığı bu yolculukta ineceği durak Arifiye’dir.⁴⁴ Arifiye, Adapazarı’na bağlı bir ilçedir. Sait Faik’in de gerek baba gerek de anne çevresi Adapazarı’na bağlıdır.⁴⁵ Ayrıca Fahri’nin Darülfünun’da Edebiyat Fakültesi okuması da Sait Faik ile bir başka benzer yönünü

⁴¹ Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 140.

⁴² Sait Faik Abasıyanık, *Semaver*, “Semaver”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 9. Basım, İstanbul 2017, s. 1-2.

⁴³ Muzaffer Uyguner, *Sait Faik İçin*, s. 12.

⁴⁴ Arifiye, Sakarya iline bağlı 39.000 nüfuslu bir ilçedir. Sakarya’nın Sapanca, Geyve, Erenler, Sedirvan ilçelerine de komşudur. (Ayrıntılı bilgi bkz. Sakarya İl Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi <http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/tr-112516/sakarya-genel-bilgiler.html>)

⁴⁵ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 27.

oluşturur. Sait Faik de kısa bir dönem Darülfünun'da Edebiyat Fakültesi'nde okumuş ancak daha sonra bu bölümün kendine göre olmadığını anlayınca fakülteyi yarıda bırakmıştır. Tüm bu anlatılanlar, romanda şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

“Maçka'da Kanarya Apartmanı'nın dördüncü katında bir ana baba ile bir oğuldan ibaret bir aile oturuyordu... Buraya giren her adama derhal çok uzun, iyi seneler görmüş, dedelerinden beri sıkıntı çekmemiş, fakat fazla bolluk da görmemiş bir ailenin kibar eşyaları, sessiz bir şekilde adeta hitap ediyordu...

(...)-Babası Rıza Bey:

-Amcanın mektubuna bak, dedi. Muhakkak gitmelisin. Biraz hava almış olursun. Şu tatilden istifade et...

(...)-Elbette iyi olacak! Senin gibi Darülfünun talebesine ne kadar lazımsa, dalgıç da o kadar lazım...

(...)Güle güle Fahri Bey kardeşim. Üniversite talebesi Bay Fahri desem gelir mi?

-Gelir Ragıp Efendi, o kadar kâfi. Edebiyat Fakültesi'nde desen daha iyi...⁴⁶

Romanda Fahri, annesini; yüzüne bakınca sinirli olarak görünmesine rağmen bu siniri bir iki dakika sonra hemen geçen, ellili yaşlarda biri olarak anlatır. Saçları, sarı ile gri arasında bir renk tonunda, özenle taranmış, bazen de kıvrılarak dalgalı bir görünüm verilmiş temiz ve bakımlı bir kadın olarak betimlenir. Sait Faik'in annesi Makbule Hanım'da otoriter ve bütün işlerin kendi iradesine uygun olarak düzenlenmesini isteyen bir kadındır.⁴⁷ Fotoğraflarından görüldüğü kadar dış görünüş itibarıyla da romanda tasvir edilen anne tipine benzer özellikler gösterir. Romanda Fahri'nin annesi şu şekilde tasvir edilir:

“(...)Işıkların yanmasıyla beraber evin sahibesi olduğu anlaşılan kadının yaşının da elliye yaklaştığı belli oluyordu. Yüzüne bakınca çok sinirli fakat bu hiddetin dakikalık, hatta saniyelik olduğu, yoksa haddizatında fazla dürüst, temiz bir insan olduğu anlaşılıyordu.

⁴⁶ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5. Basım, İstanbul 2017, s. 59, s. 65, s. 78, s. 82.

⁴⁷ İbrahim Kavaz “Sait Faik Abasıyanık” s. 31.

Gözlerinin altında oldukça büyük deri sarkıntıları vardı. Şaçları itinayla taranmış, hatta zaman zaman ondüle yaptırılmış, sarıya, bir ütü sarartısına benzer bir sarılıkla gri renkteydi. Büyük gözleri, çok belli kaşları, benlerle dolu bir yüzü vardı...⁴⁸

Sait Faik'in baba izleğini temele alan hikâyesi yok denecek kadar azdır. Dedesi, ninesi ve annesi onun için insanların en iyisidir. Babasını da sever ancak aralarında bir uzaklık bulunur. Babasına söylemesi gereken her iş için araya annesini koyar.⁴⁹ Annesi ile babasının ayrı yaşadığı zamanlarda, annesinden ayrı kalması onu annesine daha bağlı hale getirir. “Kendi âleminde hoş meşrep fakat oğluna destek olmayan” babanın etkisi Sait Faik'in hayatı ve kişiliği üzerinde etkili olur. “Çekingen, kendisini çevresinden de kendisinden de gizleyen, anlamak ve anlaşılacak istemeyen bir kişiliğe doğru yol alırken, babadan çok anneye yakınlık duyan biri olur.”⁵⁰ Sait Faik'in baba motifi etrafında şekillenen iki hikâyesi vardır. Bunlardan ilki ve en belirgin olanı “Müthiş Bir Tren” hikâyesi, diğeri ise “Gümüş Saat” hikâyesidir. Bu hikâyelerin ikisinin de Sait Faik öldükten sonra yayımlanan *Az Şekerli* kitabında yer alması da dikkati çeken bir başka noktadır. Sait Faik, bu hikâyeleri daha önce yazmış ama kendisi isteyerek herhangi bir kitabında yer alan hikâyelere dâhil etmemiştir. Bu hikâyeler, ancak onun ölümünden sonra yayımlanmayan hikâyelerinin derlenip toplanmasıyla oluşturulmuştur.

“Gümüş Saat” hikâyesinde hikâye kişisi, babasının ölümünden sonra, doktorları bile kandırmayı başardığı sahte bir sinir hastalığının, bayılmalarının ve titremelerinin başladığını söyler. Bu sahte hastalıkla, herkesi kandırmayı başarır. Bunu yapmasının sebebi ise babasını kıskanmasıdır. Komşulardan, kahvedeki arkadaşlara kadar herkes, babasının ölümüyle ilgilenir. O, ise babasının ölümünü düşünüp, üzülmeye gereken kişinin yalnızca kendisinin hakkı olduğunu düşünür. Bunun içinde bu sahte sinir hastalığını bularak, dikkatleri babasının ölümünden almayı plânlar. Bütün bunlara sebep babasına olan sevgisidir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Hastalık bende babam öldüğü gün başladı. On bir yaşındaydım. Babamı çok severdim...”

⁴⁸ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 60.

⁴⁹ Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 10.

⁵⁰ İbrahim Kavaz, Sait Faik Abasıyanık, s. 55-56.

Onun ölümüyle başlayan sinir hastalığım, bayılmalarım, titremelerim doktorları bile aldatmıştı. Sahiden hasta olduğumu sanıyorlar, tebdilihava tavsiye ediyorlardı. Ama ben, kendim çok iyi biliyordum ki hasta değildim... Bunu niçin yapardım bilir misiniz? Babamın ölüsünü kıskanırdım da ondan. Herkes onun ölümüyle alakadardı. Komşulardan tutun da kahvedeki arkadaşlarına kadar! Ne hakları vardı? Onu yalnız ben seviyordum. O halde ben düşünüp üzülmeliydim. Onlara ne oluyordu? İşte, etrafımı saranların babamın ölümünü benimle alakadar olup unutmaları için bu sinir buhranı oyunlarına başlamıştım.”⁵¹

“Müthiş Bir Tren”de hikâye kişisi, hikâyeye, anlattığı şeyin gerçekten bir seyahatte başından geçen bir olay mı yoksa rüyasında gördüğü bir olay mı olduğunu bilmediğini söylemesiyle başlar. Maltepe mi, Kartal mı, Pendik mi olduğunu hatırlayamadığı bir istasyonda başından geçen olayları anlatır. İstasyondan trenin gelmesiyle hareket ettiği esnada, on sene önce evli olduğu eşini görür. Onu, beraber aldıkları, bir benzerinin de kendi üstünde bulunduğu pardösüden tanır. Biraz ileride ise yeşil gözleriyle kendisine bakan, oğlu Hasan'ı görür. Daha sonra sırasıyla Çanakkale’de gözünün önünde vurulan en iyi arkadaşını, sonra da mektepteki musiki hocasını görür. Sait Faik, hikâye kişisinden farklı olarak hiç evlenmemiştir.⁵² Bir çocuğu da yoktur. Ama hikâyenin en başında belirttiği, bu olayın bir rüyada gerçekleşmiş olabileceği hadisesi bu noktada önemlidir. Sait Faik’in böyle bir olayı rüyasında görmüş olması ya da gerçekten evlenip, bir çocuk sahibi olsaydım, acaba nasıl olurdu, diye düşünerek bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“Rüyamda mı gördüm. Yoksa bir seyahatte mi başımdan geçti. Böyle şey olur mu? Oralarını geçelim. Böyle bir vakayı rüyada da görsem yine başımdan geçmiş sayılır. Başımdan geçmemiş olsa içimden, rüyamdan, hüyamdan geçer miydi? Küçük bir istasyonda tren bekliyordum. İstasyon Maltepe mi, Kartal mı, Pendik mi hatırlamıyorum...

(...)İliklerime kadar ürperdim. Bu benim on sene evvel karımdı. Oydu. Muhakkak oydu. İşte beresi, işte beraber aldığımız, eşini hâlâ üzerimde taşıdığım pardösü...

(...)Çocuk büyük yeşil gözleriyle gözümün içine bakıyordu. Tiril tiril titredim. Bu oğlum Hasan'dı...

⁵¹ Sait Faik Abasıyanık, “Gümüş Saat”, *Az Şekerli*, s. 57.

⁵² Samet Ağaoğlu, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 143.

(...)Bu Çanakkale’de gözümün önünde vurulan en iyi arkadaşım Hüsnü’ydü. Elinde çakı, bir elma soyuyordu... Öteki sivil adamda kimi göreceğim diye onun tarafına döndüm. Mektepteki musiki hocamızdı...”⁵³

Hikâye kişisi, öteki kompartımda, bir köşede gazetesini okuyan bir adam görür. Adamın yüzü gazeteden görünmemektedir. Yalnız kır saçları görünür. Adam gazeteyi kaldırdığında ise göz göze gelirler. Bu adam, onun babasıdır. Hikâye kişinin yüzüne, kabahatliymiş, sanki acı bir şeyler söylemek istiyormuş gibi bakar. Sonra söylemek istediğinden vazgeçmiş gibi bir hâl takınır. Hikâye kişisi bir şey söylese kızacakmış gibi kaşlarını çatar, baba, diye seslendiğinde ise biraz sarsılır. Hikâye kişinin çok çekindiği babası gözlerini üzerine dikerek: “Yaptığın terbiyesizliği biliyorum. Bir daha yapmamaya bak ve sus.” der gibidir. Öteki kompartımda ölmüş olduklarını hatırladıkları kişiler, gözlerini kaldırmış babasına kafa tutmaya çalışan bu çocuğa bakmaktadırlar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(...) Bir bana, bir de köşede yüzü okuduğu gazeteden gözükmeyen bir adama döndürüyorlardı gözlerini. Bu adamın yüzünü göremiyordum. Yalnız kır saçları görünüyordu. Gazeteyi şöyle bir kaldırdı. Babamdı. Rengi soluktu. Göz göze geldik. Yüzüme sanki kabahatliymişim gibi baktı. Bir şey söylemek, acı bir şeyler söylemek istiyormuş gibiydi. Sonra vazgeçti. Kaşlarını ben bir şey söylersem çok kızacakmış gibi çattı. Yine gazetesini yüzüne kapadı. “Baba!” diyebildim. Yerinde bir sarsıldı. Gazeteyi hışırtı ile açıp kapadı. Gözlerini, o çok çekindiğim baba gözlerini bir ilanın üstüne dikti. “Bir tek laf daha istemem, kâfi. Yaptığın terbiyesizliği biliyorum. Bir daha yapmamaya bak ve sus! der, gibiydi.

Öteki, kendilerini çoktan unuttuğum ölümler gözlerini, babasına kafa tutmaya çalışan çocuğa, bana dikmişlerdi...”⁵⁴

Hikâye kişinin ölülerle bir istasyonda karşılaşmasını anlatan Sait Faik’in bu hikâyesi, hikâye kişinin istasyonda karşılaştığı kişiler arasında babasının da bulunması dikkate değerdir. Çünkü Sait Faik’in öteki hikâyelerinde, hayatına giren kişiler, tanık olduğu olaylar, annesi, dedesi, büyükannesi anlatılmasına rağmen babasına hiç değinilmemiştir. Baba figürü, ilk defa bu kadar net “Müthiş Bir Tren” hikâyesinde geçer. Hikâyede anlatılan babanın, hikâye kişinin yüzüne bakmaması, kaşlarını

⁵³ Sait Faik Abasıyanık, “Müthiş Bir Tren”, *Az Şekerli*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, İstanbul 2017, s. 47-50.

⁵⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Müthiş Bir Tren”, *Az Şekerli*, s. 50.

çatması, onunla konuşmaması ve “yaptığın terbiyesizliği biliyorum.” der gibi bakması, Sait Faik’in kafasındaki baba figürünü yansıtmaları bakımından önemlidir. Hikâye kişisi, babasının karşısında ona kafa tutmaya çalışan bir çocuk gibidir. Sait Faik’in çocukluk günleri, Birinci Dünya Savaşı’nın getirdiği yokluk ve sıkıntılardan uzak bir biçimde, annesinin, dedesinin ve ninesinin sıcak ve yakın ilgileriyle geçer. Babası, işleri dolayısıyla onunla fazla ilgilenemez. Bu yüzden de aralarında belli bir mesafe vardır. Babasından bir isteği olursa araya annesini koyarak bu isteğini dile getirir.⁵⁵ Bu yönüyle Sait Faik’in hikâyede, gerçekte de babasıyla ilişkisini yansıtan diyalogları ve durumları anlatmış olması olasıdır. Buradan hareketle de Sait Faik’in hayatı boyunca bir işte çalışmaması, onun için seçilen okullarda okumaması, hiç evlenmemesi gibi özelliklerini babasına bir başkaldırı olarak nitelenebilir.

⁵⁵ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s.2.

2.2.KİŞİSEL HAYATI

2.2.1 Eğitim

Sait Faik, ilk öğrenime Adapazarı'nda yabancı dilde eğitim verdiği için “Gavur Mektebi” olarak adlandırılan Rehber-i Terakki okulunda başlar. Daha sonra yine Adapazarı'nda bulunan Adapazarı İdadisine devam eder. Ancak şehir Yunanlılar tarafından işgal edilince Sait Faik'in öğrenimi de yarıda kalır. Babası ileride onu kendi işlerine bakacağı biri olarak yetiştirmek ister. Annesinin hayali ise onun hariciyeci olmasıdır. 1924 yılında babasının işleri dolayısıyla İstanbul'a taşındıkları zaman Sait Faik de İstanbul Sultanisine (İstanbul Erkek Lisesi) kaydolar. Burada Arapça hocasının minderine iğne koymak suçundan bütün sınıfla beraber Bursa Lisesi'ne sürgüne gönderilir. Liseyi bitirip İstanbul'a döndüğü zaman “yazma sanatının öğretildiği yer” olarak düşündüğü Darülfünun'a (İstanbul Üniversitesi) Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne 949 numaralı öğrenci olarak kaydolar. Buradan beklentilerini karşılamadığı, kendisine Uygurca öğretildiği gibi sebeplerle öğrenimini yarıda bırakarak ayrılır. 1930 yılında eğitimine devam etmek için babasının zoruyla yurtdışına gider. Ancak buradan da herhangi bir diplomaya sahip olmadan geri döner.⁵⁶ Sait Faik'in eğitim hayatının tüm bu aşamalarının hikâyelerine yansıdığı görülür. Hikâye kişileri aracılığıyla okuyucularına eğitim hayatının her safhasını kurgulayarak anlatır.

“Alemdağ'da Var Bir Yılan” hikâyesinin kişisiyle Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Hikâye kişisi, Süleymaniye'de Kirazlı Mescit Sokağı'nda oturur. On yedi yaşlarındadır ve liseye gitmektedir. Hikâye kişisi, yıllar sonra tekrar bu liseye geldiğinde okulun bahçesindeki büyük çam ağacının yerinde olmadığını görür. Daha sonra bu çam ağacının bir yangında yanmış olabileceği ihtimalini dile getirir. Münir Paşa Konağı'nın yağlıboya tavanları da çoktan kül olmuştur. Bu yangınla beraber hikâye kişisinin yatağı, yorganı, anıları da yanmıştır. Sait Faik de babasının ticari işlerini İstanbul'a taşınması sonucu, ailesiyle birlikte Şehzadebaşı Bozdoğan Kemerinde Kirazlı Mescit Caddesi'nde 7 numaralı eve taşınır.⁵⁷ Sait Faik, İstanbul'a geldiklerinde on yedi yaşındadır. Burada İstanbul Sultanisi'ne (Erkek Lisesi) kayıt

⁵⁶ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 35-38.

⁵⁷ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 3.

olur.⁵⁸ Bu lise o yıllarda Münir Paşa Konağı'nda eğitim vermektedir. Bu yönleri itibarıyla Sait Faik ve hikâye kişisi benzerlik gösterir. Bu durum hikâyede şu cümlelerle okuyucunun dikkatine sunulur:

“Günlerden cuma. Mektep tatil. Süleymaniye’de Kirazlı Mescit Sokağı'nda oturuyoruz. Ben on yedi yaşlarındayım. Münir Paşa Konağı'nın çam ağacını hatırlıyorum. Lisenin bahçesindeki büyük çam ağacı bir yangında kül olmuş olabilir. Münir Paşa Konağı'nın yağlıboya tavanları çoktan duman ve kül olmuştur. Tahtakuruları da yanmıştır. Yatağım, yorganım, gözyaşım yanmıştır. Havuzlar yanmıştır. Yapraklarını kışın dökmeyen ağaçlar yanmıştır. Anılar, anılar yanmıştır. Yanmış oğlu yanmıştır. Beni bugüne getiren kitaplar yanmıştır.”⁵⁹

“Sarnıç” hikâyesinde de Sait Faik ile hikâye kişisi arasında öğrenim gördüğü okullar bakımından benzerlik vardır. Hikâye kişisi, Kirazlı Mescit'te iptidai mektebine yazılır. “Dağın eteğine beyaz minarelerle sarılmış ve türbelerin bulunduğu” bir şehirde lise öğrenimini tamamlar, ardından İstanbul Darülfünun'a giderek öğrenim hayatına burada devam eder. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)bir mahalle mescidindeki iptidai mektebini, bahçesinde bir Roma belediye reisinin burunsuz heykeli dikili lisemizi, İstanbul Darülfünun'u, bir iki Darülmualimat kızını hatırlar ve bu kadar süratle geçmiş bir zamanın hesabını tutardık. Arkadaşım:

Hatırlar mısın? derdi. İptidai mektebimiz Kirazlı Mescit'ti.”⁶⁰

Muzaffer Uyguner, “Sarnıç” hikâyesinden yola çıkarak Sait Faik'in Adapazarı'nda bir mahalle mektebine gittiğini söyler. İstanbul'a döndüklerinde ise Bozdağan Kemerli'nde Kirazlı Mescit Caddesi'nde 7 numaralı evde otururlar. Bir müddet İstanbul Sultanîsi'ne giden Sait Faik daha sonra hocasının masasına iğne koymak suçundan tüm sınıfla birlikte Bursa Lisesi'ne sürülür. Daha sonra ise öğrenimini İstanbul Darülfünun'un da devam ettirir.⁶¹ Hikâye kişisi tüm bu öğrenim gördüğü okullar yönüyle Sait Faik ile benzerlik göstermektedir.

Sait Faik'in Bursa Lisesi'nde yazdığı “Zembekli Saat” ve “Uçurtmalar” adlı ilk hikâyeleri, yazdığı ilk şiir denemeleri, edebiyat hocası Mümtaz Bey'in yaptığı

⁵⁸ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 36.

⁵⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Alemdağ'da Var Bir Yılan”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10. Basım, İstanbul 2017, s. 24.

⁶⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Sarnıç”, *Sarnıç*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5. Basım, İstanbul 2017, s. 2.

⁶¹ Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 11-12, s. 14.

teşvikler, onun edebiyata ilgi duymayasını sağlar. Bu yıllarda edebiyatı sevmesi, onu üniversitede de edebiyat bölümünü seçmeye yöneltir.⁶² Liseyi bitirince Edebiyat Fakültesi Türkoloji (Darülfünun) Bölümüne kaydını yaptırır. Ancak Türkoloji'yi güzel yazı yazmanın inceliklerini öğreten bir edebiyat okulu sanan Sait Faik, oranın daha çok dil ve edebiyat sahasında ilmî incelemelerle meşgul olduğunu görünce irkilir ve kendine başka ufuklar arar.⁶³

Sait Faik, bu dönemde sanat ve edebiyat çevreleriyle tanışmaya başlar. Bu tarihlerde oturdukları ev, fakülte ve Şehzadebaşı kıraathaneleri aynı semttedir. Sait Faik zaman zaman derslere gitse de Şehzadebaşı kıraathaneleri, özellikle o günün genç yazarlarının buluştuğu Halk kıraathanesi onun en çok görüldüğü yerdir.⁶⁴ Sabahattin Ali'nin geceleri de kaldığı Halk kıraathanesinde, Sait Faik'le nasıl tanıştığını anlatan Şerif Hulûsi onu Darülfünun'da okuduğu yıllarda bu kıraathanede görür. Onun daha sonra yazdığı “Kriz” hikâyesinde Necmi'nin hayatını anlatırken, kendisinin bu aylıklık günlerinden pek çok şeyler hatırlamış olabileceğini söyler.⁶⁵

“Kriz” hikâyesinde Rıza Bey'in oğlu Necmi ile Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Necmi, İstanbul liselerinden birini bitirdikten sonra devam ettiği üniversitede hiçbir dersle alâkadar olmaz. İstanbul sokaklarında dolaşır durur. Daha yirmili yaşlarındadır ve üniversiteyi bitirmekte acele etmez. Sait Faik, “Liseyi bitirip İstanbul'a döndüğü zaman Darülfünun'a kayıt yaptırır. Bursa Lisesi'nden 1928 yılında mezun olduğu”⁶⁶ düşünülürse, Sait Faik'in de Edebiyat Fakültesi'ne gittiği sıralarda daha yirmili yaşlarda olduğu çıkarımı yapılabilir. Ayrıca Sait Faik de hikâye kişisi gibi üniversitede derslere girmek yerine İstanbul sokaklarında dolaşır, Şehzadebaşı ve Halk kıraathanelerinde vakit geçirir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Rıza Bey'in oğlu Necmi, İstanbul liselerinden birini bitirdikten sonra devam ettiği üniversitede hiçbir dersle alâkadar olmuyor; içini kemiren bir acayip rahatsızlıkla İstanbul sokaklarını dolaşır duruyordu...

⁶² İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 37.

⁶³ Sabri Esat Siyavuşgil, “Sait Faik'i Anlamak”, *Kumpanya*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5. Basım, İstanbul 2017, s. 131.

⁶⁴ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 39-40.

⁶⁵ Şerif Hulûsi, “Sait Faik'le Nasıl Tanıştım?”, *Sait Faik İçin: Bir biyografi ve basında çıkmış yazılardan seçmeler/Sait Faik Abasıyanık*; haz. Tahir Alangu, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1956, s. 172-177.

⁶⁶ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 37.

Liseyi bitirmek büyük bir şeydi. Fakat üniversiteyi bitirmekten ne çıkacak, sanki ne olacaktı? Ne zaman olsa bitirebilirdi. Daha yirmi yaşındaydı. On sene sonra için de vakit vardı.”⁶⁷

Necmi, politikaya dair konuşmaların, münakaşa etmekten başka bir meziyeti olmadığını düşünür. Bu kavgaların hiçbir gün neticelenmediğini, sonuçlandığını düşündüklerinin de hiçbirinin gerçekte halledilebilmiş olmadığını dile getirir. Daha sonra her iki tarafa da hak vererek ne tamamen sağ ne de tamamen sol fikir edinebilir. Sait Faik de politikayla hiç ilgilenmez ve politikaya dair konuşmaktan da bir keyif almaz. Okuduğunu anlatmaz, düşüncelerini iddialı iddialı savunmaz.⁶⁸ Peyami Safa, Sait Faik’in zaman zaman “Marksçıların peşine takılmış” olduğuna dair sözler söylemişse de Yaşar Nabi, onun bu iddialarına karşı çıkar. Onun bazı zamanlarda öfke buhranı içinde sola kayar gibi görünebilecek sözler sarf etmişse bile bunu birisi damarına basıp sinirlendirdiği için söylediğini anlatır. Sosyal meselelerde mantığıyla değil duyularıyla hareket ettiği için, belli ve kesin bir siyasî görüşünün olmadığını söyler.⁶⁹ Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Bulduğu arkadaşlarıyla yapılan münakaşaların hiçbir gün neticelenmediğini görür, düşündüğü şeylerin hiçbirinin hakikatte halledilmiş bir şekli olamayacağını, ancak bunların düşünmekten ve münakaşa etmekten başka meziyetleri olmadığını kavrardı. O zaman her iki tarafta da haklı cihetler bulurdu. Bu suretle Necmi ne tamamen sağ, ne tamamen sol fikir edinemedi.”

(...) Uzun lafın kisası evlât; sen bu fikirlerinle adam olamayacak delinin birisin. Ne söylemek istediğin belli, ne de ne tarafı tutmak istediğin. Anladığım bir şey varsa, o da sana beyhude yere para harcadığımdır.”⁷⁰

Necmi, Şehzadebaşı kahvelerinde kumar oynamaya, babasından aldığı birkaç kuruşu da bu masalarda kaybetmeye başlar. Kazandığı zaman da o hafta kumar oynamaz. Beyoğlu’nun dans yerlerini ve randevuevlerini dolaşır. Aradığı şeyi sanki bu evlerde bulabileceğini düşünür. Sait Faik de Şehzadebaşı’na, Halk kıraathanesine gittiği zamanlar kumar oynamaktadır. Şerif Hulûsi, Sait Faik’le ilgili bir yazısında onun, Halk kıraathanesinde kumar oynadığı bir gün hile yapıldığını düşündüğü için kavga

⁶⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Kriz”, *Kumpanya*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5. Basım, İstanbul 2017, s. 81.

⁶⁸ Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, YKY Yayınları, 88. Basım, İstanbul 2018, s. 231.

⁶⁹ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, Sait Faik İçin, s. 192.

⁷⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Kriz”, *Kumpanya*, s. 81, s. 86.

çıkardığını, bu kavgadan sonra da bir daha kıraathaneye uğramadığını anlatır.⁷¹ Necmi ile Sait Faik arasındaki bir diğer benzerlik ise Beyoğlu'nun sokaklarında dolaşması ve kimsenin tek başına girmeye cesaret edemeyeceği yerlere girip çıkmasıdır. Sait Faik Beyoğlu'nun meyhanelerinin, randevuevlerinin olduğu sokakları çok iyi bilir ve bu yerleri hikâyelerine de konu edinir.⁷² Hikâyede bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Önce Şehzadebaşı kahvelerinde kumar oynamaya başladı. Babasından aldığı birkaç kuruş dakikasında eriyordu. Fakat bazen de kazanılırdı. Haftalığın iki üç misline çıktığı olurdu. O zaman o hafta için kumar oynamaz, Beyoğlu dans yerlerini, randevuevlerini dolaşırdı. Sanki aradığı şey orada, dans yerlerinin bir köşesinde, randevuevi kızlarının bir kutu pudra, bir sinema oyunu, bir küçük şapka için feda ettikleri rivayet edilen namuslarındaydı...”⁷³

Necmi, babasının kendisinin tüm bu maceralarından haberi olduğunu ama bir erkeğin, hem kumar oynayıp hem de kızlarla gezmesinin gençlikte normal olduğunu düşündüğü için ses çıkarmadığını dile getirir. Sait Faik'in, babasının onun bu maceralarını bildiğini düşündüğü hâlde hiçbir şey dememesini bu şekilde değerlendirmiş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Rıza Bey, yirmi yaşındaki oğlunun bütün macerasını öğrenmiştir. Sesini çıkarmaz. Biraz da oğlunun bu vaziyetinden bir haz duyar. Çünkü bir erkek kumar da oynar, kızlarla da düşüp kalkar. Bunda telaşa düşecek bir şey yoktur. Çocuk bir Dârülfünun talebesidir nihayet...”⁷⁴

Hikâye kişisi Necmi ile Sait Faik arasındaki diğer benzerlikler ise her ikisinin de çabuk sinirlenmesi ve Fransızca bilmeleridir. Necmi, incir çekirdeğini doldurmayan atışmalardan sinirlenir. Sait Faik'in de huysuzluğu ve geçimsizliği üzerine çok şey yazılmıştır. Kızdığı zaman açıkça söyler, tersler, kavga eder.⁷⁵ Hikâyede Necmi, Fransızca okuduğu kitaptan alıntılar yapar. Sait Faik de öğrenim için gittiği Grenoble'da Fransızcasını kuvvetlendirmek için bir süre Champollion Lisesi'nde kalır ve Grenoble'da kaldığı süre zarfında Fransızcasını ilerletir.⁷⁶ Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“(…) Necmi önce alakadar oluyor. Sonra incir çekirdeği doldurmayan münakaşadan sinirleniyor. Bir şarap bardağını birden yuvarlıyor...

⁷¹ Şerif Hulûsi, “Sait Faik’le Nasıl Tanıştım?” *Sait Faik İçin*, s. 172-177.

⁷² Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür A.Ş. Yayınları, İlk Basım, İstanbul 2008, s.34.

⁷³ Sait Faik Abasıyanık, “Kriz”, *Kumpanya*, s. 82.

⁷⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Kriz”, *Kumpanya*, s. 83.

⁷⁵ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s.188.

⁷⁶ Sabri Esat Siyavuşgil, “Sait Faik’i Anlamak”, *Kumpanya*, s. 132.

(...) Necmi Fransızca bir kitapta şöyle bir cümle okumuştun...”⁷⁷

Sait Faik, babasının isteği üzerine iktisat öğrenimi görmek amacıyla önce Lozan’a daha sonra da burayı beğenmeyerek Grenoble’a gider.⁷⁸ Buradaki anılarını kurgulayıp hikâyeleştirerek “Benimle Seyahatten Dönerler” adı altında yayımlar. Yalnız iki hikâye, bu gruptaki hikâyelerden farklı olarak daha sonra yayımlanır. Sait Faik, bu iki hikâyeye bir türlü istediği şekli veremez, bu yüzden de yayınlanması için göndermeye cesaret edemez. Yaşar Nabi’ye gönderdiği bir mektupta “Gauthar Cambazhanesi” adlı hikâyesini bir türlü sevedemediğini anlatır. Ancak hastalığı dolayısıyla yeni hikâye yazamadığı için bu hikâyenin ağır ağır üç dört nüsha hâlinde dergide yayınlanmasını ister.⁷⁹

Sait Faik’in orada bulunduğu tarihlerde Grenoble yabancı öğrencilerin çok rağbet ettiği bir üniversite şehridir. Oraya her yıl, özellikle de yaz kursları için, kuzey memleketlerden, Almanya’dan, İtalya’dan, Balkanlar’dan kabile kabile genç gelir. Sait Faik, o yıllarda gamsız öğrenci hayatı içinde farklı memleketlerden gelen bu gençlerle arkadaşlık yapar.⁸⁰ Sait Faik’in “Gauthar Cambazhanesi” hikâyesinin kişisi genç bir Yunanlıdır. Bu hikâye kişinin gerçekte de hikâyede anlatıldığı gibi bir olayı yaşayıp Sait Faik’e anlatmış olması olasıdır.

Hikâyede, Millet Bahçesi’nin yanındaki küçük bir kahveden bahsedilir. Bu kahve haziran ortalarına doğru eski filmlerin oynatıldığı bir yaz kahvesidir. Georges ve hikâye anlatıcısının da aralarında bulunduğu sekiz çocuk bu kahvede yağın yağmuru izler. İçlerinden birisi şehre yeni gelmiş olan “Cirque Gauthar” isimli sirkten bahseder. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Küçük iptidai mektebin avlusu Millet Bahçesi’nin önüne açılır. Onun yanında küçük bir kahve vardır. Bu kahve bir yaz kahvesidir. Haziran ortalarına doğru, önce karşı belediye binasının cephesine bir beyaz perde gerilir. Eski, çok eski filmler oynanır...

⁷⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Kriz”, *Kumpanya*, s. 93, s. 97.

⁷⁸ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 37.

⁷⁹ Sait Faik Abasıyanık, *Kargamı Bağışla*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2. Baskı, İstanbul 2004, s. 62, s. 78.

⁸⁰ Sabri Esat Siyavuşgil, “Sait Faik’i Anlamak”, *Kumpanya*, s. 132.

Sekiz çocuktuk. Üçü aramıza sonradan karışmış, pastacı çırağı veya kahveci şaşörüydü. Öteki beşinden biri Ermeni'ydi. Diğer ikisi İtalyan, birisi ufacak bir İsviçreliydi...»⁸¹

Hikâye anlatıcısı, Fransa'ya ilk geldiği sene bir yılbaşı gecesinden bahseder. Herkes eğlenirken, kendisinin bilmediği insanlar içinde, hüznlendiğini, kendine hüznlenmek için bahaneler bulduğunu anlatır. Sait Faik'in gerçekte de hiç tanımadığı insanlar içinde ve kendisine yabancı bir şehirde bu yalnızlık ve hüzün duygusunu hissetmiş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Fransa'ya ilk geldiğim sene bir yılbaşı gecesiydi... Herkes eğleniyordu. Bilmediğim insanlar içindeydim. Arkadaşlar eğlenceye koşuyorlardı. Ben hüznlenmek istiyor, müteessir olmak için neler icat etmiyordum. İçki bile içmemiştim. Yalnızlık her tarafımı dolduruyordu...»⁸²

Hikâye anlatıcısı Sait, kendisinin ne okul arkadaşı, ne çocukluk arkadaşı olduğunu söyler. Kendisinin arkadaşlarının, tesadüfün önüne sürdüğü insanlar olduğundan bahseder. Sabri Esat, Sait Faik'in okul hayatında arkadaşlıklar edindiğini, dostluklar kurduğunu sanmadığını, onun daima yalnız, içine kapanık bir insan olduğunu söyler.⁸³ Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye anlatıcısı arasında bir benzerlik vardır. Hikâye kişinin adının da Sait olması da dikkate değer bir unsurdur. Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“(…)Mektep arkadaşı, çocukluk arkadaşı diye bir tefrik yaparlar. Benim ne mektep arkadaşım, ne çocukluk arkadaşım var ve bütün bunlar laftır. Benim arkadaşım tesadüfün önüme bir gün, bir mevsim sürdüğü insanlardır...»⁸⁴

“Gauthar Cambazhanesi” hikâyesinde hikâye kişisi, derslere zaman ayırıp girmedikini, fakülteye uğramadığını, gündüzlerinin bir kahve köşesinde oturup roman okumakla geçtiğini söyler. Daima fakülte civarlarında ve kenar mahallelerde dolaşır. Derslerle herhangi bir ilgisi yoktur. Günlerini sokaklarda gezmek ve okumakla geçirir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

⁸¹ Sait Faik Abasıyanık, “Gauthar Cambazhanesi”, *Kumpanya*, s. 101-102.

⁸² Sait Faik Abasıyanık, “Gauthar Cambazhanesi”, *Kumpanya*, s. 104-105.

⁸³ Sabri Esat Siyavuşgil, “Sait Faik'i Anlamak”, *Kumpanya*, s. 131.

⁸⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Gauthar Cambazhanesi”, *Kumpanya*, s. 108.

“Dersleri sermiştim. Fakülteye uğramıyordum. Gündüzlerim bir kahve köşesinde roman okumakla geçiyordu. Fakat hiçbir şey okuyamıyor, saatlerce bir müthiş eziklik ve rehavet içinde, hatta düşünmeden uyukluyor gibi yaşıyordum.

(...)Gideceği yerleri aşağı yukarı tahmin ettiğim için, daima fakülte civarında ve kenar mahallelerde dolaştım.”⁸⁵

Sait Faik de öğrenim için gittiği Grenoble'da derslerle pek ilgilenmez. Şehirdeki İtalyan sokakları ve kahvehaneler onu kendisine doğru çeker, insanları ve insanlığı yakından tanınmasını sağlar. Adapazarı, İstanbul ve Bursa'da yaşadığı dar ve monoton hayattan sonra, kendisini hareketli, her anı değişik, insanları birbirinden farklı ve serbest bir ortamın içinde bulur. Eğitim ve meslek endişelerini o dünyaya ayak basar basmaz kafasından atar. Yeni tanıdığı bu dünyayı en kuytu, en gizli köşelerine varıncaya kadar gezip dolaşır.⁸⁶

⁸⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Gauthar Cambazhanesi”, *Kumpanya*, s. 117-118.

⁸⁶ Sabri Esat Siyavuşgil, “Sait Faik'i Anlamak”, *Kumpanya*, s. 132.

2.2.2.Gerçeklikten Kurmacaya Aşk Maceraları

Sait Faik'in hayatına pek çok kadın girer. Bu kadınlarla olan ilişkilerini de zaman zaman hikâyelerine konu edinir. Bu kadınlar bazen Aleksandra, Eleni, gibi yabancı asıllı bazen de Nevin Hanım ve Vedat Hanım gibi Türk asıllı kadınlardır. Bu kadınların ortak yönleri ise hepsinin de fizyolojik yapı itibarıyla birbirine benzemesidir. Hepsi de esmer, uzun ve ince bir fizik yapısına sahiptirler. Hepsiyle de tutkulu, inişli çıkışlı bir ilişkileri olur. Ancak bu kadınlardan hiçbirisiyle de uzun süreli, mutlu bir beraberlik yakalayamaz. Evliliğe yaklaştığı üç kadın olur. İlk evlilik teşebbüsü Aleksandra ile olur. Bu evliliği annesi onaylamaz. İkincisinde yaptığı evlilik teklifi Vedat Hanım tarafından reddedilir. Annesinin isteği üzerine Lütfiye isimli bir kızla nişanlanır. Başlangıçta iyi devam eden bu nişanlılık deneyimi de kısa sürer. Ölümünden kısa bir süre önce de dostlarına tekrar âşık olduğundan bahseder. Kadınlar tarafından beğenilmediğini düşünen Sait Faik, bu kıza kendisinin nesini beğendiğini sorar. Kızın: "Ben senin çirkinliğini seviyorum." cevabı karşısında, çok açık sözlü olduğu için ona bir kez daha bağlandığını dile getirir.⁸⁷ Vedat Günyol, onun kimseye anlatmayı sevmediği bu aşk hikâyelerini hikâyelerinde dile getirdiğini söyler.⁸⁸ "Aşk Üzerine" başlıklı yazısında: "Aşk, iki cins insan arasında büyük bir kavgadır, diyene hak veriyorum. Evet, bir kavgadır. Ama hiçbir zaman galibi, mağlubu kestirelemeyen bir kavga... Seven mi galiptir sevilen mi? Her ikisi de değil tabii. Öyle demeyelim de seven mi galip yoksa sevmeyen mi? Ver cevabını bakayım, kolay mı? Ben diyebilirim ki seven galip; hani muvafakiyeti? Sen, sevmeyen galip diyeceksin; ne biçim galibiyet bu! Kendini sevdirebilmek büyük hüner değil. Sevmeyenin kazandığı nedir, sevgi mi? İnsanın, sevilmeyen adamın zehirli, acı sevgisi mi galip?"⁸⁹ sözleriyle aşk hakkındaki düşüncelerini okuyucusuyla paylaşır.

Sait Faik hayatının son dönemlerinde karşılaştığı, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne davetli bir öğretim görevlisi olarak gelen profesörün torunu Barbara'dan çok etkilenir. Bir kokteylde tanışarak kısa zamanda arkadaşlıklarını ilerletirler. Ancak Sait Faik, "hoş ve akıllı bulduğu" Barbara'ya "Ben netameli adamım, âşık olurum, âşık

⁸⁷ Mustafa Raşit Abasıyanık, "İnsan Sait Faik'i Tanımak", *Sait Faik 90 Yaşında*, s. 73-75.

⁸⁸ Sevgül Sönmez, *A'dan Z'ye Sait Faik*, s. 83.

⁸⁹ Sait Faik Abasıyanık, "Aşk Üzerine", *Sevgiliye Mektup* Bilgi Yayınevi, 6. Basım, Ankara 2001, s. 69-70.

olunca da evlenmek isterim. Bu yaştan sonra elaleme kepaze mi olacağız?” düşüncesiyle duygularından bahsetmez. “Bana mı bakacak?” diye dertlenir. Ne var ki kısa bir zaman sonra Haldun Taner ile Barbara Sait Faik’in cenazesine giderler. Birkaç yıl sonra Haldun Taner, Napoli’den İstanbul’a gelen trende tekrar Barbara ile karşılaşır. Barbara, babasıyla lüks mevkide seyahat etmesine rağmen kendini dördüncü mevkideki yolcular arasında daha rahat hissettiğini söyler. Haldun Taner, Sait Faik ile Barbara’nın birlikte olabilselerdi aralarındaki uyumun müthiş olacağını şu sözlerle dile getirir:

“(…)yağmurdan saçları ıslanmış bu kıza, saçlarına bakarken birden Sait Faik ile aralarındaki bu paraleli düşünürüm: Sait’in de hayattaki bileti lüks mevki idi. Ama tıpkı o da Barbara gibi lüks mevkiden, birinciden ikinciden hoşlanmıyor, soluğu hep üçüncüde, personel koğuşunda alıyordu.”⁹⁰

Sait Faik, yaşamı boyunca iki defa âşık olur. Birincisi aşktan daha çok bir hevsten ibarettir. İkincisi ise gerçek aşkı bulduğu kişidir. Hatta evlenmeye karar verirler. Ama daha sonra bir sebepten ayrılırlar.⁹¹ “Bir Sarhoşluk” hikâyesini, bu iki kadından biriyle yaşadığı ayrılık sonrası kaleme almış olması olasıdır. “Bir Sarhoşluk” hikâyesinde, hikâye anlatıcısı sevdiği bir kız olduğunu ama kendisinin sevmeye hakkı olmadığını, serseri olduğunu düşünür. Sarhoş olup sevdiği kadının evinin önüne giderek, onu sevdiğini haykırır. Sait Faik de “aşkla alay etti” dediği⁹² Aleksandra’dan ayrı olduğu zamanlar, ona yakın olmak, onun kokladığı havayı solumak için sık sık Aleksandra’nın mahallesine gider. Bu mahallede artık herkes Sait Faik’in bu Rum kızına olan aşkının farkındadır. Sait Faik’i görünce gülmekten kendini alı koyamazlar. Sait Faik, bu hareketi birkaç kez tekrarlar. En son Aziz Nesin’le meyhanede oturdukları bir akşam Sait Faik yine Aleksandra’nın mahallesinin yolunu tutar. Ancak burada gördüğü manzara pek hoşuna gitmez. Aleksandra’yı başka bir gençle görür. O geceden sonra Aleksandra’nın mahallesine gitmekten artık vazgeçer. Bundan sonraki son karşılaşmaları ise Sait Faik’in ölümünden önceki günlere rastlar. Sait Faik, dişini aldirmek için gittiği dışçide Aleksandra’yı görür. Aleksandra, bu dışçinin yanında çalışmaktadır. Bu ikisinin son görüşmeleri olur.⁹³ Sait Faik’in Aleksandra’nın

⁹⁰ Sevengül Sönmez, *A’dan Z’ye Sait Faik*, s. 47-48.

⁹¹ Samet Ağaoğlu, “*Sait Faik*”, *Sait Faik İçin*, s. 143.

⁹² Sevengül Sönmez, *A’dan Z’ye Sait Faik*, s. 34.

⁹³ Salah Birsal, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 149-150.

mahallesine gittiği zamanlardan birinde bu hikâyeyi kaleme almış olması olasıdır. Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“Doğru, benim bir sevdiğim kız vardı. Ama benim sevmeye hakkım yoktu. Çünkü ben anasının gözü bir adamım. Ben azizim, ben, ben... Serseri bir adamım. Ben sarhoş olurum. Ben adamı tutarım azizim. Ben daha olmazsa onun evinin önüne gider, “Kız seni seviyorum!” diye bağırırım. Yarın, sabah sabah, karga bokunu yemeden kalkıp onun evine gider, çat çat kapıyı çalar, kim kapıyı açarsa, bilmem ne hanımın babasıyla görüşmek istiyorum, derim”⁹⁴

Sait Faik, *Havada Bulut*, kitabını, Aleksandra, Nevin Hanım ve V. Hanım'a ithaf eder. Aleksandra'ya bu kitabı ithaf ederken yüreğindeki de söyleyebildiği için mutludur. Bu kitabın oluşu esnasında büyük yardımları dokunduğu ve Reşat Ekrem Koçu hakkında da düşündüğünü kendisine yazmayı tavsiye ettikleri için kitabını hem Aleksandra, hem de Nevin Hanım ile V. Hanım'a ithaf eder. Burada ismi geçen “V.” Hanım'ın Sait Faik'in bir zamanlar âşık olduğu Vedat Hanım olması yüksek bir ihtimaldir. Vedat Hanım, dış görünüş olarak tıpkı Aleksandra'ya benzer. Kısa, kıvrıkcık saçları vardır. Yalnız Aleksandra'dan biraz daha kısadır ve kolejde eğitim almasından dolayı hafif bir şımarıklığı vardır.⁹⁵ Bu ithafları, Aleksandra, Nevin Hanım ve V. Hanım'a yazdığı mektuplarla da anlatır:

“Sana bu kitapçığı ithaf ederken yüreğimdekileri de söyleyebildiğim için bahtiyarım.

Bir taraftan da çok sevdiğim iki arkadaşım N... ile V... hanımlara da şuracıkta şükranlarımı sunuyorum. Çünkü her ikisinin de bu kitabın oluşu esnasında büyük yardımları dokunmuş, Reşat Ekrem Koçu hakkında da düşündüklerimi bana yazmayı tavsiye ettikleri için bu kitabı hem A., hem N... ile V... hanımlara ithaf ediyorum...

Şu kitabımı size ithaf ediyorum. N.U. Hanım. İthaf ederken de hem size, hem de okuyucuma, bir kitapla, yazarın başına neler gelebileceğini anlatmak arzusuna kapıldım...”⁹⁶

Sait Faik, “Havada Bulut” hikâyesinde, havadaki bulutu kovasına doldurup evine götürmek isteyen küçük bir çocuğu anlatır. Çocuk heyecanla bulutu evine götürüp annesine göstermek ister. Ancak eve geldiğinde bulut, evin tavanının is bağlamış

⁹⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Sarhoşluk”, *Mahalle Kahvesi*, s. 54.

⁹⁵ Sait Faik, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 149.

⁹⁶ Sait Faik Abasıyanık, *Kargam Bağışla*, s. 101, s. 110.

saçakları arasında kaybolur. Bu çocuk büyüyünce Yorgiya adında çok güzel bir Rum kızı olur. Köpekli adam bu Rum kızına âşıktır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ben çok yalnız yaşıyordum. Yorgiya'yı sarhoş olduğum bir gece, evvelce tanıdığım bir kız tanıttı... Birdenbire her şeyi hoşuma gitmişti. Ama ben onun birdenbire hoşuna gitmemiştim. Ağır ağır hoşuna gider miyim acaba? Düşünmedim, hemen o gece ona âşık oldum...”⁹⁷

“Ay Işığı” hikâyesinde de hikâye anlatıcısı köpekli adam, bir zamanlar deli gibi âşık olduğunu söyler. Daha sevgilisini ikinci görüşünde bir daha ne doğduğu, ne yaşadığı ne de sevdiği memleketi göremeyecek bir yere doğru gittiği hissini duyar. Denizaşırı bir köyde oturur ve her akşam sevgiliyle beraber eve dönerler. Vapurda yol uzasın ister. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir zamanlar deli gibi âşıktım. Bana hak verin! İnsan ona, nasıl âşık olmazdı? Denizaşırı bir köyde otururdum. Her akşam beraber dönerdik... Onu ikinci görüşümde vapurun alışılmamış, bilinmemiş bir memlekete doğru dümen kırdığını, bir daha ne doğduğum, ne yaşadığım, ne de sevdiğim memleketi göremeyecek bir yere doğru gittiğimi duydum... Gidiyoruz. Yol uzasın istiyorum. Sevdiklerimin lakırdıları kulağıma bile girmiyordu.”⁹⁸

Sait Faik Burgazada'da oturmaktadır. Dolayısıyla Burgazada'da denizaşırı bir köy olarak kabul etmek mümkündür. Sait Faik'in âşık olduğu bir zamanda bu hikâyeyi yazmış olması olasıdır. Hikâye anlatıcısı köpekli adam için şu cümleleri kurar:

“Ben öyle sanıyordum ki, şu köpekli adam garip bir adamdır. Bizden ayrı birçok şeyleri vardır. Ben ne facialar kuruyor, ne tahminler yürütüyordum. Meğer yalnızca âşıkımış...”⁹⁹

“Büyük Hulyalar Kuralım” hikâyesinde hikâye kişisi Yorgiya adında sevdiği bir kızdan bahseder. Bu, “hafifmeşrep” bir kızdır. Günlerdir konuşurlar. Hikâye kişisinin cebinde biraz parası vardır. Paranın hatırı için kızın ona yapmadığı kalmaz. Kızın gelgitli bir ruh hâli vardır. Bazen kendisini sevdiğini söylerken bazen de tam tersini iddia eder. Bazen gel nişanlanalım der, haftaya bir bahaneyle onu aldatır. Hikâye kişisi, bu aşk yüzünden artık kahvede açamayacağını düşünür. Oturup yazılar yazar.

⁹⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Havada Bulut”, *Havada Bulut*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10. Basım, İstanbul 2017, s. 31.

⁹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Ay Işığı”, *Havada Bulut*, s. 15-16.

⁹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Ay Işığı”, *Havada Bulut*, s. 18.

Hâlâ devam eden harbin ilk seneleridir. Otuz beş yaşındadır. Kendini bu aşka kaptırmıştır artık. Sait Faik ve bu hikâye kişisi arasında benzerlikler vardır. Sait Faik, 1906 doğumludur. İkinci Dünya Savaşı'nın 1939-1945 yılları arasında olduğu düşünülürse, savaşın ilk yıllarında Sait Faik'in de otuz beş yaşında olduğu çıkarımına varılabilir. Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“İşte şimdi de bir kız seviyordu. Artık kahve de açamazdı. Şimdi oturup yazılar yazıyordu...”

İşte şimdi bir kız seviyordu. Günlerdir konuşuyorlardı. Bu paranın hatırı için kızın ona yapmadığı kalmıyordu. Bazen “Seviyorum seni!” diyor, her taraf donanıyordu, bazen “Senin nereni seveceğim!” diyordu... Bir hafta gelip “Nişanlanalım” diyordu. Haftaya bir bahaneyle onu aldatıyor, ayrılacak gibi olsa kıskançlığını tahrik ediyor, eskisinden bin misli fazla sevmeye başlıyordu.

Otuz beş yaşına kadar hiçbir kadın macerası geçirmemiş, aşk dolu bir adamın, cebinde parası da varsa, yapacağı şey ne olabilir? Harp zamanıydı. Hâlâ devam edip giden şu harbin ilk senesiydi...”¹⁰⁰

Sait Faik, hikâyedeki Yorgiya'nın, Aleksandra'ya benzetilmesi üzerine, iki kız arkadaşı, hem Aleksandra'ya hem Nevin Hanım'a ayrı ayrı mektup yazarak Yorgiya'nın Aleksandra olmadığını belirtir. Hikâyesinde bahsi geçen kadın karakterin, Aleksandra ile tek benzerliğinin kendisiyle olan arkadaşlığı ve tıpkı hikâye kişisi gibi onun da fakir bir mahallede oturması olduğunu dile getirir. Daha sonra ortaya atılacak, “(...)bu kitaptaki şu adam sensin bu kadın da senin dostun bilmem kimdir...” tarzındaki söylemlere okuyucundan itibar etmemelerini ister. Aleksandra'ya yazdığı tahmin edilen bir mektupta¹⁰¹ bu durumu şöyle anlatır:

“Senden hemen hiçbir şey yok. Benden birçok şeyler var. Bunu sana anlatmaya çalışmam bu kitabın içindeki kızın seninle bir ilişkisi olamayacağını, hatıranın, bir gün yazabilirsem, doğru yazacağımı okuyucularına bildirmek içindir. Ben yazıcıyım ve insanım. Kimseyi lekelemem. Kötü de olsa her insanoğlu lekesizdir. Şerefsiz insanoğluna da leke sürdürmem...”

¹⁰⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Büyük Hulyalar Kuralım”, *Havada Bulut*, s. 37, s. 39.

¹⁰¹“Aleksandra'ya yazıldığı tahmin edilen bu mektubun orijinali arşivde bulunamamıştır. Muzaffer Uyguner tarafından hazırlanan *Sevgiliye Mektup*, adlı kitaptaki biçimiyle kitaba alınmıştır.” Sait Faik Abasıyanık, *Kargan Bağışla*, YKY, 2. Basım, İstanbul 2004, s. 102.

İşte okuyucularım, şu kitabı da ortaya atarken şu adam sensin, şu kızcağız da senin dostun bilmem kimdir demesinler, diye bunları yazıyorum. Deseler de diyenlerin şerefsizliğini yüzlerine bağırarak içindir. Çok sevgili Matmazel A, ne sen buradaki Yorgiya'sın, ne de ben o hikâyeleri yazan adamın hayatını bizzat tamamı tamamına yaşadım.”¹⁰²

Nevin Hanım'a yazdığı bir mektupta da yine aynı konudan bahsederek, şikâyetini şu cümlelerle dile getirir:

“N. Hanım, şu kitabımda bahsi geçecek adamı benimle karıştıracaklar. Ben, bundan korkmuyorum. Bu, her yazıcının başına gelecek şey. İnkâr edilemez. Ama, haksız bir şey bu. Belki benim, belki değilim. Asıl mesele N. Hanım, kendimi korumak değil. Buradaki kadın kahramanı, bir matmazel A.ya benzetmeleri korkusu, beni üzüyor. Ondan af dilemeyi çok isterdim. Ama, o, zaten okumayacak bu yazıları. Arkadaşım Matmazel A'nın şu yazılarla en küçük bir alâkası, benimle arkadaşlığı ve bir fakir mahallede oturmasıdır. Ondan öte, bütün yazı hayâlidir...”

Sevgili okuyucularım, şu kitabı da ortaya atarken, şu adam sensin, şu kız da senin dostun bilmem kimdir derlerse inanmayın, diye bunları yazıyorum.

Çok sevgili Matmazel A., ne sen buradaki gibi bu kitabın, ne de ben hayatını yazdığım köpekli adamın hayatını tamamı tamamına yaşadım.”¹⁰³

Sait Faik, her ne kadar hikâyedeki Yorgiya ile Aleksandra'nın aynı kişi olmadığını üstüne basa basa söylese de ikisinin arasında inkâr edilemeyecek benzerlikler de vardır. Sait Faik ile Aleksandra sık sık Beyoğlu'nda arkadaşlarıyla birlikte bir araya gelirler. Bu görüşmelerde Aleksandra'nın yanında Katina vardır. Sait Faik'in yanında da dönüşümlü olarak bazen Sabahattin Kudret, bazen Samim Kocagöz, bazen de Salah Birsal olur. Bu görüşmeler belli bir süre devam eder. Bir süre sonra ise Sait Faik, Aleksandra'ya âşık olduğunu fark eder. Zamanla önce yanındaki arkadaşları sonra da çevresindeki tüm herkes bu aşktan haberdar olur. Ne var ki bu görüşmelerde yalnız kaldıkları zaman Aleksandra, bir bahane bularak Sait Faik'i bırakıp gider. Sait Faik'in bunun için bulduğu çözüm yolu ise buluşmaya gittiklerinde yalnız gitmemek, yanına arkadaşlarını da almaktır. O zaman Aleksandra'nın kendisini bırakıp gidemeyeceğini düşünür. Bu görüşmeler bir süre devam eder. Günden güne Sait Faik'in Aleksandra'ya olan bağlılığı ve sevgisi de artmaktadır. Annesini karşısına almak, onun

¹⁰² Sait Faik Abasıyanık, *Kargam Bağışla*, s. 101-102.

¹⁰³ Sait Faik Abasıyanık, *Kargam Bağışla*, s. 110, 113.

kendisini mirasından mahrum bırakma tehdidi pahasına Aleksandra ile evlenmeye karar verir. Ancak son bir kez Aleksandra'nın kendisine olan bağlılığını ve sevgisini test etmek niyetindedir. Bunun için Sabahattin Kudret ile anlaşılır. Aleksandra'nın Burgazada'ya Sait Faik'in yanına gelmek için bindiği vapura, önceden anlaşmaları üzerine Sabahattin Kudret de biner. Sait Faik'in de aralarında olduğu bir akşam kendisiyle oturup sohbet ettikleri için de Sabahattin Kudret'in Aleksandra'yı tanması zor olmaz. Sabahattin Kudret, Aleksandra'nın ilk baştaki soğuk tavırlarına karşı ne yapıp edip ondan bir randevu almayı başarır. Bu durumu Sait Faik öğrenince de Aleksandra ile evlenmekten vazgeçerek ayrılır. Ancak bu ayrılık uzun sürmez. Sait Faik, farklı aralıklarda zaman zaman yine Aleksandra'nın mahallesine giderek onu görmek ister. Aleksandra ile yaklaşık üç yıl birliktelik yaşarlar. Bu birliktelikte Sait Faik, babasının kendisine kurduğu işi dağıtır. Aleksandra'nın akrabalarından ve belalılarından dayak yiyerek karakollara düşer. 40.000 lirayı da birlikte harcarlar.¹⁰⁴ Amcasının oğlu Mustafa Raşit Abasıyanık da onun Aleksandra ile olan beraberlikleri süresince haftada bir ya da iki gün adaya geldiğini vaktinin çoğunu İstanbul'daki dairesinde geçirdiğini söyler. Sait Faik'in sahip olduğu bol paranın ve savaş koşulları içinde rahat bir yaşam sürmenin Aleksandra'nın gözlerini kamaştırdığını anlatır.¹⁰⁵ Kurmaca bir metindeki şahıs ve olayları, gerçek dünyadaki şahıs ve olaylarla karşılaştırmak doğru bir yaklaşım olmasa da Aleksandra'nın, hikâyedeki Yorgiya karakteri için Sait Faik'e ilham kaynağı olduğunu söylemek mümkündür. Bunun dışında Yorgiya'nın birebir Aleksandra olduğunu söylemek, Sait Faik'in de yazdığı mektuplarda belirttiği gibi doğru bir yaklaşım değildir. Kaldı ki ikisinin benzerlikleri kadar farklılıkları da vardır. Aleksandra, ne Beyoğlu'nda randevuevleriyle ünlü Ziba Sokağı'nda oturur ne de Yorgiya gibi hafifmeşrep bir kadındır.

“Eleni ile Katina” hikâyesinde hikâyeye anlatıcısı Katina'yı şişman olmadığı halde şişman gibi görünen, bir kadın olarak betimler. Bu görünümü de ona çok yakıştırır. Biri çekik kara gözleri, biraz ağır endamı, çürüyüp de altınla doldurulmuş bozuk dişleriyle bile güzeldir. Katina'nın elleri her zaman sıcak ve nemlidir. Pastanede çalıştığı için elbiselerinde insanı çocuk gibi sevindiren vanilya, çikolata, badem,

¹⁰⁴ Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 142-150.

¹⁰⁵ Mustafa Raşit Abasıyanık, “Amca Oğlundan Sait Faik'e”, *Sait Faik 90 Yaşında*, s. 64.

hindistancevizi, fıstık hatta sıcak ırmik kokar. Hikâye anlatıcısı, Katina ile onun kendisine tanıştırdığı sevgilisinden bahseder. Katina bu konuşmalardan bir gün bile sıkılmaz. Hatta hikâye anlatıcısını haklı bularak sevgilisinin bir parça kalpsiz olduğu hükmüne varır. Sait Faik ve sevgilisi Aleksandra buluştuklarında çoğu zaman Aleksandra'nın arkadaşı Katina'da onlarla birlikte. Salah Birsel, Sait Faik'in bir hikâyesinde Katina'nın pastanede çalıştığı için giysilerinin vanilya, çikolata, badem, Hindistan cevizi, fıstık, dahası sıcak ırmik koktuğunu söylediğini ama aslında teke gibi koktuğunu söyler. Yalnız elleri hikâyede olduğu gibi her zaman sıcaktır. Katina'yı anlatmak gerekirse kelimenin tam anlamıyla onun "bir deve" olduğunu söyler.¹⁰⁶ Salah Birsel'in bahsettiği bu hikâye, "Eleni ile Katina" adlı hikâyedir. Bu da Katina'nın gerçekte Aleksandra'nın arkadaşı olan Katina ile aynı kişi olduğunu ispatlar niteliktedir. Sait Faik'in Aleksandra ile ayrıldıktan sonra Katina ile onun hakkında konuşup bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

"Biri çekik kara gözleri, biraz ağır endamı, çok şekerli yemekten çürüyüp de sonra altınla doldurulmuş çok bozuk dişleriyle bile güzeldir..."

Katina'nın elbiselerinde insanı çocuk gibi sevindiren bir pasta kokusu hiç eksik olmazdı. Çünkü Katina, bir pastanede çalışırdı. Vanilya, çikolata, hatta için için bir badem, hindistancevizi, fıstık, hatta sıcak ırmik kokusu duyduğum olurdu.

Katina hiç şişman değildi ama, şişman gibi gözükürdü. Bu hal ona pek yaraşırı. Katina'nın elleri her zaman sıcak, nemliydi...

Katina'yla onun bana tanıştırdığı sevgilimden bahsederdik. Beraber çıktığımız bütün akşam, hatta bazen beraber gecelediğimiz zaman bile... Katina bir gün bile, bu benim açtığım bahisten sıkılmadı. Bir parçacık sevgilimi, kalpsizdir diye zemmetti. Ama bana hak verir gibi bir hali de vardı."¹⁰⁷

"Falcı Matmazel Todorî" hikâyesinde hikâye kişisi, asıl adı Matmazel Aspasya olan Matmazel Todorî'ye fal baktırmak için onun evine gider. Matmazel Todorî, hikâye kişisinin sevgilisinin tutarsız ve dengesiz olduğunu anlatır. Kendisini bir sevip bir sevmediğini söyler. Sait Faik'in de sevgilisi Aleksandra ile böyle inişli çıkışlı bir

¹⁰⁶ Salah Birsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 145.

¹⁰⁷ Sait Faik Abasıyanık, "Eleni ile Katina", *Havada Bulur*, s. 81-83.

ilişkileri vardır. Onun kendisini sevdiğinden bir türlü emin olamaz.¹⁰⁸ Hikâyede bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Şimdilik nikâh gözüküyor, ama seni seviyor bu kız!.. Bu kızın bir anası var, fena karı! Seni hiç sevmiyor. Bakıyor paranı alsın. Ma kız seni hem seviyor hem sevmiyor nasıl iş bu? Burası anlaşılmıyor pek...”¹⁰⁹

Hikâye kişisi, Vangelistra Kilisesi'nin çanının Matmazel Todori'nin ölümünü haber verdikten sonra, dünyanın en hoş köpeği Aleksandra'nın Florası'nın ulduğunu söyler. Gerçekte de Sait Faik'in sevgilisi Aleksandra'nın Flora isminde bir köpeği olması olasıdır. Aleksandra'nın ismi açık açık bir “Falcı Matmazel Todori” hikâyesinde bir de “Bir Masa” adlı şiirinde geçer. Bunun dışındaki eserlerde kişiler yine Aleksandra ile benzerlik gösterse de ismi zikredilmez ya da farklı adlarla hikâyeye konu olur. Hikâyede ise bu durum şöyle anlatılır:

(...)Yalnız bir öğleüstü Vangelistra Kilisesi'nin çanı bir beş dakika, ölüm çanı çaldı. Dünyanın en hoş köpeği Aleksandra'nın “ Florası”sı uldu.”¹¹⁰

Köpekli adam, bir gün sevgilisinden ayrılır. Bu ayrılıkla dünya başına yıkıldı sanır. Bir ara çözümü rakıda bulur ancak bu kısa süreli bir çözüm olur. Daha sonra unutmak ve biraz kafa dağıtmak için doğduğu memlekete gider. Orada sevgilisine gönderilmemiş iki mektup yazar. Bu mektuplarda artık sevgilisine dair hiçbir şey söylemez. Yalnız dünyayla, kendisiyle, yazısıyla alâkadar olur. Sait Faik'in gerçekten de sevgilisinden ayrılığın ardından doğduğu memlekete gitmiş olması ve daha sonra da kurgulayarak bunu hikâyesine konu etmiş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Sevgilim bir akşamüstü basıp gitti. Dünyalar yıkıldı sandım... İşi rakıya vurduk. Bir aralık bu yeni keşifle kurtulduğumu sandım. Yıkılmak üzereydim. Asabım bozulmuştu.

Uzun lafin kısası, kalktık. Ver elini doğduğumuz memleket, dedik. Gittik. Orada sevgilime göndermediğim iki mektup yazdım... Mektupları alıp eve yolladım...”¹¹¹

¹⁰⁸ Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 148-149.

¹⁰⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Falcı Matmazel Todori”, *Havada Bulut*, s. 88.

¹¹⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Falcı Matmazel Todori”, *Havada Bulut*, s. 88.

¹¹¹ Sait Faik Abasıyanık, “Falcı Matmazel Todori”, *Havada Bulut*, s. 89-90.

Hikâye kişisi, “Birinci Mektup” ve “İkinci Mektup” adlı hikâyelerde, sevgilisine gönderilmemek üzere yazılmış iki mektubun içeriğinden bahseder. Bu mektupta yazılanlar öteki yazılanlara benzemez. Yalnız dünyayla, kendisiyle, yazısıyla ilgilidir. Sevgilisine dair bir şey söylemez. Uykudan uyanmış gibi bir halleri vardır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)sevgilime göndermediğim iki mektup yazdım... Mektupları alıp eve yolladım... Yalnız bir şey tuhafıma gitti. Sevgilisine dair bir şey söylemiyordu artık. Yalnız dünyayla, kendisiyle, yazısıyla alakadardı. Bu yazılar öteki yazılarına da benzemiyordu. Daha iyi, daha kötü oldukları için değil. Adeta uykudan uyanmış gibi bir halleri vardı...”¹¹²

Hikâye kişisi, sevgilisine insanları ne kadar sevdiğinden bahseder. Ama her insanın bir olmadığı, bazı insanlara yaklaşmanın zehirlenmekle aynı olduğunu anlatır. Sait Faik de insanları büyük ve coşkun bir duygu ile sevmektedir.¹¹³ Bu bakımdan Sait Faik ve hikâye kişisi benzerlik gösterir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(…)Ben sana bin bir defa insanları sevdiğimi hem söyledim, hem yazdım. Bu insanları sevmek sözü hayali bir şey değildir ama galiba biraz nazari... Yoksa öyle insanlar var ki, kafasından tutup koparmak aklımdan geçmese bile, başka bir insanın aklından geçebilirse, bunu da yaparsa, ben nihayet yazıcıdan başka bir şey olmadığım için, mazur görürüm. Yine öyleleri var ki, yanlarına sokulmak zehirlenmekle eşittir.”¹¹⁴

Hikâye kişisi, bu mektupta sevgilisine, yazı yazma süreci hakkında bilgi verir. Yazmak eylemi hakkında düşüncelerini dile getirir. Yazı yazmanın çok enstantane bir düşünce olduğunu anlatır. Sait Faik’in de bir yazar olduğu düşünülürse, bu mektup aracılığıyla okuyucuya yazılarını nasıl oluşturduğu, nasıl yazdığı hakkında bilgi verdiği söylenebilir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Bu cümleler tam benim istediğim, yazmaya savaştığım şeyler. Hâlbuki düşündükten sonra yazmaya koyulduğum zaman aynı cümleleri, yani o zaman beğendiğim cümleleri, hatırlamıyorum bile... Yazmanın çok enstantane bir düşünce olduğunu biliyorum. Onu söylemek

¹¹² Sait Faik Abasıyanık, “Falcı Matmazel Todori”, *Havada Bulut*, s. 89-90.

¹¹³ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 1990, s. 110-111.

¹¹⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Birinci Mektup”, *Havada Bulut*, s. 92.

istememedim. Farz et ki bir kırdasın. Cebinde kalem kâğıdın yok. Yazı yazmayı kurmuşsun. Eve gidince şöyle bir yazayım demiş, düşünmeye dalmışsın. İşte bunları kastediyorum.”¹¹⁵

Hikâye kişisi, sevgilisinden, ona çalışmadığı için kızmamasını ister. Yazı yazmanın da fiziksel bir yorgunluk verdiğini, yazı yazarken sadece kafasının değil, elinin de yorulduğunu anlatır. Bir marangozun konsol yaparken duyduğu yorgunluğu, kendisinin de yazı yazarken duyduğunu belirtir. Sait Faik de işsiz adam, para kazanmayan adam konumuna düşmesine çok içerler. “Yahu, şu kadar kitabım var, her gün okuyup yazarım. İşsiz adam sayılır mıyım ben!” diye yakınır.¹¹⁶ Bu noktada Sait Faik ve hikâye kişisi arasında bir benzerlik vardır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Yazı yazmak da fiziksel bir yorgunluk veriyor. Yalnız kafam değil, onu geç, bak kolum da yoruldu. Bana çalışmıyorsun diye kızma! Bak marangozun bir konsol yaptığı zaman duyduğu yorgunluğu duymadımsa alçağım! Demek ki çalışıyorum.”¹¹⁷

Hikâye kişisi, “İkinci Mektup” hikâyesinde de sevgilisine hiç gönderilmemek üzere kaleme aldığı mektupları yazmayı sürdürür. “İkinci Mektup” hikâyesinde, köpekli adam hayâllerinden bahseder. İki odalı bir ev, tavuklar, bir mektep hocalığı hayal eder. Çocuklar yetiştirmek istediğinden bahseder. Sevgilisinin ise onunla paraları bitene kadar meyhane, sinema, plaj dolaştıktan sonra parası bitince kendisini terk edeceğini düşünür. Gerçekte de Sait Faik’in sevgilisinin aşkına inanmayıp, sadece parası için yanında olduğunu düşünmesi olasıdır. Ayrıca Sait Faik de Fransa’dan döndükten sonra, bir süre Ermeni Yetim Mektebi’nde Türkçe öğretmenliği yapar. Ancak daha sonra bu işin kendisine göre olmadığını anlayınca öğretmenlikten vazgeçer.¹¹⁸ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ben bir iki odalı bir ev, tavuklar, bir mektep hocalığı düşünmüştüm. Öyle çocuklar yetiştirmek istiyordum ki... O kadar mühim çocuklar da değil: Şu delikanlıların söyleyip de sonra kahkahayla güldüklerini hakikât yapacak insanlar!..

Sen ne düşünmüştün: Biraz daha şu aptal adamla meyhane, sinema, plaj dolaşaydım. Elbette para suyunu çeker. Ben yine danslarıma, artist mukallidi çocuklarıma dönerim, diyordun.

¹¹⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Birinci Mektup”, *Havada Bulut*, s. 93.

¹¹⁶ Rıfât Ilgaz, “Sait Faik Pinti miydi?”, *Havada Bulut*, s. 121.

¹¹⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Birinci Mektup”, *Havada Bulut*, s. 94.

¹¹⁸ O.T. Örmöz, “Sait Faik’le Son Konuşma”, *Sait Faik İçin*, s. 93.

İkimiz de muvaffak olmadık. Ben beş parasız, işsiz, sen yumurtalıklarından hasta yatağa düştük...”¹¹⁹

“Mehmet Bey’e Göre” hikâyesinde hikâye kişisi, kendisine Mehmet Bey isimli bir arkadaş bulur ve gerçekleri ona söyletmeye çalışır. Mehmet Bey’in vakit geçirecek bir işi yoktur. Arkadaşını her akşam bir yerde yakalar ve bıkcıncaya kadar onu dinler. Artık o, Ahmet Bey’in ikinci şahsiyeti hâline gelmiştir. Mehmet Bey’e göre Yorgiya, Ahmet Bey’i sevmez, onun parasını yer. Mehmet Bey, Ahmet Bey’in ne yapmak istediğini düşünür. Ahmet Bey, hiçbir şey yapmak istememektedir. Sadece sever, yaşamak ister. Sevilememiş insanların bütün hırsıyla sadece sevilme ister.

Sait Faik ile hem Ahmet Bey, hem de Mehmet Bey arasında benzerlikler vardır. Ahmet Bey, bütün arzusuyla sadece yaşamak, sevmek, sevilme ister. Sait Faik de tüm kalbiyle aynı duyguları derinden hisseder. Sait Faik de bütün insanları kapsayan sevgi, insanları sevmek arzusu şeklinde ortaya çıkar. Hikâye kişileri aracılığıyla anlattığı, en rahatsız olduğu durum ise toplumda bu sevginin azlığı ve sevgilerine karşılık bulamamasıdır.¹²⁰ Mehmet Bey, Yorgiya’nın Ahmet Bey’i sevmediğini, sadece parasını yediğini düşünmektedir. Hikâyede kendisinin de hikâye kişisi aracılığıyla söylediği gibi aslında Mehmet Bey, Ahmet Bey’in dolayısıyla da Sait Faik’in iç sesidir. Kendisinin dile getiremediği hakikatleri ona söyletmeye çalışır. Sait Faik de sevgilisinin kendisini sevdiğini düşünmez.¹²¹ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kendi kendime bazen “Mehmet Bey” isminde bir arkadaş buluyor, işin hakikatini ona söyletmeye çalışıyorum.

Mehmet Bey'e göre Yorgiya Ahmet Bey'i sevmiyor, sevemez. Parasını yiyor...

Mehmet Bey düşünüyordu. Acaba Ahmet Bey ne yapmak istiyordu? Ahmet Bey, hiçbir şey yapmak istemiyordu. Sadece seviyordu. Yaşamak istiyordu. Sevilememiş insanın bütün hırsıyla sevilme için, en sevilemeyeceği yerden, çabalayıp duruyordu...”¹²²

“Melahat Heykeli” hikâyesinde, bir gün hikâye anlatıcısının arkadaşının ailesi, onu evlendirmeye karar verir. Arkadaşı, bu fikri bir kez düşününce bu fikir hoşuna

¹¹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “İkinci Mektup”, *Havada Bulut*, s. 100-101.

¹²⁰ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 119.

¹²¹ Salah Birsal, Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu, s. 148-149.

¹²² Sait Faik Abasıyanık, “Mehmet Bey’e Göre”, *Havada Bulut*, s. 115, s. 118-119.

gider. Çabucak bir kadın hayali, bir terlik, bir pijama, pudra lavanta kokusu gözünün önünde canlanır. Ancak daha sonra “Ben evlenirsem ne ederim?” diye bir korku duymaya başlar. Bu düşünceler ve korku arasında evlenince terliklerini bile giyemeyeceği sonucuna ulaşır. Hikâye anlatıcısının bu düşünceleri Sait Faik’in evlilik hakkındaki düşüncelerini yansıtması bakımından önemlidir. Sait Faik, hayatına giren kadınlara rağmen hayatı boyunca hiç evlenmez. Birkaç kez denese de tüm bu denemeler hüsrarla neticelenir. Sait Faik’in evliliğe yaklaştığı üç kadın olur. İlk evlilik girişimini annesi onaylamaz. İkinci girişiminde teklifi reddedilir. Annesinin isteği üzerine yaptığı, evliliğin ilk adımı sayılabilecek nişanı da on ay gibi kısa bir sürede biter.¹²³ “Önündeki Kış” başlıklı, “röportaj öykü” olarak adlandırılan yazısında da havanın oldukça soğuk olduğu bir kış sabahı, sıcak yatağından kalktığında mangalının yandığını, ıhlamurunun kaynadığını, kahvaltısının o kalkmadan hazırlandığı, sıcacık bir ev hayal eder: “Evlenmiş olsaydım, Yarabbi! Bir kadın şimdi çoktan kalkmış olurdu. Hiç olmazsa bir mangal; taze, kırmızı. Hiç olmazsa çinko bir ibrik; küflenmiş, ihtiyar, kırçıl. Belki bir sahan olurdu. Dışarıda, mis kokulu...”¹²⁴ diye düşünür. Sait Faik’in bu yazılarında evlilikten beklentisi, ortak bir hayatı, hayalleri, düşünceleri, sıkıntıları birlikte paylaşacağı bir insandan ziyade ona evin içinde günlük işlerinde yardımcı olabilecek bir insanla hayatını sürdürmektir. Leyla Erbil’e yaptığı evlilik teklifinden sonra dile getirdiği beklentileri ise bu yazılarındaki beklentileriyle biraz zıtlık gösterir. Leyla Erbil, Sait Faik ile 1953 Nisanından onun ölümü 1954 Mayısına kadar önce baba-kız gibi başlayan arkadaşlıklarının zamanla Sait Faik’te anlam değiştirdiğini anlatır. Birlikte geçirdikleri hoş, eğlenceli vakitlerden sonra Sait Faik, Leyla Erbil’e evlenme teklifinde bulunur. Hayali ise evlenip güneşe yerleşmek, orada bir kahve dükkânı açarak ocakta çalışıp kahve dağıtmaktır. Geceleri ise ikisi de kaleme kâğıda sarılarak o günün hikâyelerini yazacaktır.¹²⁵ Sait Faik’in “Melahat Hayekeli” hikâyesinde de hikâye anlatıcısı aracılığıyla evliliğe dair düşüncelerini, korkularını ve duygularını dile getirdiği söylenebilir. Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

¹²³ Sevengül Sönmez, *A’dan Z’ye Sait Faik*, s. 71.

¹²⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Önündeki Kış”, *Tüneldeki Çocuk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Basım, İstanbul 2017, s. 13-14.

¹²⁵ Leyla Erbil, “Dünyanın Bilmediği Bir ‘Kök Yazar’: Sait Faik”, *Bir İnsanı Sevmek*: Sait Faik Abasıyanık, (Haz. Süha Oğuzertem), Alkım Yayınevi, İstanbul 2004, s. 85-96

“(…)Fikir oğlanı evlendirmektir... Bir kez düşünmüş, fikir hoşuna gitmiş, çabucak bir kadın hayali, bir terlik, bir pijama, bir pudra lavanta kokusu duymuş, içi hafifçe edilmişti ki , “Ben evlenirsem ne ederim?” diye düşününce bu eziklik geçivermişti. Geçivermiş olsa iyi! Yerini bir korku almıştı. Korku geçince düşünüp kalmıştı... Düşünmekle bir çare bulunamayacağını anlayınca ne yapacağını tecrübeye koyuldu. Netice gayet kötü çıktı: Evlenince tetkiklerini bile giyemeyeceğini anlamıştı...”¹²⁶

“Kumarbaz Hayri Efendi” hikâyesinde, mahallede itibari olmasa da annesinin gözünde Hayri Efendi itibarlı bir kimsedir. Annesi Hayri Efendi’den hiç şikâyet etmez, hatta oğlu için, tanınmış ve asil ailelerin kızlarına görücüye gider. Ancak kızın ailesi, kızlarını evlendirmek için birini aradıkları hâlde, kızlarının evlenecek çağda olmadığını ileri sürerek Hayri Efendi’ye kızlarını vermek istemezler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Mahallede itibarım yoktu ama ananın nezdinde muteberdim. Benden hiç şikâyeti yoktu. Hatta bazı kere şuraya buraya görücülüğe bile gider; kim olduğumu öğrenen mütekait hazine memuru, Darphane-i Âmire baş ketebesini ailesi, kızlarının daha evlenecek çağda olmadıklarını valideye söyledikleri zaman inanırdı... Ev halkı da şu kızın bir an evvel başının bağlanmasını canı gönülden istedikleri hâlde yine de Kumarbaz Hayri’ye kız vermezler.”¹²⁷

Sait Faik’in annesi de zaman zaman oğlunun hiçbir işe bağlanmadan bütün gün İstanbul’un ve adaların sokaklarında gezmesine kızsada da yine de onun gözünde Sait Faik, itibarlı bir kimsedir.¹²⁸ Oğluna evlenmesi için kendi içinde bulunduğu çevreden tanıdığı kızların fotoğraflarını gönderir. Anne ve babası, Adapazarı’ndan gönderilen 1942 tarihli mektupta daha önce Sait Faik’in de bir düğünde görüp beğendiği kızın fotoğrafını mektupla beraber Sait Faik’e göndererek cevabını bildirmesini isterler. Yine aynı mektupta Adapazarı’nın eski kaymakamlarından şimdi ise İstanbul’un İdare Heyeti Azalarından olan Necati Bey’in kızını da Sait Faik için uygun bulduklarını belirtirler.¹²⁹ Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında benzerlik vardır.

“Havuz Başı” hikâyesinde hikâye kişisi, Beyazıt Havuzu’nun kenarındaki kanepelerden birine oturarak sevgilisini bekler. Yaşını almış bir adamın yirmi yaşındaki

¹²⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Melâhat Heykeli”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 36-37.

¹²⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Kumarbaz Hayri Efendi”, *Havuz Başı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5. Basım, İstanbul 2017, s. 9.

¹²⁸ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 32.

¹²⁹ Sait Faik Abasıyanık, *Kargam Bağışla*, s. 150.

çocuk kederlerini, sevinçlerini yaşamayı ne demektir, diye düşünür. Sevgilisini göreceği için içinde bir heyecan vardır. Ama sevgilisinin kendisini görmeden yanından geçeceğini, kendisinin ise yeniden kederle dolacağını düşünür. Çarşılarından çarşılarına insan sesleri arasında her şeyi sevgilisiyle kurulmuş bir şehirde dolaşacağı ihtimalini anımsar. Herkes geçer ama beklediği sevgilisi bir türlü geçmez. Belki de kendisinin orada oturduğunu tahmin ederek öteki kapıdan çıkmış olabileceği şüphesini duyar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Beyazıt Havuzu'nun kenarındaki kanepelerden birine oturmuş sizi bekliyorum. Yaşımı almış bir adamın yirmi yaşındaki çocuk kederlerini, sevinçlerini yaşamayı ne demektir, diye düşünüyorum...”

Sizi bekliyorum. Sizi göreceğim; içimde bir şey koşacak. Siz görmeden geçeceksiniz. Ben kederle sevinci duyup dalacağım istediğim âleme. Dünyayı yeniden kederlerle kuracağım. Sonra çarşılarından çarşılarına, insan sesleri arasında, her şeyi sizinle kurulmuş bir şehirde dolaşacağım.

Herkesler geçti, siz geçmediniz. Yüzünüzü göremedim... sonra, belki de benim burada oturduğumu tahmin etmiştir de öteki kapıdan çıkmıştır, şüphesine düşmüştüm...”¹³⁰

Sait Faik'in hikâyesinde, hikâye kişisi aracılığıyla anlattığı, Beyazıt Havuzu'nun yanındaki bankta sevgilisini bekleme hadisesini, gerçek hayatta da yaşamış olması olasıdır. Sait Faik'in hayatına giren kadınlarla inişli çıkışlı bir ilişkisi vardır. Özellikle Eleni ile birlikte olduğu zamanlar da sık sık kavga ederler. Sait Faik'in çıkarmış olduğu kıskançlık krizleri dolayısıyla sürekli ayrılıp barışırlar. Bir akşam Bohem meyhanesinde arkadaşları ve Eleni'yle birlikte otururlarken yan masadaki adamların Eleni'ye baktığı gerekçesiyle kavga çıkarır. Başka bir akşam da Eleni ile yine kavga ederler. Sait Faik Eleni'ye aldığı paltoları ve çizmeleri de başka erkeklerle görüştüğü zamanlarda giymesin diye kıskançlıktan elinden alır.¹³¹ Aleksandra ile olan ilişkisinde de inişli çıkışlı bir durum mevcuttur. Onunla da sık sık kavga ederler. Sait Faik, bu ayrılıklara çok fazla dayanamayarak, kendini Aleksandra'nın mahallesinde bulur. Bir ıslık çalarak, Aleksandra'nın yanına gelmesini bekler. Aleksandra da Sait Faik'in geldiğini bu ıslıklardan anlar. Mahalledeki herkes Sait Faik'in Aleksandra'ya

¹³⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Havuz Başı”, *Havuz Başı*, s. 1-2.

¹³¹ Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s. 233-234.

olan aşkının farkındadır.¹³² Bu ziyaretlerden birinde Sait Faik'in bu hikâyeyi kaleme almış olması olasıdır. Ayrıca hikâyede, hikâye kişinin bankta sevgilisini beklerken içinde bulunulan zamanın 1946 yılının mayıs ayı olduğu söylenir: "Bu mayıstan başka her şeye benzeyen bin dokuz yüz kırk altı mayısına kızıyorum." Yine hikâyede geçen: "Yaşını almış bir adamın yirmi yaşındaki çocuk kederlerini ve sevinçlerini yaşaması..." cümlesinden Sait Faik'e ait birtakım çıkarımlarda bulunabilir. Sait Faik 1906 yılında doğmuştur. Hikâyenin geçtiği 1946 yılında ise Sait Faik kırk yaşında olur. Bu durum da Sait Faik'in hikâye kişisi ile benzer özelliklerinin bulunduğu bir delil oluşturur.

Sait Faik, "Şehrâyin" hikâyesinde kadın karakter olarak hikâyesine Eleni ismini seçmiştir. Hikâye, hikâye kişinin "şehrâyin" kelimesinin sözlük anlamlarını açıklayıp sıralamasıyla başlar. Hikâye kişisi, kelimenin anlamını yazdığı hikâyeye başlık olarak koyacak kadar bilmediğini belirtir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Doğru dürüst manasını bile bilmiyorum. Edebiyat yapmıyorum. Sahiden bilmiyorum. Şöyle anlar gibi olmuyor değilim. Ama sanmam ki bu yazıya başlık koyacak kadar yetsin... şu şehrayin kelimesini de hiç sevmem. Bayramları, süslenmiş arabaları, kalabalığı..."¹³³

Hikâye kişisi, daha sonra kendisini bir meyhanede bulur. Bir fiçinin başındadır. Eleni'yi oturduğu yerden görmektedir. Orada şapkaları, pardösüleri bekler. Bir Rumca şarkı sesi gelmeye başlar. Eleni beyaz, ince yüzlüdür. Kalınca bir bileği vardır. Aslında hikâye kişinin gördüğü sandığı bu kişi Eleni'nin hayâlinden başkası değildir. Sonra hikâye kişisi meyhaneden çıkarak ahşap evlerin son ışıklarını seyretmek için bir kanepeye oturur. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

"İşte böyle bir gecede kendimi, fiçileri odalar kadar büyük olan bir meyhanede buldum... Eleni oturduğum yerden gözüküyordu, ama ben onu görüyordum. Orada şapkaları, pardösüleri bekliyordu. Bir Rumca şarkı, kitarra sesi geliyordu. Eleni beyaz, incecik yüzlüdü... Bir de bileklerine deli oluyordum. Kara önlüğünün bilek başlıkları, sıkı sıkı, ince bir lastikle büzülmüş, derisine yapışmıştı. Kalınca bileği vardı..."

Meyhaneden çıktım. Şimdi ahşap evlerin son ışıklarını seyir için bir kanepeye oturdum. Saat kimbilir kaçtı? Doğuda bir ışık vardı. Ortalık yalandan bir ağardı geçti."¹³⁴

¹³² Salah Birsal, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, s. 149-150.

¹³³ Sait Faik Abasıyanık, "Şehrâyin", *Havuz Başı*, s. 135.

Sait Faik'in de Eleni adlı bir sevgilisi vardır. Bu kadınla Sait Faik arasında inişli çıkışlı bir ilişki vardır. Eleni hikâyede anlatıldığı gibi uzun ve ince bir fizik yapısına sahip bir Rum kızıdır.¹³⁵ Sait Faik'le Eleni sık sık kavga ederler. Bu kavgaların büyük çoğunluğuna Sait Faik'in kıskançlığı sebep olur. Mina Urgan'ın anlattıklarına göre, bu kavgaların birinde Eleni, Sait Faik'in yüzünü, gözünü tırnak izi içerisinde bırakır. Sait Faik de evin camını, çerçevesini indirdikten sonra giderken de Eleni, başka erkeklerle gezdiğinde kendisine hediye ettiği palto ve çizmeleri giymesin diye onları da alıp gider. Yine kıskançlık yüzünden ettikleri bir başka kavgada da Eleni, gittikleri meyhanede Sait Faik'i meyhanenin arka kısmına çekerek bu durumdan rahatsızlığını dile getirir. Aralarında çıkan tartışmada da Eleni, Sait Faik'in kafasını üç dört kez duvara vurur.¹³⁶ Sait Faik'in Eleni ile bir ayrılık sonrasında bir meyhanede otururken, alkolün de vermiş olduğu etkiye dayanarak birden onu hatırlayıp, hayal etmesi ve daha sonra da bu hikâyeyi kaleme almış olması olasıdır. Sait Faik, bu hikâyede olduğu gibi hayatına giren kadınların adını hikâyelerinde dile getirmekten çekinmez. Bazen bu hikâyesinde olduğu gibi açık açık adını söyler bazen de “bayan, matmazel A., V. Hanım” gibi tamlamalar kullanır. Tüm bunlardan hareketle Sait Faik'in yaşadığı hayatın izlerinin, hayallerinin, düşüncelerinin, sevinçlerinin, kederlerinin, gezdiği yerlerin en somut haliyle hikâyelerinde yer aldığını söylemek mümkündür.

“Çatışma” hikâyesinin kişisi ile de Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Hikâye kişisi evlenmemiştir. Bir çocuğu da yoktur. Sait Faik'in de hayatına Eleni, Aleksandra, Nevin Hanım, Vedat Hanım başta olmak üzere farklı farklı kadınlar girse de hiç evlenmemiştir. Onun da bir çocuğu yoktur. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ben evlenmedim. Tabii çocuğum da olmadı. Ama varsa... Olabilir a...”¹³⁷

Hikâye kişisi ile Sait Faik arasında dış görünüş itibarıyla da bir benzerlik vardır. Hikâye kişisi kendisini, zayıf, beyaz mavi gözlü, çarliston pantolonlu, papyon kravatlı, şık fesli, nahif bir mektepli olarak tanımlar. Sait Faik de zayıf, beyaz ve mavi

¹³⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Şehrâyin”, *Havuz Başı*, s. 135-136.

¹³⁵ Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s. 233.

¹³⁶ Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s. 232-234.

¹³⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Çatışma”, *Havuz Başı*, s. 19.

gözlüdür. Ancak hikâye kişinin çarliston pantolonlu, papyon kravatlı, şık fesli olarak nitelendirdiği özellikler Sait Faik ile hikâye kişisi arasında bir fark oluşturur. Sait Faik, dış görünüşüne fazla önem vermez. Şık olarak nitelendirilen kravat veya kıyafetlerden uzak durarak günlük yaşamda rahat ettiği giysileri giymeyi tercih eder. Genellikle üstünden eksik etmediği trençkotu, hasır şapkasıyla tasvir edilir.¹³⁸ Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Ben hayalet kadar zayıf, beyaz mavi gözlü, on altı yaşında, lacivert elbiseli, çarliston pantolonlu, papyon kravatlı, şık fesli, nahif bir mektepli efendiydim.”¹³⁹

Hikâye kişisi, geçmişe dönerek İstanbul Lisesi’nde öğrenci olduğu sıralarda Gülhane Parkı’nda tanışıp âşık olduğu kızı hatırlar. Bu kızla birbirini sevmektedirler. Ancak kıza âşık olan bir başka genç hikâye kişinin karşısına çıkar ve diz çökerek aradan çekilmesini ister. Kendisinin okumayıp babasının dükkânında çalışacağını, eğer aradan çekilirse onunla hemen evleneceğini dile getirir. Hikâye kişisi ise öteki çocuğun söylediklerini kabul ederek ertesi gün, buluşacakları yere gitmez. Ancak aradan otuz yıl geçmesine rağmen on senede bir sabah uykusundan uyanıp bu kızı ve ondan olacak muhtemel çocuğunu görür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Sana yalvarırım, diye diz çöktü çamurun içine. Sen onu almazsın. Ben evleneceğim. Sen olmasan bu iş çoktan olacaktı. Ben okumayacağım. Bizim dükkânımız var; orada çalışacağım. Hemen evleneceğiz. Yapma, n’olur? Bak biliyorum yarın randevunuz var. Koruya gideceksiniz. Gitmeyiver. Ne olur? Ne kaybedersin?...

-Peki anam dedim, peki. Vallahi gitmeyeceğim. Sözümü tuttum. Gitmedim...

Otuz sene geçti aradan. Ama ben hep, değil değil çok az, on senede bir kere sabah uykusundan böyle uyanır, karımı, çocuğumu (hep on altı yaşında görürüm oğlumu) görürüm...”¹⁴⁰

Bir kurgu metni olan hikâyenin dışında, gerçekte böyle bir olayı Sait Faik’in yaşadığına dair herhangi bir kanıt ya da belge yoktur. Ancak hikâye kişisi, bu olayı yaşadığı zaman bir lise öğrencisidir ve on altı yaşındadır. Aradan otuz yıl geçtikten sonra bu olayı hatırlar. Aradan geçen otuz yıl, hikâye kişinin, okuyucuya, hikâye

¹³⁸ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 51-52.

¹³⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Çatışma”, *Havuz Başı*, s. 20.

¹⁴⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Çatışma”, *Havuz Başı*, s. 21.

kişisinin şimdiki yaşını verir. Sait Faik 1906 yılında doğmuştur. On altı yaşında olduğu zamanda ise yıl 1922 olur. 1922 yılına otuz yılı eklediğimizde ise 1952 yılına ulaşırız. Sait Faik'in *Havuz Başı* adı altında topladığı hikâyelerin yazılış yılı ise yine 1952'dir. Bu veriler neticesinde ise Sait Faik ile hikâye kişinin lisede öğrenim gördüğü yaşı ve hikâyenin yazılış sürecindeki yaşı tutarlılık göstermektedir. Bu bilgiler ışığında Sait Faik'in gerçekte yaşadığı benzer bir olayı ya da bir kitap, film, şiirde okuyarak veya çevresindeki herhangi bir kişiden duyarak öğrendiği bir olayı kurgu unsurlarıyla zenginleştirerek bu hikâyeyi ortaya çıkarmış olması olasıdır.

“Bekleyen Adamın Üç Hali” hikâyesinde hikâye kişinin sevgilisini beklerken geçirdiği üç hali anlatır. Birinci halde, sevgilisinin gelmeyeceğini çok iyi bildiğini ama onu beklemenin bile çok güzel olduğunu dile getirir. Belki aradan zaman geçtikten sonra onu pencere kenarında, sokaktan geçenlerin bazısına benzeterek geçirdiği zamanları tahlil edebileceğini söyler. Belki de ilk defa birini bu kadar kuvvetli sevdiğini dile getirir. Hiç bilmediği, aklına getirmedeği halde kendinden başkasını sevebileceğini, onun için fedakârlıklar yapabileceğini, özleyip, onu düşünebileceğini anladığını belirtir. Balzac'ın “Aşk, şuuraltı bile olsa yine bir hesap kitap işidir.” sözüne karşı çıkarak, sevgisinde hesapsız olduğunu dile getirir.

“Gelmeyeceğini çok iyi biliyorum. Onu beklemek, bilhassa güzel... Belki bu saat geçtikten sonra, neden sonra bu, onu bir pencere kenarında, sokaktan geçenlerden bazısını da ona benzeterek geçirdiğim saati tahlil edebileceğim...”

Şimdi anlıyorum. Belki bu kadar kuvvetli ilk defa seviyorum... Benim meziyetlerim de varmış; hiç bilmediğim, aklıma getirmedeğim, kendimden bir başkasını sevebilirmişim. İçimden onun için fedakârlıklar yaratabilirmişim. Ben hiç korkak değilmişim, hatta dövüşebilirmişim. Bir benden başkasını özler, kokusunu duyar, düşünür, üzülmüşüm. Balzac'ın hakkı yok: O diyor ki, “Aşk, şuuraltı bile olsa yine bir hesap kitap işidir.” Burjuvalar arasında doğru. Fakat benim ne şuurüstü, ne şuuraltı hiçbir hesabım yok. Hesapsızlıklarla doluyum...”¹⁴¹

Hikâye kişisi, daha sonra sevgilisiyle geçen hafta buluştuklarını, yarım saat karşı karşıya oturup konuştuktan sonra “Son defa geleceğim.” dediği halde bu hafta gelmediğini söyler. Sevgilisine, onun da kendisi gibi, bir insanı özlemesi, işini gücünü

¹⁴¹ Sait Faik Abasıyanık, “Bekleyen Adamın Üç Hali”, *Az Şekerli*, s. 42.

birakıp bir pencerede onun yolunu gözlemesi için beddua eder. Sonra akşamüstü içmeye gideceğini, sevgilisini vapur iskeleye yanaşincaya kadar uzaktan izleyeceğini dile getirir. Sait Faik'in hayatına giren, âşık olduğu bir kadına duyduğu hisler neticesinde bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“Geçen hafta böyle olmamıştı. “Son defa geleceğim” demiş ve hakikaten gelmişti. Ne olmuştu? Yarım saat karşı karşıya oturmuştuk... “Bir daha gelmeyeceğim” dedi. Ama dün tekrar ısrar ettim. “Peki yarın gelirim, bekle! dedi. Gelmeyeceğini pek iyi biliyorum...”

Dilerim Allahtan: Onu da benim gibi belalara müptela kılsın. Bir insanı özlesin! İşini gücünü, havayı suyu, yemeği bir tarafa bıraksın! Böyle bir pencere önünde beklesin!

Akşamüstü içki içmeye gideceğim. Sonra seni yine bulacağım. Bu akşam, niyetim, sana yalnız uzaktan bakmak. Önünden bir selam verip geçmek. Yanıma gelmeyeceğine eminim, olsun. Seni gören bir yerde oturup vapur iskeleye yanaşincaya kadar seni gözleyeceğim...”¹⁴²

Sait Faik, “Bir Aşk Hikâyesi” hikâyesinde, neden yazısına bu adı verdiğini anlattır. Daha sonra ise hikâye kişisi aracılığıyla aşka dair düşüncelerini okuyucuyla paylaşır. Doğru olanın aşktan hiç söz açmamak olduğunu ama yalnızlığını paylaşmak istediğini dile getirdikten sonra yine de aşka dair hikâye yazmamanın doğru olduğu sonucuna varır. Aşkı herkesin bir şeye benzettiğini, üstüne ciltler dolusu kitap yazıldığını ama hâlâ kesin bir sonuca ulaşamadığını, daha var mı yok mu onun bile bilinmediğini dile getirir. Ömrü seyahate, aşkı durağa, sevgiliyi de yolcuya benzetenlere karşı çıkar. Bunun dışında aşkın ekmeğe, tuz, yemiş, korku, gece, gündüz, yaz, kış, uyku gibi akla gelebilecek her şeye benzetilebileceğini belirtir. Her şeyin tadı onunla anıldığına göre, her şeye, her hoşlanılan, her ihtiyaç duyulan şeye benzetilebilir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ne ayıp şey, ne kötü başlık, ne çirkin bir hikâye ismi! Ben de öyle düşünüyorum...”

Doğrusu bu, doğrusu bu ama elimde değilse ondan söz açmamak... Bir başkasıyla hem yalnızlığımı, hem ekmeğimi bölüşmeyi canım çekiyorsa... Yine hakkım yok, yine ayıp!..

Aşk nedir, diye düşünmüyorum. Galiba Stendhal, insanların en mühim, en büyük icadı diyor. Zaman zaman herkes bir şeye benzetmiş. Üstüne ciltlerle kitap yazılmış. Halledilmiş mesele değil. Var mı yok mu o da meçhul...

¹⁴² Sait Faik Abasıyanık, “Bekleyen Adamın Üç Hali”, *Az Şekerli*, s. 42-43.

Ömrü seyahate, aşkı bir durağa, sevgiliyi yolcuya benzetmek de ne oluyor?

Ekmek, tuz, yemiş, su. Sayabildiğin kadar, “korku, gece, gündüz, yaz, kış, uyku, döşek” de, korkma söyle. Her şeyin tadı onunla tadıldığına göre her şeye, her hoşlandığın şeye onu benzetebilirsin.”¹⁴³

Hikâye kişisi, dört arkadaş Beyoğlu’ndaki bir mekâna gittiklerini, burada tanıştığı kıza dördünün de âşık olduğunu ama kızın içlerinden birini seçerek onunla büyük bir aşk hikâyesi yaşadığını anlatır. Bu hikâyenin de kendi başından geçen bir aşk hikâyesini değil, onların aşk hikâyesini anlattığını dile getirir. Bu dört arkadaştan biri hariç, diğer üçü “kafa işçisi”dir. Yani yazar veya şairdirler. Sait Faik’in de yazar ve şairlerden oluşan geniş bir çevresi olduğu düşünüldüğünde, bu hikâyeye benzer bir hadisenin yaşanmış olduğu söylenebilir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Onların başından geçti bu aşk hikâyesi, bize nakletmek düştü. Yoksa kendi başımdan geçmiş bir şey değil.

Hepimiz bir aşk hikâyesi içindeydik. Onu görür görmez hepimiz hülyamızı apartman gibi kurardık. Suratımıza bile bakmazdı. Meğer sarı bıyıklı arkadaşımın bir ara bakışlarıymış...

Birimiz müstesna, üçümüz işçi sınıfıydık. Kafa işçisi diyelim de kol işçisinden ayrılalım. Sonra bize biralar ikram eden zengin arkadaşımızın aramızdaki varlığının manası kalmayacak.”¹⁴⁴

“Kıskançlık” hikâyesi de Sait Faik’in evlilik ve bir çocuk sahibi olma konusundaki düşüncelerini okuyucuya yansıttığı hikâyelerindendir. Hikâye, biyografik açıdan incelendiğinde bu özelliğiyle önem taşır. Hikâye kişisi, insanın bir arkadaşı oldu mu ayrıyeten bir eşe lüzum olmayacağını, insanın başkalarının çocuklarını da kendi çocuğu gibi sevmeyi bildikten sonra illâki kendi çocuğu olsun diye heveslenmeyeceğini dile getirir. Ayrıca hikâyede, hikâye kişinin ilişkilerdeki yaş farkı konusuna değinerek, yaş farkının önemli bir sorun olmadığı düşüncesini dile getirmesi, Sait Faik’in ilişkilerdeki yaş farkına yönelik düşüncesinin yansımaları olduğu çıkarımı yapılabilir. Sait Faik’in hiç evlenmeyip çocuk sahibi olmadığı düşünülürse, hikâye kişinin evliliğe

¹⁴³ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Aşk Hikâyesi”, *Az Şekerli*, s. 53-54.

¹⁴⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Aşk Hikâyesi”, *Az Şekerli*, s. 55-56.

dair bu sözlerini, bir nevi kendi düşüncelerinin okuyucuya yansıtılmış hâli olarak yorumlanabilir. Bu durum hikâyede ise şu şekilde okuyucuya aktarılır:

“(…)Kendi kendime sana arkadaş lazım, karının ne lüzumu vardı ki. Başkalarının çocuklarını sevmesini bildikten sonra kendi çocuğun olsun diye heveslenmekliğin budalalığından geliyor.

(…)On yedi yaşında bir erkek çocuk on yedi yaşında bir kız çocuğunun elini tutarsa, otuz beş yaşındaki erkek on yedi yaşındaki kızın kocası da olsa şaşmamalıdır dedim.”¹⁴⁵

Sait Faik’in “O ve Ben” şiirinde de şiir kişisi aracılığıyla sevgilisine duyduğu aşk ve özlem duygularını dile getirdiği söylenilebilir. Anlatıcı, bütün âdetlerden uzak bir şekilde yaşamak, ölmek, delirmemek için bir vapurun içinde deli gibi sevgilisine koştuğunu söyler. Sevgilisinin kendisi için su, ekmek, uyku, tat hatta zehir gibi bir şey olduğunu dile getirir. Artık onsuz olamayacağını, her daim elinin elinin içinde, gözlerinin içine bakmasını, onun sesini işitmesini, birlikte yemek yiyip gülmesini istediğini belirtir. Bu durum şiirde şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

“Sana koşuyorum bir vapurun içinde
Ölmek, delirmemek için...
Yaşamak; bütün âdetlerden uzak
Yaşamak...
(...)

Ben onsuz edemem.
Eli elimin içinde olmalı,
Gözlerine bakmalıyım,
Sesini işitmeliyim.
Beraber yemek yemeliyiz.
Ara sıra gülmeliyiz.
Yapamam, onsuz edemem.
Bana su, bana ekmek, bana zehir;
Bana tat, bana uyku
Gibi gelen çirkin kızım.
Sensiz edemem!”¹⁴⁶

¹⁴⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Kıskançlık”, *Semaver*, s.43-45.

¹⁴⁶ Sait Faik Abasıyanık, “O ve Ben”, *Şimdi Sevişme Vakti*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. Basım, İstanbul 2017, s.11.

“Arkadaş” şiirinde de Sait Faik’in yine sevgilisine duyduğu aşkı, şiirine yansıtmış olması olasıdır. Şiir kişisi, bir akşam şehrin aynalı gazinosunda oturacağını, meyhanenin önünden geçenlerin kendisini göstererek “Bu herif âşık” diyeceklerini söyler. Yapayalnız kaldığı akşamüstleri, sevgilisinin dağınık saçları, kırışmış mantosu ve bir hemşire çehresiyle kendisine, “Bugün ne yaptın, çalıştın mı?” diye sormasını istediğini, sonra isterse yanından kalkıp gidebileceğini dile getirir. Sait Faik’in yalnız kaldığı zamanlarda o sıralarda âşık olduğu kadını düşünüp böyle bir hayal kurduğu sonra da bunu kaleme alarak şiirleştirdiği söylenilebilir. Bu durum şiire şu şekilde yansır:

“Bugünlerde bir akşam, şehrin aynalı gazinosuna
Ve aynaların içine
Selim-i salis gibi oturacağım
Önümde rakı... dışarıda akşam, akıntı,
kayıklar ve gelip geçen...
Meyhanenin kapısından, iki elini gözüne
siper edip bakan birisi:
“Bu herif âşık!” diyecek
(...)

Yalnız gine böyle kumral akşamüstleri
Yapayalnız kaldığım kasım akşamları
Buruşuk manton, dağınık saçların, mürekkepli ağzın
ve hemşire

Çehrenle
-Ayaklarımı bir sandalyeye dayayıp-
Bana iki satır bir şey söyleyeceksin:
“Bugün ne yaptın, çalıştın mı?”
İstersen sonra kalkar, gezmeye gidersin
Bensiz...
Sen bilirsin.”¹⁴⁷

¹⁴⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Arkadaş”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 8-9.

“Mektup I” şiirinde de şiir kişisi, vapurun dümen yerinde çaldığı ıslığın, yağmurlu güvertede söylediği türkünün sevgilisini unutmak için değil ona yaklaşılmaya vesile olan araçlar olduğunu söyler. Şaraplar onunla azizdir, yemekler onunla yenir, cıgaralar onunla tüter. Sevgilinin boşluğu doldurulamaz. Bu durum şiirde şöyle anlatılır:

“Vapurun dümen yerinde çaldığım ıslık
Yağmurlu güvertedeki türküm,
Sana yaklaşılmaya vesiledir
Yoksa canım, seni unutmak için değil.
(...)

Seninle beraberdir dolu kadehler
Şaraplar seninle aziz
Cıgaralar seninle tüter
Ocaklar seninle yanar
Yemekler seninle yenir”¹⁴⁸

“Mektup II” şiirinde de şiir kişisi, Kınalıada’nın, vapurun, denizin, yunusun sevgilisinden söz açmak için vesile olduğunu, sevgilisi dışındaki konuların ilgisini çekmediğini, böyle zamanlarda ise susmayı tercih ettiğini anlatır. Bu şehri, sevgilisinin burada nefes aldığını bildiği için sevdiğini dile getirir. Şiirde dikkat çeken taraf ise anlatıcının Süleymaniye’yi, minareleri, sevgilisi Müslüman olmadığı halde içinde o olduğu için sevdiğini belirtmesidir. Sait Faik’in de Aleksandra, Eleni gibi Türk ve Müslüman olmayan sevgilileri olmuştur. Şiirde geçen bu cümle, Sait Faik’in biyografisi açısından önemlidir. Yazdığı bu şiirlerini de bu iki kadından birine duyduğu aşk sonrasında kaleme almış olması olasıdır. Bu durum şiirde şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

“Senden bahis açılmadıkça susmak isterim.
Senden bahis açmaya vesiledir
Kınalıada, vapur, deniz, yunus.
(...)

Bu şehirde ikimiz birden nefes alıyoruz.

¹⁴⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Mektup I”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 13.

Yoksa neye yarardı bu garip şehir?
Burada senin doğduğun bana malumdur.
Yoksa sever miydim minareleri,
Süleymaniye'yi,
Sen, gâvur olduğun halde?"¹⁴⁹

Sait Faik, "Bir Masa" şiirinde de Aleksandra ile olan anılarını şiirleştirmiştir. Şiir kişisi, Yanakimu adlı kişiden Aleksandra ile kendisi için örtüsü gazeteden, üstü çiçeksiz bir masa hazırlamasını ister. Aleksandra'nın siyaha çalan parmaklarıyla mızıka çalmasını, güftesi bayağı şarkılar, adi havalar çalmasını ister. Bu şiirde "Falcı Matmazel Todori" hikâyesinden sonra ilk defa açık açık Aleksandra'nın adı geçer. Ayrıca "Aleksandram mızıka çalar/ Siyaha çalan parmaklarıyla" dizesi bu bağlamda önemlidir. Şiirde de geçtiği gibi Aleksandra "esmer, ortadan biraz uzun, saçları alagarson kesik" bir kadındır. Parmakları da siyaha çalar.¹⁵⁰ Bu durum şiirde şu şekilde anlatılır:

"Bize bir masa ayır Yanakimu
Aleksandramla benim için
Bir masa
Üstü çiçeksiz
Örtüsü gazeteden
Şarabı aşktan
Ham hülyadan

Aleksandram mızıka çalsın
Siyaha çalar parmaklarıyla
Güftesi bayağı şarkılar
Adi havalar
Meyhane acı zeytinyağı koksun
Sen hoşnut ol Yanakimu"¹⁵¹

"Söyliyemiyorum" şiirinde şiir kişisi, sevgilisine dair, geleceğe yönelik kurduğu hayallerden bahseder. Sevgilisi için hazırladığı evin bir saray değil, içinde bir radyo, pırl pırl bir karyola, Hasan ustanın işlediği mavi yorgan, bir ayna, ponponu

¹⁴⁹ Sait Faik Abasıyanık, "Mektup II", *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 14.

¹⁵⁰ Salah Birsal, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 145.

¹⁵¹ Sait Faik Abasıyanık, "Bir Masa", *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 24.

kırmızı bir terlik, Bursa ipeğinden bir gecelik, iki üç eşyadan oluşan iki odalı bir ev olduğunu dile getirir. Bu evde kendisinin ve sevgilisinin mutlu günler geçireceğine dair hayaller kurar. Ancak daha sonra düşmanları yüzünden sevgilisiyle ayrıldıklarını anlatır. Dünyanın yarısından çoğu onun düşmanıdır. Herkes bilinmez bir sebeple onun saadetine karşıdır. Aslında nedenini biliyordur da söyleyemiyordur. Sait Faik'in hayatına zaman zaman birkaç kadın girmiş, hatta bazılarıyla evliliğin eşiğinden dönmüştür. Hepsisiyle de şu veya bu sebeplerle ayrılmış, hiçbiriyle uzun süreli bir beraberlikleri olmamıştır. Sait Faik'in bu ayrılıklardan birinin ardından bu şiiri kaleme almış olması olasıdır. Ayrıca Sait Faik'in bu şiirde yakın arkadaşı Orhan Veli'nin "Anlatamıyorum" şiirinin "Bir yer var, biliyorum; /Her şeyi söylemek mümkün; /Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum; /Anlatamıyorum." dizelerine de gönderme yapmış olması olasıdır. Şiirde bu durum şu dizelerle dile getirilir:

(...)

"Onu ben bir saraya değil
İki odalı bir eve götürecektim
Bir radyomuz, bir banyomuz olacaktı
Nikeli pırıl pırıl bir karyolada
Hasan ustanın işlediği
Bir mavi yorgan bakacaktı
Aynada ona layık iki üç eşya
Güleceklerdi...

Ponponu kırmızı bir terlik
Bursa ipeğinden bir gecelik
Yine aynada yalancı bir şeftali dalının
Bir ceviz masasının üstündeki
Rengârenk ucuz bir vazodan
Hareketsizliği görünecekti
Hiçbiri olmadı
Hiçbiri olmayacak
Düşmanlar çok
Dünyanın yarısından çoğu
Herkes
Benim saadetime herkes
Her şey

Mani olmakta
Neden biliyorum
Biliyorum, söyleyemiyorum.”¹⁵²

Kayıp Aranıyor, kitap olarak basılmadan önce *Hürriyet* gazetesinde 28 Haziran 1953 ile 1 Ağustos 1953 tarihleri arasında 36 bölüm tefrika halinde yayımlandığı¹⁵³ için ismi hazırdır. Yaşar Nabi, *Kayıp Aranıyor*’un Sait Faik’in ismini kendi koyduğu nadir eserlerinden olduğunu söyler.¹⁵⁴ Eser tefrika edilirken fazla ilgi görmez. Sait Faik, eserin kitap halinde yayımlanınca nasıl bir ilgi uyandıracığını merak eder. Bir arkadaşı, kitabı beğendiğini söyleyince de memnun olur. Kitabının beklediği ilgiyi görmemesi, anlaşılmamak onu üzer.¹⁵⁵

Sait Faik, “*Kayıp Aranıyor*” romanında, Konsolos Vildan Bey’in kızı Nevin’in balıkçı Cemal ve eşi Özdemir ile yaşadığı duygusal maceralar, Nevin’in alışılmışın dışına çıkan ve çevresi tarafından yadırganan hayat tarzı okuru sorgulamaya iten bir çerçeve hâlinde ele alınır. Nevin, Avrupa’da öğrenim görmüş, dört yabancı dil bilen, elit bir aileye mensup, kültürlü bir insandır. Buna karşın zaman zaman kendisinden beklenen kalıp davranışların dışına çıkar. Çevredeki bazı kişiler Nevin’in yirmi beş yaşına on beş yaş fazla katarlar, daha bir eşinden boşanmadığı hâlde dört evlilik yapmış olduğunu söylerler. Ama Nevin tüm bu söylenenlere, dedikodulara aldırmaz. Köyün içinde kim olursa olsun, boyacı çırağından, kahveci Hasan’a, balıkçı Yusuf’tan, kunduracı Avram’a, zerzevatçı Apostol’a kadar her konuştuğunun koluna girer, iskelede dolaşarak canla başla onların derdini dinler. Ancak bir genç kızın umulmadık bir erkekle kol kola dolaşmasına, meyhanede iki kadeh rakı içmesine, bir İstanbul köyünde bile olamayacak şey gözüyle bakılır. Bunun için de Nevin’den çok kızını böyle yetiştirdiği için Nevin’in babasına diş bilerler. Tüm bu durum, hikâyede şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

“Herkes Konsolos Vildan Bey’in kızının ecnebilerde okuduğunu, erkek gibi kız olduğunu bilirdi... Kız gazetecilik bile yapmıştı. En büyük dedikodu Nevin’in yirmi beş yaşına

¹⁵² Sait Faik Abasıyanık, “Söyleyemiyorum”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 36-37.

¹⁵³ Yaşar Nabi, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 190.

¹⁵⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 190.

¹⁵⁵ Naim Tiralı, “Sait’e Dair Notlar” *Sait Faik İçin*, s. 212.

on beş yaş fazla paha biçilmesiydi. Bir de daha bir kocadan boşanmadığı, mahkemeli olduğu halde dört kocadan boşanmış denmesiydi. Bu dedikodudaki kocaların üçü gâvurdu...

Köyün içinde kim olursa olsun, boyacı çırağından, kahveci Hasan'dan, Balıkçı Yusuf'tan, Kunduracı Avram'dan, Zerzevatçı Apostol'a kadar konuştuğunun koluna girer; bir aşağı bir yukarı iskele boyunda dolaşarak adamın derdini canla başla dinlerdi. Dinlerken de dört yanını görmezdi...

Bir genç kızın umulmadık bir erkekle apaşıkâr, kol kola dolaşması, tutup mehanede iki kadeh rakı içmesi bir İstanbul köyünde bile olmayacak bir şeydi ama köy halkı buna alışmıştı.

Daha çok Nevin'in babasına diş biliyorlardı. Gâvurluğundan, alafrangalığından, kızını böyle yetiştirdiği için ahlaksız babalığından, daha da ileriye giderek kodoşluğundan söz açarlardı...

İşte şu hikâyemizin kahramanı konsolosluktan emekli Vildan Bey'in Avrupa'da mektep medrese görmüş kızı, "kusuruma bamyala!" diyebiliyor, ardından da bir kahkaha savurabiliyordu.¹⁵⁶

Nevin kızdığı, sevmediği, konuşmadığı insanlar olmasına rağmen hiçbir insana kin beslemez, nefret etmez, tiksinti duymaz. Sadece bu gibi durumlarda kızmakla yetinir. Bazı sahtekâr, ikiyüzlü, insanların kendilerini olduklarından farklı göstermelerine, birbiri tarafından aldatılmış eşleri, ahlâksızlıkları görünce küçümser gibi tavır takılmalarına dayanamaz. İğrenir gibi gördükleri bu insanların kendilerinden daha erdemli olduklarını düşünür. İyi insanların kötüler hakkında laf söylemediklerini, onlara kızıp sevmeseler de bunu belli etmediklerini dile getirir. Yaşamak için fena insan olmakla yine yaşamak veya ölmek için iyi insan olmak arasındaki farkın bir iman ya da riya farkı olduğunu düşünür. İmanı ortadan kaldırınca da iyi adamın pişman adam olduğu hükmüne varır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Hiçbir insana kin, hiçbir insana tiksinti duymamıştı. Kızdığı, konuşmadığı, sevmediği insanlar elbette olmuştu. Ama kimseden iğrenmemişti. İğrenilecek bazı şeylere kızmakla yetinmişti. Bazı sahtekâr, riyakâr insanların namuslu numarasıyla orospuları, karısı veya kocası tarafından aldatılmışları, ahlaksızlıkları görünce küçümser ve iğrenir gibi haller takındıklarını görünce pek kızardı.

¹⁵⁶ Sait Faik Abasıyanık, *Kayıp Aranıyor*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 9. Basım, İstanbul 2017, s. 9-11.

İğrenir görünürlerden çoğu o nevi insanlardan bin defa daha aşağılıktır. Riyakârlık aşağılığın son haddidir. Sahiden iyi insanlar, kötüler hakkında laf söylemezlerdi. Belki sevmeyizlerdi, kızarlardı ama onu bile belli etmezlerdi... Yaşamak için fena insan olmakla yine yaşamak veya ölmek için iyi insan olmak arasındaki fark ya bir iman, ya bir riya farkıdır. İmanı kaldırıverin iyi adam pişman olan adamdır...¹⁵⁷

Tüm bu anlatılar yönüyle hikâye kişisi ve Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Sait Faik de Avrupa'da öğrenim görür ve yabancı dil bilir. Köklü bir aileye mensuptur. Buna karşın yakın çevresini ve arkadaşlarını sıradan insanlar arasından seçer. Onlarla vakit geçirip bir şeyler paylaşmaktan hoşlanır.¹⁵⁸ Bazı insanların bu duruma verdiği tepkilerden de etkilenmez. Ayrıca hikâye kişisi gibi o da insanlara karşı derin ve köklü bir sevgi duymaktadır.¹⁵⁹ İnsana insan olduğu için değer verir. İnsanları düşüncelerine, statülerine, dış görünüşlerine karşı değerlendirip yargılamaz.

Sait Faik'in hikâye kişisine Nevin ismini vermesi de ayrıca dikkate değer bir unsurdur. Nevin, Sait Faik'in hayatında yer edinen önemli isimlerdendir. Tiyatrocu ve sinema oyuncusu Nevin Seval olduğu düşünülen bir hanıma yazdığı mektuplar daha sonra mektuplarının bir araya getirildiği *Karganı Bağışla* kitabında yer alır. Gönderilmemiş ya da gönderilmiş bir mektubun taslağı olduğu düşünülen evinde bulunan bir yazısında; "Seni ben, karga, ihtiyar, güngörmüş kısık bir ses gibi seviyorum. Ağır, düşünceli, güzel kafan, o yarı külhanbeyi yürüyüşün, o ana, o ciddi, o sevince bir karga sevecen halin... Ben sensiz edemem. Yürüyüşünü görmeliyim. Dudağın gözlerinle beraber kızsın, gülsün, konuşsun. Alnın alnımla düşünsün. Her şeye Allah'a, kargalara, kurbağalara, şükrederim. Seni tanıdığım için dünyanın en bahtiyar insanıyım. Seni sevmekle iftihar ediyorum. Beni sevmenle de iftihar ederim. Yanında hiçliğimi duyduğum, onu sevmekle gururlandığım Nevinim..."¹⁶⁰ diye seslenerek Nevin Hanım'a olan duygularını dile getirir. "Aşk Üzerine" başlıklı yazısında da: "Senin için yazı yazıyorum. Yazsam bile yalnız gelip sana okuyorum. Neşretmem de. Ben sen de N'ciğim, istikbalimi, her şeyimi görüyorum. Sait Efendi'yim. Ne yazarım, ne okurum; pis mendebur bir memur olur, bir sakalla sokaklarda gezerim. Ne olacak, derler, bir atımlık barutu vardı şu gencin, attı gitti. Ancak seninle beraber çalışabilirim. Sen

¹⁵⁷ Sait Faik Abasıyanık, *Kayıp Aranıyor*, s. 14-15.

¹⁵⁸ Yaşar Nabi Nayır, "Sait Faik İçin Notlar", *Sait Faik İçin*, s. 186.

¹⁵⁹ İbrahim Kavaz, "Sait Faik Abasıyanık", (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 111.

¹⁶⁰ Sait Faik Abasıyanık, *Karganı Bağışla*, s. 108-109.

yanımda olmazsan beni sevemezsin. Edebiyat da, şöhret de, para da, insan sevgisi de boş şeylerdir. Ben bunu hiç hissetmedim...”¹⁶¹ sözleriyle duygularını dile getirir. Giriş sayfası eksik olan bir başka mektubunda da yazdığı kitabını ona ithaf ettiğini belirttiikten sonra dünyada en çok sevdiği kişinin kendisi olduğunu belirtir. Kendisini bütün kalbiyle sevdiğini azıcık da olsa onun da kendisini sevip sevemeyeceğini sorgular. Yine Nevin Hanım’a seslendiği bir başka mektubunda da kendisiyle arkadaşlığının uzun süreceğini düşündüğünü, küçük apartmanını satın birlikte Fransa’ya gitme hayalini dile getirir. Mektuplarında bu durum şu şekilde okuyucuya aktarılır:

“Şu kitabımı size ithaf ediyorum. N.U. Hanım. İthaf ederken de hem size, hem de okuyucuma, bir kitapla, yazıcının başına neler gelebileceğini anlatmak arzusuna kapıldım. Dünyada, yazı yazanın en çok sevdiği birisi olabilir. Siz O’sunuz N Hanım...”

N. Hanım, sizi bütün kalbimle severim, siz de azıcık beni sevemez misiniz?...”¹⁶²

“Öyle sanıyorum ki arkadaşlığımız uzun sürecek izin verirsen. Güzel şeyler olursa sen sonra çıkarırsın. Şimdi artık kafama koydum. Küçük apartmanımı satın ver elini Fransa diyorum. Ah, seninle beraber gitmek. Kim bilir, gelirsin değil mi Nevinim...”¹⁶³

Romanda Sait Faik Nevin karakterini, Avrupa’da eğitim görmüş, kendini geliştirmiş, kültürlü, toplumda basmakalıp yargılara ve düşüncelere karşı çıkan, toplumun en aşağı tabakasından en üst tabakasına kadar herkesle iyi anlaşır onlarla birlikte vakit geçirebilen, başkalarının kendisi hakkındaki düşüncelerinden çok kendi mutlu olduğu şeyleri yapıp yaşamına o ölçüde şekil veren bir kadın olarak okuyucunun karşısına çıkarır. Bu şekilde Sait Faik’in kendisine göre betimlediği ideal kadın tipini romanda, çok sevdiği Nevin isminde birleştirip karakterize ederek kurgulamış olması olasıdır. Kitapta okuyucuya sunulan Nevin karakteri, Sait Faik’in kitaplarında anlattığı, kendisinden bir parça özellik barındıran ideal sevgili, ideal kadın en geniş anlamda ise ideal insan tipidir.

Sait Faik’in bu ideal sevgili tipine meslek olarak gazeteciliği seçmesi de dikkate değer bir unsurdur. Nevin, eşi Özdemir’in gazeteci dostlarının, hesaplı ilişkilerini, birbirlerini kandırıp, birbirlerinin arkalarından iş çevirmelerini çirkin bulur.

¹⁶¹ Sait Faik Abasıyanık, “Aşk Üzerine”, *Sevgiliye Mektup*, s. 72.

¹⁶² Sait Faik Abasıyanık, *Kargam Bağışla*, s. 110, s. 112.

¹⁶³ Sait Faik Abasıyanık, *Kargam Bağışla*, s. 114.

Onlar yüzünden gazetecilik mesleğinden de soğuduğunu belirtir. Oysa gazeteciliğin çok güzel bir meslek olduğunu, insanlara birçok şey öğretip tecrübe kazandırdığını dile getirir. Romanda Nevin'in tanıştığı genç bir gazeteci de bu mesleği, ileride yazacağı romanı için malzeme toplamak için yaptığını belirtir. Gazetecilik yaptığı sırada karşılaştığı hikâyeleri toplayıp ileride yazacağı romanında bu hikâyeleri kaynak olarak kullanacaktır. Nevin gazeteciliği bırakacağını söyleyince, genç gazeteci, alaycı bir şekilde roman yazmaya başlamasını önerir. Bu öneri karşısında Nevin, bu alaycı üslubu görmezden gelerek kendisinin terkip yapamadığını belirtir. Sait Faik de kısa bir dönem gazetecilik yapmış bu sırada karşılaştığı hayat hikâyelerini de daha sonra *Mahkeme Kapısı* adını verdiği kitabında bir araya getirmiştir.¹⁶⁴ Bu bakımdan Sait Faik ile romandaki genç gazeteci arasında bir benzerlik vardır. Genç gazetecinin kendisine roman yazmasını önermesi karşısında Nevin, kendisinin terkip yapamadığını belirtir. Bu durum dolayısıyla da Sait Faik ile Nevin arasında benzerlik vardır. Mehmet Kaplan, Sait Faik'in mizacı ve mizacına bağlı hayat görüşü bakımından "an"ı yaşayan bir insan olduğunu romanın ise bir zaman sanatı olduğunu ve Sait Faik'te bulunmayan inşa kabiliyeti istediğini bundan dolayı da roman denemelerinin hikâyelerinin uzamasından başka bir şey olmadığını söyler.¹⁶⁵ Yine Bedii Faik de Sait Faik'in romancılığını, gözüne kestirdiği avı yakalar yakalamaz hemen iğneyi batırıp koleksiyonuna eklemesi gerek bir kelebek avcısına benzetir. Bu koleksiyoncu, kelebeğin anatomisiyle ilgilenmez. Oysaki roman için gerekli durumun tam da bu olduğunu romanın bir sabır sanatı olduğunu anlatır.¹⁶⁶ Sait Faik 1936 yılında yaptığı bir röportajında, kendisine yöneltilen: "Sanat hayatınızda ne yapmak istiyorsunuz?" sorusuna, edebiyat dünyasında yapmak istediği en büyük gayesinin bir roman yazabilmek olduğu cevabını verir. Çünkü romanın hayatın kendisi olduğunu düşünür. Roman yazmaya hikâye yoluyla da geçemeyeceğinin de farkındadır.¹⁶⁷ Sait Faik'in ilk romanı *Medarı Maişet Romanı*'nı kaleme alması da babasının kendisine açtığı işyerinde çalıştığı 1936 yıllarına rastlar. Kitabı hakkında fikir almak için de ilk müsveddesini İlhan Berk'e okutur.¹⁶⁸ Sait Faik'in bu düşüncesine rağmen ilk romanı *Medarı Maişet Romanı*'nın 1944 yılında basılması

¹⁶⁴ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 73.

¹⁶⁵ Mehmet Kaplan, "Sait Faik İçin Bir Anket", *Sait Faik İçin*, s. 130-131.

¹⁶⁶ Mehmet Kaplan, "Sait Faik İçin Bir Anket", *Sait Faik İçin*, s. 131.

¹⁶⁷ Sait Faik Abasıyanık, "Hececiler Yok", *Açık Hava Oteli-Konuşmalar- Mektuplar*, Bilgi Yayınevi, 7. Basım, Ankara 1999, s. 129-130.

¹⁶⁸ Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 123.

dikkate değer bir noktadır. Onun bir roman üzerinde uzun süre dikkatini vererek çalışmaması, romanın basım yılını geciktirmiş olması olasıdır. Bu olaylar hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“(…)Onların gazeteci takımının çirkin şakalarını, hepsi hesaplı çirkin dostluklarını, birbirimizi nasıl kandırırız, nasıl atlatırız, nasıl şunun ayağını o gazeteden kaydırırız, diye dolaplarını düşündü. Şu gazetecilikten de soğumuştur. En büyük zevkleri canciğer arkadaşını atlatmaktır. Böyle olunca komşu bakkalı kötüleyen bakkaldan ne farkları kalırdı? Oysaki ne güzel bir meslekti. Bir sanatkâr yaradılışını nerelere kadar götürmezdi bu meslek? İnsan neler öğrenmez, ne tecrübeler edinmezdi.

(…)Belki haklısınız, dedi Nevin, sizin yeni tecrübeleriniz, yeni şekilleriniz de günün birinde birer hikâye, birer masal kıymeti oluverecekler, demektir.

-Ne gibi eser?

-Mesela bir roman.

-Çok güzel. Her gazetecinin içinde başlangıçta kocaman bir romancı yılanı çöreklenmiş uyur. Bu boa yılanı yavaş yavaş küçülür. Gıdasızlıktan ölmese bile bir solucan haline gelir günün birinde...

(…)Nevin Hanım, bu böyledir. Bizler iyi gazeteci değiliz. Gazeteci deyip geçmeyelim. Benim gayem bir romancı olmaktır ama gazeteciye derin bir sevgim vardır. Yarın okunursam onun ertesi gün beş para etmeyen yazıları yüzünden okunacağını biliyorum...”

(...)“Öyleyse ne duruyorsunuz Nevin Hanım”, derken, “hazır gazeteciği de bırakıyorsunuz, başlayınız romanınızı yazmaya.”

*Alınmamıştı. Hiç alınmamıştı. Cümlelerin bariz alaycı manasını bile anlamamazlığa gelmiş. “Ben bir terkip yapamıyorum”. demişti.*¹⁶⁹

Sait Faik’in adı değiştirilmiş kitaplarından biri de *Medarı Maişet Motoru*’dur. İlk olarak *Yeni Mecmua* dergisinde on dokuz bölüm halinde yayınlanır. 75 ile 95. Sayılar arasında tefrika edilen eseri, Sait Faik 1944 yılında kitap olarak basmaya karar verir. Fakat hiçbir yayınevi kitabı yayınlamayı istemez. Sait Faik kitabını ancak annesinden aldığı parayla basma imkânına sahip olur.¹⁷⁰ Nitekim eser, 1944 yılında

¹⁶⁹ Sait Faik Abasıyanık, *Kayıp Aranıyor*, s.19, s. 50-51, s. 57.

¹⁷⁰ Sevengül Sönmez, A’dan Z’ye Sait Faik, s. 133.

İkinci Dünya Savaşı'nın henüz yeni başladığı bir dönemde Ahmet İhsan Basımevi'nde *Medarı Maişet Motoru* adıyla 2000 adet olarak basılır. Sait Faik “medarı maişet” kelimesini çok sever. Romanına bu adı vermeden önce *Vakit* gazetesinde yayınladığı “Bir Balık Avı” hikâyesinde de aynı kelimeyi kullanır.¹⁷¹ Ancak kitap basılmasından kısa bir süre sonra hiçbir makul ve haklı sebep olmadığı halde Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılır. Bu sebeple kitabın ikinci baskısında kitabın adının değiştirilmesinin doğru olacağı düşünülür. Kitap ikinci baskısında, uygulanan birtakım sansürlerle birlikte, içindeki bölüm başlıklarından biri olan *Bir Takım İnsanlar* adıyla basılır.¹⁷² Romanda geçen Medarı Maişet motorunun ismi ise “Ceylan-ı Bahri” olarak değiştirilir.¹⁷³ Sait Faik kitabının toplatılması üzerine *Akşam* gazetesinde yayımlanan bir röportajında: “Medarı Maişet isimli bir hikâye kitabı çıkarmıştım. Hayatı toz pembe görüyorum diye mahkeme masrafı ödedim, üzüntüsü de caba. Kahramanlarım rahat etmek için hapse giriyorlardı bütün sebep bu!” yorumunu yapar.¹⁷⁴ Bu kitabın ilk okuyucularından biri de İlhan Berk'tir. İkisinin dostlukları, Petrograd'da başlar. Daha sonra Sait Faik'in babasının kendisine dükkân açtığı yıllarda dostlukları pekişir. İki dost, Sait Faik'in dükkânında gündüzleri uzun uzun sohbet ederler. Bu yıllar aynı zamanda Sait Faik'in *Medarı Maişet Motoru* isimli romanını kaleme aldığı yıllardır. Romanın müsveddesini okuması için İlhan Berk'e verir. İlhan Berk, kitabın müsveddesini kaybolma tehlikesine karşı yanından hiç ayırmaz. Uzunca bir bölümünü de Oktay Akbal'a okur.¹⁷⁵

Romanda Fahri istasyonda beklerken yanı başında buğularla kaplı ufak cama Darülfünun'da tanıdığı, çok sevdiği bir kızın ismini yazar. Onu ilk defa mektepte değil bir arkadaşının başka bir yere giderken verdiği veda ziyafetinde görür. Fahri bu ziyafette gördüğü yirmi üç yirmi dört yaşlarındaki bu kızını o günden sonra sürekli düşünmeye başlar. Ömründe ilk defa bir insanla beraber olamamanın, samimi olamamanın, onu bir daha görememenin azabını hisseder. Bu kızını, sonraları birçok kez kendi imkânlarıyla görür. Bu kızla olamadığı zamanlarda ise dünyanın bütün acı

¹⁷¹ Sevgül Sönmez, A'dan Z'ye Sait Faik, s. 134.

¹⁷² Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 190.

¹⁷³ Sevgül Sönmez, A'dan Z'ye Sait Faik, s. 134.

¹⁷⁴ Sait Faik Abasıyanık, *Açık Hava Oteli- Konuşmalar- Mektuplar*, s. 178.

¹⁷⁵ Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 123.

yönlerini üzerinde hisseder. Ancak bu kızla olduğu zamanlarda hayatın tadını yakalar, eski rüyalarına, hülyalarına dönebilir. Bu durum romanda şu şekilde anlatılır:

“(…)Yanı başında buğular kaplı ufak cama bir isim yazdı. Evvela Arap harfleriyle, sonra Türkçe. Onu da bozdu, aynı ismi bu sefer telaffuzuna göre Fransız imlasıyla yazdı. Bu isim, Darülfünun’da tanıdığı, çok sevdiği bir kızın ismiydi. Onu ilk defa, mektepte değil, bir arkadaşın başka bir yere giderken verdiği veda ziyafetinde görmüştü. Galiba en sonra o gelmişti…

(…)Ömründe ilk defa bir insanla beraber olamamanın, bir insanla samimi olamamanın, bir insanı bir daha görememenin azabını hissetti. Sonraları Fahri kendi teşebbüsleriyle onu birçok defalar gördü…

Fahri o kızla olamadığı zaman işte dünya bütün çıplaklığı, acılığıyla beraberdir. Bu kızla beraber olunca ancak eski rüyalarına, hülyalarına dönebilir. Ancak o zaman, müzik sesleri kahvelerden, kadeh sesleri meyhanelerden, çizme sesleri sokaklardan, şarkı sesleri pencereleri açık evlerden, öpüşme sesleriye evlerin kapılarından çıkar gelir.”¹⁷⁶

Fahri, bu kızın da buğulu bir cama başka kişilerin adını yazabileceği ihtimalini düşünür. Böyle düşündüğü sıralarda ise bu kızın onu sevmese bile arkadaşı olmasını ister. Bu kızın esmer yüzü kıpkırmızıdır. O güldüğü zaman kendisine güldüğünü gören her erkeğin ona aldanabileceğini düşünür. Kendisine baktığı zaman içi ısınır. Hâlbuki onun gülme tarzı böyledir, herkese böyle güler. “Eski zaman delikanlıları gibi” bu kıza yazdığı ilk mektubu düşünür. Kızın her hareketine, her sözüne bin türlü mana bulur. Kız ise her şeye rağmen Fahri’yi sevemez. Bunu açık bir şekilde söylemekten de geri durmaz. Tüm bunlar romanda şöyle okuyucuya aktarılır:

“Fahri o kızın da belki kendi isminden başka bir ismi buğulu bir cama yazdığı an vardır… “Bu sevgili kız” der Fahri, “beni sevmesin ama arkadaşım olsun, bana yeter!” Yeter mi? Yetecek mi? Hiçbir zaman. Fakat kız tabii, o kadar iyi, o kadar arkadaşır ki, Fahri’nin hassasiyetine o kadar müsamahakârdır ki, ondan isteyecek daha fazla bir şey de olamaz. Bu kadarıyla Fahri hem mesut, hem kederlidir.

Onun esmer yüzü kıpkırmızıdır. O güldüğü zaman insanın yüzüne bütün saffetii kadınlığıyla bakar. Onun kendisine güldüğünü gören her erkek aldanabilir… O kadar sana bakarak senin için güler ki… Hâlbuki onun sevinme, gülme tarzı böyledir. Kadınlara da, kız arkadaşlarına da, hocalarına da belki de anasına babasına da böyle güler…

¹⁷⁶ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 84-85.

Yürüdü. Yanında yine üniversiteli kız arkadaşı yürüyordu. Ona ilk yazdığı, eski zaman delikanlıları gibi yazdığı ilk mektubu düşündü. Onun birdenbire karşısına çıkıp, mektup için konuşmaya geldiğini hatırladı... O gün kız pek acı şeyler söylemedi ama, söylemek istediğini Fahri pekâlâ hissetmişti. Genç kızın şimdiye kadar bütün hareketlerini, sözlerini yeniden hatırladı. Her harekete, söze bin bir türlü mana veriyordu... Genç kız bütün hassasiyetine rağmen nihayet sevemediği bu adama fazla realistti.”¹⁷⁷

Cavit Yamaç, *Medarı Maişet Motoru* için: “Sait Faik’in büyük aşkının hikâyesi.”¹⁷⁸ der. Sait Faik’in eserlerinde, hayatından kesitlere fazlaca yer verdiği ve roman kişisi Fahri’nin Sait Faik ile diğer benzer yönleri dikkate alındığında, kendisinin İstanbul Üniversitesi’nde öğrenciyken böyle bir kıza âşık olup bunu da daha sonra romanında kurgulayarak okuyucularına anlatması olasıdır. Sait Faik, Aleksandra ile olan ayrılıklarından birinden sonra Vedat Esin isminde tıbbiyeli genç bir kıza âşık olur. Bir akşam Sait Faik, Sabahattin Kudret Aksal, Salah Birsal, Sabahattin Batur ve Oktay Akbal’la ABC Kitabevi’nde sohbet ederken içeri genç bir kız girerek Sait Faik’in bir kitabını ister. O anda, kitabevinde bulunanlardan biri bu kıza, Sait Faik’i tanıyıp tanımadığını sorar. Genç kızın: “Tanımıyorum ama hikâyelerini okuyorum.” sözü üzerine de Oktay Akbal Sait Faik ile ikisini tanıştıır. O akşamdan sonra Sait Faik ile Vedat Hanım arkadaş olurlar.¹⁷⁹ Daha sonra Sait Faik bu kıızı görmek için yanına arkadaşlarını da alarak sık sık Arnavutköy taraflarına balık yemeye giderler. Vedat Hanım, Sait Faik’in hayatına giren diğer kadınlardan farklı olarak “kentsoylu” bir çevreden gelmektedir. Sait Faik de ona ayak uydurmak için önce kılık kıyafetine çeki düzen verir. Buluşma yerleri de artık Beyoğlu değil, Bebek, Arnavutköy gibi yerler olur. Sait Faik’in Vedat Hanım’a olan aşkı bir yıl kadar sürer. Vedat Hanım, Sait Faik’i Aleksandra kadar üzer. Sait Faik’in ona karşı duyduğu tüm aşka rağmen Vedat Hanım, Sait Faik ile beraber olmak istemez. Onun kendisine olan ilgisinden rahatsız olur ve aniden Amerika’ya gitme kararı alır. Bir süre sonra ansızın da Amerika’dan ölüm haberi gelir.¹⁸⁰ “Aşk Üzerine” başlıklı yazısında da Vedat Hanım olduğu tahmin edilen bir kadından: “Mesela V., ne aldı, ne kazandı benim mağlubiyetimden, mağlubiyetse. Benden acı ve tatlı dört- beş hikâye ve bir onu gördüğüm zaman, ‘Ne iyi kız’

¹⁷⁷ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 86-88.

¹⁷⁸ Cavit Yamaç, “Dövünme”, Sait Faik İçin, s. 215.

¹⁷⁹ Sevengül Sönmez, A’dan Z’ye Sait Faik, s. 27.

¹⁸⁰ Salah Birsal, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, s. 148-149.

diyebilecek kadar bir şeyler. Dört hikâyem onundur. Çirkinseler de güzeldirler... V.'ye V. için çok şeyler yazdım, neşir de ettim. Onu seviyormuşum, ama hissediyormuşum beni sevmediğini. Onu açıkça, onu sallamadan yazı yazıp onun için neşredebildim... V.'nin benden kaçışında bir şeyler yazmak, ona gösterecek birine yazmak kafamdan geçti...'»¹⁸¹ diye bahseder. Sait Faik'in bu aşk neticesinde bu romanını kaleme almış olması olasıdır.

¹⁸¹ Sait Faik Abasıyanık, "Aşk Üzerine, *Sevgiliye Mektup*, s. 72.

2.2.3.Hastalık ve Ölüm Korkusu

Siroz hastalığına yakalandıktan sonra Sait Faik'in hayatına ümitsiz ve karamsar bir ruh hâli hâkim olur.¹⁸² Eski neşesinden eser yoktur. Küçük şeylerle ansızın mutlu olabilen Sait Faik'in yerine çabuk sinirlenen, sıkıntılı, düşünceli, dalgın bir Sait Faik gelir. Bu durum hastalığının teşhisi konulduktan sonra çıkardığı, *Lüzumsuz Adam*, *Havuz Başı*, *Son Kuşlar*, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, *Az Şekerli* kitaplarında açıkça kendini hissettirir. "Papaz Efendi", "Dondurmacının Çırağı", "G...", "Cezayir Mahallesi", "Sonbahar" hikâyeleri bu ümitsizlik ve karamsarlığı hissedilir bir biçimde yansıttığı hikâyelerdendir.

"Semaver" hikâyesi, Sait Faik'in ölüm karşısındaki düşüncelerini yansıtmaya bakımdan önemlidir. Bu hikâyeyi yazdığı sıralarda Sait Faik henüz siroz hastalığına yakalanmamıştır. Ancak yine de onun, ölüm hakkında düşündüğü, ölüm gerçeğini sık sık hatırlayarak üzerinde düşündüğünü yansıtmaya bakımdan önemli bir hikâyedir. Cahit Irgat onu en çok korkutan kelimenin ölüm olduğunu, ölümün lâfi edildi mi hemen kaçtığını, sık sık yaşamak ne güzel dediğini dile getirir.¹⁸³ Sait Faik, "Semaver" hikâyesinde ölüm hakkındaki düşüncelerini şu şekilde hikâyeye yansıtır:

"Ölümün karşısında, ne yapsak, muvaffak olmuş bir aktörden farkımız olmayacak. O kadar, muvaffak olmuş bir aktör..."

Ölüm bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktu o kadar..."¹⁸⁴

"Papaz Efendi" hikâyesindeki Papaz Efendi ile Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Hikâyede Papaz Efendi siroz hastalığına yakalanır. O, bu hastalığın kendisine yakışmadığını, kendisine gelmemesi gereken bir hastalık olduğunu düşünür. Ölümün kapıya gelmiş olmasından dolayı insanların, hakkında söyledikleri sözlerin onu sarstığını, yoksa bunlara aldırmadığını söyler. Kendisinin yaşayarak, gülerken, severken öleceğini dile getirir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Hastalığım sirozmuş, dedi. Bu hastalık bana gelmemeliydi. Hastalık diye bir şey yoktur. Bu dert de insanların yaptığından.

¹⁸² İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 47.

¹⁸³ Cahit Irgat, "Ölümünün Uyandırdığı Yankılar", *Sait Faik İçin*, s. 55.

¹⁸⁴ Sait Faik Abasıyanık, "Semaver", *Semaver*, s.4-5.

Niye insanlar birbirleriyle bu kadar uğraşırlar... Hem artık ölüm de kapıyı çalmıştı herhalde ki, insanların hakkımdaki lakırdıları beni bu kadar sarstı. Yoksa aldırır mıydım? Bilmez miyim hepsi kalles, budala, hırsız, yalancı? Birbirinin ekmeğine, karısına, kızına, dükkânına göz diktiklerini bilmez miyim? Ben yaşayarak, gülererek, toprak anamızı, güzel kızları seyredip severek üç gün sonra öleceğim.”¹⁸⁵

Bu hikâyedeki Papaz Efendi Sait Faik’in Burgazada’daki evinin karşısındaki Aya Yani Kilisesi’nin papazıdır. Bir süre Sait Faik’in evinin bahçesine bakar. Siroz hastalığına yakalanarak vefat eder. Sait Faik, bu papaza karşı tuhaf bir ilgi duyar.¹⁸⁶ Sait Faik de siroz hastalığına yakalanmış ve bu hastalık sebebiyle yaşama veda etmiştir. Arkadaşları, bu hastalık sırasında Sait Faik’in çok değiştiğini daha alıngan ve daha naif olduğunu yazılarında ve hatıralarında dile getirir. Tahir Alangu, Sait Faik’e 1944 yıllarında siroz teşhisi konulduğunu, Sait Faik’in arada gelen sıkıntılar ve tehlikeli krizleri perhizlerle atlattığını, belli aralıklarla hastaneye gidip muayene olduğunu söyler.¹⁸⁷ Melih Cevdet Anday da Sait Faik’in bu menhus hastalığı başlamadan önce Ada’dan İstanbul’a indi mi içip gezip tozduğunu daha sonra güler yüzle de Ada’ya evine, annesine döndüğünü ama hastalandıktan sonra neşesiz, sıkıntılı bir adam olduğunu dile getirir.¹⁸⁸ Yine Bedri Rahmi Eyüboğlu da bir anısında, Sait Faik ile geceyi orada geçirmek için Sivriada’ya gittiklerini ancak daha sonra Sait Faik’in durup dururken fırtınaya rağmen geri dönmek istediğini bu duruma kendisinin bozulduğunda Sait Faik’i çok iyi tanıyan dostlarından birisinin kulağına: “Terslik çıkarma. Hemen gidelim. Sen yoksa Said’in hastalığını bilmiyor musun?” dediğini anlatır.¹⁸⁹

“Cezayir Mahallesi” hikâyesinde hikâye kişisi, iki adamın konuşmasına kulak misafiri olur. Adamlardan biri, diğerine karaciğer hastalığı için ilaç ve doktor tavsiye eder. Hikâye kişinin de karaciğer rahatsızlığı vardır ve bu iki adam arasındaki muhabbete ilacın adını alabilmek için kulak kabartır. Daha sonra ilacın ismini almasına rağmen gidip de ilacı temin etmez. O, teşhisi koymuştur: “Karaciğerin ilacı ne olursa olsun”dur. Doktorun kendisine ne yersen ye demesi üzerine, hastalık sebebiyle yasak olan ne varsa yer: Pastırma, rakı... Yanaklarının elma gibi olduğunu, kimsenin ona iki

¹⁸⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Papaz Efendi”, *Lüzumsuz Adam*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7. Basım, İstanbul 2017, s.83-84.

¹⁸⁶ Mustafa Raşit Abasıyanık, “İnsan Sait Faik’i Tanımak”, *Sait Faik 90 Yaşında*, s. 72.

¹⁸⁷ Tahir Alangu, *Sait Faik İçin*, s. 31.

¹⁸⁸ Melih Cevdet Anday, “Sait Faik de Gitti”, *Sait Faik İçin*, s.153.

¹⁸⁹ Bedri Rahmi Eyüboğlu, “El İle Giden”, *Sait Faik İçin*, s.167-168.

sene karaciğer hastalığı çekmiş demeyeceğini belirtir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Sizin de mutlak karaciğeriniz hasta. Alın dediğim ilacı, bana dua edin. Kör olası! Benim de karaciğerim hasta. Kulak kesildim... Pasa karaciğer ilacını söylemişti ama, benim de bu Cezayir’deki hurmaların ne olacağını gayet ciddi soran altmış beş yetmiş yaşındaki adama ilgim başlamıştı. Karaciğerin meşhur ilacı ne olursa olsundu.

(…)Ellerimdeki bağları üç gün içinde yırtıp attım. Ondan sonra doktor demişti ya ne yersen ye, diye, her şey yedim. Pastırma bile... Rakı da içtim. Yanaklarıma bak: Elma gibi değil mi? Kim der beni iki sene karaciğer hastalığı çekmiş diye?..”¹⁹⁰

Sait Faik’in de karaciğer rahatsızlığı vardır. 5 sene bu hastalıkla mücadele ettikten sonra 5 Mayıs günü yemek borusu kanaması sebebiyle Marmara Kliniği’ne kaldırılır. Önce komaya girer. Altı gün devam eden bu koma halinden kurtulamayarak 11 Mayıs günü saat 02.35’te vefat eder.¹⁹¹ Ayrıca hikâyede geçen: “Kim iki senedir bu hastalığı çekmiş olduğuma inanır?” cümlesi önemli bir hastalığa yakalandıktan sonra hemen hemen her hastanın geçirdiği inkâr evresi olarak nitelendirilebilir.

“G...” hikâyesinde hikâye kişisi, hastalığından dolayı hastanede geçirdiği birkaç günü anlatmaktadır. Daha ölümüne kaç sene ya da kaç saat kaldığını sorgular. Milyonda bir ihtimal de olsa şimdiye kadar yapılan bütün tahlillerde gözden kaçmış bir mucize olabileceğini düşünür. Doktorların da kaşların ve gözlerin altındaki öldürücü hastalığı bildiklerini belirtir. Hastanede yapılan testlerde de sonuç aynı durumu gösterir. Ama doktorların da elinden başka bir şey gelmez. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kaç saat var ölüme? Bir sene mi? İki sene mi? Yoksam daha mı az? Beklenir... Ne beklenecek? Mucize! İlimde mucize yoktur. Bilinmez, keşfedilmemiş kanunlar bulunabilir ama... Şimdiye kadar yapılan bütün tahlillerde meydana çıkmamış bir şey olabilir... Zügürt tesellisi!

Tabiatın şakası yoktur. Ağır ağır öldürmek istedi mi ağır ağır, çabuk çabuğa niyetlendi mi koşar adım...

¹⁹⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Cezayir Mahallesi”, *Havuz Başı*, s.124-125.

¹⁹¹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s.49-50.

Şu kaşların, şu gözlerin altındaki gizli, öldürücü hastalığı biliyorlar. Mademki biliyorlar, mademki bu korkunç sırrı kanımdan ve sidiğimden miligram miligram, renk ve parlaklık halinde, zaman zaman öğrenmişlerdir. Ellerinden de bugünlük bir şey gelmez...”¹⁹²

Hikâye kişisi ertesi gün evden bir şey yemeden dışarı çıkar. Doktorlar, bir şey yemeden gelmelerini istemiştir. Kapıdan içeri girerken eski bir mektep arkadaşına rastlar. Suratı sapsarı ve hüzün doludur. Hâli görünüşünden belli olduğu için, arkadaşına nasılsın, diye sormaz. Aynı şekilde arkadaşının da ona sağlığını sormaması üzerine kendinin de bitkin görüldüğü çıkarımına varır. Arkadaşıyla selamlaşarak ayrılırlar. Hikâye kişisi asfalt yoldan tarafa doğru yürür. Hastanedeki diğer insanlar dikkatini çeker. Kiminin gözü, kiminin kulağı, kiminin burnu bağlıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Evden erken fırlamıştım. “Yarın bir şey yemeden geleceksiniz” demişlerdi. Bir şey yememişim. Hastanenin kapısında bir simit aldım, sonra yerim diye. Kapıdan içeriye girerken bir mektep arkadaşına rastladım. Suratı sapsarıydı. Hüzün doluydu yüzü. Nasılsın, diye sorulur mu? Sormadım. Sormaya hacet yoktu. O da bana sormadığına göre ben de bitkinim, benim de suratım bombok. Sıhhati sorulacak yüz mü kaldı bizde. Selamlaştık herkes gibi. Gülüştük herkes gibi. Yürüdüm. Asfalt yolda insanlar vardı. Kiminin gözü, kiminin kulağı, kiminin burnu bağlıydı...”¹⁹³

Sait Faik de hastalığının ilerlemesinden dolayı son zamanlarda sık sık hastaneye gidip gelmektedir. Bu hastane ziyaretlerinden birinde bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Hastalığın devam ettiği sırada gelen krizler onu iyice sarsmaktadır. Son iki yıl içinde yazdığı pek çok hikâyenin konusu, hastalık ya da hastaneyle ilgilidir. Sirozun kendisini ölüme götüreceği adeta sabit bir fikir gibi devamlı kafasındadır.¹⁹⁴

Sait Faik’in “Sonbahar” hikâyesi hikâye kişisinin, arkadaşının mevsimlere dair yazdığı bir kompozisyon yazısını okumasıyla başlar. Kompozisyonu yazan kişi, ne ilkbaharı, ne yazı, ne kışı sever. Çiçeklerin, ağaçların ve otların yalnız sonbaharda son bir ümitle yapraklarını dökerek, insanlara son defa ümitlerinden ve zaaflarından bahsettiği için en sevdiği mevsimin sonbahar olduğunu belirtir. Bu sırada hikâye kişisi de hikâyeler okumaktadır. Hikâye kişisinin arkadaşı bir İsveçli’dir. Yazdığı

¹⁹² Sait Faik Abasıyanık, “G..”, *Az Şekerli*, s. 16.

¹⁹³ Sait Faik Abasıyanık, “G..”, *Az Şekerli*, s. 16.

¹⁹⁴ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 49.

kompozisyonu hikâye kişisine okuduktan sonra dağa kayak yapmaya gider. Ertesi gün ise nezle ve ateş içinde hastaneye kaldırılır. Bir hafta sonra da zatürreden ölür. Hikâye kişisi arkadaşının mezarının başına ancak on beş gün sonra gidebilir. Mevsim arkadaşının sevdiği sonbahardır. Kestane yaprakları mezarın her tarafını örtmüştür.

Sait Faik'in bu hikâyeyi oluştururken içinde bulunduğu karaciğer hastalığının etkisi altında olduğu söylenebilir. Her hastalıktan ve onun getirdiği olası ölümden korkan insan gibi Sait Faik'in de ölümü ve ölümün getirdiği sonuçla, dünyanın değişmez bir döngüsü olan mevsimleri göremeyeceğini düşünüp, bunu kurgu unsurlarıyla birleştirerek bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Hikâyede bu durum şu şekilde anlatılır:

“Ne yazı, ne kışı, ne de ilkbaharı seviyorum... Çiçekler ve ağaçlar ve otlar, yalnız sonbaharda son bir ümitle yapraklarını dökerek, garip, esrarlı ve fani goncalar açarak insanlara, ümitlerinden ve zaaflarından son defa bahsederler.

Sıra arkadaşımın tahrir vazifesini tebensümsüz dinleyemedim... O tahrir vazifesini yazıyordu, ben hikâyeler okuyordum... Arkadaşım bir İsveçli'ydi. Vazifesini bana okuduktan sonra 2500 metrede ski yapmaya, dağlara ilk yağın karı görmeye gitmişti... Ertesi gün nezle ve ateş içinde hastaneye gitti. Bir hafta sonra da zatürreden öldü, dediler. Mezarı başına on beş gün sonra gittim... Kestane yaprakları her tarafını örtmüştü. Sevdiği sonbaharın ve çiçeklerinin sırrı içinde haşır neşir olmuştu...”¹⁹⁵

Sait Faik, “Yalnızlığın Yaratığı İnsan” hikâyesinde, İshak adındaki hikâye kişisinin, çocukluğunda ateşinin kırk dereceye yükseldiği zamanları hatırlamasını anlatır. Hikâye kişisi, böyle zamanlarda ellerinin dev gibi olduğunu hisseder. Büyükannesi ya da annesinin, ellerini avuçlarının içine alarak onu sakinleştirmeye çalıştıklarını hatırlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Çok hasta olduğum zaman, ateşim kırka yaklaştığı zaman ellerim büyür. Dev gibi ellerim olur. Çoğunca çocukluğumda olurdu.

-Ellerim büyüyor, derdim.

Büyükanam yahut anam ellerimi soğumuş elleri içine alırlardı. “Yok bir şey, yavrum yok bir şey! Bak benim elimde ellerin” derlerdi. Sakinlerdim bir iki dakika. Yine büyürdü ellerim.

¹⁹⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Sonbahar”, *Havuz Başı*, s. 105-106.

Ellerim büyürdü ellerim. Ellerim ne kadar büyürdü aman Yarabbi? Sokağa çıktığım zaman soğuktan ellerim küçülürdü. Caddelerdeydim. Binlere karşı birdim. On binlere karşı birdim.”¹⁹⁶

Sait Faik, yalnızlık ve hastalık duygusunun vermiş olduğu etkiyle hayatının geçmiş dönemlerini daha çok anmaya ve hatırlamaya başlar. “Yalnızlığın Yaratığı İnsan” hikâyesinde de çocukluk yıllarında tutulduğu bir sıtma nöbetini anlatır.¹⁹⁷ Fazla kaçırılan içki ve düzensiz hayat Sait Faik’in sağlığını olumsuz etkiler. Doktorlar tarafından hastalığına siroz teşhisi konulur. Bu yıllarda herkesten uzak, kendi bildiğince, gönlünce yaşamaya başlar. Yaşamının ilk safhalarından beri süregelen yalnızlık hissi bu sıralarda daha da artar.¹⁹⁸ Bu durum hikâyesine ise şu şekilde yansır:

“Ona ne, ondan bundan. Bu benim kafatasımdaki delik. Ona da mı açmalı? Açmalı ya. Yalnızlıktan başka nasıl kurtulunur? Yalnız ölmek mi? Hayır insanların içinde, milyonun içinde iki ölü. Üç ölü. Dört ölü. Beş ölü...”¹⁹⁹

“Çarşıya İnemem” hikâyesinde hikâye kişisi, sırf canı istiyor diye bazı şeyleri yapamayacağını dile getirir. Canı istiyor diye, denize giremez. Doktor yasaklamıştır. Canı istiyor diye aklını kaybedinceye, kör kütük oluncaya kadar içemez. Karaciğer rahatsızlığı vardır. Canı istiyor diye vapura binip Haydarpaşa’ya oradan da Van’a gidemez. Yolun uzunluğuna dayanamaz. Bu durum Sait Faik ile hikâye kişisi arasında benzerlik oluşturur. Sait Faik’in de karaciğer rahatsızlığı vardır. Siroz teşhisi konulmuştur. İçki içmesi, kendini çok yorması, sağlığı açısından zararlıdır.²⁰⁰ Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Canım çekiyor diye öpemem seni güzel çocuk! Canım çekiyor diye giremem sana deniz, göğsüm zayıftır; doktor yasağı. Canım çekiyor diye içmem: körkütük oluncaya kadar, akli boğuncaya kadar: karaciğer yasağı. Canım çekiyor diye bir vapura binip Haydarpaşa’ya oradan tabana kuvvet Van’a kadar gidemem. Yollarda geberirim...”²⁰¹

Hikâye kişisi, daha sonra evinde, otuz dokuz derece ateşle üşüyüp titrediğini söyler. Annesi odasına gelip başına sirke koyar. Işığı söndürerek, artık okumayıp yatmasını dile getirir. Hikâye kişisi camdan Kaşıkadası’nı seyrederek. Sait Faik de

¹⁹⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Yalnızlığın Yaratığı İnsan”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 17-18.

¹⁹⁷ Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 10.

¹⁹⁸ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 7.

¹⁹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Yalnızlığın Yaratığı İnsan”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 19.

²⁰⁰ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 46, s. 49.

²⁰¹ Sait Faik Abasıyanık, “Çarşıya İnemem”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 98.

Burgazada'da oturduğu için onun odasındaki pencereden dışarıya bakıldığında da Kaşıkadası görünür. Ayrıca o da evinde annesiyle birlikte yaşamaktadır.²⁰² Bu noktada Sait Faik ile hikâye kişisi arasında benzerlik vardır. Tüm bunlar hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Evimde, odamdayım. Çarşıya inemem. Otuz dokuz derece ateşim var. Üşüyor, titriyorum. Bir ara yanıyorum. Anam sirke koyuyor. Okuma artık yat, diyor. Işığı söndürüp gidiyor. Etrafı dinliyorum. Kaşıkadası'nın köpeği hâlâ havlıyor. Rüzgâr camları dövüyor ve kapıları sarsıyor. Işığı yakıyorum...”²⁰³

“Dondurmacının Çırağı” hikâyesinde hikâye kişisi dondurmacının çırağına ölümü bilip bilmediğini sorar. Bir gün öğrenirse bile ölümden korkmamasını, ölümün ne zaman olsa geleceğini söyler. Gençliğin gelişi gibi ölümün gelişi de tabii ve güzeldir. Daha sonra kendisinin de burada ölümü beklediğini belirtir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ölüm nedir bilir misin sen, ölüm? Bilmezsin ha. Küçük büyük insandan gayri bütün canlılar gibi sen de mi bilmiyorsun ölümü? Oh, ne iyi! Bilme bilme. Bir gün öğrenirsen bile sakın korkma! Bilene ne zaman olsa gelecektir. Bak ben onu bekliyorum. Bu gençlik sana nasıl güzel güzel geldiyse ölüm de sana öylece, güzelce gelecektir...”²⁰⁴

Sait Faik de hastalık etkisiyle ölümü düşünmektedir. Onu en çok korkutan kelime ölümdür. Ölüm kelimesini duyduğu an hemen kaçır. Ölümün tersine sık sık yaşamanın ne güzel olduğunu dile getirir.²⁰⁵ Onda ölüm, yeryüzü nimetlerinden ayrılmak olarak ele alınır. Ölüm, gelmeden önce korkusu duyulur.²⁰⁶ Sait Faik'in hastalığın yarattığı psikoloji dolayısıyla ölümü aklına getirip, hikâyeye kişisi aracılığıyla da bunu yüksek sesle dile getirmiş olması olasıdır.

²⁰² Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 18.

²⁰³ Sait Faik Abasıyanık, “Çarşıya İnemem”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 102.

²⁰⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Dondurmacının Çırağı”, *Son Kuşlar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 13. Basım, İstanbul 2017, s.124.

²⁰⁵ Cahit Irgat, “Ölümünün Uyandırdığı Yankılar”, *Sait Faik İçin*, s.55.

²⁰⁶ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), s.188.

2.2.4.İşsizliği, Aylaklığı ve Hayat Karşısındaki Başarısızlığı

Sait Faik de işsizlik duygusu, onun hayat karşısında başarısız olduğu, yaşadığı dünya üzerinde insanlara bir faydası olmadığı, zaman zaman kendisine özsaygısını yitirdiği, yalnızlık ve kimsesizlik duygularını perçinlediği bir düşünce hâlini alır. Nitekim onun hikâyelerinde işsizlik, yalnızlık ve kimsesizlik gibi duyguları da beraberinde getiren bir döngü hâlinde ele alınır. Ancak Sait Faik, işsizlik karşısında, para kazanamadığı için değil, insanların gözünde hiçbir işe yaramayan kişi olarak nitelendirilmekten dolayı üzüntü duyar. Hikâyeler yazdığı hâlde pasaportunun meslek hanesine yazılan “işsiz” damgası onu derinden sarsar. Onun buradaki işsiz damgasın itirazı, kendisinin hikâye yazarlığını bir meslek olarak kabul etmeyen kişilerdir. “Yazısıyla yaşamını kazanmak düşüncesinden kurtulamadığı” için arkadaşları ona yardımcı olmak ister. Aziz Nesin, onun *Tan* gazetesinde çalışabilmesi için elinden geleni yapar. Ne var ki bir süre sonra Sait Faik, Aziz Nesin’in kendisinin *Tan* gazetesinde çalışmasını istemediğini, “gazeteden ayağını kaydırmak” için elinden geleni yaptığını söyler. Aziz Nesin’in bu duruma alınması üzerine ise cebinden nüfus cüzdanını çıkararak askerlik göreviyle ilgili bir sayfayı göstererek “Sen benim sözüme ne alınıyorsun, ben deliyim be!”²⁰⁷ der. Bunun dışında geçimini sağlayacak, istediklerini alacak paraya babasından kalan miras ve annesinden aldığı paralar sayesinde ulaşabilecek düzeydedir. Nitekim bir gün Melih Cevdet’in “Eskiden Fransa’da sanatçıları koruyan zengin kadınlar varmış, şimdi nerede!” diye takılması üzerine: “Benim için öyle bir kadın var: Annem.” cevabını verir.²⁰⁸ Zaman zaman hikâyelerinde yazdığı ve dostlarıyla yaptığı konuşmalarında parasızlıktan şikâyeti, yazarlığı karşısında hak ettiği paraları kazanamamasına, halâ annesinden aldığı ve babasından kalan paralarla geçimini sağlamaya mahkûm edilmesine bir itirazı olarak nitelendirilebilir. Nitekim kendisiyle yapılan bir röportajda: “Hayatını kalemiyle kazanmak isteyen gençlere vereceğiniz bir öğüt var mı?” sorusuna: “Otuz kuruş, birinci nevi sigara. Üç kahve 25’den 75, iki yemek asgari 4 lira, giyim kuşam babadan ve anadan olmak şartıyla, yılın altı ayında sigarasız ve kahvesiz kalmak isteyen yazsın.”²⁰⁹ cevabını verir.

²⁰⁷ Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, Sel Yayıncılık, 4. Basım, İstanbul 2017, s. 90.

²⁰⁸ Sevgül Sönmez, A’dan Z’ye Sait Faik, s. 20.

²⁰⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Bizde Yazar Ne Yer Ne İçer”, *Açık Hava Oteli- Konuşmalar- Mektuplar*, s. 151.

“Hallaç” hikâyesi, hikâye anlatıcısının vapur beklerken, yazın ilk sıcaklarında vapurdan iskeleye inen insanların kim olduklarını, ne iş yaptıklarını, nerede oturduklarını ne dertleri olduğunu kendi kendine düşünmesiyle başlar. Sait Faik’in bu hikâyeyi, yazın ilk günlerinde adadan İstanbul’a inmek için vapur beklediği bir sırada yazmış olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Yaz yeni başlamıştı. O gün ilk sıcaktı. Vapur bekliyorduk. Gelen vapurdan iskeleye öyle insanlar indi ki her gün İstanbul kazan ben kepçe dolaştığım hâlde onlara rastlamamıştım. Kimlerdir? Ne iş yaparlar? Nasıl yaşarlar? Nerede otururlar? Ne dertleri var? Şu, uzun saçlı bir keman hocasına benzeyen adam kim olabilir?”²¹⁰

“Hallaç” hikâyesinde Sait Faik’in pek çok hikâyesinde olduğu gibi yalnızlık ve işsizlik vurgusu hikâye anlatıcısı üzerinden okuyucuya yansıtılır. Vedat Günyol, Sait Faik için; çıkış noktası “yalnızlık” olan bir hayat görüşünün son basamağında karara, kesin bir duruma varmış olduğunu, yalnızlığa yenilmemeye çalıştığını dile getirir. Umutsuzluğu bir yana atıverdiğini, yalnızlığa da, yalnızlığı doğuran şeylerin topuna da kafa tuttuğunu²¹¹ belirtir. Yalnızlığın Sait Faik’te yarattığı ilk tepki de bu yalnızlığa direnme ve başkaldırma olarak ele alınabilir. Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye anlatıcısı arasında bir benzerlik vardır. Hikâye anlatıcısı, pazar gününü kimsesiz geçirmiştir ama hayatından memnundur, her şey ıslık ıslıktır ona göre. Hiçbir iş yapmadığı hâlde yorulmuştur. Onu yoran yaptığı iş değil, işsizliktir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ben her zamanki gibi kimsesiz pazarımı bitirmiştım. Hayatımdan memnundum. Hayattan da memnundum. Her şey ıslık ıslıktı...”

-Ben hiçbir iş görmedim. Yine yoruldum. Olur böyle şeyler.

-İşsizlik insanı yorar, dedi.”²¹²

“Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?” hikâyesindeki hikâye kişisi ile Sait Faik arasında avarelik ve işsizlik bağlamında bir benzerlik vardır. Hikâye kişisi de işsizdir, bütün gün kahvede oturur. Hikâyede anlatılan yaşlı adamın tespiti çalınır. Yaşlı adam,

²¹⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Hallaç”, *Mahalle Kahvesi*, s. 29.

²¹¹ Vedat Günyol, “Yalnızlığın Yarattığı Adam”, *Sait Faik İçin*, s. 104.

²¹² Sait Faik Abasıyanık, “Hallaç” *Mahalle Kahvesi*, s. 31-32.

bu hırsızlıktan hikâye kişisini sorumlu tutar. Hikâye kişisi ise bir süre sonra bu yanlış tahminden zevk almaya başlar. Yaşlı adama kayıp tespihinin onda olduğunu düşündürecek tavırlar sergiler. Yaşlı adam, hikâye kişisinin avare ve işsiz olduğunu bildiği için kehribar tespihini çalıp sattığını düşünür. Sait Faik'in bu hikâyesi aynı zamanda hayatta karşılaşılan ön yargılara da bir cevap niteliğindedir. Sait Faik, bu hikâyesinde işsizlik ve avarelikle, hırsızlık gibi toplum tarafından hoş karşılanmayan davranışların birbirine karıştırılmasını eleştirir. Kişi işsiz ve avare olabilir ama hırsızlık bambaşka bir olaydır. Hikâye, insanların zihinlerinde bu ikisinin arasında kurulan bağlantıya bir karşı çıkış olarak ele alınabilir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“İşin kötüsü, bugünlerde kahveye seyrek uğramakla kalmıyor, onun oturduğu saatlerde camın önünden geçiyor, cebime bir şeyler saklar gibi yapıyorum. Bazen de dudağımın kenarına bir tebessüm, bir ıslık konduruyorum. Olmazsa yine cebime bir şeyler saklar gibi yapıyorum. Bir an içinden “Acaba polise gidip haber versem mi?” geçiyor. Ama hemen cayıyor, “İtoğlu it! Mahsus böyle yapıyor. Hiç tespih şimdi cebinde olsa böyle yapar mı? Hem o züğürt, kehribarımı çoktan okutmuştur. Haram olsun!” diyor. Ben fena bir adamım. Ben çalmayan hırsızım.”²¹³

“Bir Bahçe” hikâyesindeki hikâye kişisi ile Sait Faik arasında her ikisinin de işsiz olması ve kendilerini yalnız ve kimsesiz olarak nitelendirmeleri bakımından benzerlik vardır. Sait Faik, hayatı boyunca bu iki olumsuz duygunun tesirinden kurtulamamıştır. Bu iki sorunu her zaman karşısına çıkan engeller olarak görmüş, zaman zaman dostlarıyla da bunu paylaşmıştır.²¹⁴ Bu durum hikâyeye ise şu şekilde yansır:

“Gecenin içine ipince bir İstanbul minaresi, bir kır kahvesi, bütün bir mayıs günü çizildi. Yanımda biri olsaydı ağlayacak kadar mesut olurum. Kimsesiz, terk edilmiş, işsiz, serseri dim.”²¹⁵

“Söylendim Durdum” hikâyesindeki hikâye kişisi ile Sait Faik ile arasında benzerlik oluşturan unsur ise her ikisinin de işsiz olması ve parasızlık ve yazıcılık yapmalarıdır. Hikâye anlatıcısı, Haşet Kütüphanesi'nin vitrinindeki üç yüz elli franklık kitaba hasretle baktığını, J.P.S isimli yazarı duyduğunu ama henüz bir kitabını bile

²¹³ Sait Faik Abasıyanık, “Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?”, *Mahalle Kahvesi*, s. 52.

²¹⁴ Peyami Safa, “Sait Faik İçin Bir Anket”, *Sait Faik İçin*, s. 134.

²¹⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Bahçe”, *Mahalle Kahvesi*, s. 92.

okumadığını söyler. Kitabı satın almak, okumak ister ama parası yoktur. Bu kitabı alırsa sonraki gün parası kalmadığı için ayran bile içemeyeceğinden bahseder. Sait Faik'in de işsizlik ve parasızlık, hayatına olumsuz etki eden, hikâyelerinde de sık sık bahsettiği iki önemli unsurdur.²¹⁶ Geçimini yalnızca yazdığı hikâyelerden ²¹⁷ ve annesinden aldığı para ile ²¹⁸ sağlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ama evvelâ sen! Sen yazıcı! Bırak eşekliği artık! Olmazsa yazma. Çekil, otur oturduğun yerde. Sen mi süsleyeceksin, sen mi temin edeceksin metresini gazete çıkaranın, sen mi onun şöhretini, kalemini, otomobilini Avrupa'dan getireceksin? Sonra gidip Haşet Kütüphanesi'nin vitrinlerindeki üç yüz elli franklık kitaba hasretle bakacaksın. İki kuruştan üç yüz elli frank ne eder diye düşüneceksin. Şu J.P.S. müthiş adam. İsmi duydun. Daha bir kitabını bile okumadın. Okumak istiyorsun, ama alamayacaksın o kitabı. Alırsan enayilik edersin. Yarın ayran bile içemezsin...”²¹⁹

Sait Faik'in “Baba-Oğul” hikâyesinde, bir gazete dağıtıcısının biri okuyup doktor olan diğeri ise bahriye mektebine verdikleri hâlde okumayan iki oğlu anlatılır. Gazete dağıtıcısının küçüklükten beri umudu ve beklentisi doktor olan oğlundadır. Diğerinden ise en baştan beri hiç umudu yoktur, bu çocuğa başımın belâsı olacak gözüyle bakar. Okula verdikleri hâlde okumaz, sigara içer, üstü başı pistir. Hiçbir nasihat ona kâr etmez. Ancak doktor olduktan sonra bütün umudunu ona bağladığı oğlu onu arayıp sormaz. Yanında kalan oğlu beğenmediği “adam olmayacak” gözüyle baktığı oğludur. Hikâyede şimdi bu çocukların hangisinin “adam olduğu” sorusuna cevap aranır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Yirmi sene oluyor. Orada gazete satardım. Bunlar da mektebe giderlerdi. Benim gözüm ötekini tutuyordu. Ah bu başımın belâsı olacak, diyordum. Dokuz on yaşındaydı o zaman. Cıgara içerdi. Üstü başı pisti. Kunduralarını çıkarır, satar, yalınayak gezerdi. Ne tokat para ederdi, ne nasihat, ama öteki. Öteki tertemizdi. Bir defterler tutardı. Bayılırdık. Hocası beni görünce onun yüzünden tebrik ederdi.

(...) Bunu da bahriye mektebine verdim. Durur oturur mu? Şimdi düşünüyorum da, o da bir büyük adam olurdu...

²¹⁶Peyami Safa, “Sait Faik İçin Bir Anket”, *Sait Faik İçin*, s. 134.

²¹⁷ Ömer Faruk Toprak, “Avuçlarıyla Ateş Taşıyan İnsanlar”, *Sait Faik İçin*, s. 108.

²¹⁸ Peyami Safa, “Sait Faik İçin Bir Anket”, *Sait Faik İçin*, s. 134.

²¹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Söylendim Durdum”, *Mahalle Kahvesi*, s. 119.

-Adam olan bu, beybaba, dedim.”²²⁰

Hikâye anlatıcısı, hikâyenin sonunda bu çocuklardan okuyup doktor olanın değil, gazete dağıtıcısının yanında kalan oğlunun “adam olduğunu” söyler. Bu hikâye Sait Faik’in hayata ve “adam olmak” kavramına bakış açısını okuyucuya yansıtması bakımından önemlidir. Sait Faik de gazete dağıtıcısının umudunu kestiği oğlu gibi, okumak için gönderildiği okulları yarım bırakır. Pek parlak bir öğrencilik hayatı geçirmez. Önce büyük bir istekle gittiği edebiyat fakültesini, beklentisini karşılayamadığı için yarım bırakır. Daha sonra ise öğrenim görmek için gittiği yurtdışında okula gitmekten çok şehrin sokaklarını ve kahvehanelerini gezer. Annesi, Sait Faik’in hariciyecisi olmasını ister. Babası ise kendisi gibi ticarete atılmasını ister. Sait Faik, bir süre babasının bu isteğini denese de bu işte başarılı olamaz.²²¹ Bu hikâyeyi Sait Faik’in işsiz olmasından ve itibar gören bir konumunun olmamasından dolayı onun amiyane tabirle, “adam olmadığını” düşünenlere bir cevabı olarak nitelendirmek mümkündür.

“Barometre” hikâyesinde hikâye kişisi, sisli ve sıcak bir yaz sabahında uykulu adımlarla, düşüncesiz, ağır havayı koklayarak, camekânların içinde uyuyakalanları, ağır ağır yorgun geçen insanları seyretmenin ne kadar muhteşem ve zevkli bir duygu olduğunu söyler. Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında bir benzerlik vardır. Nitekim Sait Faik de yaşamayı, hiçbir şeye bağlanmadan bütün gün avare avare gezmek olarak tanımlar. Ancak böyle bir hayattan zevk aldığını söyler.²²² Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“İşte böyle sabahlarda, sokakları bir ağaca dayanıp nereye gideceği üstünde yazmayan bir hayali tramvay beklemek bahanesiyle düşünmek yahut da adımlarım uykulu, başım düşüncesiz, yalnız tatlı, yumuşak, şehvetli diyebileceğim bu ağır havayı koklayarak ne hisse ne fikre benzeyen meçhul yumuşak düşüncelerle dükkânların içinde uyuyakalanları, ağır ağır yorgun geçen insanları, camekânların içindeki lüzumsuz eşyayı, hatta büyük mağazalardaki muhteşem kadın mankenlerini görmeden seyrederek dolaşmak çok zevklidir.”²²³

²²⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Baba-Oğul”, *Mahalle Kahvesi*, s. 38-39.

²²¹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 43.

²²² Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 91.

²²³ Sait Faik Abasıyanık, “Barometre”, *Mahalle Kahvesi*, s. 73-74.

Sait Faik, “Çelme” hikâyesi yüzünden askerî mahkemede sorgulanmasının ve bu olaya annesinin çok üzülmesinin de etkisiyle uzun bir süre hikâye yazmaya ara verir. Bu süre zarfında da babasından kalan paranın bir gün biteceği endişesiyle yeni bir iş arayışına girişir. 28 Nisan 1942 ile 31 Mayıs 1942 tarihlerinde bir aylık sürede *Haber-Akşam Postası* gazetesi için mahkemelerde röportaj yapar. Daha sonra bu röportajlarına kendi gözlemlerini de katarak *Mahkeme Kapısı* kitabında toplar. Sait Faik bu durumu, “Yazıcılığın Yirminci Senesinde” adlı yazısında: “Vaktiyle bir yerde hikâyeler yazar, röportajlar yapardım. Röportajlarıma on, hikâyelerime beş papel alırdım. Valide sağ olsun, evde babadan kalmalarla ocağı tüttürüp, aşı kotarıyor. Söylediğim yerden de haftada beş on papel alıyor, kahveye çıkabiliyor, hayatımdan hoşnut geçinip gidiyordum.”²²⁴ sözleriyle anlatır. “Ben Ne Yapayım?” hikâyesinde de hikâye anlatıcısı aracılığıyla bu durum hikâyeye konu edinilir. Hikâye, hikâye anlatıcının şu sözleriyle başlar:

“Gazetelere bir buçuk liraya hikâye, adliye röportajı yazdım. Küçük bir iradım var, eski zamanda ana oğul bize yetiyordu, şimdi devede kulak oldu. Daha birkaç sene dışımı sıkacağım. Kim ne derse desin!.. Yalnız yazımla geçinmek kararını kafamdan kimse sökemez.”²²⁵

Sait Faik, yazı yazmak dışındaki bazı meslekleri dener, ancak hiçbirinde başarılı olamaz. Fransa’dan döndükten sonra bir müddet Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebinde Türkçe grup dersleri öğretmenliği yapar. Ancak derslere sürekli geç kalması ve sınıf hâkimiyetini sağlayamaması gibi sebeplerle öğretmenlikten ayrılır.²²⁶ Daha sonra babasının isteği üzerine ticarete atılır. Ancak bunda da başarılı olamaz. Ticarethaneyi ortağına bırakarak her öğleden sonra arkadaşlarıyla Beyoğlu’na gider. Kısa bir süre sonra da iflas eder. “Ben Ne Yapayım?” hikâyesinde bu durum hikâyeleştirilerek okuyucuya şu şekilde anlatılır:

²²⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Yazıcılığın Yirminci Senesinde”, *Baltıkının Ölümü- Yaşasın Edebiyat*, 11. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s. 194.

²²⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Ben Ne Yapayım?”, *Lüzumsuz Adam*, s. 13.

²²⁶ O.T. Özmez, “Sait Faik’le Son Konuşma” *Sait Faik İçin*, s. 93-94.

“Ayda kırk beş lira ile bir gazeteye kapılanmak bile mümkün değil. Mualimlik yapamam. Kendim bir şey bilmiyorum ki başkalarına öğreteyim. Hem çocuklar üç günde tepeme binerler.”²²⁷

Hikâye anlatıcısı ile Sait Faik arasında bu noktada bir ayrışma vardır. Sait Faik bu hikâyeyi yazdığı sırada öğretmenlik mesleğini dener ancak sınıf hâkimiyetini kuramadığı ve derslere sürekli geç kaldığı için görevinden ayrılmak zorunda kalır. Ancak hikâye anlatıcısı öğretmenliği denemeden, çocukların üç günde tepesine binmesinden korktuğu için bu meslekten vazgeçtiğini söyler. Sait Faik’in bu durumu biraz değiştirerek hikâyede bu tür bir değişikliğe gider.

Babası hayatta iken Sait Faik’e bir iş sahibi olsun diye İstanbul Balıkpazarı’nda küçük bir zahire mağazası açar. Ahmet Muhip Dıranas’da o sıralarda İstanbul’da bir yerde çalışır. Sait Faik, sabahları on ikiye doğru dükkâna gelir. Ahmet Muhip de öğleden sonra vazifesini bırakarak Sait Faik’in yanına gelir. Orada bazen müşterilerin de olduğu zamanlarda edebiyattan, sanattan, kadından ve çocuktan bahsederler. Sonra birden canları sıkılıp, dükkânı pazarın en hararetli saatinde kapatıp soluğu Beyoğlu’nda alırlar. Nihayet Sait Faik dükkândaki malları, bir an evvel tüketmek için zararına satmaya başlar. Birkaç ay sonra da boş mağazanın anahtarını babasına teslim eder.²²⁸ Sait Faik, hikâyede ticarete atılma meselesini ise en ince detaylarına kadar şöyle anlatılır:

“Bundan üç sene evvel ticaret yapayım dedim. Rahmetli babam bir ortak buldu. Zaten bu adam kendisi müracaat etmiş, görülmemiş imla yanlışlarıyla dolu, göz yaşartıcı bir mektup yazmıştı. Adam babamın eski arkadaşlarındandı.

(...) Adamcağız geldi. Çiçek bozuğu, kısa boylu, ateş gibi gözlü, işgüzar bir adamdı. Beraber bir yer tuttuk. Firmamızı kararlaştırdık. Sermayeyi peder düzdü. İşe başladık.

(...) Ne olsa yeni işe başladığımız için, akşamları erken kaçardım. O, “Git, Git,” derdi, “daha gençsin, alışırısın. Seni fazla yormak istemem. Şimdi ben gencim, sen çocuk. Sonra ben ihtiyarlarım, sen çalışırısın.”

Bu ne biçim bir çalışmaydı? Ne yapıyorduk? O günleri bir su buharının içinden hatırlıyorum.”

²²⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Ben Ne Yapayım?”, *Lüzumsuz Adam*, s. 13.

²²⁸ Samet Ağaoğlu, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 141-142.

(...) Ertesi gün geldik. Dükân kapalı! Anahtar bulup açtırdık. Bütün çuvalar cevizdi. Üzerlerinde de bir M.A. damgası vardı.

Babam bana, “Aptal,” dedi, “herif fasulyeleri satmış. Yerine de başkalarının cevizlerini ardiyelik doldurmuş. Sen uyu hâlâ!” Adamı bir daha görmedik.”²²⁹

Ancak “Ben Ne Yapayım” hikâyesinde bu olay biraz değiştirilerek anlatılmıştır. Hikâyede dükkânın kapatılmasının nedeni, Sait Faik’in ticaretten anlamayı ve bu işi sevmemesi değil, ortağı tarafından dolandırılması olarak gösterilir. Yaşar Nabi, yazdığı bir yazısında Sait Faik’in uğradığı haksızlıkları yazılarında böyle mübalâğalı ve değişik aksettirmesinin âdeti olduğunu söyler.²³⁰ Bu hikâye için de Sait Faik’in bu hadise hakkında böyle bir değişikliğe gitmiş olması olasıdır.

Hikâyenin sonunda anlatıcı, okura gelecekle ilgili hayallerinden bahseder. Yazı yazmayı, hiçbir kötü kitap basmamak şartıyla hayatını kazanmayı tasarladığını anlatır. Ancak böyle giderse babadan kalma mirası da tüketeceğini ekleyerek okuyucuya “Şimdi ben ne yapayım?” sorusunu yöneltir. Bu durum hikâyeye şu şekilde yansır:

“Söyleyin ben ne yapayım? Yazı yazmak, böylece şu harbi atlatıp iyi bir kütüphane açmayı düşünüyorum, yalnız kendilerine, zevklerine güvendiğim insanlar vasıtasıyla kitaplar çıkartmak, tâbîlik etmek istiyordum. Hiçbir kötü kitap basmamak şartıyla hayatımı kazanmayı tasarlamıştım. Olmayacak. Böyle giderse, babadan miras birkaç parçayı da tüketeceğim. Ne yapayım? Bulgur mu alayım, dersiniz?”²³¹

Yine hikâye kişisi aracılığıyla dile getirilen bu duygu ve düşünceler de okuyucuya Sait Faik’i anımsatır. Sait Faik de hikâyeler, romanlar, şiirler yazar. Bunları kitap hâline getirerek okuyucusunun beğenisine sunar. Ancak çok parasız kaldığı sıralarda, sırf para kazanmak için kendisi beğenmediği hâlde basılmasına razı olduğu hikâyeleri karşısında böyle bir hikâye oluşturarak adeta okuyucusundan fikir almak, çaresizliğini ve mecburiyetini anlatmak ya da ileriki zamanlarda hikâyelerine gelecek olası eleştirilere karşı okuyucusuna bu hikâyeyi bir nevi cevap olarak keleme aldığını söylemek mümkündür. Nitekim bir yazısında *Sonbahar*, *İlkbahar*, *İnci*, *Pırlanta* gibi

²²⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Ben Ne Yapayım?”, *Lüzumsuz Adam*, s. 14-15.

²³⁰ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, Sait Faik İçin, s. 189.

²³¹ Sait Faik Abasıyanık, “Ben Ne Yapayım?”, *Lüzumsuz Adam*, s. 16.

dergilerde, içeriklerini beğenmediği halde sırf para kazanmak için zaman zaman bu dergilerde yazılarını yayımlattığını söyler.²³²

“Birahanedeki Adam” hikâyesinde, hikâye kişisi birahanedeki adam tasvir edilirken, zaman zaman hikâye anlatıcısı araya girerek kendisiyle birahane rast geldiği adamı kıyaslar. Birahanedeki adamın yiyip içerken hiçbir şey düşünmediğini, kendisinin ise dinlerken hatta yazarken bile bir şeyler düşündüğünü belirtir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Yiyip içerken hiçbir şey düşünmüyordu, dersem hata edeceğimi biliyorum. Böyle bir şey, mesela kendim için, mümkün değildir. Dinlerken, hatta yazarken bile başka şeyler düşünürüm. Her insanın böyle olduğuna eminim ama bu adamın haline bakarak, yerken ve içerken hiçbir şey düşünmüyordu, deyip de yanılmaya razıyım.”²³³

Hikâyede, hikâye anlatıcısı işsizdir ve bu durumdan hoşnut değildir. Birahanedeki adam ona ne işle meşgul olduğunu sorar. Anlatıcı bu soru karşısında kekeleyerek kendine münasip bir iş uydurur. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kekeledim. İşsiz olduğumu anladı. Israr etmedi. Bu arada ben de kendime münasip bir iş sahipliği uydurdum.”²³⁴

Sait Faik de tıpkı hikâye anlatıcısı gibi işsiz kalmaktan hiç memnun değildir. Kendisine bir iş arar ama yazmaktan başka yapabileceği bir iş olduğunu düşünmez. Bu yönüyle hikâye anlatıcısı Sait Faik ile benzerlik gösterir. O da Sait Faik gibi işsizlikten şikâyetçidir. Sait Faik de tıpkı hikâye anlatıcısı gibi, bulunduğu mekânları, tanık olduğu olayları, gözlemlediği kişileri eserlerine konu edinir.

“İp Meselesi” hikâyesinde, hikâye kişisi şehri bırakmak, ondan uzaklaşmak arzusu içindedir. Şehirde yaşamak artık ona ağır gelmeye başlar. Ancak ne yaparsa yapsın şehir yaşamından da vazgeçemez. Çevresindekiler ona, şehir yaşamına alıştığını onu bırakıp gidemeyeceğini başka yere bu yaştan sonra alışamayacağını söyler. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

²³² Sait Faik Abasıyanık, “Homurdanma”, *Sevgiliye Mektup*, s. 104.

²³³ Sait Faik Abasıyanık, “Birahanedeki Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 18.

²³⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Birahanedeki Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 20.

“Şehri bırakmak, ondan usanmak, onunla didişmek erkeğin şanıdan mıydı? Ama ne yapsın? Yapamıyor işte. “Hayat mücadelesi” dedikleri kaypak şeye onda mâni olan bir şey var. Kime sorsa, yapamazsın bu işi, edemezsin bu haltı, diyorlar. Neden, diye sorduğu zaman, alışmamışsın... der demez, kendilerinin nasıl alıştığını soracağını hemen kavrayarak, bu yaştan sonra da alışamazsın, diye ilave ediyorlar.

(...)Gitmeli, uzaklaşmalı, hiçbir şehirde durmamalı...

(...)Şehri bırakıp gitmeliydi. Nereye olursa olsun... Bu şehri bırakmalıydı. Dağlarda yatmalı, su başlarında garipler gibi su içmeli, köylerden ekmek dilenmeli, şehirli görünce yol değiştirip koşa koşa kaçmalı, samanlıklarda yatmalı, dağlardan üzüm çalmalıydı.”²³⁵

Şehirde herkes kendine uygun bir iş bulup, tüm gün o işle meşgul olur. Gazete satanlar, kibrit satanlar, fabrikatörler, bakkallar, tiyatrocular, yazıcılar, kitapçılar, profesörler, talebeler ve daha bir sürü meslek sahipleri. Bütün bu insanlar akşamlara kadar rutin bir iş yaparak akşam evlerine, eşlerine, çocuklarına, analarına, rüyalarına döndükleri zaman hikâye kişisi de evinin yolunu tutarak kapıyı çalar. Annesi belki para ister diye yüz vermez. Ancak hikâye kişisi yine de parayı ister, utanmaz. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bütün bu insanlar akşamlara kadar hangi müsbet işleri yaparak, hangi müsbet neticeleri alarak uykularına, rüyalarına, karlılarına, metreslerine, çocuklarına, analarına döndükleri zaman o da evinin yolunu tutardı. Kapıyı çalardı. Anası yüz vermezdi, belki para isteyecek diye. İsterdi de, utanmazdı.”²³⁶

Bu yönüyle hikâye kişisi Sait Faik arasında benzer noktalar vardır. Sait Faik de babasının ölümünden sonra annesi ile birlikte yaşamaya başlar. Hikâye kitaplarının satışından elde ettiği gelir dışında bir geliri yoktur. Babasından kalma mirasla idare ederler. Hiçbir işte çalışmayan Sait Faik’e bazı zamanlar annesi para vermektedir. Peyami Safa, bir gün Sait Faik’i Beyoğlu meyhanelerinin birinde gördüğünü, üstünün başının perişan olduğunu ve kendisine işsizlikten şikâyet ettiğini söyler. Bunun üzerine kendisinin de iş ve para durumunun iyi olmamasına rağmen yüreği parçalanarak kendisine “sana bir iş arayayım” dediğini dile getirdiğini ancak Sait Faik’in kendisinin bu merhametine kızarak “ yok canım, para için değil, işsizlikten sıkılıyorum, yoksa

²³⁵ Sait Faik Abasıyanık, “İp Meselesi”, *Lüzumsuz Adam*, s. 31, s. 36.

²³⁶ Sait Faik Abasıyanık, “İp Meselesi”, *Lüzumsuz Adam*, s. 32.

annemden ben her ay iki yüz lira alırım” dediğini anlatır. Bunun üzerine Peyami Safa: “O zaman ben kendime acıdım” der.²³⁷

Samet Ağaoğlu, Sait Faik’in bütün dostlarının hayatta iken ortak şikâyetinin, öldükten sonra da ortak hatırası olan uzun kayboluşları ile durup dururken çıkardığı kavgalarının sebebini Sait Faik’deki can sıkıntısı olarak açıklar. Bir iş tutmamasının, bir iki müstesna kadınlardan kaçmasının ve vaktinden önce gelen ölümünün bu can sıkıntısından kaynaklandığını söyler.²³⁸

Hikâye kişisi de kendine çalışmak için sabit bir iş arar. Ancak daha sonra kendi kendine de ümitsizliğe düşer, bu hayatta kendi başına yapabileceği bir iş olduğuna inanmaz. Kendisinin bu dünyaya başını alıp yollarda dolaşmaya, insanlar neler yapıyor diye görmeye, bir köprüde durup suyun rengine bakmaya geldiğini düşünür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“O da bir müsbet iş istiyordu. İstiyordu. Sahiden istiyordu. Biliyordu ki o da, bir iş yapacak değil. Kendi başına ne yapabilir?”

(...)Şöyle bir bakıyor, kendini şöyle bir tartıyor. Hayır, hayır! Hiçbir işe layık değil. Hakkı var insanların... O, dünyaya hayretle bakmaya doğmuştur. Hiçbir şey anlamadan şaşımaya doğmuştur. Başını alıp yollarda dolaşmaya, insanlar neler yapıyor diye görmeye, görmemeye gelmiştir. Bir köprüde durup suyun rengine bakmak, bir kızın bacaklarını seyretmek...²³⁹

Sait Faik “Çelme” hikâyesi yüzünden askerî mahkemede yargılanınca yazmaya bir süre ara verir. Kitap satışlarından eline geçen küçük de olsa bir geliri vardır ve böylelikle bu geliri de kaybeder. Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında benzerlik vardır. Bir iş sahibi olmasını kendine bu kadar dert etmesinin sebebi parasızlık değil, hem can sıkıntısı hem de Fransa’ya giderken pasaportuna yazılan işsiz damgasıdır. Pasaportuna yazılan bu işsiz damgasına çok üzüldüğünü ve bu duruma çok canının sıkıldığını daha sonraları her fırsatta dile getirir. Kendisi “Yazıcılığın Yirminci Senesinde” adlı yazısında bu durumu şöyle anlatır:

²³⁷ Peyami Safa, “Sait Faik İçin Bir Anket”, *Sait Faik İçin*, s. 134.

²³⁸ Samet Ağaoğlu, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 142.

²³⁹ Sait Faik Abasıyanık, “İp Meselesi”, *Lüzumsuz Adam*, s. 33.

“Bir yerde lâzım oldu da mesleğimi sordular. Doğrusu epey çekinerek, ama gururla “yazıcı” dedim. Mesleğimi bir kâğıdın meslek hanesine kaydedeceklerdi. Benden yazıcığima ispat bir belge istediler. “Efendim, birkaç hikâye kitabım var” diyecek oldum. Bunların vesika mahiyetinde şeyler olmadığını anlamakta gecikmedim.” Daha sonra röportaj yaptığı gazeteden yazıcı olduğuna dair bir belge ister ama alamaz. Sonra bir kurula üye olduğu aklına gelir ve evin altını üstüne getirerek paraları ödediğini dair verdikleri makbuzu bulup götürür. Ancak buradan da istediği belgeyi alamaz. Sonuçta Sait Faik’in o resmî kâğıttaki meslek hanesine “yok” yazılır. O an hissettiklerini yazısında şöyle anlatır; O resmî kâğıttaki meslek haneme “yok” yazdılar. Türkçesi pek o kadar canımı sıkmadı, (sebebi var). Ama bir de bu kâğıdın Fransızca kısmı vardı. Oraya da bir “Sans profession” oturtular ki, kan beynime çıkıyor.”²⁴⁰

“Ay Işığı” hikâyesinde hikâye kişisi, iş aramak için şehre iner. Büyük şehirlerde iş aramak kadar korkunç bir şey olmadığını söyler. Bir zamanlar kendisinin parası olduğunu avare avare dolaşıp hikâyeler yazdığını söyler. Bu hep böyle sürecek sanır. Bir gün hikâyelerinin hiç olmazsa birkaç günlük geçimini sağlayacağına inanır. Kendisine uygun bir iş arar fakat bulamaz. Ancak bir kahvede oturup yazı yazabileceğini hatırlar, bunalır. Sait Faik de işsizlikten sık sık şikâyet eder. Özellikle annesinin gözünde işsiz adam, para kazanmayan adam durumuna düşmesine, annesi tarafından böyle nitelendirilmesine üzülür.²⁴¹ Şehrin sokaklarında dolaşarak burada gözlemlediği insanları, yaşadığı olayları kurgulayarak hikâyeler yazar. Kırk sekiz yıllık ömründe, kitaplarından temin ettiği üç beş bin lira dışında para kazanmış değildir.²⁴² Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında benzerlik vardır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ben köyümden şehre indim. Yine iş aramaya koyuldum. Ah, bu iş aramak... Büyük bir şehirde iş aramak kadar korkunç hiçbir şey olamaz. Bir zamanlar bir genç adam tanıyıştım. O zamanlar benim param vardı. Avare dolaşır, mevzular bulur, oturur, hikâyeler yazardım. Zannederdim ki bu böyle sürüp gidecek. Bir gün bir hikâyem bana hiç olmazsa birkaç günün geçimini sağlayacak...”²⁴³

“Büyük Hulyalar Kuralım” hikâyesinde hikâye kişinin kurduğu hayâller arasında bir iş bulmak da vardır. Ancak bu hayâli, hakikat olamayacak kadar büyük bir hayal olarak görür. Sait Faik de işsizlikten şikâyet eder ve sık sık bir iş bulma isteğini

²⁴⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Yazıcılığın Yirminci Senesinde”, *Baltıkçının Ölümü- Yaşasın Edebiyat*, s. 159-160.

²⁴¹ Rıfat Ilgaz, “Sait Faik Pinti miydi?”, *Havada Bulut*, s.121.

²⁴² Ömer Faruk Toprak, “Avuçlarıyla Ateş Taşıyan İnsanlar”, *Sait Faik İçin*, s. 108.

²⁴³ Sait Faik Abasıyanık, “Ay Işığı”, *Havada Bulut*, s. 19-20.

dile getirir. Yaşar Nabi, onun bu iş arama iddiası için: “Samimi olmadığı bir hevesti.” der. Sabahın dokuzundan akşamın beşine kadar bir masanın başında oturmaya bir hafta bile dayanamayacağını, bunu kendisinin de bildiğini anlatır. Eğer bu iş arama isteği ciddî olsaydı Sait Faik kadar seveni çok olan bir insanın elbette ki işsiz kalmayacağını dile getirir.²⁴⁴ Sait Faik de “Sevgime Mektuplar” isimli yazısında, bir yaratılış özelliği olarak, başka insanlar gibi hesaplı, ciddi bir insan olmadığını, bu sebeple de herkes gibi bir işte çalışmadığını anlatır. Gazetede yaptığı röportaj işinden de yapılan haksızlıklara göz yumamadığı için ayrıldığından söz eder. Röportaj yapmak için gittiği deri imalathanelerinde işçilerin yaşadıkları zorlukları, zor şartlar altında ve sağlık koşullarına uygun olmayan çalışma ortamlarında işverenlerin, işçileri düşük ücretlerle çalıştırdıklarını görür. Bunları gazetede yazıp yayımlamak ister. Ancak yazdığı bu yazıların hiçbir yerde çıkmaz. “Sevgilime Mektuplar” yazısında bu durumdan şu şekilde söz edilir:

“Ben çalışmanın ne demek olduğunu gördüm. Ne demek olmadığını öğrendim. İnsanoğlunun halini sana bir parça gösterdim mi ne dersin? Ne gezer sevgilim?

Hiçbir yerde bu yazdıklarım çıkmadı. Bir yerde çıkacaktı, olmadı. Şimdi yangından artakalan notlarla insanoğlunun halinden sana bu kadarlık söz açabildim.”²⁴⁵

Bu durum “Büyük Hulyalar Kuralım” hikâyesinde ise “Sanki ne olurdu? Bir iş bulamaz mıydı? Bir iş bulamaz mıydı? Yetmiş seksen liralık bir şey... İşte bu hayâl, hakikât olamayacak kadar büyük bir hayâl midir, derdi. (...)İşte sevgilim, bu hikâyedeki adamın bir işi olmadı. Çünkü bu adam iyi, hayalperest bir adamdı, ama yalnız olacak şeyleri, ufak şeyleri, kendi ufacık saadeti için hayâl eden bir adamdı.”²⁴⁶ sözleriyle anlatılır.

Hikâye kişisi, “İkinci Mektup” hikâyesinde de sevgilisine hiç gönderilmemek üzere kaleme aldığı mektupları yazmayı sürdürür. Memleketinde olduğunu, memleketinin yeni deprem görmüş bir yer olduğundan bahseder. Depremde pek çok kişinin evleri yıkılmış, zarar görmüştür. Depremın zararını hissettirdiği yerlerde müteahhitler, memurlara verilmek üzere ev ihalelerine başlarlar. Kahvehanelerde

²⁴⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, Sait Faik İçin, s. 187-188.

²⁴⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Sevgilime Mektuplar” Tüneldeki Çocuk, s. 36-37.

²⁴⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Büyük Hulyalar Kuralım”, *Havada Bulut*, s. 35-36.

konusulan konular bunlardır. Bu kişilerin çoğu da aydın kimselerdir. Hikâye kişisi, ancak bu para işlerinden hiç anlamadığını, kendisinin de babadan kalma parayı yediğini söyler.

1943 yılında Adapazarı'nda olan 6.6 büyüklüğündeki depremde birçok kişi ölmüş, binlerce bina hasar görmüştür. Sait Faik'in Adapazarı'nda olan bu depremi hikâyesine konu edinmiş olması olasıdır. Ayrıca Sait Faik de hikâye kişisi gibi, geçimini herhangi bir iş yaparak değil, babasından kalan parayla sürdürür. Hikâyelerinden kendine yetecek parayı alamadığı için sürekli annesinden para istemek durumunda kalır.²⁴⁷ Bu durum “İkinci Mektup” hikâyesinde şöyle anlatılır:

“Şimdi memleketimdeyim. Memleketim yeni zelzele görmüş bir memleket. Her taraf toz toprak, moloz, çadır, sefalet içinde... Kahveler dedikodu dolu... Dinlediğim insanlar, memleketin oldukça münevver kısmı... Zelzele mıntıkasında “11.700” liraya memur evleri yapılmak üzere müteahhitlerle ihale yapılmış... Yüz elli liraya ev yapılır mı, sevgilim? Sen yüz elli liraya bir şapka ile bir pabuç alabilirsen, ben, “Vallahi kelepir!” diyorum. Bilirsin ki, ben de babadan kalmayı yiyorum...”²⁴⁸

Sait Faik de “Sevgiliye Mektuplar” isimli yazısında sevgilisine yazdığı mektuptan bahseder. Mektubuna “Bu mektubu sana yazacağıma, iş bakanına yazmalıydım.” diye başlar. Mektubun konusu yine işsizlik ve işsizlikten şikâyetir. Mektubunda sabahleyin evden çıkarken büyük adamlar gibi ciddi, tüccarlar gibi hesaplı, zeki olmayı kararlaştırdığını, akşama doğru ise deli dolu, hesapsız, sersem bir şekilde evine döndüğünü anlatır. En sonunda bunun kendisinde bir yaratılış özelliği olduğu hükmüne varır. Sevgilisine seslenerek bir türlü istediği gibi bir adam olamayacağından bahseder. Sevgilisi için ciddi, hesaplı, zeki olmayı kararlaştırdığı sabahların birinde bir gazetede röportaj yazmak için işe başladığını söyler. İş fabrikaları, atölyeleri gezmek, işçilerle, işverenlerle konuşarak onların hallerini okuyucuya aktarmaktır. Bir süre sonra bu işten, gördüğü haksızlıklara göz yumamadığı için ayrılmak zorunda kalır. Sevgilisiyle de ayrılmışlardır. Bu ayrılık sonrasında çalışmamayı, işsiz olmayı artık eskisi kadar sorun etmez. Mektuptan da anlaşılacağı üzere Sait Faik'te işsizlikten şikâyetin, çevresindeki insanların üstünde kurduğu baskının bir sonucu olarak, kendini

²⁴⁷ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 45.

²⁴⁸ Sait Faik Abasıyanık, “İkinci Mektup”, *Havada Bulut*, s. 97-98.

korumak için ürettiği bir çeşit savunma mekanizması olduğu söylenilebilir. Bu durum “Sevgilime Mektuplar” isimli yazıda şu şekilde dile getirilir:

“Sonunda sersemce bir çocuk gibi olduğumu anlayıverdin. Niye böyleyim dersin? Sabahleyin evden çıkarken büyük adamlar gibi ciddi, tüccarlar gibi hesaplı, seki olmayı kararlaştırıyor; akşama doğru deli dolu, hesapsız, sersem bir halde evime dönüyorum. Yaradılış bu sevgilim. Bir türlü istediğin gibi olamayacağım!..

Sana şu aşağıda yazacaklarıma, ciddi, hesaplı, zeki olmayı kararlaştırdığım sabahları birinde başlamıştım. O zamanlar gazetelerden birinde bana iş vermişlerdi. Gazete Başmuharriri:

-Röportajlar yazın, demişti. Fabrikaları, atölyeleri, gezin, işçilerle, işverenlerle konuşun. Bize onların halini anlatın...

Şimdi ne sen varsın ne de bende insan halini göreceğ göz. Aylardan beri iş arıyorum sevgilim. Eskiden seninle beraber kimseden bir şey çalmadan, korkusuz ve vicdan azapsız bir saadet isterdim. Şimdiyse sensizim. Çalışsam da görmesem de etrafıma bakmasam da olur...”²⁴⁹

“Yani Usta” hikâyesinde hikâye kişisi ile Yani Usta'nın arasındaki dostluk anlatılır. Hikâye kişisi Yani Usta'yı tanıdığında Yani Usta on beş yaşındadır. Kendisi ise elli yaş civarındadır. Bir işi yoktur. Annesinden başka kimsesi de bulunmaz. Bu yön itibarıyla Sait Faik ve hikâye kişisi arasında benzerlikler vardır. Sait Faik de yaşamı boyunca düzenli bir işte sürekli olarak çalışmaz.²⁵⁰ Babasının, Adapazarı'ndaki dedesinin ve büyükannesinin ölümünden sonra annesiyle baş başa kalır. Uzun yıllar boyunca annesiyle birlikte yaşar. Ayrıca hikâye kişisi ile Sait Faik'in yaşları da birbiriyle tutarlılık gösterir. Hikâye kişisi elli yaşına yaklaştığını söyler. Sait Faik de *Alemdağ'da Var Bir Yılan* hikâyesini yazıp yayınladığında sene 1954'tür. Bu tarihten doğduğu yılı çıkardığımızda, bu sıralarda Sait Faik'in kırk sekiz yaşında olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu da Sait Faik ile hikâye kişisi arasındaki benzerliğe dikkati çeker. Tüm bunlar hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“Ben Yani Usta'yı tanıdığımda yaşı on beşti. O zaman daha, Yani Usta, değildi... Ben mi?.. Ben kocaman bir adamdım. Ne yalan söyleyeyim: İşim gücüm yoktu. Dünyada

²⁴⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Sevgilime Mektuplar”, Tüneldeki Çocuk, s. 21, s. 37.

²⁵⁰ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 43-45.

kimseciklerim yoktu. Bir anam vardı o kadar. Yani Usta bugün yirmi yaşında. Ben elliye merdiven dayamışım...»²⁵¹

“Kafa ve Şişe” hikâyesinde hikâye kişisi, bugün ne yapıp ettiğini bilmeden öylece dolaştığını söyler. Ancak böyle dolaşırsa bir şeyler gördüğünü, yoksa gözünü dört açsa da bir şeyler göremediğini de ekler. İşin ayrıntılarına çok fazla takılarak, bütün ve esaslı kısmı kaçırdığını düşünür. Bu durum ise hikâyecilik işinde kendine zarar vermektedir. Daha sonra ise şahit olduğu bir kavgayı anlatacağını söyleyerek hikâyesine başlar. Sait Faik de kendi başına dışarı çıkıp, sokaklarda dolaşarak etrafı izlemekten zevk alır.²⁵² Bu yönüyle hikâye kişisi ve Sait Faik benzerlik gösterir. Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“Bütün gün, ne ettiğimi bilmeden dolaşım. Çoktandır ne yaptığımı bilmiyorum. Ancak böyle dolaşırsam bir şeyler görebiliyorum. Yoksa gözümü dört açsam nafile! Böylece hiç kimseyi, hiçbir eşyayı, hiçbir olayı dört başı mamur gördüğümü ve duyduğumu iddia edemem. Daha çok işin hiç lüzumsuzunu, teferruatını kılı kılına görüyorum, duyuyorum da esaslı kısmını kaçırmıyorum... şu hikâyecilik işinde bana zararı dokunuyor. Dün akşam bir kavgaya şahit oldum. Onu anlatmak istiyorum...”²⁵³

Hikâye kişisi o akşam, meyhanede hayâli bir arkadaşının olduğunu dile getirir. Bu hayâli arkadaşı çok sevdiğini, zengin, fakir, kadın, erkek, genç, yaşlı nasıl isterse yanında olduğu zamanlar o şekilde göründüğünü söyler. Bazen kahramanlık, bazen savaş, bazen de “karı koca” hikâyeleri anlatır. Daha sonra hikâye kişisi ile “Bileyici Baba” arasında bir diyalog başlar. Bileyici baba, hikâye kişisine ne iş yaptığını sorar. Onun bir iş yapmam, cevabı, Bileyici Baba’yı tatmin etmez. Üstünün başının temiz olduğunu, okumuş yazmışa benzediğini dile getirir. Eğer okumuş yazmışsa kendisine öğüt vermeyip, halinden anlaması gerektiğini de ekler. Bunun üzerine hikâye kişisi, bir iş yaptığını ama bunun iş yerine geçmediğini, kendisine sadece sigara parası getirdiğini belirtir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Yalnızdım. Yalnızdım ama muhayyel bir arkadaşım vardı yanımda. Bu muhayyel arkadaşı pek severim... Nasıl karar verirsem öyledir... Bazan boyasız, süssüz bir okumuş kızdır. Pırl pırl konuşur. Bazan bir güzel erkek çocuktur. Yaşı on altı – on yedidir. Okumuş yazmışlığı pek

²⁵¹ Sait Faik Abasıyanık, “Yani Usta”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 41.

²⁵² İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, 43.

²⁵³ Sait Faik Abasıyanık, “Kafa ve Şişe”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, 89-90.

yoktur. Duvar boyacıdır. Hıristiyan'dır... Hikâye üstüne hikâye anlatır. Kahramanlık hikâyeleri vardır. Karıkoca hikâyeleri vardır. Dövüş, muharebe hikâyeleri vardır...

(...) – Sen ne iş yaparsın? dedi.

-İş yapmam.

Kötü kötü baktı:

-Aylak mı gezersin? Maşallah! Üstün başın da temiz. Boş ver! Yalan söyleme. Söyle ne iş yaparsın?

-Bir iş yaparım ama iş yerine geçmez.

-Para getirir mi?

-Cıgara parası getirir...

-Babadan kalma mı var?

-Öyle bir şey, uzatma canım. Neye soruyorsun bu kadar ne iş yaptığımı?

Okumuş yazmışa benzersin de...

-Ne olacak okumuş yazmışa benzersem?..

-Okumuş yazmış adam öğüt vermez de, dedi.

-Ya ne yapar? dedim.

-Adamı anlar, dedi, ne yapacak...»²⁵⁴

Hikâye kişisi ile Sait Faik arasında bu yönleri itibarıyla bir benzerlik vardır. Sait Faik de herhangi bir işle uğraşmaz. Hikâye yazar. Geçimini hikâyelerinden aldığı paralarla, babasından kalanlarla, annesinden aldığı harçlıklarla sağlar.²⁵⁵ Hikâye kişinin “Bir iş yaparım ama iş yerine geçmez.” cümlesi bu noktada dikkate değerdir. Yurtdışına çıkmak için aldığı pasaportunun meslek hanesine “Sanatı: Yok” yazılması onun bu dünyadan göçmeden önce yediği son darbedir. Bu “mesleksiz ve sıfatsız” tabiri

²⁵⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Kafa ve Şişe”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 90-92.

²⁵⁵ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 45.

onu çok üzer. 1953'te Amerika'daki Mark Twain Cemiyeti'ne üye seçildiği haberi bile bu konudaki hüznünü unutturmaz.²⁵⁶

“Kumarbaz Hayri Efendi” hikâyesinde Hayri Efendi, “Cemiyete sahiden faydalı olmak lazım mıdır acaba?” diye düşünmeye başlar. Kendi kendisine bu dünyadan hiçbir iş yapmadan göçüp gitmenin fena bir şey olduğu düşüncesine varır. Bunun üzerine Hayri, “Acaba hakikaten şu dünyada faydasız mıyım?” diye kendisini sorgulamaya başlar. Sait Faik'in de kendi içinde bu sorgulamaları yapmış olması olasıdır. Kendi içinde yaptığı bu sorgulamaları, kendine karşı yönelttiği eleştirileri ve bulduğu olası sonuçları da Hayri Efendi üzerinden okuyucuya yansıttığı söylenebilir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)İşte Hayri de ‘Cemiyete sahiden faydalı olmak lazım mıdır acaba?’ diye bir sabit fikre takıldığı zaman değişmek üzeydi. O nefis, o tatlı, o serseri kumarbaz hayatını bırakacaktı. Kendi kendisine: “Evet, bu dünyada hiçbir iş yapmadan göçüp gitmek de fena bir şey!” diyordu...

Ama Hayri'nin sabit fikri, daha doğrusu meselesi günden güne onu sarsmaya başlamıştı: ‘Acaba hakikaten şu dünyada faydasız mıyım? Faydasızsam zararlı mıyım? Zararlıysam ne olur? Ne çıkar?.. ‘Geceleri yatakta bu sualleri kendi kendine sormaya başlamıştı.’²⁵⁷

“Şehrin Sabahları ve Adamlarından Biri” hikâyesi, hikâye kişinin yağmurlu bir havada birdenbire gelen bir üzüntü ile dolduğunu anlatmasıyla başlar. Bu üzüntü hiç sonu gelmeyecek, böyle sürüp gidecek gibidir. Öyle ki çocuklar bile böyle vakitlerde çirkin görünür. Hikâye kişisi gündüz ışıklarının bitmesini, ortalığın kararmasını ister. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“O üzüntü birdenbire gelir. Hava yağmurludur. Bir sonu gelmeyecek başlangıç. Böyle sürüp gidecek gibidir her şey. Öyle ki çocuklar bile çirkindir... Ah! Gündüz, bu pis ışık bir bitse de kararırverse ortalık, ışıkları bir yansa...”²⁵⁸

Hikâye kişisi, bir memurun insanlara karşı asık suratlı olmasına aldırış etmeden, vatana millete faydam dokunuyor, diye böbürlenmesine karşı çıkar. Bir gazetecinin kışkırdığı adama haksız eleştiriler yaparak onu yermesine rağmen gazetede

²⁵⁶ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 48-49.

²⁵⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Kumarbaz Hayri Efendi”, *Havuz Başı*, s. 10-11.

²⁵⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Şehrin Sabahları ve Adamlarından Biri”, *Havuz Başı*, s. 131.

bir sütun yazdığı için kendini önemli görmesini, yine aynı sebeplerden ustabaşının kendinden güçsüz ve çelimsiz gördüğü işçiyi azarlamasını, bir kahvecinin çırağına sırf bardakları kırdı diye tokat atmasını, öğretmenin öğrencisine, esnafın müşterisine çatmasını haksız bulur. Hikâye kişinin yaşı da tam böyle biri olacak yaştır. Ama o diğerlerinin aksine evinden çıktığı zaman hiçbir iş yapamaz. Hâlbuki öteki insanlar, sabahları kendisi gibi sokağa çıkıyor, kendilerini vatana millete faydalı ve önemli görüp etrafa bağırıp çağırıp, hınçlarını alıyorlardır. Her şeye rağmen hikâye kişisi içinden “iyi ki böyle biri olmadım der.” der. Ama onun aksine herkes onu öyle görmek ister. Öyle göremediği için de küçük görür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Evet bir memur olsaydı, baremin bilmem kaçınıc derecesinde... Emir verirdi. Bağırıp çağırırdı da; yüzünden duvar rengini atar, millete, vatana bir faydam dokunuyor diye böbürlenirdi. Bir gazeteci, bir fıkracı olsaydı, bir sütun yazar, gözüne kestirdiği, kıskandığı bir adama veritirirdi. Ustabaşı olsaydı; zayıf, çelimsiz, miskin Mehmet'e:... İş böyle yapılır, kol böyle çekilir, makineden eşya böyle alınır... Bir kahveci olsaydı; bıçkın, güzel çırağa:... Ulan, bu çay fincanlarına para veriyoruz be eşşoğlusu! Paşabahçe'ye çalışmıyoruz, deyyus diyebilirdi. Hoca olsaydı talebesine çatardı, dükkâncı olsaydı müşterisine...

Ya! Onun yaş tam böyle biri olacak yaşı. Ama, evinden çıktığı zaman hiçbir şey yapamazdı... Hâlbuki dışarıda dünya sabahleyin kendisi gibi sokağa fırlıyor, çamur suratlılar, kırmızı yüzüleriyle bağırıyor, çağırıyordu. Tokatlıyor, hınçlarını alıyorlardı.

“İyi ki böyle biri olmadım” dedi. Ama, herkes onu öyle görmek istiyordu. Öyle göremediği için de küçük görüyordu.”²⁵⁹

Sait Faik'in de hikâye kişisi gibi sabit bir işi yoktur. Herhangi bir işte çalışmaz. Günün herhangi bir anında ferahlamak ve nefes almak için kendini sokaklara atar.²⁶⁰ Aslında Sait Faik yaşadığı bu hayattan, hiçbir işle meşgul olmamak hâlinde memnundur. Ama insanlar ve toplum onu diğer insanlar gibi yaşamak için baskı altında tutar. Annesi, babası, yakın arkadaşları da dâhil onun sabit bir işle meşgul olmasını isterler.²⁶¹ Babası, daha üniversitedeyken onun fakülteyi bitirmek için çabalamadığını anlayınca okuması için yurtdışına gönderir. Burada da okul uzayıp Sait Faik, kendini şehrin sokaklarını dolaşmaya kaptırınca İstanbul'a geri çağırır. Ardından ona bir işe

²⁵⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Şehrin Sabahları ve Adamlarından Biri”, *Havuz Başı*, s. 132-133.

²⁶⁰ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 43.

²⁶¹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 43-45.

sahip olması için bir ticarethane açar. Ancak Sait Faik bu işi de uzun süre yürütemez.²⁶² Sait Faik ve hikâye kişisi bu yönüyle bir benzerlik gösterir. Sait Faik'in de bir işte çalışmadığı için diğer insanların kendisini “vatana, millete faydasız” olarak gördüğünü düşünmesi olasıdır.

²⁶² İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 41.

2.3. ÖZEL İLGİ ve TUTKULARI

2.3.1. Balıkçılar

Sait Faik vaktinin büyük çoğunluğunu Burgazada’da balıkçılar arasında bazen onlarla balığa çıkarak bazen de onları gözlemleyip hikâyelerine konu edinerek geçirir. “Balıkçılarla özel olarak dost olur.” Balıkçıların yaşayış tarzlarına, emeklerine, güçlerine hayran olur, onlardan biri gibi olmak ister. Onların hayatlarına özenir. Balıkçılara benzetilmekten de hoşnut olur. Balıkçılar da Sait Faik’in bu içten tavırlarına aynı şekilde karşılık vererek onu kendilerinden biri olarak kabul ederler. Bu balıkçılardan birçoğu Sait Faik’in önemli bir yazar olduğunu Sait Faik’in cenazesine gittiklerinde öğrenerek şaşırır.²⁶³ Sait Faik hastalandığında da ziyaretine ilk gelenler arasında Burgazadalı balıkçılar vardır. Sait Faik’in kana ihtiyacı olduğunu duyunca koşup geldiklerini belirtirler. Bu ziyaretçiler arasında Ada’dan hiç çıkmayan asker kaçağı bir Rum balıkçı da vardır. Sait Faik bu ziyaret sonrasında oldukça mutlu olur.²⁶⁴

“Ermeni Balıkçı ile Topal Martı”²⁶⁵ hikâyesinde, hikâye kişinin ilk defa balığa çıkma macerası ve bu durum karşısında hissettiği duygular anlatılır. Hikâye kişisi, denizin derin sessizliği karşısında ürker ve denizi kara ile kıyaslar. Ayağının altında kaskatı topraktan açıklara bakmanın ne kadar güzel bir his olduğundan bahseder. Ancak daha sonra yeniden balığa çıkmaya, o garip bulduğu hisleri yeniden tatmaya can atar. Bu zevki tekrardan yaşamak ister. Sait Faik de balıkçılarla dost olur. Onların kayıklarıyla denize çıkarak, balık avlamalarını izler.²⁶⁶ Sait Faik’in ilk kez balığa çıktığında hissettiği duyguları kurgulayarak bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“Benim yine başım dönüyor. Bir daha mı balığa çıkmak? Bu ne kocaman, sağır, derin ses, denizin sesi. İnsan bu küçük sandalın içinde ne ufak. Ah kara. Orada sesler, insanlar, gürültü var. Ağaçlar var. Rüzgârlar var. Ayağının altında kaskatı topraktan açıklara bakmak tatlı şey... Ah bir dönsek! Karaya bir ayağımı bassam kurbanlar keseceğim...

²⁶³ Dilek Çetindaş, “Sait Faik’in Hikâyelerinde Balık ve Balıkçılar”, *Balık Kitabı*, Hazırlayan: Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2015, s. 575-576.

²⁶⁴ Sevgül Sönmez, *A’dan Z’ye Sait Faik*, s. 46.

²⁶⁵ “Varlık Yayınları”ndan çıkan kitapta bu adla yayımlanmış ancak “İçindekiler” listesine “Ermeni Balıkçı ve Topal Martı” olarak geçmiştir.” Bkz. Sait Faik Abasıyanık, “Ermeni Balıkçı ile Topal Martı”, *Mahalle Kahvesi*, s. 121.

²⁶⁶ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

(...) Ben yine balığa çıkmaya, o garip haleti yeniden bulmaya can atıyordum. Hem korkmak, hem hülyaya dalmanın korkunç bir zevki vardı. Bu zevki bir daha tatmalıydım.”²⁶⁷

Hikâye kişisi, balıkçıları çok iyi tanıdığına dair bazı sözler söyler. Balıkçıların geveze olmadığını, bir insanın gevezeyse zaten balıkçı olamayacağını dile getirir. Sait Faik de balıkçıları çok sever. Onlarla balıkçı kahvesinde oturur, ahbablık eder. Bu yön dolayısıyla Sait Faik ve hikâye kişisi arasında bir benzerlik bulunur. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Balıkçı kendi kendisine bile geveze değildir. Balıkçının gevezesine hiç rastlamadım. İnsan gevezeyse balıkçı değildir. Balıkçıysa geveze değildir.”²⁶⁸

Sait Faik ile hikâye kişisi arasında benzerlik oluşturan bir diğer unsur ise her ikisinin de sinirli bir tabiata sahip olmasıdır. Ermeni balıkçı, hikâye kişisiyle sinirli olduğu için bir daha balığa çıkmak istemez. Bu sinirle onun karada bile rahat edemeyeceğini söyler. Sait Faik de sinirli bir tabiata sahiptir. Huysuz ve geçimsizdir. Kızdığı zaman açıkça söyler, tersler, kavga eder.²⁶⁹ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir daha mı seninle balığa çıkmak, dedi, sen sinirli adamsın zo.

(...)Yine rahatsız olacaksın aldırma. Bu sinirle sen karada da rahat edemezsin. Koy ki bir şey olmaz...”²⁷⁰

Sait Faik’in “Sinağrit Baba” hikâyesinde, Sinağrit Baba adında bir balığın bir balıkçı tarafından nasıl hile ile oltaya takılarak yakalandığı anlatılır. Sinağrit Baba, artık yaşadığı bu yorucu hayatı bitirmek ister. Balıkçılardan birinin oltasına gönüllü olarak yakalanarak hayatına son vermeyi düşünür. Bu balıkçıyı da kendisi seçmek ister. Ancak daha önce hiç tanımadığı ikiyüzlü bir balıkçı tarafından hile ile yalanıp tuzağa düşer. Sinağrit Baba, böylesine ikiyüzlü bir balıkçı tarafından yakalanışına çok hırslanır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

²⁶⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Ermeni Balıkçı ile Topal Martı”, *Mahalle Kahvesi*, s. 123-124.

²⁶⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Ermeni Balıkçı ile Topal Martı”, *Mahalle Kahvesi*, s. 122.

²⁶⁹ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 188.

²⁷⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Ermeni Balıkçı ile Topal Martı”, *Mahalle Kahvesi*, s. 123-124.

“(…)Bu akşam kimin oltasını seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pırıl pırılken, mantosu sırtındayken, daha eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü... bir zaferle dolu ömrün sonunu beyaz şarapla, suların üstündeki başka dünyada yaşayan bir akıllı mahluka kendini teslim etmeli.

(…)Bu adam O kadar talihliydi ki daha, ikiyüzlülüğünü kendi kendisine bile duyacak fırsat düşmemişti. Yoksa Sinağrit Baba yakalanır mıydı?”²⁷¹

Sait Faik, hikâyede balıkları anlatırken aslında balıkları değil kendisini anlatır. Hikâyede kendisi balık olur, balıklar da insan olurlar.²⁷² Sinağrit Baba, ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş ve ömrü boyunca yalnız yaşamıştır. Bu durum Sait Faik ve Sinağrit Baba arasında bir benzerlik kurulmasına sebep olur. Sait Faik’in Sinağrit Baba adını verdiği bir balık ile kendisini özdeşleştirerek bu hikâyeyi yazmış olması olasıdır. Sait Faik de kendisini yalnız hissetmektedir. İki defa âşık olmasına rağmen hiç evlenmemiştir. Birincisi daha çok bir hevesten ibarettir. İkincisi ise gerçek aşkı bulduğu kişidir, evlenmeyi düşünür. Ancak daha sonra birden vazgeçer ve ömrü boyunca hiç evlenmeyerek yalnız yaşar.²⁷³ Hikâyede, bu durum okuyucuya şu şekilde yansıtılır:

“Sinağrit Baba ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca yalnız yaşamıştır...”²⁷⁴

Sinağrit Baba, balıkçıları da çok iyi tanımaktadır. Hikâyede adı geçen bazı balıkçılara dair değerlendirmelerde bulunur. Sait Faik de balıkçılarla dosttur, onları yakından tanır. Bu durum da Sait Faik ve Sinağrit Baba arasında bir benzerlik oluşturur. Bu olay hikâyede şöyle anlatılır:

“Bu balıkçı Hristo’dur; kusurlu adam. Gözü açıtır onun. İçinden pazarlıklıdır... Bu balıkçı Hasan’dır. Korkaktır... Balıkçı Yakup iyidir, hoştur, sevimlidir, edepsizdir, külhanidir. Ama kıskançtır... Nikoli sarhoştur, ahlâksızdır, kendini düşünürdü ama cesurdu, cömertti...”²⁷⁵

“Yaşayacak” hikâyesinde hikâye anlatıcısı, balıklar ve balığa hangi zamanlarda çıkılacağı hakkında bilgi verir. Balık, ilk fırtınalarla, ilk soğuklarla birlikte

²⁷¹ Sait Faik Abasıyanık, “Sinağrit Baba”, *Mahalle Kahvesi*, s. 127-130.

²⁷² Zahir Güvemli, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 127.

²⁷³ Samet Ağaoğlu, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 143.

²⁷⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Sinağrit Baba”, *Mahalle Kahvesi*, s. 127.

²⁷⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Sinağrit Baba”, *Mahalle Kahvesi*, s. 128.

ortaya çıkmaya başlar. Hâlâ suları soğumamış denizin yüzünde küçücük balıkların peşinde olan kolyoz, artık daha derinlere iner. Ada'nın içinde saat dokuzdan sonra bütün kahveler kapanır. Sokaklarda yalnız kediler ve köpekler kalır. Çok ayaz olmayan günlerde denize çıkmak şairanedir. Balığa çıkmaktan zevk alanlar, her sabah saat dört buçukta balığa gitmek için uyanmayan kişilerdir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“En mühim mesele elbette ki balığın çıkmasıdır. Balık, ilk fırtınalarda, ilk soğuklarla başlar. Hâlâ suları soğumamış denizin yüzünde küçücük balıkların peşinde koşan kolyoz, artık daha derinlere inmiştir...

Çok ayaz günler bir yana, öteki günler sabahleyin ırba kalkmanın pek şairane olduğu söylenebilir. Ada'nın içinde saat dokuzdan sonra bütün kahveler kapanmıştır. Sokaklarda yalnız rüzgâr, kediler, rüzgârlardan siper sokaklara sığınmış, daha kalabalık yakın sürülmüş munis, bahtsız köpekler vardır. Her sabah saat dört buçukta uyanamayanlar, keyif için iki senede iki kere ırba girerlerse, pek zevk duyarlar...²⁷⁶

Hikâye anlatıcısı, denizi, balığı, balık tutanı, ekmeğini denizden çıkararak insanı çok sevdiğini söyler. Sabahın erken saatlerinde geçimlerini sağlamak için denize çıkanların, dedelerinden kalma bazı haklı ve haksız geleneklere sahip olduğunu, bu geleneklerden yola çıkarak da kayık sahibine aslan payını hak olarak tanıdıklarından bahseder. “Reis” unvanına sahip olanların, bu unvanı hak etmek için, bu gelenekten başka hiçbir haksızlığa tahammül etmeyeceğini, tayfanın ve çalışmanın hakkına büyük bir saygı ve titizlikle göz kulak olacağını düşünür. Bunun tam tersi bir durum olduğunu anladığı zaman ise büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Ben denizi, balığı, balık tutanı, ekmeğini denizden çıkararak insanı çok severim. Yine de, bütün gördüklerime rağmen çok severim. Ama ben bütününün iyi olması lazım geldiğini hayal ederim. Sabahın dördünde denizle alışverişe, daha doğrusu kavgaya girişenlerin birtakım dededen kalma haklı ve haksız geleneklere bağlı olduklarını, bu geleneklerin de kayık sahibine aslan payını hak olarak tanıdıktan sonra reis unvanına layık olabilmek için bu gelenekten başka artık hiçbir haksızlığa tahammül etmeyeceklerini, tayfanın ve çalışmanın hakkına büyük bir

²⁷⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Yaşayacak”, *Son Kuşlar*, s. 21.

saygı ve titizlikle göz kulak olacaklarını sanır... umut içinde kendimi aldatır, yeniden uyumaya çalışırdım.”²⁷⁷

Hikâye anlatıcısı, balıkçılar balıktan bir sürü balıkla döndüğü zaman Ada'daki herkesin sevindiğini anlatır. Bu durumun belki de yalnız kendisinin bulunduğu Ada'nın insanlarına has bir şey olduğunu düşünür. Meselesi ekmeğinde olan insanların bu sevinciyle, meselesi insan, gökyüzü, yeryüzü, ölüm, sefalet, hastalık olan kişileri karşılaştırır. Ancak hikâye anlatıcısının bu sevincini balıkların haksız pay edilmesi kaçırır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)balık çıktığı günler kayığın içinde göbek atma, zıplama, çirkin seslerle haykırışma, radyo şarkısı söyleme halinde kendini gösterince, uzun seneler boyunca yaptığım sulukların kefarecini ödemişim gibi canım sıkılır. Hakkım olamadığını bilirim. Belki de bu hal yalnız benim bulunduğum adanın insanlarına vergi bir şeydir... Bilirim ama, biz alışmadık ki bu çeşit sevince...

Güzel iş balıkçılık. En aşağı iki bin kilo, bir buçuk papelden gitse, üç bin papel! İşte o dakika, pay meselesi hatırıma geldi...”²⁷⁸

Sait Faik ile hikâye kişisi Ada'da yaşaması ve balıkçıları sevmesi bakımından benzerlik gösterir. Hikâye anlatıcısı gibi Sait Faik de balıkçıları çok sevmektedir. Bunu da her fırsatta dile getirmekten çekinmez.²⁷⁹ Onlardan biri gibi görünmek hoşuna gider. Osman Tuncer, Sait Faik'in bir gün çok mutlu bir şekilde kendisinin bakkal dükkânına geldiğini, bu keyfin nedenini sorduğunda ise Sait Faik'in: “Sorma yahu, bugün Beyoğlu'nda Yazarlar Derneği'nin bir toplantısı vardı, gideyim dedim. Kapıya bir bekçi koymuşlar, ben tam içeri girecekken: ‘Hop! Dur bakalım hemşerim, buraya sadece yazarlar girer, balıkçılar değil!’ dedi ve beni içeri sokmadı. Hiç sesimi çıkartmadım. O kadar memnun oldum ki... Demek ki yalnız giysilerim değil, yüzüm, hareketlerim, halim, tavrım, her şeyim balıkçıya benziyormuş... Bu benim için müthiş güzel bir şey, biliyor musun?”²⁸⁰ dediğini anlatır. Sait Faik'in balıkçıların balıkları pay etme meselesini öğrendikten sonra bunu kurgu unsurlarıyla birleştirerek hikâyesine taşımış olma olasılığı yüksektir.

²⁷⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Yaşayacak”, *Son Kuşlar*, s. 22-23.

²⁷⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Yaşayacak”, *Son Kuşlar*, s. 24-26.

²⁷⁹ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s.90.

²⁸⁰ Cezmi Ersöz, “Sıradan İnsanları Yazmayı Seven Sait Faik’in Bakkal Arkadaşı Anlatıyor”, *Sait Faik 90 Yaşında*, s. 399.

“Pay” hikâyesinde hikâye anlatıcısı, balıkçıların balık seferi dönüşü, balıkçı kahvesinde, herkesin hissesine düşen payı nasıl dağıttıklarını anlatır. Pay dağıtımını reis yapar. Tayfa da bu paya, hakkına düşen hissesine razı olur. O gün onlarla balığa çıkanlardan biri hissesine düşen payı beğenmez. Kapıdan hızla girerek, üç dört tayfayla reisin oturduğu masaya oturarak memnuniyetsizliğini dile getirir. Ama kimse oralı olmaz. Hikâyenin sonunda da payına düşen hisseye razı olmak durumunda kalır. Sait Faik “Yaşayacak” hikâyesinde de balıkçıların balığa çıktıktan sonraki pay meselesini hikâyesine taşımış ve pay meselesindeki haksızlığı, en büyük payı aradaki aracılardan aldığını öğrenince durumdan memnuniyetsizliğini dile getirmiştir. Bu hikâyesinde de daha önceden duyup öğrendiği ya da balıkçı kahvesinde görüp şahit olduğu bu meseleyi hikâyesine taşımış olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Gelen adam kara bıyıklı, yağız, haşin bir adamdı. Kapıdan hızla girdiği halde, reisin güzünü görür görmez durakladı. Ağır ağır yürüdü. Üç dört tayfayla reisin oturdukları masanın önünde durdu. Ötekiler hiç oralı değillerdi...”

(...)Ellerini bile sürmüyor herifler. Na böyle; rap rap! O çalışsın bu kadar. Alsın bir buçuk lira, biz de alalım bir buçuk lira, reva mı bu? Kim ağları yıkıyor? Kim düzeltiyor? Kayık gelir gelmez hepsi tüyüp gidiyorlar...²⁸¹

“Ağır” hikâyesinde hikâye kişisi, Apostol Efendi adlı balıkçının ölümünden duyduğu kederi anlatır. Hikâye kişisi, bir gün Apostol Efendi’nin öldüğünü öğrenir ve onun gözü gibi esirgediği ağlarına sarıp gömmeleri için yalvarıp yakarır. Apostol Efendi, yıllarca Ada’nın sularında denize açılarak ıstakoz avına çıkmıştır. Buna rağmen ise ömründe ya iki ıstakoz yemiştir ya üç. Belki de hiç yememiştir. Apostol Efendi’nin ıstakoz yemeyişinin nedeni ise ıstakozu sevmediği için değil, ıstakoz kıymetli olduğu içindir. O, her zaman ıstakoz parasına üç beş kadeh içmiş, eve yarım kilo kıyma götürmüş, bir küçük kutu sandal boyası almıştır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“İşte onu, benim Ada’ya bir ay kadar uğramadığım günlerin birinde, yine Kumbaros kayası civarında, sandalın içinde bulmuşlardı. Bir eli sımsıkı ıstakoz ağını tutuyormuş, öteki eliyle de sandalın küpeştesine yapışmış. Ağın büyük bir kısmı da vücudunu sarıyormuş... Koskoca sandalıyla da beraber gömmezlerdi ama, çok sevdiği, gözü gibi esirgediği ağlarıyla

²⁸¹ Sait Faik Abasıyanık, “Pay”, *Son Kuşlar*, s. 101-102.

gömebilirlerdi ya... Ben serseri gibi, ağlarına sarıp gömmeleri için yalvardım Deli midir nedir, diye garip garip baktılar.

Apostol Efendi ömründe ya iki ıstakoz yemiştir ya üç. Belki de hiç yememiştir. İstakoz leş gibi keçi derisi sevdiği için yemediğini sanmayın; kıymetinden ötürü. O, her zaman ıstakoz parasına üç beş kadeh içmiş, eve yarım kilo kıyma götürmüş; tuz, üç dört çile pamuk, bir küçük kutu sandal boyası satın almıştır.”²⁸²

Apostol Efendi, balığa çıkacağı zaman, bazen hikâye kişisi de onunla birlikte gider. Apostol'un sandalında ise oturmak ve ayrıcalıklı olmak yoktur. Yeri geldiğinde hikâye kişisi de küreklere asılır. Hikâye kişisi, Apostol Efendi'yi, onunla çıktığı ıstakoz avlarını, ıstakozun kokmuş keçi kellesi derisi sevdiğini, hikâyesinde yazmak istediğini ama “Apostol ve Apostol gibilere kötü reklam yapmış olurum.” düşüncesiyle Apostol'un sağlığında yazmadığını belirtir. Sait Faik de zaman zaman Ada'daki balıkçılarla birlikte balığa çıkar.²⁸³ Sait Faik'in gerçekte de Apostol adında ya da hikâyesinde Apostol adını verdiği, çok sevdiği balıkçılardan birinin ölümü üzerine bu hikâyeyi oluşturduğu söylenebilir. Hikâyede geçen, “Apostol ve Apostol gibilerin hikâyesini yazmak istediği ama kötü reklam yapmış olurum düşüncesiyle yazmadım.” cümlesi bu noktada önemlidir. Bunun dışında Sait Faik'in balıkçılar ve onların hayatıyla ilgili yazmış olduğu hikâyelerinin sayısı da yüksektir. Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“Keçi kellesinin ince derisini parça parça kesip de ağlara takmak için hazır edip livarına²⁸⁴ tıktığı zaman ıstakoz avcısı Barba Apostol'a :

-Ben de geleyim mi? derdim.

-Zanaat mı öğreneceksin?

-Belki...

-Öğrenemezsin, üzülme. Ama istersen gel...

-Yağma yok! Çelebi gibi oturmak olmaz. Apostol'un sandalında. Geç bakalım küreklere...

²⁸² Sait Faik Abasıyanık, “Ağıt”, *Son Kuşlar*, s. 51-53.

²⁸³ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s.90

(...) Salatasını, mayonezini kibar kibar yediğiniz ıstakozun, leş gibi kokmuş keçi kellesi derisini sevdiğini; bilmem ne efendi lokantasında ıstakozdan öğrenecekler bulunur da, Apostol ve Apostol gibilere kötü reklam yapmış olurum düşüncesiyle Apostol'un sağlığında yazmamıştım...²⁸⁵

Hikâye kişisi, aynı zamanda hikâyede balıkçılara dair düşüncelerini de paylaşır. Genç balıkçıların eski usta balıkçılar gibi oluncaya kadar, daha uzun süre çalışması lazımdır. Hikâye kişisi bu genç balıkçıları kıskançlıklarla, açlıklarla, balıksızlıkla mücadele ettikleri için insanoğlunun kötüsüne benzetir. Bu balıkçılar, zeytine benzerler. Acılıklarının gitmesi için tuz yemeleri gerekir. Sait Faik de Ada'da yaşadığı süre içinde balıkçılarla çok iyi dost olur. Onların kavgalarını, sıkıntılarını, sevinçlerini yakından gözleme fırsatı yakalar.²⁸⁶ Sait Faik'in bu izlenimlerinden hareketle balıkçılara dair böyle bir çıkarım yaparak, bunu hikâyesinde dile getirdiği söylenebilir. Ayrıca hikâyenin sonunda Ada'daki önemli balık yataklarının Rumca haritası verilmiştir. Bu da Sait Faik'in balık ve balıkçılarla olan ilgisini yansıtmaması bakımından önemlidir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(...)Üç beş balıkçı dostum da bu dünyadan pılyı pırtıyı topladıktan sonra, gençler, onlar gibi oluncaya kadar birkaç fırın ekmek yemeli. Bu gençler kıskançlıklarla, açlıklarla, balıksızlıkla, acemilikle çarpıştıkları için şimdilik insanoğlunun kötüsüne pek benzer. Ama insanoğlunun balıkçı kısmında iş var; zeytine benzerler, zeytine. Biraz tuz yemeliler ki, acılıkları gitsin.”²⁸⁷

“Sivriada Geceleri” hikâyesinde, hikâye kişinin, balıkçılarla birlikte sandalla yola çıktığı, bir balık tutma macerası anlatılır. Hikâyede balıkçıların nasıl balık tuttuğu, iyi balıkları nasıl yakaladığı, balık tutmanın incelikleri uzun uzun anlatılır. Vakit bir nisan akşamıdır. Geceyi, yanıp sönen ışıklar adasında geçirecekler, ardından sabah erkenden su üstü karagözüne çıkacaklardır. Niyetleri daha erken yola çıkmaktır. Ama fırtına bulutuna benzeyen sis onları alıkoyar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir nisan akşamı yola çıkmıştık. Geceyi o yanıp sönen ışıklar adasında geçirecek, sabah erkenden su üstü karagözüne çıkacaktık.

²⁸⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Ağıt”, *Son Kuşlar*, s. 49-52.

²⁸⁶ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 110.

²⁸⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Ağıt”, *Son Kuşlar*, s. 51.

Niyetimiz daha erken yola çıkmaktı ya. Hava bir tuhaftı. Uzakta fırtına bulutuna benzeyen bir sis vardı. Bir gündoğrusu bu sisi temizleyiverdi...²⁸⁸

Hikâye kişinin balıkçılar tarafından tuhaf karşılanan bazı hareketleri vardır. Sandalda herkes balık tutarken, hikâye kişisi sandalın etrafında dönüp duran martıyı izlemeye başlar. Martı, sırtüstü uzanmıştır. Yanındaki balıkçılardan martının ölmek üzere olduğunu öğrenir, içini derin bir keder kaplar. Artık hikâye kişinin tadı kaçmıştır. Onun martının ölümüne bu kadar üzülmesi, diğer balıkçıların tuhafına gider. “Şair misin, nesin?” diye sorarlar. Sabaha karşı iskeleden bir vapur geçer. Hikâye kişisi, vapurun güzelliğine hayran olarak yanındakini de uyandırır. Diğerleri ise onun bu hareketine bir türlü anlam veremez. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Sotiri ile Kalafat, çalı çırpı aramaya gittiler. Ben kıyıda beyaz çakıllara oturdum. Üç adım ötemde, akşamın şimdi gövermiş renklerine doğru kırmızı bacaklarını sallayan bir martıya daldım... Bir martı, bir nisan akşamında sırtüstü uzanmış, hâlâ ölmeye çalışıyordu. İçimi bir keder yaladı. Yanından ayrılamıyordum. Martının kafasını ellerime almıştım. Bir avuç deniz suyu getirip ağzına damlattım. Şiddetle kafasını salladı. Bir titredi. Ve öldü... Keyfim kaçmış, üzgün, ağlamaklı gibiydim...”

(...) Kalafat:

-Ne oluyorsun be? dedi. Şair misin, ne boksun?...

(...) Sabaha karşı iskele sancak ışıklarıyla durgun suları bize doğru atan bir vapur geçti. Aman ne güzeldi bu vapur. Kalafat'ı uyandırdım. Vapuru gösterdim.

-Ne güzel, bak, Kalafat, dedim.

-Sen sahiden kaçıkmişsin, dedi...²⁸⁹

Sait Faik de hikâye kişisi gibi zaman zaman Ada'daki balıkçılarla balığa çıkar. Bunu yaparken de büyük bir keyif alır.²⁹⁰ Hem balıkçıları çok sever, hem de onlarla birlikte denize açılıp balık tutmak ona iyi gelir. Sait Faik'in bu hikâyesini de yine balıkçılarla böyle bir yolculuğa çıktıktan sonra oluşturmuş olması olasıdır. Nitekim hikâye kişinin, hikâyenin sonunda: “Hikâyem güzel olmuyordu. Farkındaydım. Ama,

²⁸⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Sivriada Geceleri”, *Son Kuşlar*, s. 75.

²⁸⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Sivriada Geceleri”, *Son Kuşlar*, s. 77-80.

²⁹⁰ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s.90.

yavaş yavaş açılacaktım.”²⁹¹ cümlesi bu çıkarıma bir kanıt niteliğindedir. Aynı şekilde hikâye kişinin martının ölümü üzerine üzüldüğü için diğer balıkçılar tarafından yapılan; “Şair misin?” yorumu dikkate değerdir. Nitekim Sait Faik’in de şiirlerini topladığı *Şimdi Sevişme Vakti* adlı bir şiir kitabı vardır.

“Sivriada Sabahı” hikâyesi, “Sivriada Geceleri” hikâyesinin devamı niteliğindedir. “Sivriada Sabahı” hikâyesinde de hikâye kişisiyle balıkçıların, sabah olunca balığa çıkmak için hangi hazırlıkları yaptıkları anlatılır. Herkes bir hazırlık içindedir. Kalafat, olta kutularını açmış, oltaları muayene ediyordur. Sotiri, denize girerek kayanın dibinden bir şeyler çıkarmaya çalışır. Daha sonra etraf çok aydınlanmadan denize çıkılır. Herkes oltasını suya attığı zaman onlarca balık yakalamasına rağmen hikâye kişisi her defasında denizden oltayı boş çıkarır. Etraftakiler ise onun bu acemiliğine güler. Yine “Sivriada Geceleri” hikâyesinde olduğu gibi, Sait Faik’in bu hikâyede de bir önceki hikâyesinde anlattığı balıkçılarla balığa çıkma ve balık tutma macerasını hikâyeleştirmiş olması olasıdır. Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“(…)Bir gözümü açtım. Kalafat, olta kutusunu çıkarmış, söylene söylene, paslı bir teneke kutunun içindeki zokaları muayene ediyordu. Öteki gözümü açtım: Sotiri pantolonunu sıvamış, denize girmişti. Bir kayanın dibinden bir şeyler koparmaya çalışıyordu...

(...) Zokaları parlatıyoruz; midyeleri takıyor, salıyoruz oltalarımızı suya. Oltalar dakikasında uzaklaşıyor. Sahile doğru uçup gidiyorlar adeta.

-Salma oltayı, yeter! Dur orada. Bir şey vurmuyor mu?

-Yook.

Kendisi ağır ağır oltasını çekiyor.

-Senin yem çoktan gitti balığın karnına! diyor. Dalga geçmeye gelmez arkadaş. Bak benimkine.

Bir yarım kiloluk karagözü iğneden çıkarıp kış altına fırlatıyor. Ben bir tane tutamıyorum. O durmadan balık çekiyor...”²⁹²

²⁹¹ Sait Faik Abasıyanık, “Sivriada Geceleri”, *Son Kuşlar*, s. 80.

²⁹² Sait Faik Abasıyanık, “Sivriada Sabahı”, *Son Kuşlar*, 81, s. 87.

“Türk Ülkesi” hikâyesinde, hareketli bir yaz gecesi anlatılır. Gazinonun birinde Semiramis cazı, ötekinde meşhur tenor Atina Radyosu'ndan Andon Çamakis ve arkadaşlarının sesi gelmektedir. Sayfiye yerleri ise buralara göre daha durgundur. Bu gecede hikâye kişisi ile yalnızdır. Hikâye kişisi, yol boyunca ilerlerken bekâr işçilerin barınması için yapılmış, küçük, penceresiz bir yapı ile karşılaşır. Bu yapının önüne gelince bir bağlama sesi duyar. Oturup, bir süre bu aşığı dinler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Gazinonun birinde Semiramis cazı, ötekinde meşhur tenor Atina Radyosu'ndan Andon Çamakis ve arkadaşları, kitarist Lambo refakatinde... Bir yaz gecesi, bir cumartesi akşamı, bir sayfiye yeri: Ilık mı ılık, yıldızlı mı yıldızlı, durgun mu durgun... Bu kadar anasının gözü bir gecede yalnızdım...

Yol boyunca bu kadar taşkın, bu kadar kendine has, bu kadar mahsus zevkten adım adım uzaklaşırken, bir yapı yerine düştüm... Bekâr işçilerin barınmaları için herhalde; dışardan küçücük, şirin ama penceresiz bir yapı... Bu yapının önüne gelince bir bağlama sesi duydum. Ara sıra sessizce, “Yaşa, var ol âşık!” diyen sessiz sesler işittim. Çömeldim. Dinledim...”²⁹³

Hikâye kişisi burada dinlediği türkülerle birden, bütün Türk ülkesini bir anda kavramış gibi olur. Ne sabahleyin okuduğu gazete, ne İstanbul, ne insan, iş, güç, politika, gazete, tiyatro, sinema, radyo o anda umurunda olmaz. Bu ses, hiçbir şeye benzemez. Dağ, yayla, kır, aç, hasta, bakımsız her şeyden bahseder. Bu ses hakikatin sesidir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Nasıl oldu bilmem, birdenbire, sanki bir uçaktan bütün bir Türk ülkesini bir anda kavramışım gibi oldum. Ne sabahleyin okuduğum pis gazete, ne hocasını öldüren kavruk delikanlı, açıkçası şu İstanbul, daha doğrusu şehir denen bina ve insan, iş, güç, politika, gazete, tiyatro, sinema, radyo, dedikodu âleminden öte bir başka Türk varlığını yaşayan varlığımın ölünceye kadar benimle beraber olacak ruhumla duydum... Aman yarabbi, ne güzeldi bu Türk sesi! Aman yarabbi, neler söylemiyordu!.. Ama orada sesler vardı ki, hakikat denilen şeyin aslı belki de o seslerdi...”²⁹⁴

Sait Faik'in de hikâye kişisi gibi bir yaz gecesi etrafı gezerken, böyle bir ses duyup oturup dinlemesi ve daha sonra da etkilendiği bu sesi hikâyesine taşımış olması

²⁹³ Sait Faik Abasıyanık, “Türk Ülkesi”, *Son Kuşlar*, s. 89-91.

²⁹⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Türk Ülkesi”, *Son Kuşlar*, s. 93.

olasıdır. Nitekim hikâyenin sonundaki: “Ne söylesem boş, ne söylesem anlatamam artık, iyisi susayım, bitireyim hikâyemi.” cümlesi bunu ispatlar niteliktedir.

“Bir Kaya Parçası Gibi” hikâyesinde hikâye anlatıcısı, Barba Vasili, adlı kişiyle balık tutmak için sandalla denize açıldığı bir günü anlatır. Birdenbire her yeri bir sis bastırır, on dakika içinde arkalarındaki ada bile artık görünmez olur. Uzaktan uzağa vapur sesleri gelir. Hikâye anlatıcısı bu esnada korkmaya başlar. Vapurun nereden geldiği hakkında tahminlerde bulunur. Etraf sisle kaplı olduğu için vapurun kendilerine çarpabileceğini, onları alabora edebileceği ihtimallerini düşünür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Barba Vasili, sandalın kıçındaki koltuğu suya bıraktı. Gözü ipte, küreklere asıldı. On dakika sonra arkamızdaki adayı da göremez olduk. Sis gitgide bastırıyordu. Uzaktan uzağa vapur sesleri, sağımızdan mı gelir, solumuzdan mı?..

İçimi sevinçle bir korku sarmıştı. Yolunu şaşırılmış bir vapur bindirebilirdi. Yakınlardan pat pat sesi gelen motor, bizi alabora edebilirdi. Bağırsak üç metreden bizi gören olmazdı. Ses sağdan mı, soldan mı, yandan mı gelir fark edemezlerdi.”²⁹⁵

Daha sonra ise güç belâ Kınalıada’ya ulaşırlar. Buradaki manzara eşsiz güzelliكتedir. Tabiat, âdeta bir Van Gogh resmini andırır. Kınalı, kayaları renk renk toprakları; yeşil, beyaz, kiremit, gri rengiyle sisin içine büyük bir pano, devasa bir tablo ile asılmış gibidir. Burgaz da tam karşıdan görünmektedir. Bu tablo eşliğinde, Barba Vasili ile hikâye anlatıcısı bir sürü sperka, hanos, iskorpit yakalar. Bu arada sis de yavaş yavaş etraftan kalkar. Hikâye anlatıcısı o esnada kendisini, hikâye ve masalın içinden sıyrılmış bir hâlde, Kınalı’nın تنها bir kıyısında ekmek parası için çalışıp çabalayan insanlar gibi mesut bulur. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“Tabiat, bir Van Gogh dehasıyla önümüze çizilivermişti. Şimdi Kınalı’nın bu yamacı hacimsiz bir şekilde, düz bir sath gibi kayaları, renk renk toprakları, yeşili, beyazı, kiremit, gri rengiyle sisin içinde büyük bir pano, devasa bir Van Gogh gibi asılmıştı...

Bir gün Barba Vasili ile o dev gibi, durmadan değişen Van Gogh tablosu önünde, bir sürü sperka, hanos, iskorpit yakaladık. Sis açıldı, kapandı... O zaman, kendimi hikâye ve masaldan sıyrılmış bir halde, küçük bir sandal içinde Kınalı’nın تنها bir kayasının beş on metre

²⁹⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Kaya Parçası Gibi”, *Son Kuşlar*, s. 39.

ötesinde ekmek parası için dünyanın, İstanbul'un bir kayasının, denizinin bir sandal parçasında saydıklarım gibi mesut buldum.”²⁹⁶

Sait Faik'in sandalla balığa ve gezintiye çıktığı bir günde, sise yakalanıp önce korkması sonra da kendisini tabiatın güzelliklerine kaptırarak Ada hakkındaki izlenimlerini okuyucuya yansıtması olasıdır. Nitekim Sait Faik de zaman zaman Ada'daki balıkçılarla birlikte sandalla balığa çıkar.²⁹⁷ Bu ona, daha önce tattığı zevklerden hiçbirine benzemeyen başka bir keyif yaşatır. Denizde olmak ona iyi gelir.

“Barba Antimos" hikâyesinde hikâye kişisi, Barba Antimos isminde bir duvar ustasını anlatır. Barba Antimos, seksen yaşındadır. Ada'da çocuklarından uzak, yapayalnız yaşar. Artık ne sandalı, ne ağı ne de kalbinde bir heves yoktur. Ada'da üstüne oturan, yaslanılan, dayanılan her duvarda onun harcından, onun el emeğinden bir şey vardır. Barba Antimos, yılmak bilmeyenlerdendir. Kıt kanaat geçinir. Kolunda kuvvet kaldıkça elini neye sürse, o nesne güzel olur. Hikâyede ise bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Barba Antimos, dünya yüzüne düşmüş insanoğlu neslinin, tam seksen yaşına geldiği zaman kendisini bir adada yapayalnız, çoluğundan çocuğundan uzak, duvardaki levhalar kadar tarihi ve onlar kadar canlı bulan bir duvarcıdır. Ne sandalı, ne ağı, ne de artık kalbinde heves; cebinde bir tek Priyol saati... Gür Maksim Gorki bıyıklarında tüten dumanı kalmıştır.

Ada'nın omuz verdiğiniz, ayak bastığınız, yaslandığınız, dayandığınız her duvarında onun harcından, el emeğinden, terinden bir şey vardır... Baba Antimos yılmak bilmeyenlerdendi. Kıt kanaat geçinirdi. Kolunda kuvvet kaldıkça elini neye sürse güzel eyledi durdu...”²⁹⁸

Hikâye kişisi, balıklı, mürekkepli, tütünlü ve lastik kokulu kahveden eve döndüğü zaman, Barba Antimos'un seksen senesini yaşamak hevesiyle kaleme kâğıda sarılmaktan usanmayacağını belirtir. Hikâye kişisi, bu yönüyle Sait Faik ile benzerlik gösterir. Sait Faik de hikâyelerinin çoğunu oluştururken bir kahvehanede, vapurda ya da sokaklarda dolaşıktan sonra eve döndüğü zaman masasının başında yazar.²⁹⁹ Ayrıca sokakta gördüğü, tanıdığı ya da tanımadığı insanları gözlemledikten sonra kurgu

²⁹⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Kaya Parçası Gibi”, *Son Kuşlar*, s. 41-42.

²⁹⁷ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

²⁹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Barba Antimos”, *Son Kuşlar*, s. 59-62.

²⁹⁹ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

unsurlarıyla birleştirerek hikâyeleştirdiği pek çok hikâyesi vardır. “Barba Antimos” hikâyesini de bu şekilde oluşturmuş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(…)Balıklı, mürekkepli, tütünlü ve lastik kokulu kahveden eve döndüğüm zaman, Barba Antimos’un namuslu seksen senesini birer birer yaşamak sevdasıyla kaleme kâğıda sarılmaktan usanmayacağım.”³⁰⁰

Sait Faik, “İki Kişiyeye Bir Hikâye” adlı hikâyesinde balıkçılar hakkındaki düşüncelerini ve izlenimlerini dile getirir. Hikâye kişisi, balıkçının kendisiyle konuşan adam olduğunu dile getirir. Ardından da balıkçının hiç gevezesine rastlamadığını söyleyerek şu çıkarımlarda bulunur. İnsan balıkçıysa geveze değildir. Gevezeyse balıkçı değildir. Sait Faik, Burgazada’da balıkçılarla iç içe yaşadığından, balıkçılar hakkında çıkarımlarda bulunduğu, düşüncelerini yansıttığı hikâyelerinin sayısı oldukça fazladır. Daha önce “Ermeni Balıkçı ile Topal Martı” hikâyesinde de balıkçıların geveze olmadığı düşüncesini dile getirir. Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“İkimiz de fazla konuşmayı sevmeyenlerdeniz. O bu kadar konuştuğumuza bile pişman gibiydi. Balıkçı dediğin kendi kendisiyle konuşan adamdır, diyeceğim ama, yanlış olur. Doğrusu, balıkçı kısmının geveze olmayışıdır. Balıkçının gevezesine hiç rastlamadım. Sonunda şöyle bir neticeye vardım: İnsan balıkçıysa geveze değildir. Gevezeyse balıkçı değildir...”³⁰¹

Hikâye kişisi, bazen balıkçılarla birlikte balığa çıkar. Ama açık denizin sonu gelmeyen derin ve durgun sesinden ürker. Şakaklarının zonkladığını hisseder. Kulaklarında bir çınlama duyar. Denizin bu sesini duymamak için içinden haykırmak geldiğini belirtir. Yaklaştıkları “Sivriada’ya kadar yüzsem, karaya ayağımı bassam, bağıra bağıra bir türkü söylesem.” diye içinden geçirir. Sait Faik de fırsatını buldukça sık sık balıkçılarla birlikte balığa çıkar. Bu deneyimlerinden birini hikâyesinde anlatmış olması olasıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(…)Şakaklarım zonkluyor, kulaklarım vınlıyordu. Açıklarda bu durgun, derin, sesi gelmeyen sestem hep ürkmüşümdür. Konuşmak istiyorum. Bu sesi duymamak için içimden haykırmak

³⁰⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Barba Antimos”, *Son Kuşlar*, s. 60.

³⁰¹ Sait Faik Abasıyanık, “İki Kişiyeye Bir Hikâye”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 46-47.

geçiyordu. Şimdi pek yaklaştığımız Sivriada'ya kadar yüzsem, karaya ayağımı bassam, bağıra bağıra bir türkü söylesem diye içimden geçti.”³⁰²

Hikâye kişisi, balıkçı Barba Yakamoz'a tekrar kendisiyle balığa çıkmak istediğini söyler. Balıkçı Yakamoz, daha önceki yaşadıkları hadiseden dolayı hikâye kişisini balığa götürmek istemez. Ama onun balık bile tutmadan verdiği bahşişi de görmezden gelemez. Barba Yakamoz'un da ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçları ondan aldığı parayla karşılayabileceğini düşünür. Ama bu defa “sandalım içinde ölsen, geri dönmem” diye en başında belirtir. Hikâye kişisi ise o gün yaşadığı kulak çınlamasını ve baş ağrısını o günkü rahatsızlığına bağlar. Balıkçı Yakamoz ise bu rahatsızlığın açık denize çıkmış olmanın verdiği rahatsızlık olduğunu bilmektedir. Hikâye kişisine de bunu belirtir. Ama bu sinirle ne karada ne de denizde rahat edemeyeceğini de ekler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)-Balığa mı Barba Yakamoz?

-Balığa... Ne olacak?

-Beni de alsana.

Cevap vermedi. Yüzüme de bakmadı. Ama, balık bile tutmadan verdiğim bahşişin yabana atılır bir şey olmadığı, Barba Yakamoz'un da şu dünya yüzünde ihtiyaçları olduğu düşünülürse beni tekrar balığa götürmesi mazur görülebilir.

-Ama, dedi, sandalım içinde ölsen, geri dönmem.

-O gün biraz rahatsızdım.

-Yine rahatsız olacaksın. Aldırma. Bu sinirle sen sonra karada da bir gün gelir rahat edemezsin. Koy ki bir şey olmaz. Ama ölsen n'olur? Ecel geldikten sonra ha karada, ha denizde...”³⁰³

Bu yönüyle hikâye kişi ile Sait Faik arasında benzerlik vardır. Sait Faik de çok sinirli ve asabi bir insandır. Sinirlenince gözü hiçbir şeyi görmez.³⁰⁴ Bu hikâyeyi Sait Faik'in balıkçılarla yaptığı balık avından sonra, balığa çıkmanın ve açık denizlere açılmanın vermiş olduğu duygulara dayanarak kaleme almış olması olasıdır.

³⁰² Sait Faik Abasıyanık, “İki Kişiyi Bir Hikâye”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 47.

³⁰³ Sait Faik Abasıyanık, “İki Kişiyi Bir Hikâye”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 51.

³⁰⁴ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 47, s. 55.

Sait Faik, “Dülger Balığının Ölümü” hikâyesinde balıkçılar tarafından tutulup sandala atılan dülger balığının nasıl bir görünüşe sahip olduğu ve çırpınarak nasıl öldüğü anlatılır. Dülger balığının, pulu yoktur. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır. Balıkların en çirkinidir. Rum balıkçılar, bu balığa Hrisopsaros adını vermiştir. Balıkçılar tarafından yakalanıp sandala atıldığı zaman saatlerce onun feryada benzeyen sesi ve çırpınışları duyulur. Fırsat buldukça Burgazadalı balıkçılarla denize çıkan Sait Faik’in balığa çıktığı bir günde balıkçılar tarafından tutulan dülger balığının ölümünü hikâyeleştirmiş olduğu söylenebilir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Benim size ölümünü hikâye edeceğim balığın öyle pırıltılı, yanardöner pulları yoktur. Pulu da yoktur zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır: Sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz...

Rum balıkçıların Hrisopsaros (Hristos balığı) dedikleri bu balık, vaktiyle korkunç bir deniz canavarıymış...

(...)Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya, sesini! Bir o, bir de kırlangıçbalığı sandalda ölünceye kadar ikide bir feryada benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır. İnce zardan ağzını bir kere ağlara vurmasın, küstüğünün resmidir, dülger balığının.”³⁰⁵

Hikâye kişisi, içinde hepimizin bildiği, dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu, ölüm korkusunu duyduğunu söyler. İnsanların dülger balığını, kendilerine benzettikleri zaman rahat edeceğini söyler. İnsanların eline görünüşü dehşetli, çirkin ama aslında küser huylu, sakın, korkak, hassas, bir yaratık geçirdiğinde, onu üzme için ellerinden geleni yaptıklarını dile getirir. Onu şair, küskün, anlaşılmayan birisi yapacaklarını, ilk gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün de korkaklığını ve sükûnunu kötüleyerek onu cananından bezdireceklerini, içinde ne kadar güzel şey varsa hepsini birer birer söküp atacıklarını belirtir. Bu noktada Sait Faik’in dülger balığı ile kendisini özdeşleştirdiği söylenilebilir. Zira Sait Faik de dülger balığı gibi küser huylu, sakın, hassas, şair ruhludur.³⁰⁶ Ancak hikâyelerinden de anlaşılacağı gibi zamanla insanlara olan sevgisi ve koşulsuz kabulü, insanların kötü taraftarını gördükçe

³⁰⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Dülger Balığının Ölümü”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 83-85.

³⁰⁶ Zahir Güvemli, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 127.

hastalığının da etkisiyle, yerini hayâl kırıklığına ve bezginliğe bırakır. Ayrıca hayatının hemen hemen her döneminde peşini bırakmayan ölüm korkusu, hastalığının ardından kendini daha da çok hissettirir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(…)İçimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu hepimizin bildiği bir korkuydu: Ölüm korkusu...

Onu atmosferimize (suyumuza) alıştırdığımız gün bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında küser huylu, pek sakin, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzme için elimizden geleni yapacağız. Şaşıracak, önce katlanacak. Onu şair, küskün, anlaşılmayan birisi yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükûnunu kötülecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini birer birer söküp atacak...”³⁰⁷

Sait Faik, Yaşar Nabi’ye yazdığı 6 Aralık 1935 tarihli mektubunda, “Bir Kıyının Dört Hikâyesi” adlı hikâye için “Soğan Kayığı, Kediler, Çocuklar ve Ölü” başlığını önerir. Ancak hikâye “Bir Kıyının Dört Hikâyesi” başlığıyla yayına girer. Sait Faik’in hikâye için önerdiği isim ise hikâyenin alt bölümleri olarak basılır.³⁰⁸ “Bir Kıyının Dört Hikâyesi”nde Sait Faik’in Burgazada ve Burgazadalı balıkçılar hakkındaki gözlemlerine tanık olunur. Sait Faik’in gözünden Burgazada’yı ve balıkçıları tanıma fırsatı elde edilir. Fahri Celal, Sait Faik için, Mayıs 1954 tarihli *Cumhuriyet* gazetesine yazdığı yazısında, “André Gide’nin İstanbul’da bir tuhaf muakkıbbı hissini uyandırmaktan âdeta zevk ala ala, bazan gazetelerde deruhte ederek, birçok da hiçbir memuriyet almıyarak şehirde, adada, soğan kayıklarının yanında, Rum meyhanelerinin küpü başında, sanki başkalarıyla konuşur gibi yaparak söylediğini kendi, söylenenleri o anlamıyarak, mavi gözleriyle yaşar der.”³⁰⁹ Gerçekten de Sait Faik, Burgazada’yı burada yaşayan balıkçıları gözlemleyerek, karşıdaki okuyucuya adeta anlattığı yerleri yaşıyor hissiyatı vererek hikâyelerine konu edinir.

Yaşar Nabi, *Varlık* dergisinde yayımlanan bir yazısında Sait Faik için, çok sevdiği Ada balıkçılarının kılığına girdiğini, kendisini yadırgayacakları için de bu küçük insanlar arasına ütülü pantolon ve kravatla karışmaktan utandığını, fakat Beyoğlu

³⁰⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Dülger Balığının Ölümü”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 86-87.

³⁰⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Semaver”, *Semaver*, s. 25.

³⁰⁹ Fahri Celal, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 98-99.

caddesinde meşin ceket, yakası açık damalı gömlekle dolaşırken hiçbir utanç duymadığını dile getirir.³¹⁰ Bir Kıyının Dört Hikâyesi'nde de hikâye kişisiyle bir kayıkçı arasında bu duruma benzer bir olay geçer. Beyaz pantolonlu, mavi gömleklili adamla genç kayıkçı ikisi yalnız kaldıklarında konuşarak ahab olurlar. Ancak kayıkçı diğer kayakçılar ve balıkçıların yanında beyaz pantolonlu, mavi gömleklili adamla konuşmaz. Aynı şekilde bu adam da diğer beyaz pantolonlu, mavi gömleklili, spor ayakkabılı insanlarla konuşurken kayıkçıyla konuşmaktan çekinir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Şimdi ahab olmuş konuşuyorduk... Benimle kayakçılar ve balıkçılar yanımdayken konuşmuyordu. Bu beyaz pantolonlu, mavi gömleklili adamla onların yanında konuşulamayacağını biliyordu. Buna mukabil benim de, beyaz pantolonlu, mavi gömleklili, spor ayakkabılı insanlarla konuşurken kendisiyle görüşemeyeceğimi kestiremiyordu.”³¹¹

Sait Faik'in insanların dış görünüşlerinin onları diğer insanlardan ayırarak kendi rızası olmadan belli bir gruba dâhil ettiklerini düşünüp kendisi de balıkçılar ve geçim kavgası veren insanların arasında kendini mutlu ettiğinden onlar gibi görünmek istediği yorumunu yapmak mümkündür. Şehirde yaşayan burjuva insanlar arasına kendini dâhil etmediğinden ise buralarda kendisini onlar gibi göstermek için bir kılık kıyafet değişikliğine gitmez. Aksine oralarda da dış görünüş itibarıyla “sıradan ve küçük insanlar” gibi olmanın hoşuna gittiği söylenilebilir. Hayatında başkalarının ne düşündüğünü umursayarak kılık kıyafetine çeki düzen vermesi pek nadir hallerdendir. Hayatına giren kadınların kendini beğenmeyip umursamadığı hissine kapılınca bu durumdan pek memnun olmasa da kıyafetlerini değiştirmek mecburiyetinde kalır. Bir keresinde de Paris'te gittiği kahvehanede, bir muhabbet üzerine kahveci çırağına kendisinin de Paris'e uçakla geldiğini söylemesi üzerine çırağın inanmayarak alaycı bir üslup takınmasına bozulur. “Ulan, herif düpedüz benimle alay etti. Kılığımı, kıyafetimi mi beğenmedi? Kasketim mi tuhafına gitti, nedir?” diyerek şaşkınlığını ve tepkisini dile getirir. Sonra da hemen Paris'te bir mağazaya girerek kendine bir palto, kadife bir pantolon, siyah bir kazak, bir de fötr bir şapka alır.³¹² Hikâyede de Sait Faik'in tüm

³¹⁰ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 186.

³¹¹ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Kıyının Dört Hikâyesi”, *Semaver*, s.25-32.

³¹² Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 141-142, s. 149.

bunları, bu konuya dair düşündüklerini hikâye kişisi aracılığıyla okuyucularına aktardığı söylenilebilir.

Sait Faik “Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür” hikâyesinde hikâye anlatıcısı üzerinden Burgazada’ya ait gözlemlerini hikâyeleştirerek okuyucuya aktarır. Hikâyede, Rum balıkçıların balığa hazırlanış şekilleri, sabah erken saatte balığa çıkışları, balık tutma esnasında yaşadıkları keyifli sohbetler, dönüşte gittikleri balıkçı kahveleri gibi balıkçıların bir günde yaşadığı olaylar ayrıntılı olarak anlatılır. Balıkçıların yaşadığı bu köy ise hikâyede şöyle anlatılır:

“Şimdi balıkçılar düşünceli, dağılmışlardır. Köyün içinde yalnız kediler var. Otuza yakın tekir, sarı, alaca, kara kedi. Köyün yollarında hindiler bağıyor. Mahzun gözlü, ürkek köpekler balık kokusuna koşuyorlar.”³¹³

Sait Faik, kışları Şişli’deki apartmanda yazları ise Burgazada’daki köşkte kalmaktadır. Burgazada’ya geldiği vakitler buradaki balıkçılarla vakit geçirmekte, bazen de onlarla birlikte balığa çıkmaktadır. Ayrıca balıkçılardan oluşan geniş bir çevresi de vardır. Bu yüzden balıkçıların hayatını çok iyi bilmektedir. Hikâyede balıkçılarla geçirdiği bir günün hikâyesini yazması olasıdır. Kendisi ile yapılan bir röportaj sırasında, “Niçin hep denizden ve balıkçılardan bahsedersiniz?” sorusuna verdiği “Adada oturuyorum. Denizi pek çok severim, balıkçıları da öylesine. Balıkçı kahvesine gider otururum. Oraya çeşitli balıkçılar gelir, ben onlarla ahbaplık eder, kayıklarıyla denize çıkar, onları avlamıya çalışırım.”³¹⁴ yanıtı da bu tezi ispatlar niteliktedir.

“Kalinikhta” hikâyesinde hikâye kişisi, bir dostuyla birlikte Sivriada’da, sandalın içinde, elinde olta ile denize açılır. Denizden bir balık kokusu, bir Rum evinden ise midye tava kokusu gelmektedir. Hikâye kişisi daha sonra adaların içinde bir Burgaz adası olduğunu, bu adanın içinde de Kaloyeros’la Leandros’un gözüktüğü noktada bir sandal olduğunu belirtir. Kendisi ise bu sandaldır. Kendisini: “Sandallar içinde bir sandal, denizler içinde bir deniz, insanlar içinde bir insan.” olarak niteler. Bu nitelendirme aynı zamanda Burgazada’da oturan, denizi ve balıkçılarla balığa çıkmayı çok

³¹³ Sait Faik Abasıyanık, “Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür”, *Lüzumsuz Adam*, s. 52.

³¹⁴ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

seven Sait Faik'in de kişilik özelliklerini yansıtır. Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“(…)Yanımda dostların en koyusu, kadehimde sakız rakısı, dilim kekeme, elimde olta, oltanın elinde zoka, sandalda Barba Stanco, küpeştede Sivriada, yıldızlar bağrında; dümendeyim. Motor hışır hışır hışırıyor. Köpek sesleri geliyor dostçasına. Ağaçlar yıldızları, ağaçlar tepeleri, köpek sesleri sabahları getiriyor. Bir balık kokusu içiyorum. Bir Rum evinden midye tavası, bıyıklarımın içinden anason kokusu geliyor.

(…)Adaların içinde bir Burgazada'sı vardır. Bir sandal vardır, tam Kaloyeros'la Leandros'un gözüktüğü nişanda. İşte o benim. Ben, sandallar içinde bir sandal, denizler içinde bir deniz, insanlar içinde bir insan.”³¹⁵

Sait Faik ile “İzmir”e hikâyesindeki hikâye anlatıcısı arasında balıkçıları ve balık satıcılarını sevmeleri yönüyle bir benzerlik vardır. Hikâye anlatıcısı, balıkçıları ve balıkçı dükkânlarının önündeki fukara Rum satıcılarını çok sever. Sait Faik de balıkçıları çok sever. Fırsat buldukça onlarla oturup sohbet eder, balığa çıkar.³¹⁶ Balıkçılara karşı özel ve ayrı bir sevgisi vardır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kendileri balıkçı olmayıp da balık satan esnafı da severim: Geçimini oltasıyla kazanan balıkçılardan daha az elbet. Hele o mermer yalaklı balıkçı dükkânlarının önünde canlı cansız yarım kilo çiğ karidesle, üç beş pavurya, dört beş limon, iki düzine tarak satan posbıyıklı, akşam vakti üç beş kadeh atmak için çalışıyormuş gibi hâlleriyle fukara Rum satıcıları...”³¹⁷

Sait Faik, “Beyaz Pantolon” hikâyesinde, yaz aylarında adaya gelen çirozcuların hayatını anlatır. Hikâyede çirozcuları uzun uzun tasvir ettikten sonra Zehra ve Rüstem'in şahsında hikâyeye devam eder. Sait Faik'in adaya gelen çirozcuları gözlemledikten sonra onların hayatlarını kurgulayarak hikâyeleştirmiş olması olasıdır. Hikâyede çirozcular şöyle anlatılır:

“Çirozcular ilkbaharın yaza çevirdiği günlerde Ada'ya gelirler. Umumiyetle şen insanlardır. Köyden epey uzakta, uçurumların, dik tepelerin aşağısında, tepedeki yoldan küçük bir patikayla inilen ve yukarıki yoldan hiç gözükmeyen güzel, geniş bir plajın kenarında çadırlarını kuran sekiz on kişidirler...

³¹⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Kalinikhta” *Az Şekerli*, s. 28-29.

³¹⁶ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

³¹⁷ Sait Faik Abasıyanık, “İzmir’e”, *Mahalle Kahvesi*, s. 80.

(...)Çalıştıkları zaman bir makine intizamı ve süratiyle çalışırlardı. Uskumrunun beş saniyede temizlendiğini, kuyruğuna bir ip takıldığını görmek için oraya gidenlerin peşine sivri ve sümüklü burunlu, kalem bacaklı çocuklar takılır, cıgara isterlerdi.”³¹⁸

Sait Faik’in *Kayıp Aranıyor* romanında Nevin ile balıkçı Cemal arasında bir gönül ilişkisi başlar. Ancak daha sonra her ikisi de bugüne kadar içinde buldukları çevrenin birbirinden farklı olduğu ve hangisinin bir diğerinin çevresine uyum sağlamaya çalışsa mutsuz olacaklarını anlamaları üzerine ilişkilerine son verirler. Balıkçı Cemal, diğer balıkçılardan farklıdır. Küfür bilmez, biri bir şey dedi mi hemen yüzü kızarır. Hikâye anlatıcısı onun bu halini bir balıkçıya yakıştırmaz. “Balıkçı dediğin küfür etmeli, kavga etmeli, sessiz olmamalıdır”. Sait Faik’in daha önceki hikâyelerinde olduğu gibi bu romanında da balıkçılara dair izlenimlerini ve düşüncelerini hikâye anlatıcısı aracılığıyla okura aktardığı söylenilebilir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Cemal’i göndermeye gelmez onlara. Lafa tutarlar. Bu oğlanın yüzü tutmaz ki. Küfür bilmez, konuşmak bilmez, kızarır durur. Balıkçı dediğin küfür etmeli, balık gibi sessiz mi olmalı ya!..

(…)Cemal’e evlenme işinin manasızlığını anlatmaya nereden başlamalı diye düşünürken balıkçı:

-Biliyorum senin düşündüğünü, deyiverdi.

Nevin cevap vermedi. Onu baştan ayağı süzdü. Cemal yüzünü Nevin tarafına çevirmeden devam etti:

-Ben de bir haftadır düşünüyorum, dedi. Dostluğumuz her şeyden üstündür. Kendi keyfimiz için birçoklarımızı, en sevdiğimizizi rahatsız etmeye hakkımız yok...

(...)Hem bununla biz neyi halletmiş olacağız? Hangi meseleyi? Bir saadet meselesiyse: İki kişinin mesut olmasından ne çıkar? Şimdiye kadar ne çıktı? Dünya mı değişti?...”³¹⁹

Sait Faik *Medarı Maişet Motoru* romanında, roman anlatıcısı aracılığıyla balıkçıları üç kısma ayırmanın mümkün olduğunu söyler. Birinci kısımdakiler gösterişsiz, sakin, sessiz, mağrur görünürler. Çoğunun saçı sakalı erken ağarmıştır. Kimseyle konuşmazlar. Onların dostu, sandallar, kürekler, ağlar, oltalar olmuştur.

³¹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Beyaz Pantolon”, *Şahmerdan*, s. 119-120.

³¹⁹ Sait Faik Abasıyanık, *Kayıp Aranıyor*, s. 86, s. 94-95.

Çoğunlukla balığa yalnız çıktıkları için, vakitlerinin çoğunu ağ tamir etmekle, kendi kendilerine düşünmekle geçtiği için sakindirler ve az konuşurlar. Bu kısımdakilerin, daha tecrübesiz balıkçıların gözünde ayrı bir ünleri vardır. İkinci kısımdakiler, çok geveze orta yaşlı adamlardır. Saçı sakalı erken ağarmış balıkçılardan balık alıp sokakta satarlar. Kapı önlerinde pazarlık edenlere karşı her türlü yalanı uydurmaya hazırdırlar. Üçüncü kısımdakiler ise, ciddiyetleri yönünden ilk kısımdaki balıkçılara, gençliklerinden ötürü ikinci kısımdaki balıkçılara benzer. Sandallarını alıp giderler. Haftalarca gözükmeyizler. Bu kısımdaki balıkçılar, “Hayırsızlar” olarak nitelendirilir. Onlarda her türlü balık vardır, zengin bir balık memleketini andırırlar. Sait Faik, pek çok hikâye ve romanında balıkçılara dair gözlemlerine, onların hayat tarzlarına, geçimlerine dair ayrıntılara yer verir. Yer yer onlarla balığa çıkar, yer yer balıkçı kahvelerinde onlardan biri gibi olarak onlarla oturup sohbet eder. Bu romanında da Sait Faik’in edindiği izlenimlerden hareketle balıkçıları hikâye anlatıcısı aracılığıyla okuyucularına tanıttığı söylenilebilir. Bu durum romanda şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

“Ada’da insanları üç dört türlüye ayırırsak, birincileri balıkçılar teşkil eder. Bunlar da üç kısımdır:

Birinci kısım gösterişsiz, sakın, sessiz, mağrur gibi gözüdürler. Çoğunun saçı sakalı ya erken ağarmıştır yahut yaşlıdırlar da hâlâ genç fakat saçları vaktinden çok evvel ağarmış gözüdür. Bunlar kimseyle konuşmaz. Artık onlar sandallarla dost, küreklerle sıkı fıki, ağlar, oltalar, flok, borucumla içli dışlı olmuşlardır. Onların bazen yüksek sesle, bu eşyayla konuştuğunu görürseniz şaşarsınız.

Mağrur gözükmeleri, ekseriya balığa yalnız çıkmaları lazım geldiği için, vakitlerinin çoğu ağ tamir etmekle, balıksız, yardımsız günler görmeye, kendi kendilerine sövmeye, düşünmekle geçtiği için sakın, az konuşur adamlar olduklarıdır. Bu birinci kısım balıkçıların öteki, daha tecrübesiz balıkçılar nezdinde ayrı birer şöhreti vardır...

İkinci kısma gelince: Bunlar çok geveze, orta yaşlı adamlardır. O, saçı sakalı erken ağarmışlardan sabah erkenden malı alırlar. Sokakta satmaya çalışırlar. Ellerinde leğenlerle dolaşırlar. Malı ucuza kapmışlardır. Kapı önlerinde pazarlık ederken her yalan uydurabilir...

Üçüncü kısma gelince: Bunlar öteki ihtiyar balıkçılara ciddiyetlerinden, ötekilerine gençliklerinden ötürü benzerler. Sandallarını alır, giderler. Haftalarca gözükmeyiz. Hayırsızlar'da her türlü balık vardır. Orası, engin bir balık memleketidir...³²⁰

Sait Faik'in balıkçılara olan sevgisine balıkçılar da aynı şekilde karşılık verirler. Onun aralarına girmesinden herhangi bir rahatsızlık duymazlar. Sait Faik'in alçakgönüllülüğü, onlarla balığa çıkması, tavla iskambil oynaması hoşlarına gider. Onun Şişli Camii'ndeki cenazesinde yabancı elçiliklerden, yayınevlerinden gelen çiçekler ve orada bulunan tanınmış ve önemli konumlardaki ziyaretçileri görünce şaşkınlıklarını gizleyemezler. Hiçbirisi onun yazdığı hikâyelerden de haberdar değildir. Balıkçılarla birlikteyken ünlü bir yazar olduğunu belli etmeden onların arasında yaşar.³²¹

³²⁰ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 140-141.

³²¹ Perihan Ergun, "Sait'in Burgazada'daki Dostları", *Sait Faik 90 Yaşında*, s. 392.

2.3.2.Sıradan İnsanlar

Sait Faik'in ailesi Adapazarı'nda tanınmış ve maddi yönden iyi koşullar altında yaşayan aristokrat bir sınıfa mensuptur. Ancak Sait Faik çocukluğundan itibaren kendisini bu çevreye ait hissetmez. Onları samimiyetsiz bulur. Kendisine yakın hissetmez. Hikâyelerinde de bu kesimden insanları hiç anlatmaz. Onun hikâye kişileri bazen sokakta, kahvede, parkta gördüğü kişiler bazen de ada da balık tutan balıkçılardır. Sait Faik'i kendisine çeken bu insanlar, toplumla, toplumsal normlarla uyuşamayan, herhangi bir mevzuda başarı elde edemeyen, çevresiyle olumlu ilişkiler kuramayan insanlardır. Hikâyelerindeki bu "küçük insanlar" aslında Sait Faik'in kendisidir. O da aynı bu "küçük insanlar" gibi sosyal yaşamda ip tutturamamış ve başarısız bir insandır." Ancak Sait Faik tam olarak kendini bu çevreye de ait hissedemez. Yetişme koşulları ve sahip olduğu imkânlar bakımından aralarında farklar vardır. Bu da Sait Faik'in iki sınıf arasında da kendisine bir yer edinemeyişine ve sınıfsız kalmasına yol açar. Köken bakımından bağlı bulunduğu sınıfı sevemeyişi, hikâyelerinde anlattığı "sıradan insanları" da yeterince yakından tanımaması onu derin bir mutsuzluğa ve yalnızlığa iter.³²² Peyami Safa, bu durum hakkında: "Sait bütün istek ve iddialarına rağmen bir Şarklı idi, şairdi ve aristokrattı. Bunun için halka inemedi. Bir milletin, hatta bir sınıfın değil, bohem ve artist bir çevrenin sevdiği adam olarak kaldı... Talebeliğinden beri tanıdığım ve çok sevdiğim Sait Faik bir bohem şehididir ve onun kendi kendini için için yiyerek erken yaşta tüketmesine sebep, kendi mizaç hassasiyetine aykırı bir istikamete angaje olmuş olması ve daima bir iç zıtlık dramı içinde yaşaması idi. Onu yanlış anlayanların başında kendisi de vardı ve hazin kaderin düğümü de bu idi."³²³ der.

"Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi" hikâyesinde hikâye kişisi, insanoğlunun içinde yalnızlık duyduğu, kendi içine çekilmek istediği günlerin olduğundan bahseder. Şehrin kalabalığı bu yalnızlık duygusunu gidermeye yardım etmez. İnsanların içindeki sevinçleri, kederleri her an başkasıyla paylaşmasına imkân yoktur. İnsan bu günlerde en yakınlarından bile köşe bucak kaçmak ister. Böyle günlerde ise hikâye kişisi parklara

³²² Volkan Gemili, "Sait Faik'in Yalnızlığı ve 'Küçük İnsanlar'ı", *Turkish Studies*, Volume 13/12, (2018), s. 177-214.

³²³ Peyami Safa, "Sait Faik İçin Bir Anket", *Sait Faik İçin*, s. 133-134.

gitmeyi tercih eder. Sait Faik bu hikâyesini daha önce de *Yedigün* gazetesinde “Açık Hava Otel” başlığıyla yayımlar.³²⁴ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Milyonluk şehirlerde de yaşasa, insanoğlunun içinde yalnızlık, kendi içine çekilme, sinme günleri doludur. Bitişik doğmadığımızı göre içimizdeki sevinçleri, kederleri başkalarıyla her an paylaşmamıza imkân mı vardır? En yakınlarımızdan bile bucak bucak kaçtığımız, derdimizi kimselere söyleyemediğimiz günlerimiz olmaz mı?

Böyle günlerimizin en kaçılacak yeri bir oda değildir elbet. Bir eğlence yeri de olamaz. Ben kendi nefsimde öyle günlerimde parklara giderim.”³²⁵

Sait Faik’in de hikâyelerinde parklar, sık sık gittiği mekânlar arasındadır.³²⁶ Sait Faik hikâyelerinde sıradan insanların yaşayışlarını, hayallerini, kederlerini sevinçlerini işler. Yolda, sinema önünde, otobüste, köprü üstünde, vapurda, Yüksekaldırım’da, Gülhane Parkı’nda, bir dükkânda ya da İstanbul’un en kıyıda köşede kalmış bir yerinde rastladığı insanları kollarından tutup öykülerine sokuşturur.³²⁷ Kendisinin de sık sık parklara gitmesi ya da hikâyelerinde parklara fazlaca yer vermesinin sebebini buna dayandırmak mümkündür. Sait Faik kendisini sıradan insanların yanında mutlu hissetmektedir. Davranışı ve yaşayış tarzıyla da âdeta onlardan biri gibi olmak hissini yansıtır. Sait Faik öldüğü zaman onun cenazesine katılanların çoğu da “sıradan ve küçük insan” olarak adlandırılan kimselerdir.³²⁸ Sait Faik onlarla birlikteyken kendisini hiç yabancı hissetmemiş bunu onlara da hissettirmemiştir. Hikâye kişinin bu bağlamda “Ben kendi nefsimde öyle günlerimde parklara giderim.” cümlesi önemlidir. Sıradan insanının yaşam tarzını benimseyip, kendisini onlardan biri gibi hisseden kişilerin, kendisini yalnız hissettiğinde gideceği yer de bu yaşam tarzını yansıtan yerlerden biri olacaktır. Bu yönüyle hikâye kişisi ile Sait Faik arasında benzerlikler vardır.

Hikâye kişisi, “millet bahçesi” de denilen bu parkların, sabahı, öğlesi, akşamı ve gecesinin ne kadar güzel olduğunu düşünür. Özellikle Gülhane Parkı’nın gecesinin ayrı bir güzellikte olacağını söyler. Gündüzleri bu parkların herkesin olduğunu, karanlık

³²⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Açık Hava Otel”, *Açık Hava Otel- Konuşmalar- Mektuplar*, s. 67-70.

³²⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi”, *Havuz Başı*, s. 115.

³²⁶ Yeşim Özdemir, *Sait Faik’in İstanbul’u*, s. 51.

³²⁷ Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 134.

³²⁸ Tahir Alangu, *Sait Faik İçin*, s. 34.

bastığı zaman ise serserilere kaldığını dile getirir. Park bu saatlerde, bu serserilere karşı anne kucağı kadar şefkatlidir. Hikâye kişisi daha sonra ise bekçilere seslenerek, onlardan serserileri uyandırıp parklardan kovmamasını, yalnız onlara göz kulak olmasını ister. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Millet bahçesinin sabahı, öğlesi, akşamı, bir de gecesi vardır. Hele kimbilir Gülhane Parkı'nın gecesi ne güzeldir...

Gündüzün orası herkesin. Senin, benim, madamın, matmazelin, bebeğin ve tespih çeken şişman adamın. Ama çitlembik ağacından karanlık indiği zaman evsizlerin ve serserilerindir. Park da işte o zaman bir ana kucağı kadar şefkatlidir. Bekçiler! İlişmeyin, uyandırmayın serserileri! Park onlarıdır. Yalnız göz kulak olun, yeter.”³²⁹

Hikâye kişisi, Gülhane Parkı'nda gecelemiş hayali bir serseriye düşündür. Bu sırada ise kendisi Taksim Bahçesi'nde bir kanepede uzanmaktadır. Yanındaki kanepede ise iki serseri oturmaktadır. Hikâye kişisi, onların sohbetine kulak misafiri olur. Daha sonra ise bir bekçi gelerek, burada yatmanın yasak olduğunu söyleyerek onları kaldırır. Hikâye kişisi, parkı biraz dolaştıktan sonra kendi evine gidip yatar. Ertesi gün sabah erkenden ise tekrardan parka gelir. Hikâyede bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Gülhane Parkı'nda gecelemiş hayali bir serseriye gece yarısı andığım zaman ben Taksim Bahçesi'nde idim. Bir kanepeye oturmuştum. Oturmuş değil, uzanmıştım. Gökte ay vardı. Hava oldukça serindi. Yanımdaki kanepede iki serseri oturuyordu...

Bekçi gelip hepimizi dürtükledi. “Yatmak yasak burada!” dedi. Oturdum, bir cıgara içtim. Sonra parkı dolaştım. Şimşirlerin arasından horultular geliyordu. Döndüm evime yattım. Sabahleyin erken erken tekrar parktaydım.”³³⁰

“Kriz” hikâyesinde Necmi, sokakta gezerken biri muhacir, öteki melez olmak üzere iki küçük hamal çocuğunu görür ve onlarla sohbet etmeye başlar. Necmi bu çocuklara para vermek ister. Fakat aralarındaki bu menfaatsiz samimiyete dokunmak istemediği için bunu yapmaz. Hayâlinde, muhacir çocuğunun burnunu silerken, Arap'ın da gözlerinden öperek oradan uzaklaşır. Sait Faik de sokakta gördüğü kimsesiz, dilenci, küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalan çocuklara karşı hep ilgili ve şefkatli olmuştur.

³²⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi”, *Havuz Başı*, s. 116, s. 119.

³³⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi”, *Havuz Başı*, s. 116, s. 118.

Kimi zaman bu sokak çocuklarıyla sohbet eder, kimi zaman da onlarla birlikte sinemaya gider.³³¹ Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“(…)Necmi çıkarıp beşer kuruş vermek istiyor. Fakat onlar Necmi’yle artık iclidışlı, canciğer olmuşlardır. Yine sinemalara dalınmıştır. Yaz günleri Kumkapı kenarları anlatılmaktadır.

Necmi parayı vermiyor ve bu içten gelen menfaatsiz samimiyete dokunmak istemiyor. Hayalinden mendilini çıkarıp muhacir çocuğunun burnunu siliyor. Küçük Arap’ın sıcak gibi gözükken buz gibi yanaklarından ve bir kebab kestane kokusu gelen gözlerinden öpüp ayrılıp gidiyor. Şimdi rüzgâr onu nereye götürürse götürsün, insanları bütün şefkat ve samimiyetiyle sevecektir.”³³²

“Dondurmacının Hikâyesi”nde hikâye kişisi, köyde kusursuz insan olarak bir kendisinin olmadığını, birbirlerinin kusurlarını göre göre soğuduklarını, köy insanlarıyla her konuştuğunda birbirlerine biraz daha tepeden bakarak kanlı bıçaklı olduklarını söyler. Yazın gelmesiyle birlikte artık birbirlerine nezaketen gülüp, selam vermek durumunda da kalmazlar. Birbirlerini görmemezliğe gelip, başını çevirirler. Ancak hikâye kişisi, önceleri bu hissi yalnız kendisinin duyduğunu sanıp üzülür. Ama karşıdakinin de aynı hisleri taşıdığını görünce rahatlayıp mutlu olur. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Köyde insan olarak bir ben yoktum ama, onlar benim, ben onların kusurlarımızı göre göre, ezberleye ezberleye birbirimizden öylesine soğumuş, öylesine iğrenmiştik ki, köy insanlarıyla her lakırdı alışverişimizde biraz daha kanımız tepemize fırlayarak sonunda hemen hemen kanlı bıçaklı olmuştuk...

(...)Lakayt bir hal takınabilmek için bereket ki yaz geliverdi. Oh! Kimselere selam vermiyorum. Senede dört kelime konuşmadığım adama nezaketten gülmeye bile mecbur değilim. Görmemezliğe geliyorum. Başımı çeviriyorum...

(...)Bu hissi, yalnız kendimde duyduğumu sanır, az buçuk üzülürdüm. Sonra o küsümün de rahatladığını, selamsız sabahsızlığımızdan onun da tat duyduğunu sezince bir ara, sevincim bütün bütün arttı.”³³³

³³¹ Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, s. 232.

³³² Sait Faik Abasıyanık, “Kriz”, *Kumpanya*, s. 92.

³³³ Sait Faik Abasıyanık, “Dondurmacının Çırağı”, *Son Kuşlar*, s. 119-120.

Sait Faik'in "Papaz Efendi" hikâyesinde de Papaz Efendi, bu dünyada balıkçıları, toprakla uğraşan rençberleri sevdiğini dile getirir. Onun sevdiği insanlar kendi kurduğu küçük dünyasında mutlu olabilen insandır. Nitekim Sait Faik de balıkçıları ve kendi hayat mücadelesini veren "küçük insanları" ne kadar çok sevdiğini her fırsatta, hikâyeleri aracılığıyla dile getirir. Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

"Ben dünyada balıkçıları, toprakla uğraşan rençberleri, severim. Yalnız onları... O kadar..."³³⁴

Sait Faik'in "Şimdi Sevişme Vakti"³³⁵ şiirinde de şiire dâhil olan kişiler dilenci, boyacı çocuğu gibi sıradan insanlardır. Şair, "kiraz mevsiminin para kazanma mevsimi değil, sevişme mevsimi" olduğunu söyler. Bunu, bu kimselere anlatmanın derdindedir. Ancak mevsim herkese farklı çağrışımlar yapmaktadır. Bu mevsimde "sıradan, küçük insanların" derdi geçimleri için para kazanmaktır. Üzerlerinde bunun mecburiyetini hissederler. Şair ise bu durumdan memnun değildir. Yırtık elbiselerin içinde olan dilenciye şiirlerin ve aşkların tadını önce kitaplardan, resimlerden tattırmak ister. "Kokmuş manufakturacının" ayakkabısını boyayan boyacı çocuğunu onun verdiği dört yüz bin teklige değişmeyeceğini dile getirir. Bu kişilere kiraz mevsiminin para kazanma mevsimi olmadığını ne yapıp edip, gerekirse meydanlarda bağırarak anlatmak ister. Bu durum şiirde şu şekilde okuyucuya aktarılır:

(...)

"Ey önümden geçen ak sakallı kasketli,

Yırtık mintanından adaleleri gözüken

Dilenci

Sana önce

Şiirlerin tadını

Aşkların tadını

Kitaplardan tattırmalıyım

Resimlerden duyurmalıyım, resimlerden...

Şu oğlan çocuğuna bak Fırça sallıyor

³³⁴ Sait Faik Abasıyanık, "Papaz Efendi", *Lüzumsuz Adam*, s. 82.

³³⁵ Sait Faik'in bu şiiri, daha sonra bestelenerek dinleyicilerin beğenisine sunulur. (Şarkının bestesi, sözleri ve notaları için bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=QEHHG-zO1Dw>)

Kokmuş manifaturacının ayağına
Dört yüz bin teklîğinden
On kuruş verecek.

Seni satmam çocuğum
Dört yüz bin teklîge.

...

(...)

Sana nasıl bulsam, nasıl bilsem,
Nasıl etsem, nasıl yapсам da
Meydanlarda bağırсам
Sokak başlarında sazımı çalsam
Anlatsam şu kiraz mevsiminin
Para kazanmak mevsimi değil
Sevişme vakti olduğunu...

Bir kere duyursam hele güzelliğini, tadını,
Sonra oturup hüngür hüngür ağlasam
Boş geçirdiğim, bağırmadığım sustuğum günlere³³⁶

...

“Radyoaktiviteli, Röportajlı Bir Hikâye” hikâyesinde hikâye kişisi, hemen samimi olmaya elverişli tabiatının değiştiğini, artık birden neşesinin kaçtığını söyler. Bu hal onda yeni yeni ortaya çıkmıştır. Uzun ve acı hayat tecrübelerinden sonra hayat şimdi ona bu, kendini müdafaa etmek huyunu getirmiştir. Kendisi de bu durumdan memnun değildir. Dostluk, kibarlık, samimiyet, iyilik maskesi altındaki kötülükler onun kalbinde onarılmaz yaralar açmıştır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Hemen samimi olmaya elverişli tabiatım, birdenbire kaptığı bir müdafaa halini kendiliğinden aliverince, neşem de kaçırıldı. Bu hal yeni yeni peyda oldu bende. Uzun, acı, zehir gibi acı tecrübelerden sonra, bana şimdi artık kendiliğinden bu müdafaa hali geliveriyor. Memnun değilim, aldanayım daha iyi. Dostluk, kibarlık, samimiyet, iyilik maskelerinin sakladığı zehirli tırnakların ne onarılmaz yaralar açtığı, sanki tüylerim, sanki derim, vücudumda tayin

³³⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Şimdi Sevişme Vakti”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 1-3.

edemediğim bir yer duruyor; ben istemeden vardığım bir müdafaa sistemini -aklıma sürünürcesine- kendiliğinden alıveriyor.”³³⁷

Sait Faik de “sıradan ve küçük” insanlarla çok kolay bir şekilde iletişim kurar. Garsonlar, balıkçılar, sokaktaki insanlar hep Sait Faik’in tanıdığı insanlardır. Bu kişilerle çok kolay ahbab olur.³³⁸ Buna rağmen edebiyat ve sanat çevresinden tanıdığı insanlara karşı hep diğer kesime olduğundan daha geride durur. Diğerleriyle olan samimiyetini ve dostluğunu ötekilerden esirger.³³⁹ Hikâyede olduğu gibi gerçekte de Sait Faik’te insanların kötü yüzlerini gördükten sonra, istemsiz bir şekilde kendini müdafaa etme duygusunun ortaya çıkması olasıdır.

³³⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Radyoaktiviteli, Röportajlı Hikâye”, *Son Kuşlar*, s. 32-33.

³³⁸ Ömer Faruk Toprak “Avuçlarıyla Ateş Taşıyan İnsanlar”, *Sait Faik İçin*, s. 110.

³³⁹ Şerif Hulusi “Sait Faik’le Nasıl Tanıştım?”, *Sait Faik İçin*, s. 172-176.

2.3.3.Bulunmaktan Hoşlandığı Mekânlar

2.3.3.1. Kahvehaneler, Meyhaneler ve Birahaneler

Sait Faik, bir röportajında kendisine yöneltilen: “Eğer hikâyeci olmasaydınız ne olmak isterdiniz?” sorusuna: “Kahveci olmak istediğini belirterek deniz kenarında sessiz bir kahvesi olmasını istediğini söyler.³⁴⁰ Onun bu cevabı kahvehanelere ne denli önem verdiğinin göstergesidir. Sık sık kahvelere gitmesi, fırsat buldukça buralarda vakit geçirmesi, hikâyelerinde anlattığı hikâyeye kişilerine de benzer hayâlleri ve istekleri manipüle etmesi Sait Faik ile hikâyeye kişileri arasında benzerlikler oluşturur. Ayrıca Sait Faik, yazdığı hikâyelerin pek çoğunda da ya mekân olarak kahveleri seçer ya da okuyucuya kahveleri anlatır. Bazen sıkça gittiği Beyoğlu’nun kalabalık ve hareketli kahvelerini, bazen kimsenin fazla bilmediği, تنها yerlerdeki sessiz, sakin kır kahvelerini bazen de içinde çok sevdiği ve birlikte vakit geçirmekten hoşlandığı balıkçıların yer aldığı balıkçı kahvelerini hikâyelerine mekân olarak seçer. Anadolu Pasajı’ndaki *Mehdi Baba*’nın çayevinden *Nisuzaz, Petrograd, Moskova*’ya değin girip çıkmadığı kahve, *Nektar*’dan *Tuna, Balkan, Orman, Cumhuriyet, Özcan*’a değin uğramadığı meyhane kalmaz.³⁴¹ Yapılan bir araştırmaya göre hikâyelerinde bir mekân olarak kahvehane ismi tam 379 kez geçer.³⁴² Onun hikâyeye kişileri de tıpkı kendisi gibi bu kahvelerde olmaktan mutludur, kendisini bu kahvelerde huzurlu hisseder. Bazen de “Kıraathaneler” hikâyesinde olduğu gibi kahvelere bir eğlence mekânı olmanın dışında eğitici bir rol de üstler. Kahvehanelerin tavla şakırtıları eşliğinde, insana memleket insanlarının nabzını tutma fırsatını verdiğini, dışarıda öğrenemeyeceği pek çok şeyi bu kahvehaneler sayesinde öğrenebilme imkânı verdiğini belirtir. Kısacası kahvehane, onun hayatında pek çok şeyi bünyesinde barındıran çok fonksiyonlu bir mekândır.

Hikâyelerinde tüm bu rolleri üstlediği kahvehanelere sahip olma arzusu da dikkate değerdir. Kendisine hikâyecilik dışında seçtiği meslek kahveciliktir. Bu mesleği seçiminde kahvehanelerin, hikâyelerine malzeme olacak insanları gözlemlemek için güzel bir fırsat sunması, kendisini kahvedeki insanlar arasında huzurlu ve mutlu hissetmesi, onların arasında eğlenmesi, çocukluğunda dedesinin sahip olduğu köy

³⁴⁰ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s.90.

³⁴¹ Salah Bırsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, s. 134.

³⁴² Mehmet Mehdi Ergüzel – Esra Kırık, “Sait Faik Abasıyanık’ın Hikâyelerinin Söz Varlığı Üzerine”, *Turkish Studies*, Volume7/4, (2012), s. 61.

kahvesinin bilinçaltında edindiği yer ve nihayetinde ailesinin ve çevresinin yaptığı baskı sonucunda “bir işe yarama, bir iş sahibi olma” arzusunu bu şekilde yerine getirmek arzusunun etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Sait Faik’in dedesi Seyyid Efendi’nin Adapazarı’nda bir kahvesi vardır. Bu kahvehane dönemin aydınlarının toplanıp sohbet ettikleri, memleket meselelerini konuştukları bir yerdir.³⁴³ Sait Faik de deniz kenarında, sessiz bir kahvesi olmasını ister. Eğer hikâyeci olmasaydı kahveci olmak istediğini dile getirir. İster balıkçı kahveleri olsun, ister diğer kahveler olsun Sait Faik’in sıkça gittiği yerlerden biridir.³⁴⁴ Zaten bir mekân olarak kahveyi seçtiği hikâyelerinin sayısı da oldukça fazladır. Onun hikâyelerinde kahve, en sık geçen mekânlardan biridir.

Sait Faik’in “Birtakım İnsanlar” hikâyesinde Sait Faik ile hikâye anlatıcısı arasında benzerlikler görülür. Her ikisi de İstanbul’un caddelerini, sokaklarını, kahvelerini çok iyi bilirler ve buralarda dolaşmaktan zevk alırlar. Sait Faik, Taksim’i, Beyoğlu’nu çok sevmektedir. Özellikle de geceleri bu caddelerde, sokaklarda dolaşmayı kendisi için bir zevk sayar. Buralardaki meyhaneleri, sabahçı kahvelerini, lokantaları adım adım bilir. Buradaki kalabalık, ışıltılı vitrinler, renkli lambalar, şık adam ve güzel kadınların karşısında insanın kendisini masal diyarında gibi hissettiğini söyler. Tarık Buğra da Sait Faik için: “İhsasları her an ve her şey için körpecikti, uyanıktı. Bu caddeyi üç boyutunca hem de içiğiyle cıçığıyla bildiği hâlde her seferinde de ilk intibaların tahrik seviyesine ulaşabiliyor, renkli neon lambaları karşısında trenden yeni inmiş bir kura neferi gibi heyecanlanabiliyordu.”³⁴⁵ der. Hikâyede, hikâye kişisi de Taksim’i, sabahçı kahvelerini iyi bildiğini anlatan şu cümleleri kurar:

“Sabahçı kahvelerini kapamadan evvel birkaç tane gece barınma evine şiddetle ihtiyacı olan İstanbul şehrinin kışı bazan ne kadar uzun, ne kadar uzun ve bitmez tükenmez bir afettir, bilen bilir.”

Sait Faik’le yapılan bir röportaj sırasında, Sait Faik’e hikâyeci olmasaydınız ne olmayı düşünürdünüz? diye bir soru yöneltildiğinde Sait Faik’in cevabı şu şekilde olur:

³⁴³ Fahri Taş, Sait Faik Abasıyanık, s. 1

³⁴⁴ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90-91

³⁴⁵ Tarık Buğra, “Sait Faik İçin”, *Sait Faik İçin*, s. 161.

“-Kahveci, kahveci olmayı isterdim. Hem gene de istiyorum. Şöyle deniz kenarında sessiz bir kahvem olsun, oraya kimbilir ne çeşitli insanlar gelip gidecek, ben onları tanıyacak, seveceğim.”³⁴⁶

Sait Faik, bu arzusunu “Garson” hikâyesinde, anlatıcının dilinden okuyucuya anlatır. Hikâye kişisi, her sene haziranın gelmesiyle birlikte içini yoğun bir istekle sarsan, bir kahveye sahip olma arzusunu bir türlü yenemediğinden bahseder. Bir kahveye sahip olma arzusunun onu istemsiz bir şekilde bu kahveye çektiğini düşünür. Sait Faik’in gidip geldiği mekânların birinde gözlemediği bir garsonun şahsında bu hayâlini okuyucuyla paylaşarak hikâyeleştirdiği söylenilebilir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“İçi çok hazin bir şekilde ezilir. Bir şimşek halinde, bir kahve sahibi olmak arzusunun onu buraya çektiğini düşünür mü, duyar mı, pek belli olmazdı.

Bu iki, iki buçuk lira bir fedakârlıkla külüstür bir kahveye sahip olmak arzusunun manasını garson Ahmet bir türlü anlayamıyor, her sene haziranla beraber içini bir yangın gibi saran bu küçük kahveye kahveci olmak arzusunu bir türlü yenemiyordu.”³⁴⁷

Sait Faik’in dedesi de, yazarın hayatını anlatan kaynaklardan edinilen bilgilere göre Adapazarı’nda o devirlerin aydın kişilerinin uğrak yeri olan bir kahve işlemektedir. Sait Faik’in hikâyede tasvir ettiği kahvehane bu açıdan da Sait Faik’in biyografisi açısından önem taşır. Hikâyede anlatılan kahve, köy evlerinin yakınında, semtin sapa bir yerinde kalan, deniz üstünde, tahtadan, bir köy kahvesidir. Sait Faik’in dedesinin Adapazarı’ndaki kahvesi de şehrin o yıllarda Kocaeli’ne bağlı bir kasaba olduğu düşünülürse³⁴⁸ “köy evlerinin yakınında, deniz üstünde, tahtadan bir köy kahvesi” betimlemesine uzak kalmaz. Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“Burayı her yaz ucuz bir fiyata kiralardı. Semtin sapa bir kahvesiydi. Fakat köy evlerinin müntehasında, deniz üstünde, tahtadan olması, ekseriya köye gezmeye gelenleri ve şair tabiatlıları buraya

³⁴⁶ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 91.

³⁴⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Garson”, *Semaver*, s. 76-77.

³⁴⁸ 26 Mart 1921’de Yunan işgaline uğramış olan il, 21 Haziran 1921’de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Eski adıyla Adapazarı olan bu bölgede 1868 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda Kocaeli iline bağlı bir ilçe iken, 22.06.1954 tarihinde Sakarya adıyla il olmuştur. (Ayrıntılı bilgi için bkz: Sakarya İl Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi: <http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/tr-112516/sakarya-genel-bilgiler.html>)

çektığı, bu nevi insanlar da bir kahveye beş kuruştan aşağı bırakmayan takımdan oldukları için geçinir giderdi.”³⁴⁹

Hikâye anlatıcısı, hayâlindeki bir kahveye sahip olma arzusunun altında yatan esas sebebin bilinçaltındaki, babadan kalma bir şeye sahip olma isteği olup olmadığını sorgular. Bu kahveyi “bir şeye sahip olma” arzusuyla tuttuğunu anlayınca da bu hayâlinde vazgeçer. Dünyada hiçbir şeye sahip olamayacağını, olmak istemediğini, olmasının da kendisine hiçbir fayda sağlamayacağını düşünür. O, dünyaya hiçbir şeye sahip olmamanın verdiği büyük haz içinde dünyayı ve etrafındakileri istediği şekilde görmenin büyük hazzı içerisinde. Bu haz içinde hazıranda büyük bir hevesle tuttuğu salaş kahveyi hatırlamaz bile. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ahmet, birdenbire, Belvü Bahçesi'nin garsonluğuna feda ettiği bu küçük kahveyi, hep o babadan kalma sahip olmak, bir şeye sahip olmak arzusuyla tuttuğunu anlayı mı verdi, duyu mu verdi; belli değil. Fakat şurası muhakkak ki Ahmet, bir gün, bir hazıranda köy kahvesinde kendisini bekleyen salaş kahvenin sahibini bir hafta bekletti. Gidip bulmadı.

(...)dünyaya hiçbir şeye sahip olmamanın verdiği büyük haz içinde, dünyayı ve etrafı istediği şekilde görerek ve şu kalabalığın içinde yalnız yüzde beş kişinin alınını teriyle çalıştığını düşünerek mesut; pazar günleri yüzde ondan ve yüzde ona eklenen bahşişlerden tam yedi lira yaptığını düşünerek bu her hazıranda tuttuğu salaş kahveyi hatırlamıyor bile... Hatırlasa bile kendi kendine gülüyor, içini o her hazıranda saran yangının yerinde yeller estiğini görüyordu.

(...)Bilmiyor ama, dünyada hiçbir şeye sahip olmayacağını, olmak istemediğini ve olmanın da hiçbir faydası olmadığını, bilakis zararını Ahmet nasıl oldu da anladı, bu mühim meseledir.

(...)Ahmet, dünya yüzünde sahibi olunacak şeyin yalnız bir kadın olabileceğini, ötesininse yalan, haksız olduğunu ve kendisine kadından gayrı bir şeye sahip olup olmamanın vız gelip tırıs gittiğinin farkına varmıştı.”³⁵⁰

Sait Faik'in hikâye kişinin şahsında, kahveci olmak ve bir kahveye sahip olmak arzusunun, bilinçaltındaki babasının bir işe sahip olması isteği olup olmadığını sorgulaması olasıdır. Sait Faik'in babası onun “aylak aylak gezinmesini” doğru bulmayarak birçok kez ona bir iş bulma, onu bir iş sahibi yapma konusunda somut adımlar atar. İlk önce onu okuması ve daha iyi bir eğitim alması için yurtdışına

³⁴⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Garson”, *Semaver*, s. 75.

³⁵⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Birtakım İnsanlar”, *Semaver*, s. 83-88.

gönderir. Ancak Sait Faik, aylaklığa devam edip okulunu aksatınca babası tarafından tekrar İstanbul'a çağırılır. Daha sonra ise oğlunun bu ayaklık durumuna ona bir dükkân açarak çözüm bulmayı ister. Ancak Sait Faik, bu dükkâna da fazla uğramaz, bazen öğlen arası dükkânı kapatıp arkadaşlarıyla eğlenmeye Taksim'e gider. Bir süre sonra zarar edince de dükkânı kapatmak zorunda kalır. Bu deneyimden sonra da babası Sait Faik'i bu konuda çok zorlamaz. Zaten bu olaydan bir süre sonra da babası vefat eder. Sait Faik'in hikâye kişisi tüm bu özellikleri bakımından Sait Faik ile benzerlik gösterir.

Sait Faik'in mekân olarak kahveyi seçtiği hikâyelerinden biri de "Mahalle Kahvesi" hikâyesidir. Hikâye kişisi, dışarıda lapa lapa kar yağdığını görünce bir tramvaya atlayarak karın daha tez ve daha temiz biriktiği mahalle kahvesine gelir. Buraya gitmek için ise kalabalık yolları, ana caddeleri bırakarak, arkadaş tesadüflerinin olmadığı, insanların daha az geçtiği sokakları tercih eder. Yazın sık sık buraya geldiği için karayelin, tipinin olduğu bir akşam kahveye gelmesini kimse yadırgamaz. Hikâye kişinin hem sık sık bu mahalle kahvesine gidişi hem de buraya gitmek için kimsenin olmadığı ıssız yolları seçmesi Sait Faik ile arasında bir benzerlik oluşturur. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Evimden çıkınca ortalığın sessizliğini, bu sessizliğe lapa lapa kar yağdığını görmüş, yürümek hevesine kapılmış; ana caddeleri, arkadaş tesadüflerini, malum kalabalık yolları bırakmış, karın daha tez, daha temiz biriktiği, insanların az geçtiği bir semte gitmek üzere تنها tramvaya atlamış buraya gelmişim..."

Yazın bu küçük mahalle kahvesine sık sık gittiğim için, karayelin, tipinin çılgınca savrulduğu akşam, içeriye girdiğim zaman yadırganmadım."³⁵¹

Sait Faik'in hikâyelerinde, öznel anlayışa göre yanlış bulunan davranışlar, hikâye kişilerini, şehirden ve insanlardan uzaklaşmaya iter. Bu uzaklaşma kaçış, kendinden kurtulma şeklinde değil, hayat tarzlarına uyum sağlayamadığı insanlardan uzaklaşıp ideal toplumda yaşama arzusudur.³⁵² "Kış Akşamı, Masa ve Sandalye" hikâyesinde de bu arzu: "Atlasam bir vapura, şehre insem diyorum, şehir umutların, tesadüflerin, tehlikelerin, gürültülerin içinde her zaman elimin altında bulunan bir

³⁵¹ Sait Faik Abasıyanık, "Mahalle Kahvesi", *Mahalle Kahvesi*, s. 1-2.

³⁵² İbrahim Kavaz, "Sait Faik Abasıyanık", (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 134-135, s.138.

sergüzeşt tombalasıdır.”³⁵³ cümleleri ile dile getirilir. Hikâye kişisi, içine düştüğü bu yalnızlık ve uzaklaşma duygusundan kurtulmak için şehrin sokaklarına ve kahvehaneye sığınır. Yalnız kendi varlığını düşünmeye ve aşk hikâyeleri okuyup hülyalara dalmaya odaklanır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Sokağa çıkmalı, bir kahveye gitmeli, İstanbul’a inmeli mi inmemeli mi diye düşünmeli. Bir vapur kaçırmalı. Sonra ortalık kararınca bastona dayana dayana eve dönmeli. Oturmalı, okumalı. Hep aşk hikâyeleri okumalı. İnsanların birbirini sevmeye buradan başladığını sanmalı. Kapanmalı yalnız kendi kendimizi düşünen varlığımıza, hayatımıza. Dışarıya burnumuzu bile uzatmamalı... Salmalı kendini hülyaya, gerine gerine aşk hikâyeleri okumalı.”³⁵⁴

Sait Faik de hem herkesi sever, hem de herkesten iğrenir. Hem herkese acır hem de merhametten ürker. Hem anlaşılmadığı için üzülür hem de tek ve kapalı kalmaya azmeder.³⁵⁵ Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında benzerlik vardır. Yarattığı hikâye kişisi gibi insanlardan uzaklaşıp sokaklara, caddelere, kahvehanelere sığınır. Buralarda olmaktan zevk alır. Yazdığı hikâyelerin birçoğunda da olaylar bu mekânlar etrafında geçer. “Sizce yaşamak nedir?” sorusuna verdiği; “Balık tutmak, kahvede oturmak, Beyoğlu’nda bir aşağı bir yukarı dolaşmak, velhasıl hiçbir şeye bağlanmadan avare gezmek bütün gün...”³⁵⁶ cevabı da bütün bunları yaparken büyük bir zevk aldığına delil oluşturur. Hikâyede geçen: “Gökte bir gölge belirdi. Camların buğusundan büyüyen bu gölge birdenbire bir karga oluverdi. Geldi, evimin karşısındaki kiliseye kondu.”³⁵⁷ cümlesi hikâye kişisi ile Sait Faik arasında bir başka benzerliğe dikkati çeker. Hikâye kişisinin bir vapura binip İstanbul’a inmek istemesi Ada’da oturduğuna kanıt oluşturur. Sait Faik de Burgazada’da oturmaktadır ve evinin tam karşısında da bir kilise vardır. “Aya Yani”³⁵⁸ adı verilen bu kilise Sait Faik ile hikâye kişisi arasında bir ortak nokta oluşturur.

³⁵³ Sait Faik Abasıyanık, “Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye”, *Mahalle Kahvesi*, s. 87.

³⁵⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye”, *Mahalle Kahvesi*, s. 89.

³⁵⁵ Nazım Kemal, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 123.

³⁵⁶ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 91.

³⁵⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye”, *Mahalle Kahvesi*, s. 89.

³⁵⁸ Aya Yani Kilisesi, Aziz Vaftizci Yahya’ya adanmıştır. Bu kilisenin yerindeki ilk kilisenin İmparator Teophilos’un (829-842) eşi İmparatoriçe Theodora tarafından Burgazada’sının ünlü sürgünü din adamı Methodius’un mahkûm edildiği hücrenin üzerine inşa edilmiştir. Bu kilise, İstanbul’un fethi sırasında fazlaca hasar görmüş, 1759’da onarılmıştır. Bir kitabeye göre, 1817’de tekrar tamir görmüştür. 10 Temmuz 1894 depreminde kilise kullanılamayacak kadar harap olmuş, yenisi 1896’da inşa edilmiştir. Günümüzde, Burgazadası Rum halkının kullandığı cemaat kilisesidir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://ozhanoturk.com/tag/burgazada-aya-yani-kilisesi>)

Hikâyede aktör Saffet Ferit Bey, Kumpanya müdürü Halit Bey'e Anadolu yakasında ismini hatırlamadığı bir köyde, vapurun hemen yanaştığı iskeleye bitişik bir kahveden bahseder. Saffet Ferit Bey, bu kahveyi hep uzaktan seyretmektedir. Gidip burada bir kahve içmek, nargile içmek ister. Kendisiyle yapılan bir röportajda kahveci olmayı çok istediğini belirten Sait Faik, vaktinin büyük bir bölümünü her gün değişik insanları gözlemeleme imkânını bulduğu İstanbul kahvelerinde geçirir.³⁵⁹ Yazdığı hikâyelerinde de hikâye kişileri aracılığıyla, bu kahveleri uzun uzun betimleyerek okuyucuya anlatır. “Kumpanya” isimli hikâyede hikâye kişinin uzaktan görüp de gitmek istediği kahve şöyle anlatılır:

“Halit, dedi, yarın seninle vapura binelim. Boğaz'a gidelim. Anadolu yakasında bir köy var; ismini hatırlayamıyorum. Vapurun yanaştığı iskeleye hemen bitişik, şirin mi şirin bir kahve ve her zaman gözüme çarpar. İnsem bir kahve içsem, bir nargile çeksem derdim. Her zaman aklımdadır... Oraya gidip bütün dünyayla hesaplarımı, nargilemi çekerken göreyim...”³⁶⁰

Kumpanya müdürü Halit Bey, Kumpanya'nın yola çıkabilmesi için pek çok kişiden borç alır. Bu kişilerden biri de Hasan Tahsin Bey'dir. Bir gün Hasan Tahsin Bey'in de paraya ihtiyacı olduğu bir gün Halit Bey de ona borç verir. Ancak bir daha bu borcu geri istemez. Kumpanya'nın yola çıkabilmesi için paraya ihtiyaç olduğundan Halit Bey'in aklına bu borç gelir ve uzun uğraşlar sonucunda Saffet Ferit'e bir tezkire yazarak, parayı istemek için adamın çalıştığı hana giderler. Hasan Tahsin Bey, şimdi çok zengindir. Halit adında birini hatırlamadığını, böyle bir borcunun olmadığını söyler. Saffet Ferit Bey, insanların bu hâle gelişinden büyük üzüntü duyar. Ama Halit Bey, bu gibi durumlara alışık, şaşırmaz. Hayata “bulursam yerim, bulamazsam sürterim”, düşüncesiyle yaklaşır. Bu bakış açısıyla Halit Bey, Sait Faik'i anımsatır. Sait Faik de hiçbir zaman çok para kazanma derdinde olmamış, hayatını kitaplarından kazandığı birkaç kuruş ve annesinden aldığı harçlıklarla sürdürmüştür.³⁶¹ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Şu Hasan Tahsin, iki yüz elli lirayı onun aptallığı yüzünden - bir izzetinefis yaparak- iade etmemişti. Ama bu akşam herhangi bir dalkavuğun herhangi bir lakırdısına yüz lira harcayabilirdi. Bir güzel kıza beş yüz liralık elmas hediye edebilirdi. Bir övünebilmek için bu

³⁵⁹ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 51.

³⁶⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Kumpanya”, *Kumpanya*, s. 53.

³⁶¹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 44-46.

gece üç yüz liralık bir ziyafet çekebilirdi. Onun için Halit fazla üzülmeydi. Azıcık üzüldüyse bile, insanların bu hale gelişinden doğan umutsuzlukla değil, parayı bulamadıkları içindi... şöyle düşünmeliydi: Bulursam yerim, bulamazsam sürterim...³⁶²

Darülfünun'a girdiği zaman ise bütün hülyası bir hoca, bir âlim olmaktan çok bir kahveci olmaktır. Öğrenci olduğu zamanlarda sınavlara hazırlanmak için İstanbul'un uzak bir semtinde bir kahveye gider. Bunlar dört sıra hâlinedir. Ortadaki boştur. Gece yatağında bir dersin boşluğunu, kıymetsizliğini anladığı zaman ertesi gün gelir kahve hâlâ kiralık mıdır, diye bakar. Kendisine Fransızca değil de Uygurca öğrettikleri için içten içe kızar. Sait Faik de Darülfünun'a gider ve üç yıl edebiyat fakültesine devam eder. Ancak daha sonra kendisine Uygurca öğretildiği için ve arzu ettiği şeyi burada bulamadığı için fakülteyi yarım bırakarak ayrılır.³⁶³ Ayrıca Sait Faik'in de hayâli bir kahveci dükkânı açmaktır. Verdiği bir röportajda, "Hikâyeci olmasaydınız ne olmayı düşünürdünüz?" sorusuna, "kahveci olmayı isterdim. Hem hâlâ da istiyorum. Şöyle deniz kenarında kahvem olsun. Oraya kim bilir ne çeşitli insanlar gelip gidecek, ben onları tanıyıp seveceğim." cevabını verir.³⁶⁴ Bu durum "Büyük Hulyalar Kuralım" hikâyesinde şu şekilde anlatılır:

"Darülfünun'a girdiği zaman bütün hülyası bir hoca, bir âlim olmaktan ziyade, inanmazsınız, bir kahveci dükkânı açmaktı. İstanbul'un تنها bir semtinde, üç kestane ağacının ortasında, bir kahve hatırlıyordu. Güzel, haşarı bir çırak, cıyak cıyak bağırırdı. Orada imtihanlara hazırlanırlardı..."

Bunlar dört sıra kahveydi. Ortadaki boştu. Üstünde "Kiralık" levhası asılıydı. Gece, yatağında, bir dersin boşluğunu, kıymetsizliğini anladığı zaman, ertesi gün gelir, kahve hâlâ kiralık mıdır diye bakardı. Ona Darülfünun' da Uygurca öğretmeye kalkışmışlardı. İçine fenalıklar basardı. Fransızca'yı öğretmezler, Uygurca öğretmeye kalkarlar...³⁶⁵

"Sonuç" hikâyesinde hikâye kişisi, kahvede oturmak ve bir kahveye sahip olmak hayâlinden bahseder. Yanında da köpeğini düşünür. Boğaziçi'nde, olmazsa Ege Denizi kıyısında saç sakalı birbirine karışmış, asık suratlı, kötü huylu, geçimsiz, çırağından ve köpeğinden başka herkese, her hayvana homurdanan bir kahveci

³⁶² Sait Faik Abasıyanık, "Kumpanya", *Kumpanya*, s. 40.

³⁶³ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 37.

³⁶⁴ Gülen Erdal, "Sait Faik'le Son Röportaj", *Sait Faik İçin*, s. 91.

³⁶⁵ Sait Faik Abasıyanık, "Büyük Hulyalar Kuralım", *Havada Bulut*, s. 36.

olabileceğini düşünür. Günün siyasi dedikodularından kurtulmak için kendine ve bütün okuyucularına orada bir kahve içmeyi sağlayacağından söz eder. Hikâye kişinin hayâlini kurduğu bu kahveci Sait Faik ile benzerlik gösterir. Sait Faik de bir kahveye sahip olmak arzusunu hem hikâyelerinde hem de verdiği röportajlarda sık sık dile getirir. Şehrin kalabalığından ve insanların ikiyüzlülüğünden, çıkarıcılığından bunaldığı anlar, kahvelere sığınır.³⁶⁶ O da huysuz ve geçimsiz bir adamdır. Huysuzluğu ve geçimsizliği üzerine çok yazı yazılır.³⁶⁷ Hikâyede ise bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Yoksa Boğaziçi'nin sapa bir iskelesinde mi bir kahve bulsam?.. Ah, bu küçük hayalimi bir hakikât edebilsem. Yanımda köpeğim olsa, kuyruksuz, keneli, miskin köpeğim...

(...)ben, Boğaziçi'nde olmazsa Ege Denizi kıyısında saçlı sakalı birbirine karışmış, asık suratlı, kötü huylu, geçimsiz bir kahveci bulunabileceğini düşünürüm. Çırağından ve köpeğinden başka herkese, her hayvana homurdanan bir kahveci...

Bana öyle bir kahve ve böyle köpeği ve çırağıyla haşır neşir bir adam, bir kahveci görürseniz haber verin. Günün siyasi dedikodularından kurtulmak için kendime ve bütün okuyucularıma orada bir kahve içmeyi sağlayacağım.”³⁶⁸

Hikâyede ayrıca, hikâye kişinin Peride Celâl Hanım isimli yazar bir arkadaşından bahsedilir. Hikâye kişinin oturduğu, önünden geçenlerin çoğunun kafasını kaldırıp bakmadığı evini, bir tek Peride Celâl Hanım³⁶⁹ merak eder. Kurgunun dışında, gerçek hayatta da Peride Celâl adlı bir yazarın varlığı ve Sait Faik ile olan dostluğu hikâye kişisi ile Sait Faik arasında benzer noktaların bulunmasını sağlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

³⁶⁶ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 51.

³⁶⁷ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, 188.

³⁶⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Sonuç”, *Havada Bulut*, s. 111-112.

³⁶⁹ Peride Celâl: Roman ve öykü yazarı. 10 Haziran 1915 doğumlu. Yazmaya küçük yaşlardan itibaren başlar. İlk öyküsü “Ak Kız”, *Yedigün* dergisinde (1935) çıkar. İlk öykülerinin konularını, bir yarığın kızı olarak dolaştığı Anadolu'nun gerçekleri oluşturdu. Daha sonraki yıllarda roman, öykü ve röportajları *Son Posta*, *Cumhuriyet*, *Tan ve Milliyet* gazetelerinde tefrika edildi. 1950'lere kadar yayımladığı aşk ve macera romanlarıyla popüler bir yazar kimliği kazandı. Başlangıçta *Sönen Alev*, *Yaz Yağmuru* gibi halka yönelik ilgi çekici aşk ve macera romanları yazan Peride Celâl, *Üç Kadının Romanı* (1954) ile bu kitabını izleyen eserlerinde sanat endişesini gözetmeye başladı. Düzgün Türkçesi, ayrıntılara hâkimiyeti, kişilerin ve olayların çokluğuyla dikkate değer eserler verdi. (Ayrıntılı bilgi için bkz: İhsan Işık, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Cilt 7, Elvan Yayınları, 2. Basım, Ankara 2007, s. 2989-2991.)

“Yer yer perdeleri, camlarına gerilmiş örümcek ağlarıyla önünden geçenlerin çoğunun kafasını kaldırıp bakmadığı bu evi yazlığa gelen muharrir arkadaşlardan Peride Celâl Hamım merak eder durur...”³⁷⁰

“Son Kuşlar” hikâyesindeki hikâye kişisi ile Sait Faik arasındaki benzerlik yine, bir kahveye sahip olma arzusudur. Hikâye kişisi, yazın insanların sıkça bulunduğu Ada’nın yakasında hiç ev olmadığından, yalnızca tek bir kır kahvesinin bulunduğundan bahseder. Kahvecinin kendisi sevimsiz, ters bir adamdır. Hikâye kişisi bu adamın hastalıklı olmasa ve doktorların fazlaca yorulmasına izin vermese, kahveci olmayacağını dile getirir. Oysa kendisi tam tersi, bütün ömrünce iyi bir kahve bulamadığı için kahveci olmamıştır. Sürekli bir kır kahvesi ve bu kır kahvesinin üç beş devamlı müşteriyle sürececek olası bir hayatın güzelliğini hayal eder. Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazlaca telaş etmediği Ada’nın bu yakasında, hiç ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır... Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahveci bulamadığım için kahveci olamamışım. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gediklisi... Bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşam bundan güzel başlar ve biter mi?”³⁷¹

Sait Faik de bir kahveye sahip olmak ve hayâlini kurduğu bu kahvede kahveci olmak ister. Verdiği röportajlarda, arkadaşlarıyla yaptığı konuşmalarda da bu arzusunu sık sık dile getirir. Hikâyeci olmasaydı kahveci olmak istediğini, bu hayalinin hâlâ devam ettiğini belirtir. Deniz kenarında sessiz bir kahvesi olsa, kim bilir oraya ne çeşitli insanlar gelecek, kendisi de onları sevecektir.³⁷² Ayrıca Sait Faik, yazdığı hikâyelerin birçoğunda da hikâye kişileri aracılığıyla bu hayalini dile getirir.

Sait Faik’in “Kumarbaz Hayri Efendi”deki hikâye kişisi Hayri Efendi’yle Sait Faik arasında benzerlik vardır. Kumarbaz Hayri Efendi, bütün kahveleri dolaşır. Nerede bir parasına oyun oynanan masa görse o masaya oturur. Geçimini de büyük ölçüde buradan kazandığı paralarla sağlamaktadır. Kendisini “muntazam, burjuva,

³⁷⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Sonu”, *Havada Bulut*, s. 111.

³⁷¹ Sait Faik Abasıyanık, “Son Kuşlar”, *Son Kuşlar*, s. 2.

³⁷² Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 91.

namuslu bir kumarbaz" olarak tanımlar. İskambil oyunun incelikleri hakkında bilgi dahi verir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“O zamanlar bütün kahveleri dolaşırdım. Nerede bir oyun, paralı bir oyun kokusu koklarsam çöker otururdum. İtiraf etmek lazım: Bununla geçiniyordum... Yani muntazam, burjuva, namuslu bir kumarbazdım...

Ben, iskambil oynarken yanımda birisi durursa pek memnun olurum, o zaman oyunu da daha iyi oynarım. Neden derseniz, kendi başıma hayalperest olduğum hâlde başka birisiyle yan yana bulunduğum zaman adamakıllı mühendis gibi, doktor gibi hesaplı olurum da ondan...

Oyunda hep kazanmaya imkân yoktur. Hele hayalperestlerle... Ustalarla oyun oyundur. Kafasındaki kâşaneleri, içindeki ihtirasları bir araya toplamış adamlarla oyun, oyunluğunu kaybeder...”³⁷³

Hayri Efendi'nin kendini tanımlarken kurduğu: “Burjuva, namuslu bir kumarbazdım.” cümlesi, hikâyede Sait Faik'i yansıtmaları bakımından önemlidir. Sait Faik'in ailesi de Adapazarı'nın köklü ve tanınmış ailelerinden biridir.³⁷⁴ Sait Faik de Hayri Efendi gibi İstanbul'un bütün kahvelerini dolaşır.³⁷⁵ Gittiği bu kahvelerde bazen, poker, iskambil ve kâğıt oyunları da oynar. Gittiği Şehzadebaşı'ndaki Halk kıraathanesinde de yine arkadaşlarıyla kâğıt oyunu oynarlar. Oyun hararetlendikçe, ortada duran paralar büyüdükçe münakaşalar da artar. Güzel kâğıt geldiği zaman Sait Faik heyecanlanıp elini belli etmemek korkusuyla yanında oturan Şeref Hulûsi Bey'in bacağına çimdikler yahut da cebinden küçük bir istafilina şişesi çıkarıp içer. Aradan zaman geçtikçe Sait Faik epey para kaybeder. Hem yenilmenin verdiği sinirlilik hem de içkinin verdiği gittikçe artan çakırkeyiflik onu hırçınlaştırır. Ansızın elindeki kâğıtları fırlatıp yumruğuyla masaya vurur. Masada bulunan oyun arkadaşı Münip Bey'e küfür ederek bir tokat atar. Münip Bey'le birlikte oyunda bulunan diğer kişilerin hile yaptığını iddia eder. Araya giren kişilere de “Onun yaptığını size yapsalar yutar mıydınız? “ diye sorar. Orada bulunan Muhlis Sabahattin Bey'in “Ulan hıyar, hilesiz kumar olur mu?” diye cevap vermesi üzerine de Sait Faik, kimsenin yüzüne bakmadan, hiç kimseye de Allah ısmarladık demeden çıkıp gider. Bu hadiseden sonra Sait Faik bir daha da Halk

³⁷³ Sait Faik Abasıyanık, “Kumarbaz Hayri Efendi”, *Havuz Başı*, s. 7-9.

³⁷⁴ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 1.

³⁷⁵ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 51.

kıraathanesine de hiç uğramaz.³⁷⁶ Sait Faik'in "Kumarbaz Hayri Efendi" hikâyesini bu olaydan sonra yazmış olması olasıdır. Muhlis Sabahattin Bey'in "Hilesiz kumar olur mu?" sözüne benzer bir sözü de hikâyede Hayri Efendi söyler. Hayri Efendi, oyunun ancak ustalarla oynanınca iyi oyun olduğunu, hayalperestlerle oyun oynamanın kazansan dahi bir keyfi olmadığını söyler. Böyleleriyle kavgada hileye sapmanın en doğru yol olduğunu dile getirir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

"Oyunda hep kazanmaya imkân yoktur. Hele ki hayalperestlerle... Ustalarla oyun oyundur. Kafasındaki kâşaneleri³⁷⁷, içindeki ihtirasları bir araya toplamış adamla oyun, oyunluğunu kaybeder. Öylesine cenk etmek lazımdır. Kazansan bile yorulursun, keyiflenemezsin. Doğrusunu isterseniz böyleleriyle kavgada hileye sapmak en doğru yoldur..."³⁷⁸

Sait Faik, "Kıraathaneler" hikâyesinde hikâye anlatıcısı aracılığıyla kıraathaneler hakkındaki düşüncelerine yer verir. Hikâye anlatıcısı, kıraathanelerin insanı "adam ettiği" fikrindedir. Öyle ki kıraathaneye gitmemiş bir öğrencinin, öğrenim hayatını yarım sayar. Âdeta dekansız, doçentsiz, bütçesiz, fakültesiz, tamamen özerk bir üniversite olan kıraathanelerden mezun olanların, tavla şakırtıları arasında gören bir göz, işiten bir kulak olarak memleketin insanların nabzını tuttuğunu dile getirir. Bir balıkçı oltasının düğümlerini atmanın, hiçbir memlekette öğrenilemeyeceğini ama bir balıkçı kahvesinde, bir balıkçı tarafından bunun iki dakikada öğretilbileceğini belirtir. Hayatın insanı yazıcılıktan balıkçılığa, balıkçılıktan yazıcılığa getirip götürdüğü zaman manasını aldığını söyler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"(...)Kıraathaneye gitmemiş bir üniversitelinin tahsilini yarım sayarım. Bu dekansız, doçentsiz, bütçesiz, fakültesiz, tamamen muhtar üniversitenin tavla şakırtıları arasında gören bir göz, işiten bir kulak memleketin insanların nabzını tutabilir; o nabız hızlı mı artıyor, yavaş mı artıyor, yoksa "intermittence" mı var, doktor olmaya pek hacet kalmadan müşahedelerini yapar.

Bir balıkçı oltasının düğümlerini atmaya hiçbir memlekette tahsil edemezsiniz Ama bir balıkçı kahvesinde kocaman, nasırlı bir balıkçı eli size bunu iki dakikada öğretir... Hayat, insanı yazıcılıktan balıkçılığa, balıkçılıktan yazıcılığa getirip götürdüğü zaman manasını alır..."³⁷⁹

³⁷⁶ Şerif Hulûsi, "Sait Faik'le Nasıl Tanıştım?", *Sait Faik İçin*, s.172-176.

³⁷⁸ Sait Faik Abasıyanık, "Kumarbaz Hayri Efendi", *Havuz Başı*, s. 8.

³⁷⁹ Sait Faik Abasıyanık, "Kıraathaneler", *Az Şekerli*, s. 69-70.

Hikâye kişisi, daha sonra ise soğuk, beyaz merdivenli, ince belli çay bardaklı, sarı, turuncu fincanlı, köylü, zayıf garsonlu olarak nitelendirdiği İstanbul kiraathanelerinin, İstanbul’u, İstanbul halkını, derdini, zevkini, sinemalardan, tiyatrolardan, plajlardan, dükkânlardan hatta evlerden bile daha çok temsil ettiğini belirtir. Kiraathanelerin, birer tembel yatağı değil, özerk bir üniversite olduğunu dile getirir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Soğuk, temiz, beyaz mermerli, ince belli çay bardaklı, mavi, sarı, turuncu fincanlı, köylü, zayıf garsonlu, sarı yüzlü ocakçılı İstanbul kiraathaneleri! İstanbul’u, İstanbul halkını, derdini, zevkini, bilgisini, dirayetini, zekâsını, sinemalardan, yılışık, ciddi tiyatrolardan, plajlardan, dükkânlardan, hatta evlerden daha çok siz temsil ediyorsunuz. Siz birer tembel yatağı değil, birer muhtar üniversitesiniz. Üniversiteden daha muhtarsınız.”³⁸⁰

Sait Faik’in “Satılık Dünya” hikâyesinde küçük bir memur olan Emin’in ömründe ilk defa evlenirken, ikinci defa eşi ölürken, üçüncü defa da çocuğu doğarken evin içine hiç bilmediği ve tasavvur etmediği refah havasını doldurmak için hırsızlığa niyet ettiği anlatılır. Ancak bu girişimlerin hepsinde hırsızlık bir düşünce olarak kalır. Son olarak çocuğu öldüğünde de artık hırsızlık yapmak için bir gerekçesi kalmadığını düşünür. Ancak aradan geçen bir yılda artık hayatta kalan tek kimsesi olan halasını da kaybedince çantasına doldurduğu paraları alıp kaçar. Bir kaç gün sonra yakalanınca paralar Emin’den geri alınıp akıl sağlığının yerinde olup olmadığı kontrol edilmek üzere Adli Tıp’a gönderilir. Emin çaldığı paralarla ne yapacağını kimseye söyleyemez. Yalnız bir baba tavrıyla yanına yaklaşan Adli Tıp doktoruna bu paralarla dünyayı satın alacağını söyler. Hikâyenin sonunda kahvenin bir köşesinde bu perişan, saçı başı birbirine karışmış, iyi yüzlü insanın dünyayı satın almak isteyen bu adam olduğu söylenir. Sait Faik’in bu hikâyede gittiği kahvede uzaktan gözlemediği bir adamın hayatını, kendi istediği olaylar çerçevesinde kurgulayarak hikâyesine taşıması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Emin ömründe ilk defa hırsızlık yapacaktı. Emin küçük bir memurdu. Fakat hırsızlık yapmak için müsait bir mevki vardı.

³⁸⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Kiraathaneler”, *Az Şekerli*, s. 71-72.

Bir defa evlenirken, bir defa karısı ölürlen, bir defa da çocuğu doğarken belli belirsiz evin içine hiç bilmediği ve tasavvur etmediği refah havasını dolduruvermek kafasından geçmişti...

Emin bir yaz günü doldurduğu çantayı çalıp gitti. Birkaç gün sonra yakaladılar. Paraları istirdat edildi. Kendisi Tıbbı Adli'ye gönderildi. Akli muvazenesi pek sağlam bulunmadığı için serbest bırakıldı.

İşte kahvenin bir köşesinde perişan, saçı başı birbirine karışmış, iki yüzlü insan, dünyayı satın almak isteyen adamdır.³⁸¹

“Yorgiya'nın Mahallesi” hikâyesindeki hikâye kişisi, bir akşam, her zamanki içtiği birahanelerden birine gider. Her akşam yalnızdır. Bu akşam yalnız oturmak istemez. Birahaneye gelen adamın getirdiği, iki kızdan biriyle hemen tanışır. Hikâye kişisi otuz beş, kız on dokuz yaşındadır. Ama o bunu sorun etmez. Kendisini hem baba, hem sevgili hem de ağabey gibi sevebileceğini söyler. Hikâyenin sonunda, bu hikâyenin tamamen uydurma olduğunu da belirtir. Sait Faik'in de bu hikâyeyi yazdığı sıralarda otuz beş yaşlarında olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Yaşar Nabi de onun, sadece insanları yakından tanımak arzusunun verdiği merakla, bir meyhanede, bir barda, sazlı salonda, gece yarısı çorba içilen pastanede kadın ticaretinin profesyonel elemanları arasında vakit geçirdiğini söyler.³⁸² Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir akşam vakti her zamanki gibi içtiğim birahaneye bir erkekle iki kadın girdiler. Burası üç katlı bir birahaneydi...”

(...) -Kaç yaşındasınız matmazel? Dedim.

-On dokuz, dedi. Siz?

-Otuz beş.

-Babam yerindesiniz.

-Olsun... Fena mı? Seni hem baba, hem sevgili, hem ağabey gibi severim. Daha iyi ya! Dedim.

³⁸¹ Sait Faik Abasıyanık, “Satılık Dünya”, *Şahmerdan*, s. 93, s. 98.

³⁸² Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 193.

(...) Bu hikâye tamamen uydurmadır ama böyle bir şey sevgilim hakkında da pekâlâ varitti...³⁸³

“Yani Usta” hikâyesinde de hikâye kişisi ile Yani Usta'nın kuytu bir birahaneleri vardır. Orada oturup dünya üzerine birtakım sorgulamalarda bulunurlar. Birlikte sinemaya giderler. Ancak bir gün Yani Usta, evlenmeye karar verir. Artık birahaneye gelmeyeceğini söyler. Sinemaya da gelmeyecektir. Tiyatroya gitmek için sözleşirler. Ama Yani Usta söz verdiği zamanda tiyatroya da gitmez. Tiyatro, sinema ve birahaneler Sait Faik'in sıkça gittiği mekânlar arasındadır.³⁸⁴ Bu sonuçtan hareketle Sait Faik'in gerçekte de böyle bir dostu olması ve onunla gittiği bu mekânlarda geçirdiği zamanı hikâyeleştirerek okuyucuya aktarmış olması olasıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Kuytu bir birahanemiz vardır. Gider otururum. Düşünür dururum. Şu dünyaya ne ettim? Şu dünyada ne gördüm? Neye geldim? Neden gidiyorum? Ne yaptım?...”

Demek birahaneye Yani Usta da iki biramı içmeye gelmeyecek. “Birahanelerde filan gözükmemeli bir zaman,” diyor, “işin ucunda beş bin lira var.”

(...)Birahane eski birahane. Masalar eski masalar. Dünya başka dünya. Sen başka adam. Ama ben hep oyum, be Yani Usta!.. O sinema da yerinde yok. O sinema aynalar içindeydi... Birinci mevkiin çocuklarının arasına karıştığımız zaman içim sevdıyla dolardı...

(...)Üzülme be Yani Usta. Beni gördüğün zaman gülümseyiver. Aldırma! Tiyatro da n'oluyormuş? Dünyada dostluk vardır, be! O da ölmedi ya!³⁸⁵

“Cezayir Mahallesi” hikâyesindeki hikâye kişisiyle Sait Faik arasındaki benzerlik yine hikâye kişinin bütün gün Beyoğlu'nun sinema ve kahvehanelerini dolaşması yönüyledir. Sait Faik'in de Beyoğlu ve kahvehaneler sık sık gittiği mekânların başında gelir. Özellikle gece saatlerinde Beyoğlu'nun sokaklarında dolaşmaktan büyük bir keyif alır.³⁸⁶ Yine kahvehaneler de yazarın kendini rahat ve huzurlu hissettiği başlıca yerlerdendir.³⁸⁷ “Cezayir Mahallesi” hikâyesi, hikâye kişinin Beyoğlu'nun تنها bir sokağında yine تنها bir kahvesinden bahsetmesiyle başlar. Sinemalar, mektepler, daireler alacağını almış, sokağı parasız avarelere bırakmıştır.

³⁸³ Sait Faik Abasıyanık, “Yorgiya'nın Mahallesi”, *Havada Bulut*, s. 62, s. 64.

³⁸⁴ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 51.

³⁸⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Yani Usta”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 41-44.

³⁸⁶ Tarık Buğra, “Sait Faik İçin”, *Sait Faik İçin*, s. 161.

³⁸⁷ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 51.

Ama bu kahvedekilerin dışarıdaki avarelerden farkı ümitsiz olmalarıdır. Dışarıdakilerin hiç olmazsa ümidi vardır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Üç dört arası Beyoğlu'nun bu kahvesi pek tenhadır. Sokak da tenhadır ya: Sinemalar, mektepler, daireler alacağını almış; sokağı parasız avarelere, kahveyi de bize bırakmışlardır.

Biz kahvedekiler avare değil miyiz? Avare olmasına mis gibi, bal gibi avareyiz ya, biz ümitsiz avareyizdir. Hâlbuki dışardakilerin daha ümidi vardır...”³⁸⁸

İstanbul'un sokaklarında dolaşmak, özellikle de Beyoğlu'nda dolaşmak Sait Faik sıkça yaptığı ve yaparken de mutlu olduğu etkinliklerden biridir. Bazen kendi başına İstiklâl caddesini bir aşağı bir yukarı dolaşmak bazen de buradaki meyhane ve kahvelerde dostlarıyla oturup sohbet etmek onun günlük hayatta yaptığı en rutin işlerden biridir.³⁸⁹ “Yüksekkaldırım” hikâyesinde sıcak bir pazar günü yine Beyoğlu'nda dolaşırken gördüğü manzaraları hikâyeleştirerek okuyucuya aktarmış olması olasıdır.

Hikâye kişisi Beyoğlu'nda durum böyle iken, İstanbul'da köyüne hasret askerler, çıraklar, plajlara gidememiş parasızlar, çam altlarından, deniz kenarlarından pek hoşlanmayan yahut da bıkan kimselerin gittiği, kulağa Münir Nurettin, Tino Rossi, Safiye Ayla ve Hafız Burhan'ın plâklarının sesinin geldiği şirin bir kahveden bahseder. Bu kahvenin ortasında kuru bir havuz, ince belli çay bardaklarında da tavşankanı mis kokulu çay vardır. Bu kahvenin çayı da pek meşhurdur. Kahvede üç beş kişi “Adis Ababa” adı verilen kâğıt oyunu oynarlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Pazar günleri İstanbul böyledir ama, gelin, ben sizi eğlenceli bir yere götüreyim... İstanbul'un bir yeri de var ki orada köyüne hasret askerler, çıraklar, hamurkârlar, Anadolu aşçıları, plajlara gidememiş parasızlar, çam altlarından, deniz kenarlarından pek bir şey anlamayan yahut bıkan İstanbullular dolaşır... Sair günler adım atarsanız Münir Nurettin, öteki adımınızda Tino Rossi... kalûbelâdan kalma bir “Hafız Burhan” plağının döndüğünü duyarsınız.

³⁸⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Cezayir Mahallesi”, *Havuz Başı*, s. 121.

³⁸⁹ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 33.

(...)Şimdi şirin bir kahvenin önündesiniz... Kahvenin ortasında kuru bir havuz! İnce belli çay bardaklarında tavşankamı mis kokulu bir çay -Bu küçük kahvenin çayı pek meşhurdur.- Kahvede üç beş afili Adis Ababa oynuyor.”³⁹⁰

Sait Faik de İstanbul’un çeşitli kahvelerinde vakit geçirmekten hoşlanır. Bu kahveler bazen İstanbul’un İstiklâl Caddesi örneğinde olduğu gibi kalabalık kahveler, bazen balıkçı kahveleri, bazen de kimsenin bilmediği, henüz kalabalıkların keşfedip popülerleştiremediği İstanbul’un تنها sokaklarındaki kahveler olur.³⁹¹ Yazarın keşfettiği bu kahvelerden birine dair izlenimlerini hikâye unsurlarıyla birleştirerek okuyucuya aktarmış olması olasıdır.

³⁹⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Yüksekkaldırım”, *Havuz Başı*, s. 49-51.

³⁹¹ Yeşim Özdemir, *Sait Faik’in İstanbul’u*, s. 51.

2.3.3.2. Pastaneler ve Lokantalar

“Kurabiye” hikâyesinde hikâye kişisi her akşam Beyoğlu’na çıktığını, Haliç ışıklarına karşı oturduğu zaman Yorgiya’nın yalancıkdan da olsa yanına oturduğunu anlatır. “Yorgiya sokak sokak dolaşırdı, ben de meyhanelerde, pastanelerde dolaşırdım.” der. Sait Faik de sık sık dolaşıp gezmek için Beyoğlu’na gider. Meyhane ve pastanelerde oturup zaman geçirir.³⁹² Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Her akşam Beyoğlu’na çıkıyorum. Fakat Haliç ışıklarına karşı oturduğum zaman şimdi yanıma Yorgiya oturuyor. Biliyorum yalancıkdan ama olsun!..

O zamanlar Yorgiya sokak sokak, ben meyhane, pastane dolaşırdık. Ne korkunç pastaneler vardı şu Beyoğlu’nda.”³⁹³

Hikâye kişisi, “Korkunç Bir Pastane” hikâyesinde Beyoğlu’nda, gündüzleri ve akşamüstleri avukat, doktor, mühendis, şair, yazar, iş adamı giren geceleri ise birden korkunçlaşarak kadın ticaretinin ve pazarlıklarının yapıldığı yere dönüşen bir pastaneyi anlatır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Sıcak öğleüstlerinde, içeride, adeta yine dondurmalarından serinlemiş gibi bir havası bulunan bu pastaneye akşamüstleri, avukat, doktor, mütekit, sefir, şair, muharrir, kalantor tüccar, iş adamı girdiğini görürsünüz...

(...) Bu aralık pastaneden bir yarım saat kadar ayrılmak lazımdır. Yarım saat sonra döndünüz mü, manzara değişivermiştir... Şimdi artık bir masaya oturup etrafı dinleyebilirsiniz. Korkunç bir uğultu vardır. Yakın masayı dinler, kalkar, öteki masaya geçersiniz...”³⁹⁴

Yaşar Nabi, Sait Faik’in İstanbul gece hayatının en âdi ve bayağı yerlerini çok iyi bildiğini söyler. İnsanları yakından tanımak arzusunun verdiği merakla bu tarz insanlarla onlardan biri gibi olarak, kendisini yadırgatmadan sohbet ettiğini anlatır.³⁹⁵ Sait Faik’in bu tarz insanların yaşamını gözlemledikten sonra hikâyesine bunu konu edinmiş olması ve bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır.

³⁹² Yeşim Özdemir, *Sait Faik’in İstanbul’u*, s. 34.

³⁹³ Sait Faik Abasıyanık, “Kurabiye”, *Havada Bulut*, s. 69.

³⁹⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Korkunç Bir Pastane”, *Havada Bulut*, s. 71-72.

³⁹⁵ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 193.

2.4.İKAMET ETTİĞİ MEKÂNLAR

2.4.1. Adapazarı

Sait Faik'in çocukluğunu geçirdiği Adapazarı, onun özellikle ilk dönem hikâyelerinde sıklıkla anlatılır. “Babamın İkinci Evi”, “Bohça”, “Orman ve Ev”, “Düğün Gecesi”, “Loğusa”, “Davut’un Anası”, “Beyaz Altın”, “Mahpus” hikâyelerinde çocukluğunun geçtiği kasaba, o günlere dair aklında kalan anılar, Adapazarı'nın Yunanlılar tarafından işgal edilişi hikâyeye kişileri aracılığıyla anlatılır. “Rıza Milyoner”, “Bir Hastalık” hikâyelerinde harp zenginleri, fırsatçılar, haksız kazanç sağlayanlar eleştirilir. “Çelme” ve “Bekâr” hikâyelerinde yine hikâyeye kişileri aracılıyla yıllar sonra çocukluğunun geçtiği kasabaya dönüşün hissettirdiği duygular dile getirilir. “Su Basması” hikâyesi ile “Deli Çay” şiirinde ise Sait Faik'in şahit olduğu ya da birilerinden duyup aktardığı, Sakarya nehrinin taşması sonucu meydana gelen olaylar hikâyeleştirilerek okuyucuya aktarılır.

Sait Faik, çocukluğunu o gün için kasaba sayılan Adapazarı'nda ve babasının memuriyeti sebebiyle gittikleri Karamürsel'de geçirir. Doğumundan itibaren 1910'a kadar Adapazarı'nda, 1910-1913 yılları arasında Karamürsel'de bulunan Sait Faik, rahat bir çocukluk dönemi yaşar. Sait Faik, “Babamın İkinci Evi” hikâyesinde çocukluk döneminde kasabada geçen hayatını ve burada edindiği izlenimleri yansıtır. Hikâyeye, bir akşamüstü bir baba ile oğulun şehirde kaldığı otelden çıkıp bir köy evine gitmeleriyle başlar. Hikâyeye anlatıcısının gittikleri köy evine ilişkin ilk izlenimleri ise hikâyede şu şekilde tasvir edilir:

“Mutfağında kızarmış ördek, suyuna bulur ve irmik helvası hazırlanmış köy evine niçin gittiğimizi o gün bilmiyordum. Bugün dertli ve kimsesiz, otelin penceresinden geçen tramvaylara bakarken, niçin bu köy evine sessiz sedasız, bekleniyormuşuz gibi indiğimizin sebebini söylemeyeceğim.”³⁹⁶

Baba ile oğulun bir köy evine ani ziyaretiyle başlayan hikâyede köy hayatına dair pek çok ayrıntıya da yer verilir. Sait Faik'in bu hikâyesini kurgularken köy hayatına dair çocukluk yıllarından hatırında kalanlara yer verdiğini söylemek mümkündür. Hikâyede köy evi okuyucuya şu şekilde tasvir edilir:

³⁹⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Babamın İkinci Evi”, *Semaver*, s. 33-37.

“Köy evinin içine ayak basar basmaz elbette, bir saman ve hafif tezek kokusu duyulur. Biraz daha yaklaşınca yayıkların bulunduğu yerden eskimiş bir ayran kokusu da burnunuza çarpacaktır. Dört beş ayak bir merdiven çıktık. Tahtaboş, muallim kürsüsüne, daha doğrusu millet bayramlarında uluorta söz söyleyen hatipler için yapılmış kürsülere benzeyen bir yerde, bir kadın namaz kılıyordu. Babam bu kürsünün beşinci ayağında, ben üçüncüsünde bir müddet bekledik.

(...)Odanın içini köhnelemiş bir meyve kokusu sarmıştı. Yerdeki Kocaeli kilimi ıslak bir kırmızı renkle, gaz lambasının altında, acayip bir reçel gibi kaynıyordu.”³⁹⁷

Hikâyede Sait Faik’in biyografisinden farklı olarak, hikâye kişisi çocuğun babası zengin ve aristokrat bir aileye mensup değildir. Hikâyenin sonunda köyde yaşadığı evden ayrılıp iç güveyi olarak, kasabaya zengin bir ailenin yanına gider. Sait Faik’in babası Mehmet Faik ise tanınmış, zengin bir aileye mensuptur.³⁹⁸ Annesi de şehrin tanınmış ileri gelen ailelerinden biridir lâkin babasının iç güveyi olarak kasabaya gelme gibi bir durumu söz konusu değildir.

“Uyandırıldığım zaman tanyeri ağarıyordu. Kasabaya, babamın içgüveysi girdiği zengin evine doğru yol alırken taze manda sütünün kokusu, sıcak buharı, hâlâ ihtiyar kadının dudakları alnımda, hâlâ kardeşim Emin’in kalın parmakları parmaklarımda içinde sabittiler. Bu hissi uzun müddet, alamünit fotoğrafçıların çıkarttığı kartlar gibi muhafaza ettim. Sonra sarardılar, belirsizleştiler.”

Sait Faik’in “Bohça” hikâyesinde, haşarı bir burjuva çocuğu ile eve Binbaşı Hidayet’in evinden besleme olarak gelen küçük bir kızın çocukluk aşkları anlatılır. Doğumundan 1910’a kadar Adapazarı, 1910-1913 yılları arasında Karamürsel’de kalan Sait Faik, yaramaz ve rahat bir çocukluk hayatı geçirir. Sait Faik’in çocukluğu ile ilgili amcasının oğlu Raşit Abasıyanık’ın verdiği bilgilerden hareketle, Sait Faik’in “Bohça” hikâyesinde tasvir ettiği haşarı, yaramaz burjuva çocuğu ile Sait Faik arasında benzerlikler olduğu söylenilebilir. Raşit Abasıyanık, büyüklerinden edindiği bilgiler doğrultusunda, Sait Faik’in çocukluk yıllarında son derece haşarı, yaramaz ve biraz da kavgacı bir ruha sahip olduğunu söyler. Arkadaşlarının onu “Abasızın Mançuko” diye sinirlendirdiklerini, kendisinin de bu söze son derece kızarak arkadaşlarıyla kavgaya edip

³⁹⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Babamın İkinci Evi”, *Semaver*, s. 34-35.

³⁹⁸ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 27.

tartıştığını dile getirir.³⁹⁹ Sait Faik'in amcası Ahmet Faik de “onun hareketli bir çocukluk dönemi geçirdiğini” Muzaffer Uyguner'e gönderdiği bir mektupta belirtir.”⁴⁰⁰

İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık* adlı kitabında Sait Faik'in haşarı bir çocuk olmasını: “Refah seviyesi ve gelir düzeyi, kasabanın üst düzeyindeki kimseler arasında bulunan bir ailenin tek çocuğu olmasına ve sert mizaçlı bir babayla otoriter bir anne arasında üç buçuk yıl ayrılıkla neticelenen geçimsizliğinin Sait Faik üzerindeki olumsuz tesiri” olarak nitelendirir.⁴⁰¹ Tüm bu bilgiler doğrultusunda “Bohça” hikâyesini Sait Faik'in çocukluk yıllarının bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Hikâye anlatıcısının, çocukluk yıllarına dair hatırladığı anılar ise şu şekilde okuyucuya aktarılır:

“Ben, bizim dut ağacının dibinde mahalle çocuklarına o günkü oynadığımız oyundan, sudan ve su kenarından bahsetmekteydim. Bütün heyecanım üzerimdeydi. Bu yüzmek bilmeyen gruba, nasıl yüzme öğrendiğimi o kadar hararetle anlatıyordum ki çocuklar en küçük bir kıpırtı yapamıyorlardı.

Ben ne hain bir burjuva çocuğuydum, bilmezsiniz. Ona ne eziyetler etmedim. Esmer teninde yer yer çürükler peyda oldu, yaralar açıldı. Küçük, şekilleri bozulmuş ellerinin yukarısındaki narin ve mor damarları okunan bileklerine ne tırnak yaraları açmadım.

Bütün işkencelerime, eziyetlerime rağmen yine benimle laubali oluyordu. O zaman suratına tükürür, o zaman tokatlardım.”⁴⁰²

“Orman ve Ev” hikâyesinin anlatıcısıyla Sait Faik arasında da çocukluk yıllarına ve çocukluğunun geçtiği yerlere dair benzer özellikler vardır. Yazarın çocukluğuna dair aklında kalan bu anıları, hikâye kişisi aracılığıyla kurgulayarak hikâyesine taşıdığı söylenilebilir. Hikâyede önce, Haleplizâdeler olarak anılan hikâye anlatıcısının çocukluğunun geçtiği ev ve kasaba şu şekilde okuyucuya anlatılır:

“...Sonra tahtaları birer birer arabacı ardiyeye taşırken kafanızı kaldırıp ardiye damlarının ötesinde beyaz bir konak görürsünüz. Üslupsuz biçimsiz bir binadır. Yalnız beyazlığı bir mana eder. Kafesli pencerelerinden ötesini insan tahayyül bile edemez. Hâlbuki bütün kasaba evleri

³⁹⁹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 34-35.

⁴⁰⁰ Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık*, s.7.

⁴⁰¹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 35.

⁴⁰² Sait Faik Abasıyanık, “Bohça”, *Semaver*, s. 47-52.

gibi bir sofa, beş oda, bir mutfak, bir hamam, bir de arkada iki dönümlük yemiş bahçesinin gölgeliğine asılmış nişastalar, pestiller ve tarhanalar kuruyan bir balkondan ibarettir.

Ardiye damlarının arkasından gözüken beyaz konağı iyice görebilmek için yan çıkmaz sokağa sapılır. Oradan yüz metre kadar yürüdüktan sonra solunuza rastlayan ahşap kitleye dikkatle bakmalıdır. İşte on dokuz ayak mermer merdivenler... Mermer merdivenlerin kenarlığı yeşil çubuklarla örülü; yeşil çubukların sivri uçları bir iki parmak sarı yıldızla kaplı. Güneş varsa eğer sıcak ve şaşalı bir yaz öğlesiye bu demir çubukların uçları cami âlemleri gibi parlar. Zaten kuyukları geniş bir gökyüzüne bakan hilaller çubukların sivri uçlarında birer minyatür halinde görünür gibi olur. Ve siz İstanbulluysanız bu yıldızlı çubukların altında birer Süleymaniye kubbesi görmek için muhayyelenize mürâcaat edersiniz.”⁴⁰³

Sait Faik’in ailesi de Adapazarı’nda Abasızzâdeler olarak anılmaktadır.⁴⁰⁴ Hikâyede anlatılan Haleplizâdeler, kasabanın ileri gelen eşraflarındandır, oturdukları ev de kasabadaki diğer evlerden daha görkemli ve daha ihtişamlıdır. Yazarın ailesinin Adapazarı’nın ileri gelen ailelerinden biri olduğu düşünülürse, yaşadıkları evin kasabadaki diğer evlerden biraz daha görkemli ve ihtişamlı olduğu yorumu yapılabilir. Fahri Taş, Sait Faik’in çocukluğun geçtiği evi pencerelerinde kafesleri olan, küçük bir bahçe içinde, iki katlı şirin bir ev olarak betimler. “Orman ve Ev” hikâyesinde anlatılan evin de çocukluk yıllarını geçirdiği Adapazarı’ndaki bu ev olduğunu söyler. Sait Faik, çocukluk günlerini bu şirin evde, Birinci Dünya Savaşı’nın getirdiği yokluk ve sıkıntılardan uzak bir biçimde, annesinin, dedesinin ve ninesinin yakın ve sıcak ilgileriyle geçirdiğini dile getirir. Yaz günlerini çeşitli oyunlarla, kır gezintileriyle geçirip, kış günlerinde ise kartopu oynadığını, evde konuşulan savaş haberleri ve babasının ticari işleriyle ilgilenmediğini anlatır.⁴⁰⁵ Bu bilgiler doğrultusunda Sait Faik’in çocukluğunun geçtiği evle hikâye anlatıcısının doğup büyüdüğü ev benzerlik gösterir.

“Düğün Gecesi” hikâyesinde de Sait Faik’in Adapazarı, Karamürsel ve Bursa üçgeninde geçen çocukluk günlerindeki köy ve kasaba hayatına dair gözlemlerine yer verilir. Hikâyede 1330 doğumla nüfusa kaydedilen on altı yaşındaki Ahmet’le 1332 doğumlu yirmi altı yaşındaki bir kadının düğün gecesini anlatır. Düğünün yapıldığı

⁴⁰³ Sait Faik Abasıyanık, “Orman ve Ev”, *Semaver*, s. 53-56.

⁴⁰⁴ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 27.

⁴⁰⁵ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s.2.

geceden yola çıkılarak da köy hayatına dair ayrıntılara yer verilir. Köy hayatı hikâyede şu şekilde tasvir edilir:

“Basık tavanlı bir odaydı. Tavandan hevenk hevenk, üzümler, elmalar, armutlar, ayvalar sarkıyordu. Loşça odanın içini baş döndüren bir meyve kokusu sarmıştı. Bu yalnız meyve konusuna da benzemiyordu. Arada tülbent, gelin esvabı, gürbüz bir kadın kokusu da meyvelerin kokusuna sinmişti.

Yağmur dinmişse de, sabahın alacakaranlığı karşı meydanlığı hâlâ ıslatıyordu. Hâlâ köpek sesleri geliyordu. Sığırlar çingiraklarını ıslak ve sisli seslerle çingirdatarak geçtiler. Çobanları, keçelerinin ve çuvallarının içinde büzülmüş mahzun geçerlerken gördü.”⁴⁰⁶

Sait Faik’in köy ve kasaba hayatına dair izlenimlerini okuyucuyla paylaştığı bir diğer hikâyesi de “Meserret Oteli”dir. Yazarın bu hikâyesinde de kasaba hayatına dair tasvirlerine rastlanır. Bu izlenimler hikâyede şu şekilde okuyucuya aktarılır:

“(…)kasabanın çamurlu, ıslak, ölü çarşılarını seyre daldı.

(...)Meserret Oteli, kasabanın en güzel oteliydi... Anadolu’nun bu küçük nahiyesinde bir İsviçre köyünün konforunu yaratan adamı görmek merakıyla; küçük bir masanın önünde, sandalyeye oturmadan, reverans eder gibi bükülmüş, yolcu kağıtlarını dolduran otelciye :

-Bu otelin sahibi siz misiniz? diye sordu...”⁴⁰⁷

Çocukluğunda ailesiyle Adapazarı’nda yaşayan Sait Faik, buraya ait aklında kalanları, gözlemlerini daha sonra kurgulayarak “Loğusa” hikâyesinde anlatır. Hikâyede, Sakarya kenarında bulunan “Kumköy” isminde bir köy ve kasaba uzun uzun betimlenerek okuyucuya aktarılır. Kasabanın yolları ve köprüleri hakkında detaylı bilgi verilir. Gerçekte de il kayıtlarına bakıldığında Sakarya’ya bağlı “Kumköy” adında bir köy mevcuttur. Sait Faik belki de bu köye daha önce gitmiş, daha sonra bu köye ait edindiği izlenimleri hikâyeleştirmiştir. Hem köyün gerçekte mevcut olması hem de yazarın köy hakkında ayrıntılı ve geniş tasvirler yapması Sait Faik’in bu köye daha önce gitmiş olması ihtimalini kuvvetlendirir. Köye ait izlenimler hikâyede şu şekilde tasvir edilir:

⁴⁰⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Düğün Gecesi”, *Semaver*, s. 57.

⁴⁰⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Meserret Oteli”, *Semaver*, s. 19-24.

“Kumköy”, Sakarya kenarında, hemen hemen yan yana denilecek kadar kasabaya yakın, kırk beş hanelik bir köydü. Kasabanın kenar mahallelerinden sonra bir mezarlık başlardı. Yer yer duvarları yıkılmış, baldıranla ısırnanlar mezarları ve mezar taşlarını kaplamış, bu artık ölü gömülmeyen mezarlık geçildikten sonra Sakarya’nın tahta köprüsü gözükürdü. Daha köprüye varmadan sağ kolda küçük bir öküz arabası yolu, küçük bir tepeye doğru tırmanır, tam tepedeki kocaman çınarın dibine varılınca birbirinden birer ikişer dönümlük tarlalarla ayrılmış köyün evleri, ottan damlarıyla meydana çıkıverirdi...”⁴⁰⁸

Sait Faik’in “Davut’un Anası” hikâyesini Adapazarı’ndaki anılarından hareketle kaleme aldığını söylemek mümkündür. Hikâyede biyografik unsurlar bulunmakla birlikte yazar, gerçek hayattaki kişi, olay vb. unsurları kurgusal metne taşıırken bazı değişiklikler yapar. Buna karşın hikâyenin ana kişisi olan Ali’yle Sait Faik arasında benzer noktalar da vardır. Hikâyede önce Ali’nin doğduğu evden, çocukluğunu geçirdiği kasabadan, çocukluk yıllarına dair hatırladığı anılarla haminnesi ve dedesinden bahsedilir. Daha sonra ise hikâyede zamanda atlamalar yapılarak Ali’nin otuz yaşında olduğu döneme geçilir. Ali, zaman içinde doğduğu kasabadan ayrılır. Otuz yaşında olduğu bir gün tekrar doğduğu bu kasabaya geri döner. Sait Faik’ de Adapazarı’nda dünyaya gelir ve ilk çocukluk yıllarını da burada dedesi ve ninesinin de yanında olduğu kalabalık bir aile ortamında geçirir. Daha sonraki yıllarda ise babasının işleri dolayısıyla Adapazarı’ndan ayrılmak zorunda kalırlar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Ali’nin hatırasındaki doğduğu evin pencerelerinden biri bir kızılık ağacının, bazıları bir misket asmasının yeşilliğine açılır... Ali haminnesi ve dedesini insanların en iyisi... içinde vücudundan ayrı yaşayan, gözü gibi gören, kulağı gibi işiten bir acayip makinenin değişmeyecek ebedi bir kurcalayıcısı sanır.”⁴⁰⁹

Raşit Abasıyanık, Sait Faik’in canı sıkıldığı zamanlar Adapazarı’na gediğini, eski Tavuklar Köprüsündeki Muhtar Ahmet’in kahvesine gittiğini söyler.⁴¹⁰ Sait Faik’in otuz yaşında Adapazarı’na gidip ve yıllar sonra tekrardan doğduğu bu kasabaya gelişin içinde uyandırdığı duyguları hikâye karakteri Ali aracılığıyla okuyucularına aktarmış olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

⁴⁰⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Loğusa”, *Sarmıç*, s.53.

⁴⁰⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Davut’un Anası”, *Sarmıç*, s.107.

⁴¹⁰ Mustafa Raşit Abasıyanık, “Sait Faik’in Yaşam Öyküsü”, konuşan: Adnan Özyalçınar, *Varlık Dergisi*, S.889, Ekim 1981, s.14

“Ali, otuz yaşında bir gün, doğduğu kasabaya döndüğü zaman, bu eski âlemin içinde yeniden yaşamaya başlamıştı. Bu yaşayış, nihayet her günkü hayatının birkaç dakikasında kuvvetli üç dört saniyeydi.”⁴¹¹

“Beyaz Altın” hikâyesinde de Sait Faik, Adapazarı’na ait gözlemlerini ve harp yıllarına dair aklında kalan anıları anlatır. Hikâyede Eskiçizâde etrafında harp zamanı ortaya çıkan karaborsacılar, halkın fakirliği, buğday fiyatlarının yükselişi gibi savaş yıllarına ait olaylar anlatılır. Hikâyede, hikâye kişisi aracılığıyla kasabaya dair şu gözlemlere yer verilir:

“Geceleyin bir deniz gibi yakamozlanan bu fosforu bol arazide gündüzün çocuklar birbirini kocalar; ceviz ağaçlarına kocaman delikanlılar tırmanır, mezarların üstünde şıracılar, bozacılar, kozhelvacılar uyuklardı.”⁴¹²

Sait Faik’in “Mahpus” hikâyesinde bir kız meselesinden on beş yaşında hapse girmiş Ahmet isimli bir gencin hikâyesi anlatılır. Hikâye, Ahmet’in hapisten kurtulduğu günle başlar. Hikâye anlatıcısı, kasabanın hapishanesi önündeki kalabalığı, kasabanın Yunanlılar tarafından işgal edildiği günün kalabalığına benzetir ve o günlere dair anılarını hatırlar. Şehrin o zamanki vaziyeti gariptir. Millî ordular henüz oluşmamıştır. Şehri bir gün halife kuvvetleri, bir gün Yunanlılar, daha ertesi bir gün ise Çerkes Ethem kuvvetleri işgal eder. İstanbul’a yakın olduğu için şehirden zenginler kaçır, yalnız fakir fukara kalır. Buna karşın şehrin milis kuvvetleri vardır. İşgali haber alan köylüler baltalar, nacaklar, kasaturalarla, Kırım muharebesinden kalma silahlarla şehir ahalisini korumak üzere kasabaya yürürler. Kuvayı Millîye ortaya çıkıncaya kadar şehri beklerler.⁴¹³ Hikâye anlatıcısının çocukluğuna dair hatırladığı bu anılar hikâyede şöyle anlatılır:

“O gün çocuktum ama hatırlıyorum. Hükümet önünü hemen hemen bugünkü gibi doldurmuşlardı. Yüzlerinden hiçbir şey anlaşılıyordu. Öyle ki, insan bu adamların niçin buraya geldiklerini bilmediği zehabına kapılabilirdi.”⁴¹⁴

Sait Faik’in çocukluğunun geçtiği yıllarda, ülke toprakları dört bir yandan işgal altındadır. Buna karşın Kuvayı Millîye aracılığıyla bir kurtuluş muharebesi başlar, halk

⁴¹¹ Sait Faik Abasıyanık, “Davut’un Anası”, *Sarıç*, s.108.

⁴¹² Sait Faik Abasıyanık, “Beyaz Altın”, *Sarıç*, s. 19.

⁴¹³ Sait Faik Abasıyanık, “Mahpus”, *Şahmerdan*, s. 31-32.

⁴¹⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Mahpus”, *Şahmerdan*, s.33.

kendi imkânlarıyla bu işgallere karşı koyar. Sait Faik'in çocukluğunun geçtiği Adapazarı da Yunanlılar tarafından 1920'de işgal edilir. Sait Faik, bu işgal sırasında henüz 14 yaşındadır. Şehir işgal edilince, göç eden halkla birlikte Sait Faik ve ailesi de Hendek taraflarına yerleşir.⁴¹⁵ “Sevgiliye Mektup” isimli yazısında, bu işgali, şöyle anlatır:

“İstiklal Harbi'nde kasabımızı, kâh Yunanlılar, kâh Abazalar işgal ederdi. Biz konu komşu bir araya toplanır, ışıkları söndürür, birbirimize güvenir, otururduk. Bir müthiş fırtınalı gece hatırlıyorum: Evimiz kendi evimizdi. O gece şimşekler birbirini müthiş gürültülerle kovalıyordu. Bahçedeki ağaçlar eski bir ahret lisaniyle konuşuyordu. Uzaktan denizin kayalara tosladığını, kayaların denize ve denizin kayalara homurdandığını duyuyorduk. Bütün ev halkı bir sofaya toplanmıştık. Şimşeklerin mavi ışığında birbirimizin yüzünü görebiliyorduk. Evimiz, bir ormanın içinde ve köyden uzaktı. Yakınlara şimşekler de düşüyordu. Korkudan ziyade beraber bulunmak hissiyle, hatta gece yarısından sonra hiç böyle birleşmemiş olmaktan doğmuş bir hazla, şimşeklerin soğuk aydınlığında mavi, çok yakın beyaz sevgili çehreleri görüyordum.”⁴¹⁶

Bu işgal, Sait Faik'in hayatında uzun yıllar tesirini sürdürür. Yazdığı hikâyelerde de bu işgale yer verir. “Mahpus” hikâyesinde de hikâye anlatıcısının çocukluğunda işgal altında olan Adapazarı'nı hatırlayarak o günlere dair aklında kalanları anlatması, yine Sait Faik'in çocukluğunda Adapazarı'nın işgal altında kaldığı yıllara dair aklında kalanları anımsatır. Hikâyede kişilerinden biri olan Mürteza ile Sait Faik arasında dış görünüş ve zengin bir aileye mensup olması bakımından da bir benzerlik vardır. Mürteza'nın babası Rüstem Bey, zengin bir adamdır. Mürteza, şehir mekteplerinde okur, yazları köye döner. Pamuk gibi beyazdır, mavi gözlüdür. Sait Faik de dış görünüş itibarıyla beyaz tenli ve mavi gözlüdür. Kasabanın ileri gelenlerinden zengin bir ailenin çocuğudur. O da Mürteza gibi şehir mekteplerinde okur.⁴¹⁷ Hikâyede Rüstem, okuyucuya şöyle anlatılır:

“Öteki köyün Mürteza'sı mühim bir adamdı. Çiftlikleri vardı. Babası Rüstem Bey zengin bir adamdı. Mürteza şehir mekteplerinde okur, yazları köye dönerdi. Pamuk gibi beyazdı. Ayşe ile aralarında bir sır olduğu rivayet edilirdi. Nedense Ayşe, Mürteza Bey'i gördüğü zaman

⁴¹⁵ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s.28.

⁴¹⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Sevgiliye Mektup”, *Tüneldeki Çocuk*, s. 53.

⁴¹⁷ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 27, s. 36-37, s. 51.

bir şeyler olurdu. Ne yapsın Ayşe? Beyaz ve mavi gözlü insanları pek sever, içi yumuşayıverir.”⁴¹⁸

“Çelme” hikâyesinde, hikâye kişisi aracılığıyla Sait Faik’in Adapazarı olması muhtemel bir şehir hakkındaki gözlemlerine yer verilir. Hikâyede Adapazarı adı geçmese de mısır tarlaları, kasabalıların ve köylülerin değirmende mısır öğütmeleri bu şehrin Adapazarı olma ihtimalini güçlendirir. Hikâyede bu kasabadan şöyle bahsedilir:

“Hemen bir on dakika yürüyünce kasaba haricine çıkılır. Şimdi artık insan kuş misalidir. Şose hür, serazat, uzanır. Yanın sıra kambur gölgen yürür. Geçenler, selamünaleyküm, derler.

Kimse kasketini ötekine çıkarmaz. Fakat herkes, herkesle ahbab olabilir. Ceviz ağaçlarının altına çökebilir, tabakalarınızdan birer cıgara yakabilirsiniz. Belki de hiç konuşmadan, bir daha konuşmak ümidi bile olmadan allahaismarladık, der, birbirinizden ayrılır gidirsiniz”⁴¹⁹

“Çelme” hikâyesinin hikâye kişisi ile Sait Faik arasında bazı benzerlikler vardır. Hikâye kişisi çocukluğunun geçtiği kasabayı ziyarete gider. Burada gördükleri karşısında hüzünlenir, eski hatıralarını sevinç ve kederlerini hatırlar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Tekrar, yola düzülür, içinizde bir insanla yapılmış ahbablığın şenliği, bir ceviz ağacı gölgesinden sırta yapışmış köylerin, uzak dağların, kıvranan çayın, uzak bir gölün parıltısı; içinizde bir hasreti, bir yakınlığı ve bir yakın uzaklığı, hatıraları, sevinç ve kederleri ve aşkları eşelemiştir.

Birdenbire kenarda bir harabe gördüm. Yine birdenbire buranın, kasabanın eski bir mesire yeri, bu harabenin de bir değirmen olduğunu hatırladım.

Bir on dört dakika uyukladım. İçime on dört yaşımın hazretleri yığıldığı ve uyku, tependen yıldırım gibi geçen kırlangıçların kanadında yıldız yıldız olduğu zaman yanımda bir ayak sesi duydum.”⁴²⁰

⁴¹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Mahpus”, *Şahmerdan*, s.36.

⁴¹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Çelme”, *Şahmerdan*, s. 9.

⁴²⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Çelme”, *Şahmerdan*, s. 11

Sait Faik de çocukluğunu Adapazarı'nda geçirmiş, daha sonraları çocukluğunun geçtiği bu kasabayı her fırsat bulduğunda ziyaret ederek çocukluğuna ait hatıraları tekrar gözünde canlandırmak istemiştir.⁴²¹ Sait Faik'in çocukluğunu geçirdiği yıllarda henüz harpten yeni çıkmış olan ülkede ve her şehirde olduğu gibi Adapazarı'nda da seferberlik vardır. “Çelme” hikâyesindeki hikâye kişisi de kasabanın seferberlik yıllarını hatırlar ve o günleri ömrü oldukça hatırlamamaya çalışacağını söyler. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Seferberlikteydik. Kasaba ne müthişti yarabbi! Fırınlara önünü bugün hatırlamıyor gibiyim. Ömrüm oldukça da hatırlamamaya çalışacağım. Bununla beraber mesut insanlar yok değildi. İnsan başkalarının aç, perişan olduğu günlerde nasıl mesut olur, dememeli. Öyle bir olur ki. Öyle de bir olmayabilir ki...”⁴²²

“Bekâr” hikâyesi, hikâye kişinin memleketi olan Sakarya'ya gidişiyle çocukluğuna ait hatıraların tekrar gözünde canlanmasıyla başlar. Hikâye kişisi, memlekete yaptığı bu ziyarette dedelerinin, babasının ve ninesinin mezarlarını anımsar. Belki kendi mezarının da burada olacağını düşünür. Memleketi ilk defa olarak insanlardan uzak, ölüleriyle yakın olarak görüp sevdiğini söyler. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“Memleketle ilk defa bu kadar içli dışlı olmuştu. Şimdi biliyordu ki orada, çıplak söğüt ağaçlarının gölgesinde, onun dedeleri, cıgarasının dumanlarında korkusunu, güvenini, sevincini takip ettiği babası, daha yukarılarda iki serviyle bir uzun boylu cansız yeniçerinin ve bir tüylü, tatlı gözlü çoban köpeğinin ortasında mezarı kasımpatıyla dolu ninesi vardır.

O da, belki oraya su seviyesinden pek az yüksek, Sakarya'dan on adım geride, buğday ve pancar tarlalarının ortasındaki sular biriken, toprağı kara arazide sırtını topraktan dışarıya şişirerek yatacak, tek hatlı yorgun ve 1882'de yapılmış mahzun trenin sesini her an duyacak.

Memleketi ilk defa olarak insanlardan uzak, ölüleriyle yakın olarak görüp sevdi.”⁴²³

Hikâye kişisi, ister Paris'e ister İstanbul'a ne kadar uzağa giderse gitsin Sakarya'nın suyunun damarlarında kirli, bulanık, vahşi, iptidai ve haşın bir şekilde

⁴²¹ Mustafa Raşit Abasıyanık, “Sait Faik'in Yaşam Öyküsü”, konuşan: Adnan Özyalçınar, *Varlık Dergisi*, S.889, Ekim 1981, s.14

⁴²² Sait Faik Abasıyanık, “Çelme”, *Şahmerdan*, s. 12.

⁴²³ Sait Faik Abasıyanık, “Bekâr”, *Şahmerdan*, s. 109.

bulduğunu söyler. Çocukluğunda, hatıralarında aradığı bilinmez arzu, sevinç ve kederlerle hatırladığı bu adamların uzaktan veya yakından onunla birer münasebetleri olduğunu düşünür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)çocukluk hatıralarında aradığı bilinmez, meçhul tedailer, arzular ve sevinç, birdenbire kederlerle bu adamların yakından veya uzaktan onunla birer münasebetleri vardı. Hislerinin -ne kadar değişmiş, ne kadar ilâveleşmiş olursa olsun- onlarda bir ayniyetini görüyordu. Aynı gökler onu belki ta Paris’e, ötekileri İstanbul’a kadar götürdüğünü farz etsek, sanki Sakarya’nın suyu damarlarında kirli, bulanık, vahşi, iptidai ve haşindir. Ne kadar bira bardağı devirirse devirsin Sakarya’nın suyunu içinde muhafaza ediyor, birayı işeyip atıyor.”⁴²⁴

Hikâye kişisi ile Sait Faik arasında tüm bu anlatılan yönler dolayısıyla bir benzerlik vardır. Sait Faik’in de dedelerinin, babasının ve ninesinin mezarlarının bulunduğu yer memleketi Adapazarı (Sakarya)’dır. Çocukluğu Adapazarı (Sakarya)’nda geçmiştir. Sait Faik’in canı sıkıldığı zamanlar Adapazarı’na gittiği bilinmektedir.⁴²⁵ Adapazarı’na yaptığı bir ziyaret sırasında veya sonrasında bu hikâyeyi kaleme almış olması olasıdır. Hikâyede, hikâye kişinin ister Paris’e ister İstanbul’a ne kadar uzağa giderse gitsin Sakarya’nın suyunun damarlarında olduğunu söylemesi de yine Sait Faik’i anımsatır. Sait Faik de babasının işi dolayısıyla ailesiyle birlikte önce İstanbul’a, ardından da öğrenimine devam etmek amacıyla Paris’e gider. Tüm bu özellikler Sait Faik ile hikâye kişisi arasında bir bağ kurulmasını sağlar. Ayrıca hikâyede geçen, hikâye kişinin köyde dolaşırken rastladığı köpeğin hikâye kişisini görünce âdeta onunla söylenir, konuşur gibi söylediği; “Ne işin var buralarda garip adam, elbisesi başka adam, kunduraları nazik adam” sözü de yine Sait Faik ile hikâye kişisi arasında benzerlik oluşturur. Sait Faik, gelir düzeyi yüksek bir aileye mensup olduğundan her ne kadar bu durumdan hoşnut olmasa da, kendisinin sıradan insanlardan farklı olduğunu düşünür. Aradaki bu farkı kapatmak için çoğu kez onlar gibi giyinip onlar gibi görünmeye çalışır.⁴²⁶ Ayrıca Sait Faik’in yaşarken çekilmiş fotoğraflarına bakıldığında çoğu kez başında bir şapka olduğu dikkat çeker. Sait Faik’i tanıtırken arkadaşları başındaki şapkası ve üstündeki trençkotundan söz ederler. Sabahattin Kudret Aksal;”1939 baharında bir gün, bir arkadaşım Babiâli’de Meserret kahvesinde kâğıt

⁴²⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Bekâr”, *Şahmerdan*, s. 110.

⁴²⁵ Mustafa Raşit Abasıyanık, “Sait Faik’in Yaşam Öyküsü”, konuşan: Adnan Özyalçınar, *Varlık Dergisi*, S.889, Ekim 1981, s.14

⁴²⁶ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, Sait Faik İçin, s. 186.

oyनayan bir genç adamı göstermiş, işte Sait Faik bu demişti. Sırtında bir trençkot vardı. Başında yukarıya doğru ittiği şapkası, ağzında sigara.” der. Bu da hikâye kişisi ile Sait Faik arasındaki bir başka benzerliktir.

“Sakarya Balıkçısı” hikâyesi, hikâye kişinin her biri ellişer yüzer kilo, hatta daha da ağır gelen Sakarya balıklarının anlatmasıyla başlar. Bu balıkların lezzetinden ziyade isimlerinin hoşuna gittiğini söyler. Daha sonra ise kasabanın soğan pazarına her çarşamba günü kurulan pazara, küçük dere balıklarıyla beraber Sakarya’da tutulmuş kocaman balıkların da getirilip satıldığı anlatılır:

“(…)Daha sonra, Sakarya’dan her biri ellişer, yüzer kilo gelen, hatta daha ağırılarını kasaba çarşılarında satılırken gördüm, tatmadım. Ama bu Sakarya balıklarının etinin lezzetinden ziyade, isimleri hoşuma giderdi.

Kasabanın soğan pazarına her çarşamba günü kurulan pazara küçük dere balıklarıyla beraber Sakarya’da tutulmuş seksen kara okkalık, ağızları kocaman, gözleri büyük, bıyıkları beyaz, derileri alaca, yarı ejderha, yarı insan, yarı yılan balıklar da gelir ki, kocaman baltalarla kesilip satılır.”⁴²⁷

Sait Faik’in çocukluk yıllarının geçtiği yer Adapazarı(Sakarya)’dır. Daha sonraki yıllarda ailesiyle birlikte İstanbul’a taşınır. Ancak Adapazarı’ndan tam olarak kopmaz. Ara ara Adapazarı’na giderek çocukluğunun geçtiği yerleri tekrardan gezerek, gözlemler⁴²⁸ ve bu gözlemlerini hikâyelerine taşır. Sait Faik’in Sakarya’ya dair izlenimlerini aktardığı hikâyelerden biri de “Sakarya Balıkçısı”dır. Yazarın Sakarya’ya yaptığı bir gezi sonrasında bu hikâyeyi kaleme almış olması olasıdır.

“Büyük Hulyalar Kuralım” hikâyesindeki hikâye kişisi, çocukluğunda, içinde tavukları, kazları, ördekleri, inekleri, tavus kuşu olan bir çiftlik sahibi olmak ister. Böyle bir çiftliğe çocukluğunda mı davet edilmişti de aklında böyle bir hulya oluşturmuştu hatırlamaz. Biraz büyüyünce onda, bu arazi sahibi olma, bir ağa, bir bey olmak isteği geçip gider. Sait Faik’in gerçekte böyle bir arzusu olup olmadığı bilinmemektedir. Hiçbir yazısında, röportajında ya da dostlarıyla yaptığı konuşmalarda, çocukluğunda

⁴²⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Sakarya Balıkçısı”, *Mahalle Kahvesi*, s. 101-102.

⁴²⁸ Mustafa Raşit Abasıyanık, “Sait Faik’in Yaşam Öyküsü”, konuşan: Adnan Özyalçınar, *Varlık Dergisi*, S.889, Ekim 1981, s.14

böyle bir isteği olduğundan bahsetmez. Ancak Sait Faik'in çocukluğunu Adapazarı'nda geçirmiş olduğu düşünülürse, Adapazarı'nın coğrafi ve ekonomik koşulları gereği çocukluğunda böyle bir isteği olması olasıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“O çocukken, bir çiftlik sahibi olmak isterdi. Tavukları, kazları, ördekleri -bir de tavuskuşu isterdi - inekleri, “buzağları, içine yabanördekleri dolan gölümsü bataklıkıyla, çitilerine doldurulmuş mısır başaklarıyla, yanık yüzlü çoban çocuklarıyla bir çiftlik...”

Böyle bir çiftliğe çocukluğunda mı davetliydi? Burasını unutmuştu. Daha büyüyünce bu, hemen hemen bir arazi sahibi, hemen hemen bir ağa, bir bey olmak arzusu ondan geçip gitmişti...”⁴²⁹

“Melâhat Heykeli” hikâyesinde hikâye anlatıcısı, geçmişi hatırlayarak gençliğinin geçtiği kasabayı anımsar. Kasabanın belli başlı ailelerinden birinin oğlu iyi arkadaşdır. Uzun seneler yurtdışında eğitim görmüş, dil öğrenmiş, giyinmeyi, konuşmayı, yaşamayı öğrenerek kasabaya dönmüştür. Önce Kömürpazarı'ndaki dükkânda çalışmaya başlar. İki senenin sonunda ideallerinden eser kalmaz. Yazıhanedeki çuvallar arasında şişman ve uyuşuk bir insan hâline döner. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Gençliğimin bir parçasını geçirdiğim kasaba gözümde canlanıverdi.

Kasabanın belli başlı ailelerinden birinin oğlu iyi arkadaşımdı. Uzun seneler ecnebi mekteplerinde okumuş, dil öğrenmiş, giyinmek, yaşamak, konuşmak öğrenmiş, şimdi kasabaya dönmüş, KömürPazarı'ndaki dükkâna kapanmıştı. Önceleri içinde bir ihtilal havası esti. Aile denen ipi bir sıçrayışta aşmak arzusu içinde çırpındı. Yapamadı. İki senenin sonunda yazıhanede şişmanladı, uyuştı kaldı... Çuvallar İstanbul'a gidiyor, İstanbul'dan çuvallar geliyordu. -Benim ticaretten anladığım bu kadardır, arkadaşın da daha fazla değildi.-...”⁴³⁰

Sait Faik'in çocukluk ve ilk gençlik yıllarını geçirdiği yer Adapazarı'dır. On yedi yaşındayken babasının işleri sebebiyle İstanbul'a taşınırlar.⁴³¹ Bu yıllarda Adapazarı bir kasabadır. Hikâye anlatıcısının arkadaşının yazıhanesi Kömürpazarı'ndadır. Adapazarı'nda ise Kömürpazarı Caddesi vardır.⁴³² Bu durum Sait

⁴²⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Büyük Hulyalar Kuralım”, *Havada Bulut*, s. 33-34.

⁴³⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Melâhat Heykeli”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 35-36.

⁴³¹ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 3.

⁴³² Adapazarı merkezine bağlı bir caddedir. Günümüzde hâlâ daha faaliyetlerini sürdürmektedir. (Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/tr-112516/sakarya-genel-bilgiler.html>)

Faik'in hikâye anlatıcısıyla benzerliğine bir delil oluşturur. Hikâyede hikâye anlatıcısı, arkadaşının ve kendisinin ticaretten anlamadığını dile getirir. Sait Faik de hikâyeye anlatıcısı gibi ticaretten anlamaz. Babasının kendisine açtığı zahire dükkânını bu yüzden batırarak kapatmak zorunda kalır.⁴³³ Tüm bu yönler dolayısıyla Sait Faik ve hikâyeye anlatıcısı arasında benzerlik vardır.

Sait Faik, "Rıza Milyon-er" hikâyesinde harp zengini Rıza Efendi etrafında zenginleşmek için, ölecek, sefalet ve acı çekecek milyonlarca askeri ve insanı hiç sayıp, kendi çıkarını düşünüp harp çıkmasını isteyenlere karşı bakış açısını dile getirir. Rıza Efendi, dört gözle bir harp çıkmasını bekler. Onun bütün gayesi budur. Harp bir çıkarsa milyonerdir. Harp çıkarsa oğlunu askere alacakları ya da bu zamanki savaşlarda atılacak bir bombanın ne ev, ne köşk, ne de milyon bırakacağı gibi düşünceler aklından geçse de bu düşünceleri çabucak aklından kovar. O, milyoner olmak için harbe odaklanmıştır. Bunun sonuçlarını ya da zararlarını düşünüp keyfini kaçırmak istemez. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Soğan... Kaç bin kilo soğanı vardı? Patates, sarmısağı, yulaflı, arpası, mısırı?.. Onar kuruş üste koy... Bir hesapladı. Bir patlak verseydi harp... milyonerdi. Rıza Efendi'nin gayesi buydu...

Bir harp çıksa iş tamamdı. O zaman gösterecekti, onu sarakaya alanlara. Kilo başına on kuruş bile çoktu. Sekiz kuruşla iş tamamdı. Milyonerdi.

Tito'nun resmine baktı. Ulan olur mu olurdu. Doğruysa şu havadis harp çıkardı. İlk Cihan Harbi de Avusturya veliahdının öldürülmesinden patlamamış mıydı? Hep Sırbıya'da patlak vermiyor muydu?

Bir ses: Oğlunu askere alırlar. Bir başkası: Şimdi ki zamanda bir bomba ne milyon bırakır, ne er, ne ev, ne yaylada köşk "Rıza Efendi! Rıza Efendi!" diye kulağına haykırdı."⁴³⁴

Sait Faik'in çocukluk ve ilk gençlik yıllarını yaşadığı zamanlar cihan savaşlarının yaşandığı yıllardır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan işgaller, çekilen sıkıntılar onu derinden etkiler. Birinci Dünya Savaşı sonrası, Sait Faik'in ailesiyle birlikte yaşadığı Adapazarı da işgal güçleri tarafından işgal edilir. Bunun sonucunda Sait Faik ve ailesi işgal kaldırılana kadar Karamürsel'e göç etmek

⁴³³ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 43.

⁴³⁴ Sait Faik Abasıyanık, "Rıza Milyon-er", *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 57-59.

zorunda kalır. Yalnız dedesi Seyyid Efendi Adapazarı'ndan ayrılmaz. İşgalcilere karşı direnmek için Adapazarı'nda kalır. Bu yıllarda çekilen yokluk ve sıkıntılar, ekonomik düzeyleri iyi olan Sait Faik ve ailesini çok etkilemese de çevrede yaşanan zorluklara o yaşlarda tanık olarak, daha sonra bunu hikâyelerinde yansıtmış olması olasıdır. İkinci Dünya Savaşı'na Türkiye her ne kadar savaşın son evresine kadar direkt katılmasa da dünya genelinde yaşanan ekonomik buhran ve krizler, atom bombası, milyonlarca insanın ölümü Türkiye'yi de dolaylı yönden etkiler. Sait Faik'in bu savaşlar sırasında zenginleşen, sırf daha da zenginleşmek için harp çıkmasını bekleyen insanları görüp bunları, "Rıza Efendi" şahsında kişileştirerek, izlenimlerini okuyucuya aktarmış olması olasıdır.

Sait Faik, "Bir Hastalık" hikâyesinde korkunç bir hastalık olarak nitelediği "milletvekili hastalığını" anlatır. Bu, ruhi bir hastalıktır. Hikâye kişisi, korkunç sıfatıyla adlandırılmasına karşın, bu hastalığın yalnızca tutulmayanlar için öyle olduğunu, hastalığa tutulanlar için ise tadına varılmaz surette zevkli bir hastalık olduğunu söyler. Hikâyede, bu hastalığa yakalanmış bir köylü anlatılır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"(...)Korkunç sıfatıyla sıfatladığıma bakmayın! Bu hastalık yalnız tutulmayanlar için öyledir. Tutulanlar için tadına varılmaz, korkunç surette zevkli bir hastalıktır. Evet, pek zevklidir. O kadar zevklidir ki, bir dakika bu hastalığa tutulduğunuzu düşünseniz artık tramvaylara, otobüslere, trenlere bedava binersiniz... Ruhi bir hastalıktır.... Benim size anlatacağım bir köylüdür. Krizi her gün tazelenen, tazelandirilen zavallı bir köylü."⁴³⁵

Hikâye kişisi, bu kişinin hastalığının başlangıcına rastlamadığını, o zamanlar küçük olduğunu söyler. Hikâye kişinin yetiştiği zamanlar, Birinci Dünya Savaşı'nın olduğu yıllardır. O zamanlar mektep çocukları olarak belediye otelinin bahçesinin parmaklıklarına dizildiklerini, bu köylünün orada neler anlattığını hayal meyal hatırladığını belirtir. Hatırladığı, bu kişinin vaatlerinden birinin, Sakarya Irmağı taşarsa tarlaları basmasın diye set yaptıracağıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

"Onun hastalığının başlangıcına ben rastlamadım. Pek küçükmüşüm. Benim yetiştiğim zamanlar Birinci Dünya Harbi patlamıştı. Harbin içindeydik. Onu belediye gazinosunda bir memurlar

⁴³⁵ Sait Faik Abasıyanık, "Bir Hastalık", *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 107-108.

topluluğun ortasında, ayağında poturu, sırtında “İstanbul”i yakasında, sırtında olup olmadığı meçhul kaskatı kolalı gömleği, lastikli boyunbağıyla boynunun damarları şişmiş, kahverengi gözleri kan içinde, ayağa kalkmış vaziyette görür gibiyim. Neler söylediler? Hayal meyal hatırlarım. Biz, mektep çocukları, belediye otelinin bahçesinin parmaklıklarına dizilirdik...

(...)-Sakarya taşarsa tarlalarımızı basmasın diye setler yaptıracağım...⁴³⁶

Sait Faik, 1906 yılında doğar. Birinci Dünya Savaşı'nın meydana geldiği yıllar ise 1914-1918 yıllarıdır. Dolayısıyla bu yıllar, Sait Faik'in de çocukluğunu geçirdiği yıllardır. Ayrıca hikâyede anlatılan, milletvekili olmak isteyen köylü Sakarya (Adapazarı)lıdır. Halka vaatlerinden biri de Sakarya Irmağı'nın tarlalara verdiği zararı önlemektir. Sait Faik de çocukluğunu Sakarya (Adapazarı)'da geçirmiştir. Tüm bu yönler dolayısıyla Sait Faik ve hikâyeye kişisi arasında benzerlikler vardır.

“Kumarbaz Hayri Efendi” hikâyesinde Hayri Efendi, Adapazarı'ndaki kahvede otururken, dört tane lise son sınıf öğrencisi kahveye oturarak poker oynar. Hayri Efendi'ye de oyuna beşinci olarak katılmasını teklif ederler ve böylelikle Hayri Efendi de oyuna dâhil olur. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Öğleden sonra Adapazarı'ndaki kahvenin dip tarafına dört tane kaytan bıyıklı, enseleri adeta yarı bellerine kadar saçlı sanılacak kadar acayip tıraşlı, uzun kemikli lise son sınıf talebesi sokulur; kahvedeki cambazlara, arabacılar, bir kahve içip gideceklere aldırış etmeden otururlar, kötü kötü sövüşerek poker oynarlardı...

Oyuna başlanmamışsa:

-Hayri Bey çevirelim mi? diye teklif ederler. Başlanmışsa:

-Beşinci olur musunuz? derlerdi...⁴³⁷

Sait Faik'in de memleketi Adapazarı'dır ve sık sık Adapazarı'na ziyaret için gider. Adapazarı'na yaptığı ziyaretlerden birinde böyle bir durumun gerçekten yaşamış olması olasıdır. Nitekim hikâyede geçen: “Bu hikâyelerin doğrulukla ilişkisi vardır.

⁴³⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Hastalık”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 109, s. 111.

⁴³⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Kumarbaz Hayri Efendi”, *Havuz Başı*, s. 11-12.

Böyle bir olay hemen hemen olmuştur. Yalnız yemin edilmiş değil, yemin etmek düşünülmüştür...”⁴³⁸ cümlesi bu durumu ispatlar niteliktedir.

“İyilik Unutulmaz” hikâyesinde, hikâye anlatıcısı yaşadığı kasabaya dair bilgiler verir. Kasaba, coğrafi konumu itibarıyla lodosu, poyrazı pek az tutan bir limanda kurulmuştur. Deniz kenarına yığılmış evleriyle dar sokaklardan ibarettir. Bütün dükkânlar, manifaturacılar, bakkallar, berberler, kunduracılar bu ana yolun üzerindedir. Limanın tam karşında ise büyük bir meydanlık vardır. Kasabanın ismi verilmese de anlatılan özellikler bakımından bu kasaba okuyucuya Adapazarı'nı anımsatır. Sait Faik'in hikâyesini oluştururken Adapazarı'na dair hatırladıklarını ve izlenimlerini, bu hikâye aracılığıyla okuyucuya yansıtmış olması olasıdır. Kasaba hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kasaba, coğrafi vaziyeti yüzünden lodosu, poyrazı pek az tutan bir limanda kurulmuştur... Kasaba deniz kenarına yığılmış evleriyle dar sokaklardan ibarettir. Bir ana yolu doğruca gelir, limana dayanır. Bütün dükkânlar, manifaturacılar, bakkallar, berberler, kunduracılar bu ana yolun üzerindedir. Limana doğru iner gibidirler. Limanın tam karşında büyük bir meydanlık vardır.”⁴³⁹

Hikâye anlatıcısı aynı zamanda kasabasının eski zamanlarıyla şimdiki zamanlarını kıyaslar. Kasaba eski zamanlarda kaldırımsız ve bakımsızdır. Meydanlarda çamurlar, sular birikir. Sokak fenerleri daha yoktur. Geceleri misafiriğe giden kadınlar meydandan geçemezler, dar kaldırımdan koşa koşa ara sokaklardan geçerler. Ellerindeki bu fenerler ve kadınların oluşturduğu gölgeler ise şehre masalsi bir hava verir. Şimdi ise kasabanın o eski liman meydanı park olmuştur. Çarşının limana inen Arnavut kaldırımlı yolu ise asfalt olmuştur. Hikâyenin bu kısmında da Sait Faik'in yine Adapazarı'na ait izlenimlerini kasabasının eski ve yeni görüntüsü üzerinden dile getirmiş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kasaba eski zamanlarda kaldırımsız, bakımsızdı. Meydanlarda çamurlar, sular birikirdi. Hele yüzlerce öküz arabasının yığıldığı liman meydanında geceleyin muhteşem bir opera havası eserdi. Türküler söylenir, masallar anlatılırdı.

⁴³⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Kumarbaz Hayri Efendi”, *Havuz Başı*, s. 11.

⁴³⁹ Sait Faik Abasıyanık, “İyilik Unutulmaz”, *Havuz Başı*, s. 23.

Kasaba eski zamanda geceleri bir masal havası içinde yüzerdi. O zamanlar sokak fenerleri daha yoktu... Ellerinde fenerle çarşafli kadınlar misafirlğe gitmek için meydandan geçemezler, dar kaldırımdan koşa koşa ara sokaklara, aralık sokaklardan büyük bir kavis çizerek medyanın sağ kıyısına ulaşabilirlerdi. Gece bu ışıkları, bu fenerleri, bu gölgeleri görüp de kendini masallara kaptırmayacak adam yoktur.

Şimdi o eski liman meydanı park olmuştur. Çarşının limana inen tek geniş arnavut kaldırımlı yolu da asfalt yapılmıştır.”⁴⁴⁰

“Radyoaktifiteli, Röportajlı Hikâye” hikâyesinde hikâye kişisi, yanındaki birkaç kişiyle birlikte maden suları ve hamamlarıyla meşhur bir köye gider. Yol bozuktur. Ancak yolun harabeliğiyle taban tabana zıt, badanalı, fesleğenli, ortancalı iki sıra evin önünden geçerler. Bu görüntüden sonra hikâye kişisi, bu köyün yolunu yapsalar, bir İsveç köyünden farkının kalmayacağını dile getirir. Her ne kadar köyün adı ya da köyün bulunduğu bölgenin hikâyede adı geçmese de, maden suları ve hamamlarıyla tanınma özelliklerinden dolayı buranın Adapazarı olduğu söylenebilir. Adapazarı da hikâyede anlatılan köy gibi maden suları ve hamamlarıyla meşhurdur. Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“Hususi, tepelerin içine doğru homurdanarak kıvrıldı. Şimdi maden suları ve banyolarıyla meşhur köye girmiştik. Yol bozuku...”

Yolun haraplığıyla taban tabana zıt; badanalı, balkonları sarmaşıklı, saksılı, fesleğenli, küpeççekli, ortancalı iki sıra evin önünden geçtik. Bahçesinde gürbüz ihtiyarların dostça bakmadığı şirin bir kahvenin içinden, öğle yayınının sesi geldi.

(...)Şu köyün yolunu da bir yapsalar ne farkı kalır bir İsveç köyünden bilmem.”⁴⁴¹

Daha sonra hikâye kişisi ve yanındakiler, maden sularının çıkarıldığı yere giderler. Burada bir de maden suyu doldurma imalathanesi vardır. Otomobille burada durdukları zaman, yanlarına Kahraman adında yüzünün her hattından incelik ve kibarlık akan, altmış beş yaşında bir adam gelir. Bu adam köylülerden şikâyetçidir. Eskiden buranın çöplük olduğunu kendilerinin buraya bu fabrikayı kurarak güzelleştirdiklerini anlatır. Gerçek ise çok daha farklıdır. Köydeki beylerle iş birliği yapan birtakım adını duyurmuş kişiler burayı sadece kendilerinin istifade edebilecekleri bir alan haline

⁴⁴⁰ Sait Faik Abasıyanık, “İyilik Unutulmaz”, *Havuz Başı*, s. 24.

⁴⁴¹ Sait Faik Abasıyanık, “Radyoaktifiteli, Röportajlı Bir Hikâye”, *Son Kuşlar*, s. 31.

getirmişlerdir. Köylü de buna hiçbir şekilde engel olamaz. Gerçekte de Sait Faik'in Adapazarı'na yaptığı ziyaretlerin birinde böyle bir tesisle karşılaşp önce hayranlık duyması, daha sonra ise asıl hak sahipleri olan köylülerin buradan nasıl uzaklaştırıldığını öğrenince üzülererek bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Biraz ileride, üstü açık, dört yanı alüminyum cilalı sac perdelerle kapalı maden suyunun çıktığı yer... Onun yüz adım önünde ıslık, şişe, tapa, ve daha başka birtakım gazlı sesler gelen bir maden suyu doldurma imalathanesi var. Üzerinde yedi türlü dertle radyoaktifiteli sekiz on maden ve tuz adı yazılı etiketlerde satılan su, bu sudur işte...

(...) Kahraman Bey, yüzünün her hattında incelik ve kibarlık akan, altmış beş yaşında güzel bir adam...

-Yol mu yapsak? Yapsak bozuyorlar efendim, bizlere dış biliyorlar. Neredeyse bir kaşık suda boğacaklar. Siz buranın bilmem eski halini bilir misiniz? Burası çöplüktü, çöplük... Yaz başlangıcında yüzlerce hasta insanın üşüştüğü bu gazozlu, tuzlu suyu, radyoaktifiteli çamuru; köyün beyleriyle el birliği yapan birtakım paralı soyadlılar el altından nasıl bir oyun çevirerek ancak kendilerinin, beş on da göz boyamacısına varlıklarının istifade edebileceği bir yer haline getirmişlerdi. Köylü bir şey yapamıyordu...”⁴⁴²

Medarı Maişet Motoru romanında Fahri, Adapazarı'nda dalgın dalgın dolaşırken başını kaldırdığı anda Beşköprü'nün altından geçtiğini fark eder. Romanda daha sonra Fahri aracılığıyla bu Beşköprü'nün mimarisi, tarihi ve hakkında anlatılan efsaneler hakkında okuyucuya bilgi verilir. Fahri, kendi memleketine dair bir ilkokul öğretmeninin yazdığı eserde köprüye dair birtakım bilgilere rastladığını belirtir. Beşköprü'nün beş tane büyük gözü vardır. Bir gözünden küçük bir çay akar. Öteki gözleri boştur. Eskiden Sakarya, bu köprünün altından akarken sonra yolunu değiştirir. Bu köprü Justinianos zamanından kalma bir köprüdür. Eskiden köprünün üstünde güzel bir kitabe olduğundan bugün ise bu kitabenin kaybolduğundan bahsedilir. Halk arasında bu köprünün altından Sakarya'nın geçmemesi üzerine de efsaneler yayılır. Sait Faik'in romanda anlatıldığı gibi bu köprü hakkında okuduğu bir kitaptan edindiği bilgiler doğrultusunda, bu bildiklerini roman kişisi Fahri aracılığıyla okuyucusuyla paylaşarak bu köprü hakkında onları bilgilendirmek istemesi olasıdır. Sapanca Gölü'nün sularını

⁴⁴² Sait Faik Abasıyanık, “Radyoaktifiteli, Röportajlı Hikâye”, *Son Kuşlar*, s. 32-37.

Sakarya Nehri'ne boşaltan Çark Deresi (Melas Çayı) üzerinde yer alan köprü günümüzde Justinianus Köprüsü⁴⁴³ adıyla bilinmektedir. Romanda köprü hakkında okuyucuya şu bilgiler verilir:

“Fahri o kadar dalmıştı ki, etrafının birdenbire kapkaranlık kesildiğini fark edemedi. Ayağı bir yere sürtmüştü. Kafasını kaldırıp da karanlığa alışınca bir köprünün altından geçtiğini anladı. Bu köprüye “Beşköprü” derlerdi. Beş tane büyük gözü vardı. Bir gözünden küçük çay akardı. Öteki gözlerse boştu. Eskiden Sakarya bu köprünün altından akarmış. Sonra yolunu değiştirmiş. Beşköprü “Justinyanos” zamanından kalma bir köprüdür. Pek tarihi malumat meraklısı değildi Fahri ama, kendi memleketine dair bir ilkokul hocasının yazdığı eserde köprü hakkında şunları okumuştü:

Bizans İmparatoru Jüstinyen tarafından Sakarya üzerine 553 miladi senesinde yapılmasına başlanmış olan bu köprü 561 yılında bitti. Köprünün üzerinde evvelce bir kitabe varmış, bugün yok:

Barbar kabileleri gibi azgın cereyanı şu kemerlerle kesilen ey Sakarya! Sen de şimdi mütehakkim bir eserin esiri gibi akıyorsun...

Halk arasındabu köprünün altından Sakarya'nın geçmemsi hakkında şu rivayetler çalkalanır durur: Köprünün banisi, köprü yapıldıktan sonra her geçen yolcudan bir baş almış. Bir gün bir ihtiyar da gelmiş parası olamadığından bahisle geçmek istemiş. Köprü muhafızları para vermeyen yahut vermek istemeyen bu ihtiyarı geçirmemişler. O zaman ihtiyar, suya bastonuyla bir işaret etmiş, demiş ki:

-Ey su! Yolunu değiştir.

Su yolunu değiştirmiş.

⁴⁴³ “Bizans imparatoru Jüstinyen’in Sakarya Nehri üzerine 553’te yapımına başlattığı köprü, 561’de tamamlanır. Köprü beş kez yıkılıp yeniden yapıldığı için “Beşköprü” olarak anılmaktadır. M.S. 553 yılında yapımına başlanan köprü M.S. 561 yılında bitmiştir. Bizans İmparatoru Jüstinius tarafından bu bölgede iki kola ayrılarak akan Sakarya Nehri’nin bir kolu üzerinde inşa ettirilmiştir. Ancak zamanla nehir yatağı değişmiş ve diğer kolda bütün olarak akmaya başlaması ile de köprü açık alanda kalmıştır. Tarihçilere göre bu bölgede Sakarya Nehri üzerinde daha öncede dört köprü yapılmıştır. Ancak nehir akıntısı bu köprüleri yıktığı için imparator Jüstinius tarafından beşinci köprü yapılmış ve bu köprü “Beşköprü” olarak adlandırılmıştır. Köprünün büyük kemeri üzerinde bir kitabe olduğu ve bu kitabede, “Mağrur İtalyan Esperi gibi bütün İran, Medik ve Barbar kabileler gibi akan su, akışı su kemerleriyle kesilen ey Sakarya, sen de şimdi hâkimâne bir eserin esiri olarak akıyorsun...” yazıtının bulunduğu rivayet edilmektedir. Sekiz kemer üzerinden, 529 metre uzunluğunda, 6,5 metre genişliğinde olan köprünün üzeri büyük ve dolgun taşlarla döşenmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bkz.: <https://www.sakaryarehberim.com/sehir-rehberi/sakaryadaki-gezilecek-yerler/justinyen-koprusu/25>)

Şimdi bu köprünün gözünden küçük bir dere geçmektedir. Bu köprü sekiz kemer üzerinde 429 metre uzunluğundadır. Büyük kemerlerin açıklığı 23, ayakların uzunluğu 6,5 metredir. Büyük kalkerden yapılmıştır.”⁴⁴⁴

Sait Faik’in “Deli Çay” şiirinde de şiir kişisi aracılığıyla Adapazarı’na dair izlenimlerini aktardığı söylenilebilir. Şiirde anlatılan memleket, çınarlarına kargaların üşüştüğü, yarı olmuş mısır koçanlarının mor püsküllerinden koparıldığı, tarla kenarlarında karpuz çekirdeklerinin yer aldığı verimli bir ovadır. Ayrıca anlatıcının bu memlekette çalışan kadınları, “Boşnakça konuşan, büyük mum bacaklı, Sakarya yüzlü” olarak tanımlaması dikkate değer bir unsurdur. Sait Faik’in memleketi olan Sakarya da mısır, karpuz gibi pek çok tarım ürününün yetiştirildiği verimli bir tektonik ovadır. Şiirde ayrıca Sakarya nehrinin taşarak tarlalara, hayvanlara ve insanlara verdiği zarar anlatılır. Şiirde meşhur avcı Hüseyin’in oğlunun bir dönüm tarlasını basan suyun ardından kederlenişi dile getirilir. Ertesi gün sular çekilip gidince ise geriye ölü bir manda, bir koyun, bir insan, yanlarında da sapan ve boyunduruk kalır. Şiirde bu memleket şu dizelerle anlatılır:

“Çınarlarına kargaların üşüştüğü memleket
Sütlü mısırların kebab edildiği
Kebab mısır kokusu küllü ateş
Yarı olmuş mısır koçanlarının mor püskülünde
akşam.
Tarlanın kenarında yer yer karpuz çekirdekleri.
(...)

Boşnakça konuşan
Büyük mum bacaklı,
Sakarya suyu yüzlü,
Elleri inek ve buzağı kokan sarışın kadınlar
Çınarlarına kargaların üşüştüğü memleket.⁴⁴⁵
(...)

Meşhur avcı Hüseyin’in oğlu
Bir dönüm tarlasını basmış suyun

⁴⁴⁴ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 90-91.

⁴⁴⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Deli Çay”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 20-21.

Uzaklardan, gökyüzünden çekip aldığı
Yaban ördeklerinde
Gamını defnetmektedir.
(...)

Ertesi gün
Tohum çürüyor,
Su çekilip gitmiştir:
Şosenin üstünde ölü bir manda, bir koyun, bir insan.
Yanlarında
Sapan
Övendire, boyunduruk...⁴⁴⁶

“Su Basması” hikâyesinde, Sait Faik Adapazarı hakkındaki bilgilerini ve izlenimlerini hikâye kişisi aracılığıyla okuyucuya aktarır. Hikâyede Sakarya Nehri'nin özelliklerinden ve halk arasında Sakarya'ya “Sakari” denildiğinden bahsedilir. Sakarya nehri taşıdığı zaman yıkmadan ne köprü bırakır ne de boğulmadık hayvan. Karşısına ne çıkarsa önüne katıp sürükler. Buna rağmen yine de köylüler Sakarya Nehri'ne âdeta taparlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Sakarya Nehri, bilmem her geçtiği yerde bu kadar deli mi? Bizim burada zaman zaman ne köprü bırakır yıkmadan, ne hayvan bırakır sürüyüp götürmeden, ne de kaz bırakır boğmadan... Suyun etrafında; insanları, değil, hangi denize, bir denize bile aktığından habersiz, bu hırçınlığına, haşarılığına karşılık gene de kendisine tapan köyler vardır. “Sakari” derler de başka bir şey demezler. Bizim burada, Sakarya'ya “Sakari” derler.”⁴⁴⁷

Yazın ortalarında sakinleşen Sakarya, sonbaharla birlikte eski hırçın hâlini alır. Sakaryalılar nehre artık korkmadan, çekinmeden bakamaz hâle gelir. Çünkü nehrin aralarından üç beş kişiyi kendisine katıp götüreceğini bilirler. Hikâyede bu durum okuyucuya şöyle anlatılır:

“Yazın, ortasında kum adaları biriken, yer yer cılız, durgun gözüken Sakarya sonbaharla beraber tabii halini alır. Artık suyuna bir değneği yüz defa döndürerek hızlı hızlı gözden kaybettiren suya korkmadan, çekinmeden bakamaz oluruz. Çünkü onun her sene

⁴⁴⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Deli Çay”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 20-21.

⁴⁴⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Su Basması”, *Havuz Başı*, s. 81.

içimizden beş on kişiyi kurban edeceği fikrimize gelir. Cahiller buna köyün kefareti derler, donuzlar!..»⁴⁴⁸

Sakarya Nehri'nin en büyük düşmanı ise fakir insanlardır. Sanki kötü insan dünyada yokmuş gibi on üç yaşındaki Kara Recep'in koyunlarını alır, ağanın koyunlarına dokunmaz. Ama ilkbahar taşkınları tam bir doğal afettir. Ne zengin, ne orta hâlli, ne de fukara tanır. O artık korkak ve hain değildir. Namuslu, açık bir düşmandır. Sakarya halkı, nehrin bu ani taşkınlarını önlemek için set yapar. Ama bu bile Sakarya Nehri'ni durdurmaya yetmez. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Ah, ne sinsi sudur bu!.. Sanki en büyük düşmanı fukara insandır. Adeta seçer de gelir avara dul kadının evindeki mandayı boğar. Sanki kötü insan dünyada eksikmiş gibi gider de on üç yaşındaki masum Kara Recep'in koyunlarından alır; ağanın koyunlarına dokunmaz...

Ama gelelim bahar, ilkbahar taşmasına, işte bu bir afattır. Sahici bir afattır. Ne zengin, ne orta halli, ne de fukara tanır. Kökünden alır gider. Su güzdeki gibi sinsi, korkak, hain değildir. Namuslu, açık bir düşmandır...”

(...)Evvvelsi kış sözüm ona set yaptık. Bir çeyrek sürmedi seddi alaşağı etmesi...»⁴⁴⁹

Hikâye, hikâye anlatıcısının evine misafir olduğu Sakaryalı bir adamın, Sakarya Nehri'nin bir ilbaharda taşmasıyla nasıl hayatının değiştiğini, eşiyle nasıl evlendiğini, maddi durumunun bir anda nasıl arttığını anlatmasıyla son bulur. İhtiyar adam hikâyeyi anlattığı bu adamı ise “Bizim Abasız'ın oğlu” olarak niteler. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(…)Su dört gün çekilmedi. Beşinci gün düğünü bizim evde yaptık. Bizim yerden yapma, şu iki buçuk odalı evde bütün yaz barındık. Dokuz nüfusun-çocukları saymıyorum- hepsine ben baktım. Ben onun için bu Sakari'ye hem kızarım, hem severim. Bazı kör, bazı gözü açıktır donuzun. Hayırsız evlat gibi bir şeydir bu.

(...)Bizim Abasız'ın oğluna Sakari taşıdığı zaman seni nasıl sırtımda taşıdım onu anlatıyordum, dedi...»⁴⁵⁰

⁴⁴⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Su Basması”, *Havuz Başı*, s. 81.

⁴⁴⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Su Basması”, *Havuz Başı*, s. 82-85.

⁴⁵⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Su Basması”, *Havuz Başı*, s. 86-87.

Sait Faik'in doğduğu yer Adapazarı'dır. Çocukluğu da bu şehirde geçer. Sait Faik'in ailesi Adapazarı'nın tanınmış ailelerindedir ve Adapazarı'nda "Abasizzâdeler", "Abasızlar" olarak tanınırlar. Soyadı kanunu çıktığında ise "Abasız" adını kendilerine soyadı olarak seçerler. Ancak zamanla Sait Faik, "Abasıyanık" soyadını kullanır.⁴⁵¹ Sait Faik, İstanbul'dan sıkıldığı zamanlarda sık sık trenle Adapazarı'na gider. Burada amcası Ahmet Faik'in evinde kalır. Erenler Tepesi, Çark Mesire Alanı, Şehir Kulübü Adapazarı'nda sevdiği yerlerdendir. Yine Tavuklar Köprüsü'ndeki Muhtar Ahmet'in köprüsünde demli bir çay içmek, Kumköy'deki tahta köprüden Sakarya Nehri'ni seyretmek ona iyi gelir.⁴⁵² Sait Faik'in Adapazarı'na yaptığı ziyaretlerden birinde misafir olduğu ev sahibiyle arasında böyle bir diyalog geçmiş olması ve bunu da kurgu unsurlarıyla zenginleştirerek hikâyesine taşımış olması olasıdır.

⁴⁵¹ Tahir Alangu, *Sait Faik İçin*, s. 11.

⁴⁵² Sevgül Sönmez, *A'dan Z'ye Sait Faik*, s. 29.

2.4.2. Bursa

Sait Faik, İstanbul Sultanîsi (İstanbul Erkek Lisesi)'nde başlayan lise öğrenimine, Arapça hocasının minderine iğne koyma hadisesi yüzünden sınıftaki diğer arkadaşlarıyla birlikte Bursa Lisesi'nde devam etmek zorunda kalır. Bursa'ya dair ilk izlenimleri ve fikirleri, bu lise öğrenimi sırasında oluşmaya başlar. Bu izlenim ve düşüncelerine daha sonra hikâyelerinde de yer verir. İlk hikâyeleri olan “İpekli Mendil” ve “Zemberekli Saat”i Bursa Lisesi'nde öğrenim görürken yazar. Bu hikâyelerinde öğrencilik hayatına ve Bursa'ya dair izlenimlere rastlamak mümkündür. Yine “Kıskançlık”, “Sarnıç”, “Köy Hocası ile Sığırtmaç”, “Gaz Sobası” hikâyeleri de onun Bursa'ya dair gözlemlerini ayrıntılı tasvirlerle anlattığı hikâyelerindedir. Bu hikâyelerinde, zaman zaman kendisine mekân olarak seçtiği yerlerin Bursa'da gerçekten hikâyelerinde anlatıldığı şekilleriyle var olması hikâyelerine biyografik okuma açısından ayrı bir nitelik kazandırır.

Sait Faik'in “Kıskançlık” hikâyesinde; bir köy mualliminin gözünden köy hayatı, henüz on yedi yaşında olan Fadime'yle otuz beş yaşında olan muallimin köy ağaları tarafından evlendirilişi, muallimin Fadime'ye olan bakışı ve Fadime'yle çoban Hüsrev'in arasında geçen diyaloglar konu edinilir. Hikâyede ayrıca Sait Faik'in Bursa olması muhtemel bir şehre dair gözlemlerine de rastlanır. Yazarın bu şehre dair izlenimleri, köy hayatına yönelik özellikler, doğa tasvirleri muallimin gözünden okuyucuya aktarılır. Bu izlenimler, hikâyede okuyucuya şu şekilde aktarılır:

“Köyün civarını, çiçek açmış şeftalilerin dibinde derileri pul pul çobanlarla dinlenerek, ekseriya bahar güneşine sarılıp yürüyerek dolaştım. Dağlara türkü söyleyen ufacık çobana:

-Karnım aç, yavru, dedim.

Dağarcığından kumlu köy ekmeği ve suyu seli kaçmış Mihaliç peyniri çıkarıp bana verdi. Pınar buldum, su içtim. Köye akşama doğru ancak varabildim...

Ağalar be, dedim. Siz her gün dağda bayırdasınız. Ben çocuklarla şu kümes gibi yerde pinekliyorum. Bir cumayı da sizin gibi geçirsem çok mu?”⁴⁵³

⁴⁵³ Sait Faik Abasıyanık, “Kıskançlık”, *Semaver*, s. 43.

Sait Faik “Köy Hocası ile Sığırtmaç” hikâyesinde de hikâye kişisi aracılığıyla Bursa’ya ait gözlemlerini okuyucuya aktarır. Hikâye Babasultan Köyü⁴⁵⁴’nde geçmektedir. Hikâyede bir köy hocasının gözünden köye ait izlenimler okuyucuya aktarılır. Köy, hikâyede şu şekilde okuyucuya tasvir edilir:

“Sislerin “Babasultan” Köyü’ne inişi çok garip olurdu: Uzakta ve yukarımızda yarı yıldızları kapayan, ayın doğmasını geciktiren “Katırdağ”ın tepesinden bir kervan sökülür. Bir dev kervanı birbirini iter; bu heyula, kıvrana kıvrana Sarı Yayla’ da yayılır, ondan sonra bir müddet bir şey gözükmeydi. Katırdağ bir ufuk gibi uzaklaşırdı.”⁴⁵⁵

Hikâyede geçen Babasultan Köyü, Katırdağ’ı ve Sarı Yayla, Bursa’nın Kestel ilçesinde yer almaktadır. Sait Faik’in Bursa Lisesi’nde öğrenciyken adı geçen bu yerlere gitmiş olması ya da birilerinden buraların adını duyarak bu yerlere hikâyesinde yer vermesi olasıdır. Hikâyede Bursa’nın adı geçmese de adı geçen bu köy, dağ ve yaylanın Bursa sınırları içinde yer alması hikâyede geçen mekânın Bursa olma ihtimalini ispatlar niteliktedir. Hikâyede, köy hocası aracılığıyla köy yaşamına dair şu izlenimlere de yer verilir:

“Köşeden sığırların başları gözüdür gözükmey, köyün çocukları konuşurlar; beyaz benekli sarı ineklerin kalın, yumuşak ve nemli dudakları açılır; uzun uzun köye ve çocuklara böğürürlerdi.

(...)Köy kahvesinin önünde oturan ihtiyarlar bu her akşamki sahneye alışık oldukları halde, her akşam çubuklarını ağızlarından çekerler, kimi bana, kimi çobana laf atarak gülüşürlerdi.”⁴⁵⁶

Sait Faik’in Bursa’ya dair gözlemlerini ve anılarını anlattığı bir diğer hikâyesi de “Sarnıç”tır. Hikâyede, bir liseden, bu lisedeki öğrencilerden ve bu liseye ait anılardan bahsedilir. Hikâyede anlatılan diğer unsurlar paralelinde, bu lisenin Sait Faik’in lise öğrenimini tamamladığı Bursa Lisesi olması muhtemeldir. Bilindiği gibi Bursa türbelerin çokça bulunduğu bir şehirdir. Hikâyede de bu türbeler, şehre ait izlenimlerin yansıtıldığı unsurlar olarak okuyucuya aktarılır. Hikâyede bu izlenimler, okuyucuya şu şekilde aktarılır:

⁴⁵⁴ Bursa’nın Kestel ilçesine bağlı bir köydür. Geyikli Baba türbesinin köyün sınırları içinde yer almasından dolayı bu ismi almıştır. (Ayrıntılı bilgi için bkz: https://tr.wikipedia.org/wiki/Babasultan,_Kestel)

⁴⁵⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Köy Hocası ile Sığırtmaç”, *Şahmerdan*, s.101.

⁴⁵⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Köy Hocası ile Sığırtmaç”, *Şahmerdan*, s. 99.

“Dağın eteğinde beyaz minareleriyle sarılmış bu şehrin lisesi, zaman geçtikçe daha canlı, daha berrak hatıralarla bize döner, bizi tekrar içine alırdı...

Evimizin arkasında bir türbe vardı. İçerde kandil yanar, yeşil sandukaların içinde kocaman, minare boylu ölümler yatardı. Ölümlerin kocaman kavukları vardı. Bir odanın içinde karıkoca yatarlardı. Ve bir kandili her akşam beyaz sarıklı bir ihtiyar yakardı.”⁴⁵⁷

Sait Faik’in “Gaz Sobası” hikâyesi de Bursa’ya ait gözlemlerinin aktarıldığı hikâyelerdendir. Hikâyede, bir köy kahvesinin etrafında toplanan insanlar ve kahveci Recep’in kahveye yeni satın aldığı gaz sobası etrafında Sait Faik’in ilk gençlik yıllarındaki Bursa’ya dair izlenimleri anlatılır. Yazarın Bursa’ya ait hatırladığı sonbahar ve kış manzaraları, oynanan Karagöz oyunları geçmiş yıllara ait anılar olarak kurgulanıp hikâyeleştirilerek metinde yer alır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir gece Bursa’dan hoşsohbet, hovarda insanlar köye gelmişler; bir tanesi, gençlerin oturduğu yüksekçe yere bir perde germiş, Karagöz oynatmıştı.

Sonbaharda, kestaneler yer yer meydanlığa yığıldığı zaman, hâlâ düşünüyordu. Sislerin meydanı bastığı, dağa ilk kar yağdığı zaman, kahvesini birkaç gün için kapayarak Bursa’ya indi.

Bursa Ovası’nın yer yer yağmur suları birikmiş, ağaçlarının altın yaprakları çürümüş ufkunda seyretti.”⁴⁵⁸

Sait Faik “İpekli Mendil” öyküsünde; bir ipekli mendil fabrikasından sevgilisine ipekli mendil çalmak isterken yakalanma korkusuyla düşüp ölen on beş yaşında bir gencin hikâyesini anlatır. Sait Faik’in ilk öyküsü olma özelliği taşıyan bu hikâye, 1925 yılında Sait Faik’in Bursa Lisesi’nde öğrenci olduğu sıralarda yazılır. Daha sonraki yıllarda bu hikâye ilk kez *Varlık* dergisinde yayımlanarak yine Sait Faik’in ilk hikâye kitabı olan *Semaver*’in içinde yer alır.

1924 yılında Mehmet Faik Bey, işleri dolayısıyla İstanbul’a gelince eşini ve oğlunu da yanında İstanbul’a getirir. Sait Faik burada İstanbul Sultanisi (İstanbul Erkek Lisesi)’ne kaydolur. 1925 yılında Arapça hocası Salih Efendi’nin minderine iğne koyma hadisesi yüzünden 41 arkadaşıyla birlikte Bursa Erkek Lisesi’ne sürülür. Bu okulda yatılı öğrenim görür. Bu hadise Sait Faik’in hayatında önemli bir dönüm noktası

⁴⁵⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Sarıncı”, *Sarıncı*, s. 1-3.

⁴⁵⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Gaz Sobası”, *Sarıncı*, s. 92, s. 96- 97.

oluşturur. Hayatının hiçbir döneminde okula gitmekten ve ders çalışmaktan hoşlanmayan Sait Faik, yatılı olarak okuduğu bu okuldan sonra iyice düzensiz bir hayata ve avareliğe alışır. Öğrenim hayatındaki aksaklıklara kendi isteksizliği de katılınca pek başarılı ve parlak bir öğrenim hayatı geçirmez. Sait Faik hiçbir zaman okula gitmeyi ve hayatını belli bir düzen içinde yaşamayı sevmemiştir.⁴⁵⁹ Varlık dergisi Haziran 1953 sayılı bir röportajında; “Edebiyata karşı ilk alâka sizde nasıl ve ne zaman başladı? Mektepte çalışkan bir öğrenci miydiniz? Hangi dersleri sever, hangilerinden nefret ederdiniz? Talebelik hayatına ait zikretmek istediğiniz hatıralarınız var mı?” soruna verdiği yanıt da bu tezi destekler niteliktedir. Soruya Sait Faik’in verdiği yanıt şöyledir:

“Bursa Lisesi’nin şimdi müdürü müdür, yoksa edebiyat hocası mıdır bilmem, Mümtaz Bey, bir tahrir vazifemin altına şunları yazmıştı: “Yarın bunları neşredeceksiniz. Daha itinalı olmanız lâzım.” Sen misin bunları yazan Mümtaz Bey? Hâlâ itinasız neşredip duruyorum. Mümtaz Bey’e de bir kitap bile gönderemiyorum. Yarı nankörlük yarı korkaklığımdan. Lisenin onucu sınıfından çıkınca hiçbir şey olmamaya karar vermiş, ama neden gene onucu sınıfı bir daha okumuştum, bilmem. Bitirmesine güç hâlde liseyi bitirdik. İşte bu da çalışkan talebe miydin sualine cevap. Hiçbir dersi sevmezdim. Talebelik hayatıma ait hatıralarımın hepsini unuttum. Talebelikten nefret ederim.

(...)Çocukluğumda da ilk gençliğimde de bir şey olmaya değil olmamaya karar vermiştim. Sözümü tuttum gibime geliyor, siz istediğiniz kadar bana meşhursun deyin.”⁴⁶⁰

Okul hayatında diğer derslere karşı sürdürdüğü isteksiz tavra karşın edebiyata daima ilgi duyar. İlk hikâye denemeleri, “İpekli Mendil” ve “Zemberek” adlı öykülerini Bursa Lisesi’nde yazar. İlk hikâyesi olan “İpekli Mendil”i bu okulda öğrenciyken edebiyat hocasının verdiği ödev için kaleme alır. Daha sonra edebiyat hocası hikâyeyi çok beğenerek Sait Faik’i yanına çağırıp tüm sınıfın önünde hikâyeyi okutturur. Böyle yazmaya devam ederse çok iyi hikâyeci olacağını söyleyerek Sait Faik’i hikâye yazma konusunda cesaretlendirir. İkinci hikâyesi olan “Zemberek”i hocasından aldığı bu cesaret sonucunda yazar.⁴⁶¹ Sait Faik’in “İpekli Mendil” hikâyesinde o yıllarda Bursa’ya

⁴⁵⁹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 35-38.

⁴⁶⁰Orhan Özmez, “Sait Faik’le Bir Konuşma”, *Açık Hava Oteli -Konuşmalar Mektuplar*, Sait Faik Abasıyanık, Bilgi Yayımevi, Ankara 1999, s. 149.

⁴⁶¹ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

dair gözlemlerini, zihninde kurguladıktan sonra hikâyeleştirerek okuyucuya aktarmış olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Emir Sultan’da ay ışığında, kızak kaydığımız zamanlar benim de aynı bu tonda, bu kıvamda arkadaşlarım olmuştu.

Ben bilirim, yazın başlangıcından ya ceviz mevsimine kadar Bursa çocuklarının yalnız elleri erik ve şeftali, yalnız çizgili mintanlarının kopmuş düğmelerinden gözüken göğüsleri fındık yaprağı kokar.

Tam pencereme yakın bir dur ağacı vardı. Ay ışığı dur yapraklarından süzülür, odaya pare pare dökülürdü. Aşağı yukarı yaz kış pencereyi açık bırakırdım. Ne serin, ne tuhaf rüzgârlar eserdi. Vapurlarda da çalıştığım için rüzgârları kokularından lodos, poyraz, karayel, günbatısı diye tefrik eder, tanırdım. Ne rüzgârlar battaniyemin üzerinden acayip birer rüya gibi gelip geçtiler.”⁴⁶²

“Zemberek” hikâyesi, Sait Faik’in Bursa Lisesi’nde öğrenciyken yazdığı iki hikâyeden biridir. Ödev için yazdığı “İpekli Mendil” hikâyesi hocası tarafından çok beğenilince bu beğeniden cesaret alarak ikinci hikâyesi olan “Zemberek”i yazar.⁴⁶³ Hikâye, Celil ismindeki bir gencin sınıfta saati soranlara cevap verip artık herkesin dersin bitiş süresini ona sormasının bir alışkanlık kazanmasıyla başlar. Ancak daha sonra Celil’in saatinin zembereği kırılır ve saat artık çalışmaz. O günden sonra bu isim hızla yayılır ve Celil’in adı Zemberek olarak anılmaya başlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Sınıfın bir tek saatlisi olduğu için onu, yeleğimin cebinden her derste birkaç defa çıkarıyor, kalın ve ağır sesiyle:

-On dakika... Beş dakika, yirmi dakika, tamam... diyordu...

(...Birdenbire gür, sevimsiz, heyecanını zapt edememiş bir sesle haykırdı. Sanki zavallı muallime bir heyecan numunesi gösteriyordu:

-Yahu Celil! Kaç dakika var, Allak aşkına?

Arkadaşım kıpkırmızı olmuştu. İstikrah, teessür dolu bir yüzle arkaya döndü. Hiçbir şey söylemeden dik dik baktı... Muallim daha fazla dayanamadı. Yüzü sapsarı, fakat nazik:

⁴⁶² Sait Faik Abasıyanık, “İpekli Mendil”, *Semaver*, s. 39-42.

⁴⁶³ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

-Celil efendi, yavrum, lütfen saate bakar mısınız? Ben de bu sınıftan çıkıp gitmeme ne kadar kaldığını öğrenmek istiyorum, dedi.

Celil mahcup ayağa kalktı:

-Efendim, dedi. Saatimin zembereği kırılmış... Vay zemberek Celil vay... Zemberek! Zemberek!..

Bu zemberek isminin dersten çıktıktan sonra bu kadar çabuk yayılacağını ne ben ne de arkadaşım tahmin edememiştik...

Sınıfı geçme ümitlerimin birer birer kırıldığı, içime inkisar ve dert çöktüğü, hiç anlamadığım hendese derslerinde bile ona saati, ötekiler gibi, sormadım.”⁴⁶⁴

Hikâye anlatıcısı Celil’e saati soranlardan biridir. Derslerinde başarılı değildir ve sınıfı geçme ümidi her geçen gün birer birer kırılır. Derste bulunmaktan, dersi dinlemekten hoşlanmaz. Hikâye anlatıcısı bu yönüyle Sait Faik’e benzemektedir. Sait Faik de çalışkan bir öğrenci olmadığını, okulu ve dersleri sevmediğini verdiği bir röportaj sırasında dile getirir.⁴⁶⁵

⁴⁶⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Zemberek”, *Şahmerdan*, s. 84-87.

⁴⁶⁵ Sait Faik’le Bir Konuşma, *Varlık* dergisi, 1 Haziran 1953, sayı 396, s. 56.

2.4.3. Adalar: Burgazada, Kaşıkadası, Kınalıada, Heybeliada, Sivriada

1924 yılında Mehmet Faik Bey, işi dolayısıyla eşi ve oğluyla birlikte İstanbul'a yerleşir. Sait Faik, İstanbul'a geldikleri sırada on yedi yaşındadır. Babası, evlerine yakın olan keresteciler çarşısında kereste alım satımını sürdürür. Şehzadebaşı Bozdoğan Kemerinde, Kirazlımescit Caddesinde 7 numaralı evde otururlar. 1938'de Mehmet Faik Bey'in ölümünden sonra ise Sait Faik ile Makbule Hanım, kışları Osmanbey'deki apartmanda, yazları da Burgazada'da beraber otururlar.⁴⁶⁶

Hakkı Süha Gezgin bir yazısında, Sait Faik için Burgazada ve Burgazadalı balıkçıların hep önemli bir konumda olduklarını, Sait Faik'in bu sevgisine de Burgazadalı balıkçıların da can-ı gönülden karşılık verdiğini, öyle ki Sait Faik öldüğünde onun ölümüne en çok üzülenlerden birinin de Burgazadalı balıkçıları olduğunu anlatır. Balıkçıyı, kendi havası ve şivesiyle göstermenin Sait Faik'e has olduğunu, adaların kapalı güzelliklerinin Sait Faik'in hikâyelerinden sonra sevildiğini dile getirir.⁴⁶⁷

Yeşim Özdemir de Sait Faik'in kibar zümreye dâhil olan insanların yaşamını tekdüze ve yapmacık bularak onlarla vakit geçirmekten kaçındığını ömrünü Burgazadalı balıkçıları arasında, onlardan biri gibi olmaya çalışarak geçirdiğini söyler. Sait Faik için, ekmeğini denizden çıkaran yoksul balıkçıların, hayattan zevk almayı becerebilen, kanaatkâr, ve yaşamın anlamını çözmüş filozof ruhlu insanlar olduğunu anlatır. "Ben denizi, balık tutanı, ekmeğini denizden çıkaran insanı çok severim."⁴⁶⁸ diyen Sait Faik, Burgazadalı balıkçıların yaşamına bizzat tanık olmuş, onlarla dost olmuş, yazdığı hikâyeler ve hikâye kişileri aracılığıyla da o balıkçılardan biri gibi olmayı başarmıştır.

"Adapazarı; doğuşun, varoluşun, başlangıcın mekânı; İstanbul ise hem çekimine kapılınan hem de bütün acımasızlığıyla her şeyi yozlaştıran bir mekân iken ada, bir sonun, huzurlu bir bitişin mekânıdır." İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde üst düzey devlet görevlilerinin bir araya geldiği yazlık mekân olan Büyükada, Cumhuriyet Dönemi'nde de bu işlevini sürdürür. Ancak Sait Faik'in hikâyelerine konu olan

⁴⁶⁶ Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 12-13.

⁴⁶⁷ Hakkı Süha Gezgin, "Sait Faik", *Sait Faik İçin*, s. 170.

⁴⁶⁸ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s.57.

Burgazada, Kaşıkadası, Kınalıada, Heybeliada, Sivriada'nın durumu biraz farklıdır. Büyükada'nın aksine bu adalar, elit çevrenin değil, "sıradan insanların" yaşadığı İstanbul'un bir köyü durumundadır. Zaten Sait Faik'in hikâyelerinde de bu adalardan "köy" olarak bahsedilir."⁴⁶⁹

Sait Faik, "Stelyanos Hrisopulos Gemisi" hikâyesinde, Stelyanos Hrisopulos adlı yaşlı Rum balıkçı ile onun kaptanlığa meraklı torunu Trifon'un şahsında Burgazada'da yaşayan fakir balıkçıların hayatını, hayatlarındaki bütün olumsuzluklara rağmen yaşamlarını nasıl mutlu ve huzurlu bir şekilde geçirdiklerini anlatır. Hikâye kişisi Stelyanos'un torunu Trifon ile Sait Faik'in hem karakteri ve dış görünüşü hem de hayalleri ve düşünceleri arasında açıkça fark edilebilen benzerlikler vardır. Hikâyede Trifon şu şekilde okuyucuya tasvir edilir:

"Trifon bu sert bakışı, bu çelik boynu, bu perişan ve laubali kıvrıkcık saçları, bu kuvvetli parlak dişleri babasından almıştı. Anasından ona yalnız huylar geçmişti. Birden parlayıveren çok seri neşesi vardı. Gürbüz insanlara has, açılan ve hayrete düşüren bir gülüşle gülerdi. O uzun, ince, Grek yüz âdeta değirmileşir, gözler küçülür, sivri, ince ve beyazlığından sarıca dişleri bir kutu, bir acayip kutu gibi açılırdı. Ve keder de ona birden gelirdi. Sebebi başka çocuklar için tekrar yılışık bir gülme veren her söz onu daraltır, ağlatırdı."⁴⁷⁰

Hikâye kişisi Trifon, dış görünüş olarak Sait Faik'e çok benzemektedir. Sait Faik de uzun boylu, şişkin yanaklı, sarı saçlı, açık mavi küçük gözlüdür.⁴⁷¹ Ayrıca o da Sait Faik gibi birden değişen bir mizaca sahiptir. Arkadaşları Sait Faik'in mizacının aniden değiştiğini, gülerken birden kederlendiğini anılarında dile getirirler. Bedri Rahmi Eyüboğlu bir yazısında, bir gün Sait Faik ve balıkçılarla beraber Sivriada'ya gittiklerini, burada yemek yiyip eğlenirken aniden Sait Faik'in olumsuz hava koşullarına rağmen geri dönmek istediğini anlatır. Kendisinin bu duruma bozulunca da bir arkadaşının kulağına eğilip; "onda öteden beri bir bunalma hastalığı vardır, birden içine bir bunalma geliyor" dediğini, onca itiraza rağmen kimsenin onu kararından döndüremediğini dile

⁴⁶⁹Tuncay Öztürk, "Sait Faik'in Hikâyecisinde Merkez ve Taşra Arasında Bir Kaçış Mekânı Olarak Ada", *Turkish Studies*, Volume 6/4, (2011), s.780-783.

⁴⁷⁰ Sait Faik Abasıyanık, "Stelyanos Hrisopulos Gemisi", *Semaver*, s. 11-12.

⁴⁷¹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 51.

getirir.⁴⁷² Hikâye kişisi de bu tez sıkılma, çabuk bunalma konusunda Sait Faik'i anımsatır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Onun bir gemisi olsaydı, kocaman bir gemisi olsaydı, vinçli bir gemisi olsaydı. Hiçbir şehirde üç saatten fazla kalmadan, büyük şehirlerin gece ışıklarını, dört mil mesafeden son hızla geçip giderken seyretmek... Hiçbir şehirde beş saat kalmadan şehirden şehre, denizlerden denizlere, insanlardan insanlara, yurtlardan yurtlara...”⁴⁷³

Trifon ile Sait Faik'in duygu ve düşünceleri de benzerlik göstermektedir. Trifon kendini içinde uzaklaşmak ve seyahat arzularıyla dolu hür, vatansız bir insanın gemisine benzetir. Bu gemi aynı zamanda içinde dalgalar, fırtınalar, sakin denizler, acayip balıklar ve kendilerine benzemeyen insanların hayâllerinin ve hatıralarının gemisidir. Trifon için ne yaşayan insanlar, ne çiçekler, ne akarsular, ne de arkadaşlar bir anlam ifade etmez. Yalnız büyük güverteleri, boş yelkenleri, güneşin içinde dolaşan vapurları düşünebildiği deniz ona, ciğerlerine çektiği havanın kıymetini, yaşamının zevkini ve lezzetini verir. Ondan ötesi boş ve manasızdır. Denize bir dakika olsun dönüp bakmayan insanları ise zevksiz bulur. Sait Faik de tıpkı Trifon gibi yaşamının zevkini ve lezzetini denizde, deniz üstünde dolaşan vapurlar da arar. Vapur seyahatlerinden çok hoşlanır. Sık sık kendini engin sulara atar.⁴⁷⁴ Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“(…)İçinde açılmak, uzaklaşmak, seyahat arzuları dolu, hür, serazat, vatansız bir insanın gemisiydi. İçinde dalgalar, fırtınalar, sakin denizler, acayip balıklar, bambaşka, bize benzemeyen, bize benzeyen insanlar dolu, bir insanın tahayyüllerinin, hatıralarının gemisiydi.

Trifon için ne yaşayan insanlar, ne çiçekler, ne akarsular ve mavi gözlü arkadaşlar bir mana ifade ederdi. Yalnız bu önüne, gözlerinin içine serilen ve üzerine arka üstü yattığı zaman büyük güverteleri, boş yelkenlileri, güneşin içinde madenleri ve boyaları uçan vapurları düşünebildiği deniz ona, ciğerlerine çektiği havanın kıymetini, açıkçası yaşamının zevkini ve lezzetini verirdi. Ondan ötesi boş, ıssız, manasızdı.

(...)Toprağın üstünde koşan, onun üstünde beş on para kazanmak kaygısıyla dönüp dolaşan insanlar ne tuhaf mahlûklardı.

⁴⁷² Bedri Rahmi Eyüboğlu, “El İle Gelen”, *Sait Faik İçin*, s.168.

⁴⁷³ Sait Faik Abasıyanık, “Stelyanos Hrisopulos Gemisi, *Semaver*, s. 14.

⁴⁷⁴ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 5.

(...)Ve denize bir dakika durup bakmaya vakitleri olmadığını söyleyen bu insanlar ne zevksiz mahlûklardı...

(...)Trifon denize girmeyenlerle arkadaşlık bile etmek istemezdi.”⁴⁷⁵

Ayrıca hikâyede Stelyanos ve Trifon arasındaki güçlü bağ Sait Faik ile dedesi arasındaki ilişkiyi hatırlatır. Sait Faik de çocukluğunu dedesiyle geçirir, dedesine olan sevgisini ve o günlere dair anılarını yazdığı hikâyelerine de yansıtır. Hikâye kişisi Stelyanos, torununu çok sevmektedir, denizden bolca balık çıkarırsa torunu Trifon için bir şeyler almak ister. Trifon da aynı şekilde dedesi Stelyanos’u çok sevmektedir. Sait Faik ile dedesi arasında da bu hikâyedekine benzer bir sevgi bağı vardır.⁴⁷⁶ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Bir bol balık olsaydı yarın da biraz gaz yağı, bir parça şeker, Trifon’a bir pantolon, bir yün yecek, kendisine bir kasket alabilseydi. Evin içini biraz düzeltse, şehirden Trifon’a bir iki küçük hediyecik getirseydi. Bir denizci hikâyesi kitabı satın alsaydı. Bir kocaman gemi resmi bulup Trifon’un yattığı küçücük odaya çivileseydi...”⁴⁷⁷

“Son Kuşlar” hikâyesinin hikâye kişisiyle Sait Faik arasında da benzerlikler vardır. Hikâye kişisi, Ada’da yaşamaktadır. Kış, Ada’ya yeni yeni gelmek üzeredir. Herkes bu yeni başlayacak olan altı yedi aylık soğuk hayata kendini alıştırmak ve hazırlamak için bir şeyler yapmaya çalışırken hikâye kişisi tembellik yaparak bir göçmen kuşun peşine düşer. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Herkesin yeni başlayacak olan altı yedi aylık soğuk hayata kendini şimdiden alıştırmak ve hazırlamak için bir şeyler yapmaya çalıştığı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür...”⁴⁷⁸

Hikâye kişisi gibi Sait Faik de Ada’da yaşamaktadır.⁴⁷⁹ Dolayısıyla da Ada’da yaşayan insanların kışın gelişine karşı, yaptığı hazırlıkları bilir. Ada’nın böyle günlerine alışkıdır. Pek çok kez Ada hayatının bu yönüne tanıklık ettiği söylenilebilir. Ancak hikâye kişisi gibi Sait Faik de yaşamının hiçbir döneminde gelecek adına hazırlıklar ve uzun vadeli planlar yapmaz. O, bütün gün sokaklarda dolaşmayı, kır ve balıkçı

⁴⁷⁵ Sait Faik Abasıyanık, “*Stelyanos Hrisopulos Gemisi*”, *Semaver*, s. 7-18.

⁴⁷⁶ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 2.

⁴⁷⁷ Sait Faik Abasıyanık, “*Stelyanos Hrisopulos Gemisi*”, *Semaver*, s.8.

⁴⁷⁸ Sait Faik Abasıyanık, “*Son Kuşlar*”, *Son Kuşlar*, s. 1.

⁴⁷⁹ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

kahvelerinde oturup etrafı seyretmeyi sever.⁴⁸⁰ Bunları yaparken keyif alır. Yaşamın bilinmeyen günlerine yapılan hazırlık onun tabiatına ters düşer.

Hikâye kişisi, eskiden Ada'ya kuşların çok geldiğini belirtir. Ama artık Konstantin adındaki bir kişinin yanına çocukları da alarak bu kuşların etinden yararlanmak için onları avlamasıyla, kuşlar artık eskisi kadar Ada'ya gelmez. Hikâye kişisi, bir kuş cıvıltısı duysa hemen kanı donar, yüreği sıkışır. Onları Konstantin'den kurtarmak için Konstantin'in bulunabileceği sırtları hesaplayarak yola çıkar. Sonbahar, kuşlarla beraber olunca insana barış, şiir, şair, edebiyat, resim, müzik, mesut insanlarla dolu açsız, hırsız bir dünyaya dönüşmektedir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğradı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar. Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi... Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir herifti...

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar... bol yeşiliyle kuşlarla beraber olunca insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırsız, bir dünya düşündürüyor...”⁴⁸¹

Sait Faik'in gerçekte de Ada'da buna benzer bir durum yaşayıp bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. İnsanlar, hikâyede anlatıldığı gibi kuşları, kendilerinden elde edecekleri azıcık et için hunharca tuzağa düşürüp sonra da öldürmektedir. Sait Faik'in de Ada'da bu tarz insanlardan birisiyle karşılaşmış olması ve son yıllarda Ada'ya gelen kuşların sayısının azalmasında bu durumun etkili olduğunu düşünmesi olasıdır. Ayrıca hikâyede geçen ismin Konstantin olması Ada'da yaşayan Rum azınlıkları temsil etmesi bakımından da dikkate değerdir. Hikâye, hikâye kişisinin dünyanın değiştiğini haber verip dostlarına seslenmesiyle son bulur. Günün birinde sonbaharda gökyüzünde artık kuşlar olmayacaktır. Yol kenarlarında koyu yeşil çimenler de artık

⁴⁸⁰Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 91.

⁴⁸¹Sait Faik Abasıyanık, “Son Kuşlar”, *Son Kuşlar*, s. 3-5.

görünmeyecektir. Bu olay ise en çok çocukları etkileyecektir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.”⁴⁸²

Hikâyenin “Benden hikâyesi” cümlesiyle bitirilmesi de dikkate değerdir. Böylelikle yazar kurguladığı hikâyenin içinde kendisinden bir parça bulunduğunu, yaşamının herhangi anından bir kesite yer verdiğini ya da kendi hayal ve düşüncelerini hikâyenin içine kattığını da kabul etmiş olur. Hikâyenin amacı, Sait Faik’in, gelecek nesillerin, özellikle de çocukların bu güzelliklerden mahrum kalacağı düşüncesine bile üzülmeleri olarak saptanabilir.

“Haritada Bir Nokta” hikâyesinin kişisi ile Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Hikâye kişisi, çocukluğundan beri ne zaman haritaya baksa, hemen gözünün bir ada aradığından bahseder. Bu ada sevgisinin belki de okuduğu romanlardan kaynaklanabileceğini belirtir. Ada görünce hikâye kişisinin içindeki dostluklar ve sevgiler harekete geçer. Aklına hemen; gözlerinin içine bakan bir köpek, az konuşan, hareketleri ağır ama eli çabuk bir balıkçı, tahtaları kararmış, boyası atmış bir sandal, sahildeki çocuklar, kırlangıç ve dülger balığı haşlaması, sisli bir deniz gelir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada arar; şehir vilayet, havalı isimlerinden hemen mavi sahile kayar... Romanlar yüzünden adaları sevdiğimi pek ummuyorum ama belki de o yüzdendir. Haritada bir ada görmeyeyim. İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir. Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen, az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları kararmış, boyası atmış ve kaba bir sandal, sandalın peşini bırakmayan bir kuş, ağ, balık, pul, sahilde harikulade güzel çocuklar, namuslu kulübelere, kırlangıç ve dülger balığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufukları dar sisli bir deniz...”⁴⁸³

⁴⁸² Sait Faik Abasıyanık, “Son Kuşlar”, *Son Kuşlar*, s. 7.

⁴⁸³ Sait Faik Abasıyanık, “Haritada Bir Nokta”, *Son Kuşlar*, s. 65.

Sait Faik de Ada hayatını sevmektedir ve kendisi de bir Ada'da yaşamaktadır.⁴⁸⁴ Hikâye kişinin Ada, deyince aklına gelenler, Sait Faik'in pek çok hikâyesinde anlattığı, gerçekte de Ada hayatının küçük bir portresi niteliğinde olan unsurlardır. Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında bir benzerlik vardır. Sait Faik'in hikâyesinde, Burgazada'nın bir portresini yansıttığı söylenebilir.

Hikâye kişisi, Ada'da yaşayan insanların, büyük, sağlam dostluklar kurduğunu ve doğanın da zorlamasıyla insanların yardımlaşıp birbirine sokulduğunu anlatır. Ada'da güçlülerin zayıflara yardım için, güçlü ve keskin aklın akılsızlara yardım için, çorbanın çorbasızlara ikram edilebilmek için güzel koktuğunu dile getirir. Ada kavramı, onda bu düşüncelerin hayalini akla getirir. Yattığı odada da bir Ada resmi vardır. Gece yatmadan evvel okuduğu kitaba inanmazsa, kitabı kapatıp haritaya bakar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Orada, dört tarafı suyla çevrili yerde insanların büyük, sağlam dostluklar, sağlam adaleler, namuslu günler ve gecelerle birbirlerine sokulmalarını, yardımlaşmalarını buyuran rüzgârlar, fırtınalar, deniz canavarları, kayaları günlerce haftalarca döven dalgalara ancak tabiatın buyurduğu şekilde yaşanabileceğini; sıkı ve sağlam adalelerin çelimsizlere yardım için; keskin aklın daha kör, daha mülayim, daha gürültüsüz ve yavaş akla, hatta akılsıza arkadaşlık için verildiğini; çorbanın çorbasızlara takdim için mis gibi koktuğunu öğreten, belki de öğretmeden öyle iyi, öyle mübarek anadan doğulduğunu hayal ettiren bir düşünceyle haritalardaki maviliğin ortasında, kocaman kıtaların kenarındaki büyük denizlerin bir tarafına kondurulmuş adalara bakar, kurar dururdum.

Yatak odama da bir tane aşmışımdır; geceleyin yatmadan evvel okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitaptan kaldırırsam haritaya gözüm ilişkin diye. Haritayı görünce bir nokta ada, ada görünce de hemen fırtınaları, rüzgârları, uğultuları, köpekbalıklarını, sonra birdenbire adanın namuslu insanlarını hatırlayıveririm...”⁴⁸⁵

Yine hikâye kişinin Ada kavramı etrafında akla gelenler, bir önceki kısımda olduğu gibi Sait Faik'in yaşadığı Ada'nın genel bir profilini yansıtır. Ancak, Ada'daki insanların yaşayış tarzları, birbirlerine yardım etmeleri hikâyenin kurmacılığından faydalanılarak bambaşka sebeplere dayandırılır. Bu yönüyle Ada, herkesin birbirine yardım ettiği, her eksiğin bir üstüyle tamamlandığı, hayali bir yeryüzü cennetini andırır.

⁴⁸⁴ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

⁴⁸⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Haritada Bir Nokta”, *Son Kuşlar*, s. 66.

Bu yönüyle Sait Faik'in Ada'nın özellikleriyle hayalindeki yeryüzü cennetinin özelliklerini tek bir yaşam yeri, yani Ada'da birleştirdiği söylenilebilir.

Hikâye kişisi uykudayken, bütün bir balıkçı köyü halkı kalkar. Sabahın erken saatlerinde kayıklar, balığa çıkmak için açılır. Böyle durumlarda hikâye kişisi kendisini, Frenklerin müsrif çocuk dedikleri bir çocukmuş da israftan, delilikten, sekreterlikten dönmüş gibi hisseder. Hikâye kişisi bu yönüyle de Sait Faik ile benzerlik gösterir. Sait Faik'in bir iş sahibi olamayışı, onu psikolojik bir huzursuzluğa iter. Herhangi bir işte çalışmaz. Kendine meslek olarak seçtiği hikâyelerinden de istediği parayı alamaz. Yayınevlerinin kendisine hak ettiği ücreti vermemeleri sebebiyle başta annesi olmak üzere tüm memlekette adının “işsize” çıkmasından rahatsızdır.⁴⁸⁶ Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“Hani Frenklerin L'enfant prodigue”⁴⁸⁷ dedikleri bir oğlan vardır. Ben o çocukmuşum; israftan, delilikten, serserilikten dönmüşüm gibi olurum yatağımın içinde. Işığı söndürmemle uykumun başlangıcı arasına güneşli bir sabah, kayıklar, bütün bir balıkçı köyü halkı dolar. Kalkık uçları çiçekle balık resimli çifte kayıklar bir anda uzaklaşır.”⁴⁸⁸

Hikâye kişisi, çocukluğunda ve ilk gençliğinde hayalini kurduğu bu adaya bir gün tesadüfen ulaştığını söyler. Yaşı orta yaşı bulmuştur ama nihayet asıl yuvasına dönmüştür. Sanki on dört yaşındayken bu adadan çıkıp büyük şehirlere gitmiş, burada iyi kötü, her türlü duyguyu tattıktan sonra bitkin ve yorgun bir şekilde geri dönmüş gibi hisseder. Şimdi bu adada namuslu insanların arasında gülmeden, eğlenmeden, sessiz sakin bir şekilde balığa çıkacak, ömrünün son nefesini burada verecektir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“İşte çocukluğumun ve ilk gençliğimin haritalarındaki adalar beni, sonunda bir gün özlediğim gibi bir adaya tesadüfen bıraktılar. Yaşım orta yaşı bulmuştu ama, nihayet asıl yuvama dönmüştüm. Sanki on dört yaşında sarışın bir oğlanken basıp gitmiştim. Bir motor beni alıp büyük şehirlere götürmüştü. Yaşamıştım. Cebim para görmüştü. Kadın görmüştüm. Şehvet tatmıştım. Kumar görmüştüm. Hırsızlık, mahpushane görmüştüm. Kerhane görmüştüm. Yankesicilerle, hırsızlarla arkadaşlık etmişim... Sevmiş sevilmemişim. İşte bitkin, işte yorgun, işte hepsini yitirmiş, gittiğim motorla geri dönmüştüm.

⁴⁸⁶ İbrahim Kavaz, Sait Faik Abasıyanık, s. 44-45.

⁴⁸⁷ “Harika çocuk”. Ancak yazar 69. sayfada “müsrif çocuk” şeklinde açıklıyor.

⁴⁸⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Haritada Bir Nokta”, *Son Kuşlar*, s. 68.

Şimdi namuslu insanların arasında başım önüme eğilmiş, gülmeden, eğlenmeden, müsamaha dolu, kötülüğü göz kırpışından anlayınca cesareten canavar kesilecek bir insan haliyle sessiz, sakin, ağzına vur lokmasını al bir halde balığa çıkacak, iyiliklere hasret duya duya ömrümün sonunu, burada kesik bir son nefesle bahtiyar bitirecektim.”⁴⁸⁹

Sait Faik, çocukluğunu Adapazarı'nda geçirir. Daha sonra babasının işleri sebebiyle İstanbul'a taşınırlar. İstanbul'a ilk geldikleri sene önce Kırazlı Mescit Sokağı'nda, sonra Şişli'de bir apartmanda otururlar. Bu süre zarfında Sait Faik, sık sık insanların kalabalık olduğu Beyoğlu, Galata rıhtımı gibi yerleri, gezmek için tercih eder. Babasının ölümünden sonra ise annesiyle Burgazada'ya taşınırlar. Sait Faik buradaki balıkçılarla dost olur, onlarla balığa çıkar. Kısa zamanda ada hayatına adapte olur.⁴⁹⁰ Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında benzerlik vardır.

Hikâye kişisi, ağır ağır Ada halkına sokulmaya çalışır. Kendisi çalışmaz. Oturdukları ev, babadan kalmadır, annesi sayesinde evin geçimini sağlar. Hikâye kişisi ilk önce etrafta olan herkesi, “eve dönen müsrif çocuk” ruhuyla seyreder. Artık yazı yazmak bile istemez. Niyeti buradaki insanlar gibi balığa çıkmak, on kuruşluk kahve, yirmi kuruşluk köylü sigarası içmektir. Kaybettiği her şeyi, insanlığı, cesareti, iyiliği, sağlığı, dostluğu yeniden bulacak, yeni, temiz bir hayatın içinde hayran ve mahcup ölümü bekleyecektir. Aklına ara sıra esen yazmak kötü huyunu bırakıp, balığa çıkacaktır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“İnsanlara ağır ağır sokulmaya çalışılıyordum. Babadan kalma ev, anamın sayesinde gürül gürül işliyordu. Bense, orada kafamı kuma sokmuş devekuşu gibi oldum önce. Artık bütün günümü ve gecemi burada geçirecektim. Etrafımı çeviren insanların hepsini kendimden çok iyi, çok namuslu, hani demin söylediğim evine dönen “müsrif çocuk” ruhuyla seyrediyordum. Niyetim yazı yazmak bile değildi. Balığa çıkacaktım. On kuruşka kahve, yirmi kuruşluk Köylü sigarası içecektim. Kaybettiğim her şeyi; insanlığı, cesareti, sıhhati, iyiliği, safveti, dostluğu, alınterini, sessizliği yeniden bulacak; bulamasam bile bir temiz hayatın içinde hayran, meyus ve mahcup ölümü bekleyecektim. Aklıma ara sıra esen yazmak arzusunu, arzusunu değil kötü huyunu, bu tek kötü huyu muvafakiyetler, şöhretler düşünmeden, “Düşünürsem Allah canımı

⁴⁸⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Haritada Bir Nokta”, *Son Kışlar*, s. 68-69.

⁴⁹⁰ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s.90.

alsın!” düşüncesiyle yeniden bulabilirsem, kalemsiz kâğıtsız dağlara fırlayacak, balığa çıkacaktım...”⁴⁹¹

Sait Faik’in Burgazada’da annesiyle birlikte yaşadığı ev de ona, babasından kalmıştır. Sait Faik çalışmadığı için, evin geçimi annesi tarafından sağlanmaktadır. Yazar, buradaki balıkçıları çok sever, onlarla sık sık vakit geçirir. Balıkçı kahvelerinde zamanını geçirir. Sait Faik özellikle hastalığın onda ortaya çıkardığı ruh haliyle kendisini Ada’ya kapatıp burada vakit geçirmek ister. Mahkemede sorgulanması sebebiyle de yazı yazmaya küser. Hikâye kişisi, bu yönleriyle Sait Faik’i yansıtır.

Hikâye kişisi, kendisinin Ada’da yaşayan diğer insanlara benzemediği için, onlar tarafından sevilmeceğini düşünür. Balığa çıksa, “Koca evi barkı var. Deli midir nedir? Pay da almaz.” diyeceklerini düşünür. “Bereket ki anası var, yoksa satar, savurur, sürünür.” diyeceklerdir. Ama kimsenin rüzgârı, denizi, balığı, seve seve ölümü beklediğini, bilmeyeceklerini dile getirir. Ama hikâye kişisi tüm bunlara aldırmaz. O, hayalinde tüm bu insanları kusurlarından arındırarak sevmiştir. Onların arasına seyirci sıfatıyla sessizce karışarak mesut yaşadığını söyler. Şehre bile inmez. Her şey hayal ettiği gibidir. Yalnız balıkları pay meselesindeki çirkin hadiseler geçtiğini duyar, onu da duymamazlığa gelir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Biliyordum ki insanlar, beni pek sevmeyeceklerdi. Bir adam ki onlar gibi değildir. Balığa çıkacak olsam, “Koca evi barkı var. Ne bok yemeye balığa çıkar? Deli midir nedir? Pay da almaz.” diyeceklerdi. “Baba fırını has çıkarana enayi, çalışmıyor, bereket ki anası var, yoksa satar satar, sürünür.” diyeceklerdi. Hiçbir zaman yeniden damla damla, dakikaları duya duya, sıklıkla patlaya; rüzgârı, balığı, denizi, ağ seve seve, ölümü beklediğimi bilemeyeceklerdi.

Ne zararı vardı. Ben onları hayalimde adanın insanlarıyla ölçe ölçe, en büyük kusurlarını müsamahasızlıklarında bularak mahcup sevecek... birbirine fedakarlıklar ederek yaşayanları seyirden duyduğum hazla derin ve rüyasız bir uykuya dalacaktım...

Onların arasına seyirci sıfatıyla sessizce karışarak oldukça mesut yaşadım. Şehre bile inmiyordum. Her şey tahayyül ettiğim gibiydi. Yalnız pay meselesinde çirkin hadiseler geçtiğini işitiyor, onu da duymamazlığa geliyordum.”⁴⁹²

⁴⁹¹ Sait Faik Abasıyanık, “Haritada Bir Nokta” *Son Kuşlar*, s. 69.

⁴⁹² Sait Faik Abasıyanık, “Haritada Bir Nokta”, *Son Kuşlar*, s. 69-70.

Hikâye kişisi daha sonra kendi kendine yazmamak için söz verir. Yazı yazmanın bir hırstan başka bir şey olmadığını düşünür. Ada'da sakin ve iyi insanların arasında ölümü bekleyecektir. Ama yazı yazmamak konusundaki bütün sözlerine rağmen bunda başarılı olamaz. Hemen tütüncüden bir kâğıt kalem alır. Ada'da gezerken canı sıkılırsa küçük değnekleri yontmak için cebinde taşıdığı çakıyı yontarak kalem yapar. Sonra ise kalemi öperek yazmaya başlar. Yazmasa deli olacağını dile getirir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da, bir hırstan başka neydi? Burada namuslu insanlar arasında sakin, ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştu tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Ada'nın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttukten sonra tuttu öptüm. Yazmasam deli olacaktım.”⁴⁹³

Sait Faik de hikâye kişisi gibi, insanlara kızdığına, pek çok kez yazmamak ya da daha az yazmak için uğraşmış ancak bunda başarılı olamamıştır. “Çelme” hikâyesi dolayısıyla sorgulanması, *Medar-ı Maişet Motoru*'nun toplatılması kararı onun yazma konusundaki şevkini kıran bazı hadiselerdir.⁴⁹⁴ Özellikle “Çelme” hikâyesi sebebiyle sorgulandığı zaman annesi ve kendisi zor günler geçirir. Annesi bir daha Sait Faik'in yazmasını istemez. Bu dönem de her ne kadar annesi ve bazı dostları onun yanında olsalar da sıkıntılı günler geçirir. Orhan Veli, Sait Faik'e yazdığı bir mektupta “... bu arada “Çelme” hikâyesini buldum ve okudum ve başına bu işi açanlara küfrettim. Harika hikâye azizim” diyerek Sait Faik'in bu zor süreçte yanında olduğuna dair desteğini kendisine bildirir.⁴⁹⁵ Sait Faik'in hastalığından dolayı zor günler geçirdiği sıralarda çok sevdiği Ada'ya sığınarak yazı yazmaktan uzak daha sakin bir yaşam sürmek istemesi de olasıdır.

Sait Faik'in “ Ormanda Uyku” hikâyesindeki anlatıcı rolündeki kişi, Sait Faik'le benzer özellikler gösterir. Hikâyedeki kişi, Kaşıkadası⁴⁹⁶'nda yaşar. Sait Faik de hayatının bir döneminde Ada'da yaşar. Ancak o hikâyeden farklı olarak Heybeliada'da değil Burgazada'da yaşar. Hikâye kişisi, çocukluğuna dair anıları anlatırken büyük bir

⁴⁹³ Sait Faik Abasıyanık, “Haritada Bir Nokta”, *Son Kuşlar*, s. 73.

⁴⁹⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 194-195.

⁴⁹⁵ Sevgül Sönmez, *A'dan Z'ye Sait Faik*, s. 65.

⁴⁹⁶ Kaşıkadası, Heybeliada'ya bağlı Burgazada'nın karşısında yer alan küçük bir adacıktır. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Adalar Belediyesi Resmi İnternet Sitesi: <http://www.adalar.bel.tr/ilcemiz-sayfasi/sivriada.html>)

dut ağacının altındaki sofradan, bu sofradaki babası ve arkadaşlarının rakı içmelerinden, sofraya düşen karadutlardan, çakaleriğine bağlanmış kuzudan, yusuçuk kuşlarından bahsetmektedir. Hikâyedeki kişinin çocukluğuna dair anıları anlatırken paylaştığı unsurlar ve hikâyede anlatılan kasaba da Sait Faik'in çocukluğunun geçtiği Adapazarı'nı anımsatır. Tüm bunlar hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kaşıkadası' nın kıyılarında yaz geceleri karides ve pavurya yakalayan sandalların ışıklarını, büyük bir çamfistüğünün altında bir Tiring Galata kanepesinden seyre daldığım zaman, ta çocukluğumu, büyük bir dut ağacının altındaki sofrayı, sofranın başındaki babamın arkadaşlarını, rakı kadehlerini, tabaklara düşen karadutları hatırladım.”⁴⁹⁷

Sait Faik, babası Mehmet Faik Bey'in ölümünden sonra annesi Makbule Hanım ile yazları, Burgazada'da satın aldıkları evde kalır. Sait Faik buradaki balıkçıları, balıkçı kahvelerini zamanla çok sever. Balıkçılarla dost olarak onların hayatlarını, üzüntülerini, sevinçlerini hikâyelerine taşır. Burgazada'ya ait gözlemlerine de hikâyelerinde yer verir. “Plaj İnsanları” hikâyesinde Burgazada'ya ait bu gözlemlerini okuyucuya aktarır. Burgazada'daki plajı, balıkçı kahvelerini, gazinoyu, kayakçıları, bakkalı kısacası tüm Burgazada esnafını hikâyeye taşır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Plaja gitmek için rıhtımdan geçilir. Evvela büyük bir gazino, sonra bir küçüğü, sonra da balıkçı kahveleri vardır. Önde, sıra sıra İzmit Körfezi kıyılarının yemişlerini ve sebzelerini yükleyip gelmiş kayıklar bulunur. Fevkalade haris, insafsız, işlerini bilmez insanlar olan ada sebzecileri bu kayıkların gelmediği günlerde her şeyi ateş pahasına satarlar.”⁴⁹⁸

Sait Faik'in Burgazada'daki izlenimlerini aktardığı bir diğer eseri de “Kim Kime” hikâyesidir. Hikâyede adada “ideal bir ev” olarak tanımlanan bir evle, bu evin içinde yaşayan “yukarıki evin moruğu” ve “yukarıki evin karısı” olarak adlandırılan bir karı kocanın hikâyesi etrafında Ada hayatına ait detaylar, vapurlar, sarp yollar ve çamlar, balıkçılar anlatılır. Ada, hikâyede şöyle tasvir edilir:

“Yolun bir kenarı adanın en ayak basılmamış yeridir. Çamlar birbirine girmiştir. Yol, iz yoktur. Bunun için de çamların altında ne ruj sürülmüş kötü mendiller, ne de gazete kâğıtları,

⁴⁹⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Ormanda Uyku”, *Sarnıç*, s. 61.

⁴⁹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Plaj İnsanları”, *Sarnıç*, s.104.

sardalya kutuları bulunur. Yolun öteki kenarındaysa uzaktan bir tek güzel ev gibi gözüktüğü halde iki çirkin ev vardır. Evlerin bir tarafını yol, üç tarafını da yine çam ormanları kaplar.”⁴⁹⁹

“Kaşıkadası’nda” hikâyesinde; Yakup, Odisya ve anlatıcıdan oluşan üç arkadaşın bir yaz mevsiminde yaşadığı maceralar anlatılır. Hikâyede Sait Faik, hikâye kişisi aracılığıyla Burgazada, Kaşıkadası ve Heybeliada’ya dair gözlemlerini ve bu adalar hakkında öğrendiği bilgileri okuyucuya aktarır. Kaşıkadası, Burgazada’ya çok yakındır ve tersine kapanmış bir kaşığı andırdığı için Kaşıkadası ismini alır. Adanın bir adama ait olduğu ve bu adamın bir vârisi olmadığı içinde adanın hükümete geçtiği belirtilmektedir. Hikâyedeki anlatıcı ile Sait Faik arasında her ikisinin de Burgazada’da yaşaması dolayısıyla bir benzerlik vardır. Hikâyedeki anlatıcı Burgazada’da yaşar. Kaşıkadası’na arkadaşlarıyla birlikte geziye gider. Sait Faik de yazları Burgazada’da yaşamaktadır. Hikâyede Kaşıkadası şöyle anlatılır:

“Bir lakırdıyla Burgazadası’nda oturduğumuzu ve bu Burgazadası’na çok yakın, ay ışığına, tersine bir kaşık gibi kapanmış Kaşıkadası’ nın bir adamın malı olduğunu; adamın ölüp vârisi olmadığı için adanın hükümete geçtiğini; şimdi kimseler yoksa bile yarın beş on kişiye ait olacağını; evler belki de plajlar yapılacağını hatırlayacağız. Kulübelerimizle, salımla, hayallerimiz ve vahşilerimizle yaptığımız kocaman hayal transatlantiğine bir buz dağı gibi çarpacaktı. Ondan sonra hiçbirimiz mehtaplı bir gecede Kaşıkadası’ na sergüzeşt aramaya çıkmayacaktık...”

(...)Kaşıkadası bin bir sarnıçla doludur. Adada bilhassa geceleyin koşmak çok tehlikelidir.”⁵⁰⁰

Hikâyede Heybeliada’ya dair ise şu gözlemlere yer verilir:

“Kapının dışından güzel ve küçük bir meydanlıktan görünen Heybeli’nin plajı bir kocaman vapur haliyle ışıklarını yakmış uzaklaşıyor, gidiyordu.”⁵⁰¹

Sait Faik’in “Projektörcü” hikâyesi, Burgazada’ya gitmek için yola çıkılan 8.45 vapurunda yağmurlu bir gecede başlar. Hikâyedeki anlatıcı ile projektörcü arasında vapurda bir sohbet başlar. Bu konuşmalar sırasında projektörcünün İzmitli olduğu, hikâye anlatıcısının da Burgazada’da oturduğu okuyucuya aktarılır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

⁴⁹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Kim Kime”, *Sarıç*, s. 71.

⁵⁰⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Kaşıkadası’nda”, *Şahmerdan*, s.19-21.

⁵⁰¹ Sait Faik Abasıyanık, “Kaşıkadası’nda”, *Şahmerdan*, s. 21.

“(…) -Nerelisin?

-Galiba İzmitliyiz. Ama ben burada doğdum; Yenimahalle’de

(…) – Evet... Siz nerelisiniz?

-Ben mi? Şey... Ben... Ben Burgazlıyım; yani orada otururum...”⁵⁰²

Hikâyede projektörcü, eve gidince oğlu Hasan için her akşam bir hikâyeye uydurarak ona anlattığını söyler. Hikâyeye anlatıcısı ertesi akşam 8.45 vapurunda yine projektörcü ile karşılaşır. Hasanın okuması için kitap getirir. Ayrıca kendisinin de Hasan’a uyduracak hikâyeye düşündüğünü belki bu sefer yağmurlu bir gecede gelen adam olarak kendi hikâyesini anlatabileceğini söyler. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“Ben de dün akşamdan beri Hasan’a uyduracak hikâyeye düşünüyorum. Saatlerce düşündüm. Sabahleyin ilk vapurda yine düşünüyordum. Ne dersin?.. Bu sefer benim hikâyemi anlattırın... Yağmurlu bir gecede bir adam geldi, dersin...”⁵⁰³

Hikâyede anlatıldığı gibi Sait Faik’in yağmurlu bir gecede 8.45 vapurunda bir projektörcü ile karşılaşp aralarında böyle bir diyalog geçmiş olması, bunun üzerine de Sait Faik’in hikâyeye kişinin oğluna anlatılmak üzere “Projektörcü” hikâyesini kaleme almış olması olasıdır. Hikâyede ayrıca hikâyeye anlatıcısı aracılığıyla Sait Faik’in Kınalı, Heybeli ve Büyükada’ya dair izlenimlerini de rastlanır. Bu adalara dair izlenimler hikâyede şöyle anlatılır:

“Kınalı, bir mil uzakta, kocaman, hafif ışıklı bir böcek, bir devasa böcek halinde yatıyordu...

(...)Heybeli ve Büyükada da uzakta, böcek hallerinden kurtulmuşlar; büyük ve bol ışıklarıyla inilecek birer meçhul diyar kadar güzeldiler.”⁵⁰⁴

“Şeytan Minaresi” hikâyesinde adı geçmese de hikâyeye içindeki tasvirlerden edinilen izlenimlere göre ada olduğu tahmin edilen yerde, bir haziran ayında hikâyeye kişinin sıcağtan bunalıp denize girişiyle başlayan bir hikâyeye anlatılır. Hikâyede, hikâyeye kişisi aracılığıyla Sait Faik’in bu yere ait izlenimleri okuyucuya aktarılır. Hikâyede bu yer şöyle anlatılır:

⁵⁰² Sait Faik Abasıyanık, “Projektörcü”, *Şahmerdan*, s. 51.

⁵⁰³ Sait Faik Abasıyanık, “Projektörcü”, *Şahmerdan*, s. 54.

⁵⁰⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Projektörcü”, *Şahmerdan*, s. 50, s. 52.

“Haziran içindeydik. Hiç rüzgâr yoktu. Çakılla örtülü sahilden yukarıda kayalar ve kayalara yer yer asılmış çam ağaçlı, bir tarla kadar münbit uçurumlar vardı. Oralarda sarı katırtırnakları, devedikenleri ve çalı süpürgeleri, gür, yeşil, pembe bitmişti. Güneş bir sel gibi demirli topraktan akıyor, ta tepeden seyrettiğim bu güzel plaja, bir göle dökülür gibi dökülüyordu.”⁵⁰⁵

Sait Faik’in “Alt Kamara” hikâyesinde, bir vapurun alt kamarasında yapılan bir yolculuk sırasında hikâye kişinin yaşadıkları ve aklından geçenler anlatılır. Havanın güzel olduğu zamanlarda vapurun alt kamarasında kimse olmaz. Hikâye kişisi böyle zamanlarda vapurun kamarasına iner, ceketini kanepenin üstüne atar, pantolonunun cebinden çıkan parasını kanepeye bırakır, kibriti özenle paketinin üstüne bırakıp düşünür. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Vapurun alt kamarasında, havanın en güzel zamanında, martların suyun üstünde keyifle uçtuğu, uzakların titrediği, rüzgârların uykuda çocuk nefesiyle estiği günlerde kimseler olmaz. O en aşağıya iner, ceketini kanepelere atar, pantolonunun cebinden on bir buçukluğunu çıkarıp kanepeye bırakır, kibriti itinayla paketin üstüne kor ve düşünürdü.”⁵⁰⁶

Hikâye kişisiyle Sait Faik arasında benzer noktalar vardır. Hikâye kişisi, “nerede ikamet buyuruluyor?” sorusuna “Burgazada” cevabını verir. Sait Faik de babasının ölümünden sonra annesi Makbule Hanım ile birlikte Burgazada’da ikamet eder.⁵⁰⁷ Hikâye kişisi ile Sait Faik arasındaki bir başka benzerlik ise hikâye kişinin saniyede üç yüz elli defa hayatı sevmeye, birini okşamaya çalışmasıdır. Sait Faik de insanları ve hayatı sevmeye arzusunu her fırsatta, her hikâyesinde dile getirmiştir. Yazar bu duyguyu hayatının ve sanatının merkezi yapmış, en olumsuz davranış biçimini sergileyen insanlarda bile sevilecek bir taraf bulmaya çalışmıştır. Yaşamın bütün güzelliğini ve sırrını da bu sevgide bulmuştur.⁵⁰⁸ Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“(…)O da saniyede 350 defa hayatı sevmeye, birini okşamaya; saniyede 350 defa bir ballı şeye konmak için çalışmıyor muydu?..”⁵⁰⁹

⁵⁰⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Şeytanminaresi”, *Şahmerdan*, s. 105.

⁵⁰⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Alt Kamara”, *Şahmerdan*, s. 89.

⁵⁰⁷ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 31.

⁵⁰⁸ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 110.

⁵⁰⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Alt Kamara”, *Şahmerdan*, s. 90.

Sait Faik'in "Krallık" hikâyesi de Kaşıkadası'nda geçer. Sait Faik hikâyede, hikâye kişisi Ali Rıza aracılığıyla okuyucuya Kaşıkadası hakkında bilgi verir. Hikâyede Kaşıkadası'na ait şu bilgiler yer alır:

"Akşam lüfere müşteri götüreceği için yem hazırlamaya çıkmıştı. Kaşıkadası'nın kıyıları bilek kalınlığında, mor kılçıklı, yarım metre uzunluğunda zarganalarla doludur."⁵¹⁰

Sait Faik, "Gramofon ve Yazı Makinası" hikâyesine, radyo ile gramofonun, yazı makinası ile de elle yazmanın arasındaki farkları ve birinin diğerine göre üstün olan yanlarını anlatarak başlar. Hikâye anlatıcısı, gramofonun başlı başına bir fikir, insanoğlunun küçük, temiz arzularına baş eğen, medeni adamın zevk aleti olduğunu söyler. Radyoyu ise sevmez. İnsanın hayâl dünyasını bozduğunu düşünür. Yazı makinasının da elle yazıya karşı her zaman bir üstünlük gütmese onun, elle yazının dostu, ağabeyi tavrına takınmış olduğunu dile getirir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Radyo ile gramofonun hiç ilgisi yoktur. Gramofon, başlı başına bir fikirdir. Benim kendi hesabıma radyoya hiç ihtiyacım olmadı. Gramofona gelince, herkesin pek ihtiyacı yoktur ama benim vardır diyebilirim. Radyoyu sevmem de..."

(...) Gramofon, radyodan tamamen ayrıdır. O arkadaştır, dosttur, mütevazıdır...

(...) gramofon başlı başına, kendi namına bir medeni adamın zevk aletidir. İnsanoğlunun küçücük, temiz arzularına baş eğen, onun zevkini düşünen bir alettir...

(...) Yazı makinesi elle yazıya karşı her zaman bir üstünlük gütmese de onun, elle yazının dostu, ağabeyi tavrı takınmış, bir başkasına düşmanlığını açıkça ilan etmiştir."⁵¹¹

Hikâye anlatıcısı, Burgazada'da oturmaktadır. Pazar sabahları, köprüde gazete satan, kamburumsu gençten bir adamcağızın, Burgazada'ya elinde gramofon ve plaklarla geldiğini söyler. Sait Faik de babasının ölümünden sonra uzun yıllar annesiyle birlikte Burgazada'da yaşar. Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında bir benzerlik vardır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

⁵¹⁰ Sait Faik Abasıyanık, "Krallık", *Şahmerdan*, s. 65.

⁵¹¹ Sait Faik Abasıyanık, "Gramofon ve Yazı Makinası", *Mahalle Kahvesi*, s. 65-69.

“Köprüde gazete satar, kamburumsu, gençten sakın bir adamcağız vardır. Onun gramofonu ile plakları görülecek, işletilecek şeylerdi. Pazar sabahları Burgazadası'na elinde bu acayip makina ile gelirdi...”⁵¹²

Hikâye anlatıcısının şair bir arkadaşı vardır. Beyoğlu Kâtip Çelebi Sokağı'nda memurluk yapar. Bu arkadaşının tek varlığı gramofonu ile yazı makinasıdır. Memurluk yaptığı bu yerdeki odasında hikâye anlatıcısı ile birlikte yazdığı şiirleri yazıya geçirirler. Gramofonla da Çaykovski ve Mozart'ın bestelerini dinlerler. Ancak daha sonra arkadaşının paraya ihtiyacı olduğundan birisi gramofonu öteki yazı makinasını yüklenerek Yüksekaldırım'a satmaya götürürler. Sait Faik'in şair ve yazarlardan oluşan geniş bir arkadaş çevresi olduğu düşünülürse, bu duruma benzer bir hadisesinin gerçekten yaşanmış olabileceği düşünülebilir. Bu olay, hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Arkadaşım iyi şairdi. İsmi bilmezsiniz. Şiirleri ötede beride çıktı. Birçok beğenenler oldu. Ama nerede şimdi o eski zaman şöhreti... İsmi pek yayılmamıştır. Yalnız aramızda ismi anılınca, birkaç haris ve kiskanç hariç, her arkadaş ondan bir iki mısra okuyabiliriz...”

Şairdir arkadaşım. Küçük bir memuriyeti vardır. Beyoğlu'nda Kâtip Çelebi Sokağı'nda bir odacağızı, yirmi sekiz kitabı, gazeteleri, anasından kalma seccadesi, yüzbaşı babasının apoletli bir fotoğrafı... İşte bir de gramofonu ile yazı makinası vardı...

(...)bir kış günü kar lapa lapa yağarken birimiz gramofonu, ötekimiz yazı makinasını yüklenerek Yüksekaldırım'a doğru götürüyorduk. Arkadaşımın şiddetle paraya ihtiyacı vardı...”⁵¹³

Sait Faik, boş kaldığı ve canı sıkıldığı zamanlar ya sandala binerek denize açılır, balığa çıkar ya arkadaşlarıyla birlikte oyun oynar, yaşamının ayrılmaz bir parçası olan kahveye gider ya da Burgazada'nın çamlıklarına çıkar uyur, kitap okur, hikâyeye ya da şiir yazar.⁵¹⁴ Bu bağlamda “Hayvanca Gülen Adam” hikâyesindeki hikâyeye kişisiyle Sait Faik arasında bir benzerlik vardır. Hikâyeye kişisi de Sait Faik gibi sandala biner, balığa çıkar, kahveye gider, oyun oynar, çamlıklarda uyur, sevdiğini düşünerek şiir yazar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

⁵¹² Sait Faik Abasıyanık, “Gramofon ve Yazı Makinası”, *Mahalle Kahvesi*, s. 67.

⁵¹³ Sait Faik Abasıyanık, “Gramofon ve Yazı Makinası”, *Mahalle Kahvesi*, s. 70, 72.

⁵¹⁴ Gülen Erdal, “Sait Faik'le Son Röportaj”, Sait Faik İçin, s. 90-91.

“Ben de bir zaman kahveleri asmış, sandaldan, denizden, balığa çıkmaktan usanmışım. Oyun oynamaksa beni sinirlendiriyordu. Çamlıklara çıkar, uykuya dalar, sevdiklerimi düşünür, yapacağım işleri hayal eder; sever, sevilir, zengin olur, fakir düşer, kitap okur, sevgilime şiir yazardım.”⁵¹⁵

“Kameriyeli Mezar” hikâyesinde hikâye kişinin çıktığı bir gezinti sırasında yolunun bir mezarlıktan geçmesi ve buradaki mezarlardan birinin üstünde yazan yazının ilgisini çekerek bu mezarda yatan adam ve eşi hakkında olası hikâyeler üzerine düşünmesi anlatılır. Bu mezarlığın Burgazada’da olması muhtemeldir. Sait Faik’in Burgazada’da yaptığı bir gezinti sırasında böyle bir mezarla karşılaşması ve üzerindeki yazının dikkatini çekerek böyle bir hikâye kurgulaması olasıdır. Hikâyede mezarlık hakkında şu bilgiler verilir:

“Ta Kınalı’dan bir eşek anırtısı geliyor... İşte bizim köyün deniz kenarı mezarlığı Marmara’nın bu durgun gününde, bu şişe, cam, tabak artıkları parıldayan koya uzanan bir burnun üzerindedir. Önünden kablo geçer. Yola levhalar dikilmiştir. Mezarlıktan evvel, onlar ölüm bahsini açar.”⁵¹⁶

“Bulamayan” hikâyesinde Sait Faik, hikâye kişisi aracılığıyla Burgazada ve Kınalıada hakkındaki izlenimlerini okuyucuya yansıtır. Güzün gelen vapurlar, adaya yazın gelen insanlardan farklı insanlar getirir. Ada’ya yazın gelenlerle kışın gelen insanlar birbirinden farklıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Güzün vapurlar bizim köye yaz insanlarından başka insanlar getirir...”⁵¹⁷

Vapurdan Kınalıada’ya bakıldığında denizin yeşille mavi arasındaki rengi gözükmektedir. Kınalı’nın çalılıkları kırmızı toprağın üstünde koyu yeşil görünmektedir. İnsanlar sigara tütürüyor, yunuslar vapur boyunca koşuyordur. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“(…)Kınalı’nın çalılıkları kırmızı toprağın üstünde koyu yeşil, insanlar cıgara tütürüyor, yunuslar hâlâ vapur boyunca koşuyor... İşte Kınalı iskelesi! Kınalı’dan da vapurumuz kalktı...”⁵¹⁸

⁵¹⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Hayvanca Gülen Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 101.

⁵¹⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Kameriyeli Mezar”, *Lüzumsuz Adam*, s. 91-92.

⁵¹⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Bulamayan”, *Son Kuşlar*, s. 9.

⁵¹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Bulamayan”, *Son Kuşlar*, s. 13.

Hikâye kişisi daha sonra ise Burgazada iskelesine gider. Yalnız Burgazada insana tecrübelerini rahat rahat yapma imkânı verir. Güz aylarında ise sessiz ve kimsesizdir. Denizi تنها ve rüzgârsızdır. Hikâyede ise ada şu şekilde anlatılır:

“İşte Burgaz iskelesi! Yalnız bu adada tecrübelerini rahat rahat yapmaya imkân var. Güz aylarında sessiz, kimsesizdir bu ada. Denizi تنها, rüzgârsızdır...”⁵¹⁹

“Bir Sonbahar Akşamı” hikâyesinde hikâye kişisi, lodoslu bir sonbahar gününde İstanbul’dan Adalar’a yaptığı yolculuğu anlatır. Lodoslu İstanbul denizi, baş döndürücü derecede güzeldir. Hikâye kişisi, lodoslu günün tadını çıkarmak için vapurla Adalar’a gidip gelir. Sait Faik de Burgazada’da oturmaktadır. Sık sık Adalar vapuruna binerek İstanbul’a gelir⁵²⁰ ve geri dönmek için tekrar aynı vapuru kullanır. Sait Faik’in lodoslu bir günde yaptığı bir vapur yolculuğundan hareketle bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Hikâyede ise bu durum şöyle anlatılır:

“(...)Lodoslu İstanbul denizi ne baş döndürücü şeydir! Bir lodoslu günde vapura atlayıp her ipin, her maddenin ıslık çaldığı bir vapurda Adalar’a gidip gelirim...”⁵²¹

Hikâye kişisi, sevdiği kuşlardan bahseder. Bazen şiir yazacak gibi olduğu zamanlarda papağan, tavus, cennetkuşlarını da görür gibi olur. Ama onun için kuşların arasında bildircinin yeri başkadır. Bu sevginin sebebini sorguladığında ise; onu ne tüylerinden çıkan, insanı merhamete, güzelliğe davet eden kokusu için, ne insan gibi buğdayı sevdiği için, ne de sevgilisine benzediği için sevdiğini anlar. Bildircini sebebini bilmediği için sevdiğini fark eder. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(...)bazen şiir yazacak gibi olduğum zamanlarda papağan, tavuslar, cennetkuşları da görür gibi olurum. Ama bildircin!..

(...)İnsana bu kadar uzak olan bu kuşa insanlıktan bir şey vardır. Onu şehvetle yediğim için, onu aşkla kokladığım için mi severdim? O güzel insanlar gibi kokan tüylerinden çıkan insanı merhamete, sevgiye davet eden o güzelliğin kokusu için mi severim?.. Hayır hiçbirisi için değil. İnsan gibi buğdayı sevdiği için mi? Hayır! Sevgilime benzediği için mi? Hayır!

‘Ne için o halde?’ diye soran olursa, bilmediğim için, sebebini bilmediğim için...”⁵²²

⁵¹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Bulamayan”, *Son Kuşlar*, s. 14.

⁵²⁰ Yaşar Kemal, “Sait Faik’le Görüşme”, *Sait Faik İçin*, s. 87.

⁵²¹ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Sonbahar Akşamı”, *Havuz Başı*, s. 29.

Hikâye kişisi gibi Sait Faik de şiir yazar. Bu noktada Sait Faik ile hikâye kişisi benzerlik gösterir. Ayrıca hikâye kişisinin en sevdiği kuşun bildircin olmasının da bir önemi vardır. Hikâye kişisi bildircinin özelliklerini anlatırken, onun özelliklerini insana uzak, hiçbir zaman kafeste tutmanın mümkün olmadığı, vahşi, dost, düşman tanımaz, haşin ve korkak olarak sıralar. Sait Faik'in insanlardan kaçıp uzaklaşan bir hâli vardır.⁵²³ Sinirlendiği zaman gözü hiçbir şey görmez. Bu noktada Sait Faik'in kişilik özellikleriyle bildircinin hikâyede anlatılan özelliklerinin benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Sait Faik'in "Güğüm hikâyesi hikâye kişisinin birdenbire evini özlemesini ve eski günlere dair anıları hatırlamasıyla başlar. Penceresinin altında keskin yapraklı, kabuğu ayrılmış bir okalıptüs vardır. Sonbaharda kadınlar okalıptüsün zeytin yapraklı ağaçlarını, öksürüğe ve soğuk algnlığına iyi geldiğinden, annesinden rica ederek toplar. Bahçelerinde sekiz ördekle iki küçük köpek de vardır. Komşuda ise nar ağacı vardır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Birdenbire evimi özledim. Anam buruşmuş oturuyordu. Ayva ağacında kuş vardı. Sonra penceremin altına, keskin hançer yapraklı, kabuğu ayrılmış bu okalıptüsü kim dikmişti? Zeytin yeşili yapraklarını sonbaharda kadınlar gelir, anamdan rica eder, toplarlardı. Sonra bahçemizde sekiz ördekle iki küçük köpek vardı... Komşuda nar vardı..."⁵²⁴

Hikâye kişisinin özlediğini belirterek betimlediği bu evin, Sait Faik'in Burgazada'da annesiyle yaşadıkları ev olması olasıdır. Ayrıca hikâyede, hikâye kişisinin evine gitmek için sadece vapuru kullanabilmesi hikâye kişisi ile Sait Faik arasında bir benzerlik kurulmasını sağlar. Sait Faik de Burgazada'da oturduğu zamanlar evine gitmek için yalnız vapuru kullanmak durumundadır. Hikâye kişisi ile Sait Faik arasındaki bir diğer benzerlik ise babasının üç kardeşi olmasıdır. Sait Faik'in babası Mehmet Faik Bey'in, Ahmet Faik adında bir erkek kardeşi, Fatma adında da bir kız kardeşi vardır.⁵²⁵ Hikâyede bu durum şu şekilde anlatılır:

"Evime dönmedim. Zaten dönemedim. Vapur da yoktu..."

⁵²² Sait Faik Abasıyanık, "Bir Sonbahar Akşamı", *Havuz Başı*, s. 32.

⁵²³ İbrahim Kavaz, "Sait Faik Abasıyanık", (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 136.

⁵²⁴ Sait Faik Abasıyanık, "Güğüm", *Havuz Başı*, s. 139.

⁵²⁵ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 27-28.

Haksızlıklar, bizim evde gırlaydı. Üç kardeş çocuğundan biri hizmetkâr, öteki serseri, beriki zengin eczacıydı...⁵²⁶

“Jimnastik Yapan Adam” hikâyesinde hikâye kişisi, kayaların üstünde uzanıp güneşlenirken jimnastik yapan bir adamı fark eder. Önceleri bu adamın kim olduğunu merak etmese de daha sonraları bu adam hikâye kişinin dikkatini çekmeye başlar. Hikâye kişisi, bu adamın adada oturup oturmadığı hakkında kendi kendisine akıl yürütür. Ne zaman sabahın erken saatlerinde yüzmeye gitse jimnastik yapan adam da oradadır. Bu durumdan yola çıkarak adaya ilk vapurla gelen bu adamın, adada yaşayan köylülerden⁵²⁷ biri olduğunu düşünür. Ama daha sonra bu adamın köyde oturmadığını, ilk vapurla geldiğini, son vapurla döndüğü çıkarımına varır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Burada yemyeşil, taptaze dikenleri filiz rengi üç beş çam vardı... Bu çamların arasında onu beden hareketleri yaparken seyredirdim... Önceleri hiç merak etmedim. Herkes Jimnastik yapar. Bunda hiçbir fevkalâdelik yoktur. Ama bu günlerce böyle devam ederse insanın da eğilip kalkan, ellerini yukarı, sağa sola açan adama bakmaması imkânsızdır... Ben sabahları ne kadar erken yüzmeye gitsem o oradadır. İlk vapurla gelmiyorsa bu adam bu köylüdür. Ama kimdir, yarabbim?.. Yalnız şunu kestirdim ki bu adam bizim köyde oturmuyor, ilk vapurla geliyor, son vapurla dönüyor...⁵²⁸

Hikâye kişisi ile Sait Faik arasında bazı benzer noktalar vardır. Hikâye kişisi kendisini denize, tembelliğe, güneşe verir. Kayaların üstüne uzanıp güneşin altında hülyalar kurar. Bu hülyalarında hiçbir zaman bulamayacağı kadını düşünür. Denizden, güneşten de hiçbir şey beklemez. Yalnız saatlerin geçmesini ister. Yaz bitip kış geldiğinde ise kahvelere kapanıp, meyhanelere girip çıkar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Ben, kayaların üstünde upuzun yatar, güneşin altında hulya kurardım... Evet: Hiçbir zaman bulamayacağım kadını düşünüyordum...

(...) Denize, tembelliğe, güneşe verdim kendimi. Ben o adam gibi denizden, güneşten hiçbir şey beklemiyordum. Yalnız saatlerin geçmesini istiyordum...

⁵²⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Güğüm”, *Havuz Başı*, s. 139-140.

⁵²⁷ Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyelerinde Adalar için köy, Adalar’da yaşayan insanlar için de “köylü” ifadesi kullanılır. (Ayrıntılı bilgi için bkz: Tuncay Öztürk, “Sait Faik’in Hikâyecisinde Merkez ve Taşra Arasında Bir Kaçış Mekânı Olarak Ada”, *Turkish Studies*, Volume 6/4, (2011), s.780.

⁵²⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Jimnastik Yapan Adam”, *Havuz Başı*, s. 69-70.

(...) Kış da bizi bekletmedi. Üç gün içinde geldi. Üç gün evvel denize giriyorduk. “Bu soğuk ne?” dedik. Kahvelere kapandık... Meyhanelere girip çıktık...”⁵²⁹

Sait Faik de hikâye kişisi gibi hiçbir işle ilgilenmez. Burgazada'da olduğu zamanlarda ise denize girip güneşlenmeyi, hayal kurmayı tercih eder. Sait Faik ile hikâye kişisi arasındaki bir diğer benzerlik ise ikisinin de hiçbir zaman bulamadığını ve bulamayacağını düşündüğü, hayatını paylaşacağı sevgilidir. Sait Faik’in hayatına farklı kadınlar girse de hiçbiri ile uzun yıllar sürecek, ömrünün son anına kadar yanında olacak bir birliktelik yaşamazlar.⁵³⁰

⁵²⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Jimnastik Yapan Adam”, *Havuz Başı*, s. 69-72.

⁵³⁰ Sait Faik Abasıyanık, *Kargam Bağışla*, s. 102, s. 105, s. 110.

2.4 4. İstanbul

Şehrin coğrafi yapısı, siyasî ve tarihî değişimler, sosyal hadiseler, şehre ait kültürel değerler, inanç unsurları şehrin kimliğinin belirlenmesinde doğrudan etkilidir. İstanbul'un jeopolitik konumu, cagrafi yapısı ve tarihî dokuları da kimliğinin biçimlenmesinde belirleyici rol oynar. Farklı uygarlıkların izleri şehrin mimarîsi ve nüfus yapısı üzerinde kendini açıkça hissettirir.⁵³¹ İstanbul her semtinde farklılaşan özellikleri ve dokusuyla başka bir dünyanın kapısını aralar. Her bir semtinde, hepsi birbirinden farklı bu kimliklerin izlerine rastlamak mümkündür.

Sait Faik'in hikâyelerinde ismi en çok geçen mekânların başında İstanbul gelir. İstanbul ismi Sait Faik'in hikâyelerinde tam 198 defa geçer.⁵³² Yaptığı röportajlarında ve arkadaşlarıyla yaptığı sohbetler esnasında da sık sık İstanbul'a olan sevgisini dile getirir. Beyoğlu, Galata, Üsküdar, Gülhane onun hikâyelerine mekân olarak seçtiği İstanbul semtlerindedir. Özellikle Beyoğlu'nda Yüksekaldırım'da ve İstiklâl Caddesi'nde dolaşmaktan büyük zevk alır. Sait Faik'in İstanbul'a bakışı içinde bulunduğu ruh hâline göre değişiklik gösterir. Büyük bir yaşama sevinciyle hayata baktığı zamanlar İstanbul'u da aynı istek ve arzuyla sevmektedir. Ancak siroz hastalığına yakalanmasıyla birlikte hayata karşı bakışı değiştiği gibi İstanbul'a karşı da bakış açısı değişir. Bu zamanlarda İstanbul seilmeyen, nefret edilen, kaçıp uzaklaşmak istenen bir şehir hâlini alır.

“Ormanda Uyku” hikâyesindeki hikâye anlatıcısıyla Sait Faik arasında, sabahları sevmeyip “her şey her günkü hâlini aldıktan sonra” geceleri İstanbul sokaklarında dolaşmaları bakımından benzerlik vardır. Hikâye anlatıcısı, dünyada en sevmediği şeyin sabah olduğunu, gece onda kapanmış dükkânları, ışıkları sönmüş pencerelerle dolu İstanbul sokaklarını hayretle, hüznle dolaştığını anlatır. Sait Faik de hikâye anlatıcısı gibi geceleri İstanbul sokaklarında dolaşmaktan büyük bir zevk alır, bu

⁵³¹ Mehmet Güneş, *Şehre Yansıyan Medeniyet Medeniyete Yansıyan Şehir*, Hece Yayınları, Ankara 2018, s. 40-43.

⁵³² Mehmet Mehdi Ergüzel – Esra Kirik, “Sait Faik Abasıyanık'ın Hikâyelerinin Söz Varlığı Üzerine”, *Turkish Studies*, Volume 7/4, (2012), s. 61.

gezileri sırasında âdeta yeniden canlanır.⁵³³ Bu durum hikâyede, hikâye kişisi aracılığıyla şu şekilde anlatılır:

“Dünyada en sevmediğim şey sabahtı. Ben bir Parisli kadar sabahtan nefret ederdim... Her şey her günkü hâlini aldıktan sonra, sokağa çıkardım. Gece onda kapanmış dükkânlar, ışıkları sönmüş pencerelerle dolu İstanbul tarafı sokaklarını hayretle, hüznle dolaştığım olurdu.”⁵³⁴

“Park” hikâyesi Sait Faik’in Gülhane Parkı’na dair gözlemlerini anlattığı hikâyesidir. Hikâye, Gülhane Parkı’nda oturan bir kişinin, parktaki diğer insanların yaşamlarına dair çıkarımlarda bulunarak onların hikâyesine uzaktan dâhil olmasıyla başlar. Hikâyede Ali Efendi, Sedat ve Dilber üçgeninde hikâye kişisinin Gülhane Parkı hakkındaki izlenimlerine ve üçünün Gülhane Parkı’nda kesişen hikâyelerine yer verilir. Sait Faik’in İstanbul’un çeşitli park ve sokaklarında tek başına gezmekten hoşlanan, eline kâğıdı kalemi alıp buralarda karşılaştığı insanların hayatını kurgulayarak hikâyeleştiren tabiatı düşünüldüğünde hikâyede anlatıcı rolündeki şahsın, Sait Faik olduğu söylenebilir. Sait Faik’in bir gün Gülhane Parkı’na giderek yanındaki banklarda oturan insanların hayatlarını kurgulayarak bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Galiba parka ilk ben giriyorum. Saatin kaç olduğunu bilmiyordum. Yalnız sokaklardan sabah manzarası daha kalkmamış, kaldırımların temizliği daha kirlenmemişti. Sabah sisi benimkinden biraz uzak kanepelerdeki benden çok evvel gelmiş insanları hayal meyal gösteriyordu. Etrafımdan vapur düdüğü, tramvay çanı, otomobil kornası, şimendifer sesi duyuluyordu. Ama şehir uğultusu daha başlamamıştı. O uğultuyla beraber yerimden kalkacak, o uğultunun içinde benim de sesim bulunsun diye dolaşacaktım. Ne garip bir uğultuydu o!...”⁵³⁵

Sait Faik’in “Bir Karpuz Sergisi” hikâyesinde yarattığı hikâye kişisi, İstanbul’a olan düşkünlüğü ve insanları sevme arzusu bakımından Sait Faik ile benzerlik göstermektedir. Hikâye kişisi, canı sıkıldıkça, fırsatını bulduğu zaman, insanları sevmek için melankolik köşeler arar. Bunun için de İstanbul’a köprülerin, vapurların birbiri ardınca dolandığı yerlere sığınır. Sait Faik de fırsatını her bulduğunda tek başına İstanbul’un sokaklarını dolaşmaktan büyük zevk alır. Galata Köprüsü, Beyoğlu,

⁵³³ Tarık Buğra, “Sait Faik İçin”, *Sait Faik İçin*, s. 161.

⁵³⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Ormanda Uyku”, *Sarıç*, s.68.

⁵³⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Park”, *Sarıç*, s.79.

Burgazada gibi yerlerde gezerek buralarda karşılaştığı küçük insanların hayatlarını hikâyelerine taşır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Fırsat buldukça, canım sıkıldıkça, kafamın içine bir başka benlik sokuldukça insanları sevmek için; bir varlığın ve kimsenin karışıklığını daha iyi duyabilmek için daima melankolik köşeler arardım. O zaman küçük kumruların gezindiği cami sundurmalarında düşünür; İstanbul’a, bu köprülerin ve sefillerin ve vapurların birbirini düşündüğü, birbirini çağırdığı İstanbul’ a bakar kalırdım.”⁵³⁶

Hikâye kişisi, “İstanbul’u senelerce görmeyip, görmeyi özlediğim bu şehri terk etsem seneler sonra döndüğüm zaman onu bir kubbenin bir servinin gölgesinde bulacağımı sanırdım.” der. İstanbul’a karşı güçlü bir sevgisi ve derin bir bağlılığı vardır. Sait Faik de tıpkı hikâye kişisi gibi İstanbul’a karşı güçlü bir sevgi ve derin bir bağlılık hisseder. Canı sıkıldığı zaman, sevindiği, hüznülendiği zaman Beyoğlu’nu, Galata Köprüsü’nü, Yüksekaldırım’ı dolaşır. Özellikle geceleri İstanbul sokaklarında dolaşmayı çok sever. Arkadaşları Sait Faik’e ne zaman ulaşmak istese onu her zaman gittiği bu belli başlı mekânlarda arar. İstanbul’dan ayrı kaldığı zamanlarda ise hemen İstanbul’u özler.⁵³⁷ Tüm bu özellikler ise Sait Faik ile hikâye kişisi arasındaki bir benzerlik oluşturur. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bana artık öyle geliyordu ki, bir gün, hasretini uzaktan çekmeyi, kendisini senelerce görmeyip de günlerden sonra bir gün görmeyi özlediğim bu şehri terk etsem, senelerden sonra döndüğüm zaman onu gene orada bir kubbenin, bir servinin gölgesinde bulacağımı sanırdım.”⁵³⁸

Sait Faik, “Kumpanya” hikâyesinde, hikâye kişisi aracılığıyla Üsküdar’a ait düşüncelerini dile getirir. O tarihlerde “Üsküdar, İstanbul’un bozulmamış bir semti” olup İnsanları fukara olsalar da oldukça namusludurlar. Hikâye kişisi, bazen, meyhanede ya da kahvehanede diğerlerinden farklı özellikte bir gence rastlarsa hemen bu gencin Üsküdarlı olduğunu anlar. Anlatıcıya göre Üsküdar’da hain, nankör olmaz; buranın delisi bile sakın, zararsızdır. Nasıl ki Karadenizlinin konuşmasından hemen Karadenizli olduğu anlaşılırsa, Üsküdarlının konuşmasından da hemen Üsküdarlı olduğu anlaşılır.

⁵³⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Karpuz Sergisi”, *Sarıç*, s.32.

⁵³⁷ Yeşim Özdemir, *Sait Faik’in İstanbul’u*, s. 31.

⁵³⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Karpuz Sergisi”, *Sarıç*, s.32.

Üsküdar, Sait Faik'in diğer eserlerinde Galata Köprüsü'nden seyredilen uzak, hayali bir şehir gibi gösterilir. "Kumpanya" da ise Üsküdar'ın Sait Faik'in dolaştığı ve yaşadığı kozmopolit semtlerden farklı özelliğe sahip olduğu belirtilir.⁵³⁹ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"(...)İstanbul'un bozulmamış bir semtidir. İnsanları namuslu, fukaradır. Bir tatlıca İstanbul köylüsüdürler. Bazen İstanbul'da meyhanede, kahvehanede başka türlü bir delikanlıya rastlarım. "Ulan" derim kendi kendime "Şu oğlan ne Çeşmemeydanlı, ne Edirnekapılı, ne de Karagümrüklü; olsa olsa Üsküdarlıdır"; doğru çıkar.

(...)Üsküdarlı bir başka şehirlie benzer. Bana öyle gelir ki, Üsküdar'da hiç zengin oturmaz. Üsküdar'ın külhanbeyi olur ama zıpirı, edepsizi olmaz. Sanki burada ne haine, ne nanköre, ne de kancık adama rastlanır. Üsküdar'ın delisi bile sakın, zararsız olur gibime gelir.

(...)Hâlbuki adam, Üsküdarlıyla iki kelime konuşur konuşmaz "Hemşerim, sen Üsküdarlısın" deyiverir. Kendine has bir konuşusu, gülüşü, giyinişi vardır Üsküdarlının. Nasıl biz, Karadenizliyi lisanından hemen çakarsak, kendim için söylemiyorum ama adamı, Üsküdarlıyı daha iki lakırdı eder etmez anlayıverecek sanırım."⁵⁴⁰

Sait Faik'in "Francala mı, Ekmek mi?" hikâyesinde de hikâye anlatıcısı üzerinden Sait Faik'in Üsküdar'a ait izlenimleri okuyucuya aktarılır. Hikâyede, Ahmet Recai Efendi'nin içine bilet koymak için yaptırdığı kâğıt cüzdanlardan bir tanesi bir kimsenin eline geçse hemen vapura atlayıp Recai Efendi'den bir bilet aldığı anlatılır. Daha sonra Üsküdar'ın fakir insanları için bir piyango bileti edinmenin ne kadar mühim bir mesele olduğu söylenir. Hikâyede bu hadise şöyle dile getirilir:

"Tütün ve gazete bayii, Çanakkale'de kolunu kaybetmiş ihtiyat zabiti Ahmet Recai Efendi'nin içine bilet koymak için yaptırdığı kâğıt cüzdanlardan bir tanesi elinize geçse, derhal bir vapura atlar, Üsküdar İskelesi'ne ayak basar basmaz Recai Efendi'nin dükkânını arar bulur, " Bir bilet de bana verir misin Recai Efendi" derdiniz.

(...)Fakat bir Üsküdarlı fakirin bir piyango bileti edinmesinin ne kadar mühim bir mesele olduğunu bilmeyen bir adam da pek İstanbullu sayılmaz. Hatta pek Türkiyeli bile sayılmaz. Hatta bazan insan çok kötü düşünmesini bilen bir adamsa dünyalı bile sayılmaz ve Merih yıldızı

⁵³⁹ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s.40.

⁵⁴⁰ Sait Faik Abasıyanık, "Kumpanya", *Kumpanya*, s. 43-44.

ahalisinden gibi aramızdan sıyrılıp geçenlere, kolumuzu dürtenlere, güzel kızlarla geçenlere şaşar.”⁵⁴¹

Hikâyede Sait Faik’in İstanbul ile ilgili şu izlenimlerine de yer verilir:

“Akşam olmuştur. Vapurlar gelir iskeleye, küt diye çarparak yanaşırlar. İskele, gazinoları, kahveleri, dükkânları, simitleri ve çörekleriyle bir gider gelir, ışıkları hafif söner yanarlar. İstanbul bütün ışıklarını yakmıştır. Bu ışıkların içinde sinemaların da ışıkları vardır. Tütüncü dükkânları zillerini çingırdatırlar... Çocukların bu İstanbul’ un ışıklarından aldıkları intiba peri masallarından alınandan daha cazibelidir. Buradan, bu arsadan, İstanbul’ un kötü hiçbir şeyi yoktur.”⁵⁴²

Sait Faik, “Köprü” şiirinde İstanbul’a, Üsküdar’a ait izlenimlerini okuyucuya aktarır. Üsküdar’da yufkacılar büyük oklavalarla yufka açarlar. Al yanaklı, beyaz, kilolu şekerciler, akide ve bergamutlarını tezgâhlara dizerler. Kocaman bıçaklarla hışırtılı bir şekilde kesilen tahin helvalarının kokusu etrafa yayılır. “Kötü yağdan yaptıkları börek yüzünden şişmanlamış insanlarla” birlikte dalgıçları seyrederek. Anlatıcı da bu köprüden insanları, çevreyi seyretmenin güzel bir duygu olduğunu anlatır. Sait Faik’in izlediği köprüden edindiği izlenimleri, Üsküdar’ı şiirleştirerek anlatıcı aracılığıyla okuyucularına aktardığı söylenilebilir. Bu durum şiirde şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

(...)

“Burada insanların içinde büyük dürbünler,
Güller gibi açmıştır.
Yufkacılar burada açarlar, koskocaman oklavalarla
-İçlerindeki hamurdan-
Şeffaf ve titrek memleket rüyalarını.

Alyanaklı, beyaz, kalın, şekerciler;
Akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara
vurdukları zamanki kasvetsiz hallerini burada
kaybeder, burada şairleşirler
hışırtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen tahan
helvalarının kokusu ellerinde

⁵⁴¹ Sait Faik Abasıyanık, “Francala mı, Ekmek mi?”, *Şahmerdan*, s. 55.

⁵⁴² Sait Faik Abasıyanık, “Francala mı, Ekmek mi?”, *Şahmerdan*, s. 57.

Askeri Müze'deki, balmumundan yeniçeri heykelleri
Gibi güzel, büyük insanlar
Burada omuz omuza;
Kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi
İnsanlarla

Dalgıcı seyredeler.
(...)

(...)
Köprüde arkadaş olunmaz;
Köprüden seyredilir.⁵⁴³

“Sur Dışında Hayat” hikâyesinde hikâye kişisi, şehrin dışına çıkmanın, kendinden kurtulmak gibi bir şey olduğunu belirtir. Hatıraların, aşkların, dostlukların, ihanetlerin, iyilik ve kötülüklerin, sefaletlerin hep şehrin içinde kaldığını düşünür. Sait Faik de zaman zaman İstanbul'dan sıkılıp bunaldığı zaman İstanbul'un tenha yerlerine gitmeyi ya da İstanbul'dan daha da uzaklaşarak doğduğu yer olan Adapazarı'na gitmeyi tercih eder.⁵⁴⁴ Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında bir benzerlik vardır. Sait Faik'in İstanbul'un merkezinden biraz uzaklaşarak yaptığı yolculuklardan birinde bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Şehrin dışına çıkmak kendi kendimizden kurtulmak gibi bir şey. Hatıralarımız, aşklarımız, dostluklarımız, hıyanetliklerimiz, iyilik ve kötülüklerimiz, sefaletimiz, rezaletimiz hep şehrin içinde kaldı...”⁵⁴⁵

Hikâyede Sait Faik, hikâye kişisi aracılığıyla İstanbul'un surlarına dair izlenimlerini okuyucuya aktarır. Hikâye kişisi, yarattığı hayali kişilerle birlikte İstanbul'un surlarını keşfe çıkılarak bu surlarda tarihi bir yolculuk yapar. Hikâyede İstanbul surları ve surlara yakın semtler şu şekilde anlatılır:

“(...)Her adımda yıkık dökük, harabe halinde tarih, surlarda. İstanbul surları, kuleleri birbirine geçmiş, mazgalları dökülmüş, sarayları çökmüş, yolları devedikenleri, baldıranlar kaplamış bir halde sağımızda uzayıp gidiyor. Asfalt şose bizi bir kapıdan ötekine kaydırıyor ama öyle ağaçsız ki, güneş de öylesine yakıyor ki...”

⁵⁴³ Sait Faik Abasıyanık, “Köprü”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 25-29.

⁵⁴⁴ Tahir Alangu, *Sait Faik İçin*, s. 50.

⁵⁴⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Sur Dışında Hayat”, *Havuz Başı*, s. 93.

(...)Şurası Silivrikapısı, sonra Mevlânakapısı gelir, sonra da Topkapısı. Surdan içeri girer girmez tramvay...⁵⁴⁶

Hikâye kişisi surlar arasındaki yolculuğunda ilk olarak, perilerin koyunlarını güden ihtiyar bir cadı ile tanışır. Sonra da çekik gözlü, köse sakallı, Tatar Şiveli Şehreminili Mehmet Ali'yle karşılaşır. Bu adam, Osman Cemal'in⁵⁴⁷ *Çingeneler* ve *Aygır Fatma* adlı iki romanından çıkmış bir tipe benzer. Hikâye kişisi, Mehmet Ali'den İstanbul'un meşhur evliyalarından Bağdadi Baba⁵⁴⁸ ve Elekçi Baba'nın⁵⁴⁹ hikâyelerini dinler. Hikâye kişisi daha sonra Silivri Kapısı'ndaki Fatih'in ordusundan Yeniçeri İdris ile tanışır. Her tanışılan yeni kişiyle birlikte İstanbul'un tarihî semtleri ve o dönemin İstanbul'unun sosyal ve beşerî özellikleri de hikâyeleştirilerek okuyucuya aktarılır. Sait Faik'in İstanbul'un surlarına yaptığı bir yolculuktan sonra surların yönetiminin Türk toplumunun eline geçtiği dönemin özelliklerinin ve İstanbul'un evliyaları hakkında araştırma yaptıktan yahut da bu kişileri birinden dinledikten sonra bunun etkisinde kalarak bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“(…)Her insan, her hayvan, her şey bir masalın içinden çıkıyor gibi: Perilerin koyunlarını güden ihtiyar bir cadı gördüm. İki tane donuk, korkunç dişiyile yüzüme bakıyordu... Yanıma bir adamcağız takıldı. Çekik gözlü, köse sakallı, Tatar şiveli bir adam... Şimdi deri kazıyıcısı Şehreminli Mehmet Ali'yle hem yürüyoruz, hem o anlatıyor... Şu Elekçi Baba, şu Bağdadi Baba... Mehmet Reis bize Silivri Kapısı'ndaki Fatih ordusundan İdris'in güzünü gösterdi...”⁵⁵⁰

Sait Faik'in “Bir Bahçe” hikâyesinde, yine İstanbul, Beyoğlu ve kahve ekseninde geçen günler anlatılır. Hikâye, hikâye kişinin, bir şehirde senelerce

⁵⁴⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Sur Dışında Hayat”, *Havuz Başı*, s.93, s. 95.

⁵⁴⁷ Osman Cemal Kaygılı: 1890 yılında İstanbul'da doğdu. Mahmut Şevket Paşa suikastıyla ilgili görünen muhaliflerle birlikte Sinop'a sürgün edildi. Seferberlikte, bir süre kâtiplik göreviyle gezici tümenlerde bulundu. Sonra hastalığı nedeniyle emekliye ayrıldı. İlk yazısı Baha Tevfik'in *Eşek* adlı güldürü dergisinde çıkmıştır. Sonra *Şahap*, *Aydede*, *Güleryüz*, *Akbaba*, *İkdam*, *Alemdar*, *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Haber* vb. dergilerde yazdı. Hikâyelerinde kenar mahallelerden tanıdığı kişilere bağlı konuları işledi; onların yaşamını saran olayları acı bir güldürü havası içinde yansıttığını bildi. Özellikle *Aygır Fatma* ve *Çingeneler*'in dil anlatım, konu zenginliği açılarından Türk edebiyatında kendine özgü yerleri olduğu kabul edilir. (Ayrıntılı bilgi için bkz: Şükran Yurdakul, *Düşün ve Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1981, s. 295-296.)

⁵⁴⁸ Tasavvufta pek yüksek derecelerin sahibi olduğu gibi, fıkıh ilminde de büyük âlimdir. İstanbul halkı senelerce onun feyz ve bereketlerinden yararlandığını iddia eder. 1864 senesinde Muharrem ayının dokuzunda Cuma günü vefat etmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.evliyalar.net/abdulfettah-bagdadi-el-akri-k-s/>)

⁵⁴⁹ Fatih Sultan Mehmet'in askerlerindedir. Mezarı, Silivrikapı'nın yan tarafındaki yeşil türbededir. İstanbul'un evliyaları arasında önemli bir yeri vardır. (Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.fatih.bel.tr/icerik/14164/silivrikapi-mahallesi/>)

⁵⁵⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Sur Dışında Hayat”, *Havuz Başı*, s. 93-96.

oturulup, her yerini gördüm, tanıdım sanılmasına rağmen halâ görülmedik insanları ve sokakları olduğunu söylemesiyle başlar:

“Bir şehirde senelerce oturulur. Bıkılır. Usanılır o şehirden; her yerini gördüm, tanıdım sanılır. Ama daha ne görülmedik insanları, ne görülmedik sokakları, her gün önünden dört beş daha geçtiğimiz hâlde iyice göremediğimiz binaları vardır.”⁵⁵¹

Hikâye kişisi gibi Sait Faik de şehrin sokaklarını dolaşmaktan büyük bir zevk duyar. Özellikle İstiklâl Caddesi’ni gece geç saatlerde dolaşmaktan keyif alır. Bu caddeyi her şeyiyle, bütün özellikleriyle bildiği hâlde yine de her seferinde ilk defa izleyenlerin coşku ve heyecanına kapılmayı başarır. Bu yönüyle hikâye kişisi ve Sait Faik bir benzerlik oluşturur. Hikâye kişisi, eve gitmekte geç kaldığı için gerçekte ise canı istemediği için Beyoğlu civarında bir otelde kalır. Sait Faik de hafta içi Beyoğlu’nda, İstanbul’un sokaklarında dolaştıktan sonra cumartesi pazar Ada’ya gider.⁵⁵² Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir gece eve geç kalmış, daha doğrusu eve gitmek canım istememiş, sarhoş, hayattan bezgin, Beyoğlu civarında bir otelde yatmışım.”⁵⁵³

Sait Faik, “Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal” hikâyesinde sinemanın kapısında, uyuz hastalığına yakalanmış, dilendirilen küçük bir kızın, bir kadın tarafından evine götürülerek iyileştirilmesi hayâlini anlatır. Hikâye kişisi, her gün bütün caddelerde, köprünün üstünde altında, çok defa sinema kapısının önünde, Sirkeci’nin her köftecisi, işletmecisinin önünde böyle çocuklara rastlanabileceğini söyler. Sait Faik de hikâye kişisi gibi, kendisine yazmadığı zamanlar ne yaptığını, nasıl vakit geçirdiğini soranlara “Arada sinemaya gidiyorum.” cevabını verir. Koyu yeşil pardösüsü, dar kenarlı kahverengi şapkasıyla geceleri sık sık Beyoğlu’ndaki sinemaya gider. Sinema dönüşü ise Beyoğlu’nun gece yarısı kalabalığında insanların arasına karışarak Beyoğlu sokaklarını dolaşır.⁵⁵⁴ Sait Faik’in sinemaya gittiği akşamlardan birinde böyle bir çocuğa rastlayıp bunu kurgu unsurlarıyla birleştirerek bu hikâyeyi yazmış olması olasıdır. Hikâyede bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

⁵⁵¹ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Bahçe”, *Mahalle Kahvesi*, s. 91.

⁵⁵² Yeşim Özdemir, *Sait Faik’in İstanbul’u*, s. 31.

⁵⁵³ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Bahçe”, *Mahalle Kahvesi*, s. 91.

⁵⁵⁴ Sabahattin Kudret Aksal, “Sait Faik’in Ardından”, *Sait Faik İçin*, s. 150.

“Bu çocuğu nereden tanıyorum? Bilmem... Belki de hiçbir yerden... Belki de her yerden... Sokakta böyle çocuklar yüzlerce; bir iki değil... Her gün bütün caddelerde, köprünün üstünde altında, çok defa bir sinemanın kapısında üçer beşer, Sirkeci'nin her köftçesi, her işkembecisi önünde, bu, yalnız gözleri kalmış mahlûkat görülüyor.

Bir kadın bu çocuğu alıp evine götürüyor, uyuz merhemini sürüyor, üç beş gün evinde tutuyor, sonra isterse yine mikrobun kaynadığı sokağa onu tertemiz bırakıyor... Doğru, yalnız hayâlle geçiniyorum, ben yalnız hayâl kuruyorum.”⁵⁵⁵

Sait Faik'in daha önceki hikâyelerinde şehre karşı beğeni ifade eden cümleler ve olumlu duygular hâkimken “Söylendim Durdum” hikâyesinde şehre karşı olumsuz bir hava hâkim olur. Sait Faik'in bu hikâyede şehre bakışı Tevfik Fikret'in “Sis” şiirini andırır.⁵⁵⁶ Hikâyede şehre karşı karamsar ve kötü bir bakış açısı hâkim olur. Sait Faik'in şehre karşı bu bakış açısının değişmesinde, hastalığı ve yazdığı hikâyeleri sebebiyle sorguya çekilmesi⁵⁵⁷ ve romanının toplatılmasının⁵⁵⁸ etkili olduğu söylenebilir. Şehir alabildiğine pistir. Laubaliliğin, kötülüğün, ikiyüzlülüğün kaynaştığı bir yerdir. İyi insanlar, ürkmüşler ve kendi köşelerine çekilmişlerdir. Şehirde düşünülmez bile. Bu kötü insanlar yüzünden şehre koleralar, vebalar geleceğinden söz edilir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Köpek leşi gibi uyuyor şehir... Pis şehir bu. Alabildiğine pis şehir... Bu şehir laubaliliğin, kötülüğün, ikiyüzlülüğün kaynaştığı bir şehir. İyi insanları yok mu? Dolu. Ama nasıl çekilmişler, nasıl ürkmüşler, nasıl kapanmışlar bir yere? Neredeler?

Bu şehirde düşünülemez. Düşünmek iyi değil, sıhate muzurdur. Allah'ı bile düşünemezsin. Düşündün müydü karşına onun namına iğrenç mecmualar, nefesleri yarıtk para kokan şairler, ölü bekleyen imamlar çıkar.

(...)Sonra da düşündüm. Onlar böyle ettiler bu şehri. Belki de bu şehre vebalar, belki de bu şehre koleralar gelecek yakında.”⁵⁵⁹

Sait Faik'in İstanbul'a ait olumsuz duygularını dile getirdiği bir diğer hikâyesi de “Kriz”dir. Onun için İstanbul, her zaman hayallerin ve ümitlerin bir parçası değildir.

⁵⁵⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal”, *Mahalle Kahvesi*, s.19, 22.

⁵⁵⁶ “Sis” şiiri Tevfik Fikret'in İstanbul'a karşı olumsuz duygularını dile getirdiği şiirdir.

⁵⁵⁷ Sait Faik “Çelme” hikâyesi yüzünden askerî mahkemede yargılanır. “Kestaneci Dostum” hikâyesi sebebiyle de sorguya çekilir. Yazdığı hikâyede geçen, küçük çocuğun mangalını deviren memurun kim olduğu sorulur.

⁵⁵⁸ Sait Faik'in *Medar-ı Maişet Motoru* adlı romanı sakıncalı bulunarak toplatılır.

⁵⁵⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Söylendim Durdum”, *Mahalle Kahvesi*, s. 117-119.

Hastalığı ile birlikte gelişen ruh halinin etkisiyle yazdığı son dönem hikâyelerinde İstanbul, kalabalık, kaçıp kurtulanacak bir şehirdir.⁵⁶⁰ “Kriz” hikâyesinde İstanbul, olumsuz özellikleriyle birlikte anılır. İstanbul, mendebur ve pis bir çehreye benzetilir. Yalınayak çocuklar, titreşen çarşafli kadınlar, dilenciler sokaktadırlar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Bir kış günüydü. İstanbul mendebur, pis bir çehre almıştı. Yalınayak çocuklar, sarı insanlar, titreşen çarşafli kadınlar, dilenciler, şık ve kalın elbiseli insanlardan daha çok kışı, yağmuru severlermiş gibi sokaktaydılar. Koşuyorlardı. Nereye gideceğini şaşırılmış gibiydi insanlar. Tramvaylara binmek için kimse ne kadın, ne çocuk tanıyordu. Birbirlerini itiyorlar, eziyorlardı...”⁵⁶¹

“Ay Işığı” hikâyesindeki hikâye kişisi, şehrin kalabalığından, gürültüsünden uzaklaşmak ister. Sinemaları almayan, birahaneleri tıklım tıklım şehirden tiksinti duyar. Bunun için de biraz olsun nefes almak için vapura atlayıp köyüne gider. Sait Faik de İstanbul'dan, İstanbul'un kalabalığından sıkıldığı anlarda Burgazada'ya gider.⁵⁶² Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Kışın bazı cumartesi günleri şehrin gürültüsünden uzaklara gitmek öyle bir arzu halinde yapışır ki bana... Köprüde vapurlar ne güzel bakar, düdüklere ne tatlı öter... İçim, bu sinemaları insan almayan; birahaneleri, kahveleri tıklım tıklım şehirden öyle bir tiksintiyle tiksindir ki...”⁵⁶³

Sait Faik, “Alemdağ'da Var Bir Yılan” hikâyesinde, hikâye kişisi aracılığıyla yine İstanbul'a karşı olumsuz duygularını dile getirir. İstanbul, özellikle de yağmurlu günlerde çirkin ve pistir. Ama başka günlerde de güzel değildir. Köprüsü balgamlıdır. Yan sokakları çamurludur. Evler güneşe sırtını çevirmiştir. Sokakları dar, esnafı gaddar, zengini lakayttır. Yalnızlık dünyayı doldurmuştur. Bu durum hikâyede şu şekilde yansıtılır:

“Günlerden pazartesi. Yine vapurun alt kamarasındayım. Yine hava karlı. Yine İstanbul çirkin. İstanbul mu? İstanbul çirkin şehir. Pis şehir. Hele yağmurlu günlerinde. Başka günler güzel mi, değil; güzel değil. Başka günler de köprüsü balgamlıdır. Yan sokakları

⁵⁶⁰ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 85.

⁵⁶¹ Sait Faik Abasıyanık, “Kriz”, *Kumpanya*, s. 86.

⁵⁶² Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 37.

⁵⁶³ Sait Faik Abasıyanık, “Ay Işığı”, *Havada Bulut*, s. 21-22.

çamurludur, molozludur. Geceleri kustumkludur. Evler güneşe sırtını çevirmiştir. Sokaklar dardır. Esnafı gaddardır. Zengini lakayttır. İnsanlar her yerde böyle... Yalnızlık dünyayı doldurmuş...”⁵⁶⁴

Hikâye kişisi Alemdağ’ı uzun uzun tasvir eder. On beş metrelik ağaçlarıyla, Taşdelen’iyle Alemdağ’ı güzel bulur. Kış günü ılıktır. Güneş, kızılağaç yapraklarının içine doğar. Taşdelen parmak gibi akar. Şıkır şıkır sesleri insanın içini ısıtır. Su içmeye gelen bir tavşan, yılan, karatavuk, keklük buranın tadını çıkarır. İstanbul çamur içinde ve çirkin olmasına karşın Alemdağ güzeldir. Alemdağ, Çengelköy ilçesinin sınırları içerisindedir. Sait Faik, hikâye kişinin aracılığıyla hikâyede Alemdağ’ı uzun uzun anlatır. Hikâyede Alemdağ şu şekilde anlatılır:

“Güzel yer, güzel yer Alemdağ. Şu saatte on beş metrelik ağaçlarıyla, Taşdelen’iyle, yılanıyla... Ama kış günü yılanlar inindedir. Olsun. Hava Alemdağ’da ılıktır. Güneş yaprakları kıpkızıl ağaçların içinde doğmuştur. Gökten parça parça ılık bir şeyler yağmakta, çürümüş yaprakların üstüne birikmektedir. Taşdelen parmak gibi akar. İçimizi şıkır şıkır eden bir maşrapayla önce içimizi, sonra çırılçıplak soyunarak dışımızı yıkıyor. Su içmeye gelen bir tavşan, bir yılan, bir karatavuk, bir keklük Polonezköy’den şerefimize kaçıp gelmiş bir keçiyle alt alta üst üste oynaşyoruz...”

Alemdağ güzel, Alemdağ. İstanbul çamur içinde. Taksi şoförleri su birikintilerini inadına insanların üzerine sıçratıyorlar. Kar inadına içimize içimize yağıyor.”⁵⁶⁵

Sait Faik’in “Lüzumsuz Adam” hikâyesinde de İstanbul cadde ve sokakları ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir. Özellikle hikâye kişisi Mansur Bey’in yaşadığı sokak ve evine komşu olan sokaklar detaylı olarak hikâyede anlatılır. Hikâye kişisi kendi sokağının insanların bir başka olduğunu, tramvay yolu insanlarına benzemediğini söyleyerek, tramvay yolu insanından korktuğunu belirtir. Bu sokaklar hikâyede şöyle anlatılır:

“Mahallem birbirine muvazi üç sokakla, bu sokakları diklemesine kesen bir diğer sokak, bir de bunlardan bütün bütüne bağımsız- ama sokak sayılmayacak kadar dar, kısa- benim sokağımdan ibarettir. Ben bu sokaklara, önemliliklerine göre 1,2,3,4 numaralarını taktım. Kendi sokağım numarasızdır. Onu numaralamaya elim varmadı...”

⁵⁶⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Alemdağ’da Var Bir Yılan”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 24-25.

⁵⁶⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Alemdağ’da Var Bir Yılan”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 25.

(...) İnsanları başkadır bizim sokağın; bu tramvay yolu insanına benzemez. Korkarım bu tramvay yolu insanından.”⁵⁶⁶

Hikâyede Mansur Bey aracılığıyla İstanbul’un değişen sokaklarına, yollarına ve mimarî yapılarına da vurgu yapılır. Mansur Bey, yedi senedir çıkmadığı mahallesinden dışarı çıkmaya karar verdiği zaman İstanbul sokaklarında dolaşır. Değişen İstanbul karşısında hem şaşırıldığını hem de bu durumun hoşuna gittiğini söyler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Dün mahalleden şöyle bir çıkmaya karar verdim. Unkapanı’ndan vurup Saraçhane’ye çıktım. İstanbul bayağı değişmiş. Şaşırıldım kaldım. Hoşuma da gitti bir bakıma.

Temiz asfalt, kocaman yollar... O su kemeri ne güzel şeymiş meğer! Nedir o ta bir kilometreden bir takızafer gibi görünüşü! Yanında Gazenferağa Medresesi şipşirin, bembeyaz. Parklar, ağaçlar gördüm. İnsanlar gördüm. Ürkek ürkek dolaştım. Kızıtaşı’na kadar uzandım. Fatih’ten aşağı yürümeye başladım. Saraçhane’ye vardım. Baktım bir binanın tepesine yıkıcılar çıkmış, yıkıyorlar. Şuralarda bir hamam vardı, dedim kendi kendime. Yıkılan o hamammış.”⁵⁶⁷

“Bacakları Olsaydı” hikâyesinde, hikâye kişisi üzerinden Sait Faik’in İstanbul özellikle de Yüksekaldırım hakkındaki gözlem ve izlenimlerine rastlanır. Sait Faik, İstanbul’da özellikle Beyoğlu’nda dolaşmayı çok sever. Fırsat buldukça kendini Beyoğlu’nun kalabalık, canlı, hareketli sokaklarına atar. Tarık Buğra, Sait Faik’in özellikle gece saatlerinde İstiklâl Caddesi’ne bayıldığını, dikkatinin her an ve her şey için açık olduğunu, bu caddeyi üç boyutunca tüm ince ayrıntılarına kadar bildiği hâlde her seferinde renkli neon lâmbaları karşısında trenden yeni inmiş bir kura neferi gibi heyecanlandığını söyler.⁵⁶⁸ Hikâyede Yüksekaldırım hikâye anlatıcısının dolaylı yönden de Sait Faik’in gözünden okuyucuya şöyle aktarılır:

“Bayılıyorum buraya ben. Herkes bilir bu yokuşu. Çoğu insan da sever. Kayıtsız olan da vardır, şöyle böyle hoşlanan da ondan. Benim gibi, bazı sabahlar onun için deli gibi olan da... Şimdi tünel işlemeyeli akşamları pek kalabalık oluyor da onu ben de yadırgıyorum. Sevgilimin etrafını kalabalık gördüğüm zamanki gibi bir yalnızlığa kapılıyorum.

⁵⁶⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Lüzumsuz Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 1-3.

⁵⁶⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Lüzumsuz Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 10.

⁵⁶⁸ Tarık Buğra, “Sait Faik İçin”, *Sait Faik İçin*, s. 161.

En revaçta şarkıların bedava söylendiği Yüksekaldırım, İstanbul'un mütevazı şekilde meşhur bir yeridir. Ondan ne Nişantaşı, ne Maçka, ne Adalar, Modalar gibi söz açılabilir, ne de paralı taşralıların hayal ettiği Doğru Yol gibi şehvetli, zevklidir. Yüksekaldırım, gören olursa, acayıplerin yokuşudur.⁵⁶⁹

Sait Faik ile “Büyük Hulyalar Kuralım” hikâyesindeki hikâye kişisi köpekli adam arasında, ikisinin de aslen İstanbullu olmaması ve işsiz olmaları bakımından bir benzerlik vardır. Köpekli adam, “Demek ki siz İstanbullu değilsiniz?” sorusuna, “Hayır değilim, ama artık buralı sayılıyorum.” cevabını verir. Sait Faik de köken olarak İstanbullu değildir, Adapazarlıdır. Ama Emirgan'ın çınarından heyecanlanacak kadar kendini İstanbullu hisseder.⁵⁷⁰ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“-Demek ki siz aslen İstanbullu değilsiniz?

-Hayır değilim. Ama artık buralı sayılıyorum...”⁵⁷¹

Hikâye kişisi köpekli adam, sevdiği kız olan Yorgiya ile her çarşamba akşamı karidesçinin evinde buluşur. “Karidesçinin Evi” hikâyesinde; bu ev, karidesçi, karidesçinin eşi ve çocukları anlatılır. Hikâye kişisi çarşamba akşamları erkenden bu eve gider. Yorgiya'yı beklemenin saadeti onun için eşsiz bir duygudur. Ancak Yorgiya'nın ona yalnızca parası için katlandığını düşününce, bu evden, sevgilisinden her şeyden uzaklaşmak ister. Bunun için de aklına ilk gelen yer, ya bir sinema yahut da bir meyhane olur. Uzaklaşmak için seçtiği mekânlar bakımından Sait Faik ile hikâye kişisi benzerlik gösterir. Sait Faik de şehrin kalabalığından ve insanlarından sıkılıp yorulunca uzaklaşmak için Beyoğlu'na iner. Burada şehrin sokaklarını gezdikten sonra ya bir sinemaya gider ya da bir meyhaneye uğrar.⁵⁷² Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“Gitgide batağa sapıyorum. Bu pis, leş dünya ortasında, satın alınmış karidesçiden, evinden, yatağından, İstapan'dan, hatta bu esmer? İnce yüzünde tabiat kanunlarının, kanın, canın, düşüncesizliğin en iptidai ışıkları yanan sevgilimden uzaklaşmak, bağıra bağıra uzaklaşmak...

⁵⁶⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Bacakları Olsaydı”, *Lüzumsuz Adam*, s. 64.

⁵⁷⁰ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 87.

⁵⁷¹ Sait Faik Abasıyanık, “Büyük Hulyalar Kuralım”, *Havada Bulut*, s. 39.

⁵⁷² Sabahattin Kudret Aksal, “Sait Faik'in Ardından”, *Sait Faik İçin*, s. 149-150

Uzaklaşıp da nereye gidebilirim? Gideceğim yer, ya bir sinema, güzel erkek sürüsünü ortaya koyan sinema yahut da her şeyi sakinleştiren, asil, muhteşem, dünyada insanın bulabileceği en namuslu yer olan meyhane olabilir...»⁵⁷³

“Yorgiya’nın Mahallesi” hikâyesinde, hikâye anlatıcısı dünyada gördüğü şehirlerin mahallelerini hep böyle perişan, dalgın dolaştığını, tarif edemediği tuhaf acılar duyduğunu söyler. Her mahalleden, bir dost, bir saadet bırakarak çıktığını, bir yabancı hayat tanımak, yaşamak arzusuyla ayrıldığını dile getirir. Hikâye kişisi, şehrin büyük caddesinin cazibesini kapılarak küçük mahalleri dolaşmaya ara verdiğini, yirmili yaşlarda tattığı bu duyguları, Yorgiya’yı tanıyınca tekrar canlandığını anlatır. Bu noktada Sait Faik ile hikâye kişisi benzerlik gösterir. Sait Faik de hem yurtdışında gittiği şehirleri hem de İstanbul’un çeşitli mahallerini bir baştan bir uca gezip dolaşır. Sait Faik’teki bu görme ve tanıma merakı Grenoble’da başlar. Daha sonra bu merakını İstanbul’da da sürdürür. İstanbul sokaklarını karış karış gezer. Bu yetmeyince bir kayığa atlayarak Marmara Denizi’ni dolaşır. En olmayacak saatlerde bir balıkçı kahvesinde, dumanlı bir kahvehanede görünür.⁵⁷⁴ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Dünya yüzünde gördüğüm şehirlerin mahallelerini, hep böyle perişan, dalgın, meyas dolaşırdım; tahlil edemediğim öyle tuhaf yumuşaklıklar, acılar duyardım. Bana öyle gelirdi ki her geçtiğim mahalleden bir şeyler isterdim...

(...)Her mahallede bir koku, bir dost, bir ev, bir kız, bir oğlan, bir ana, bir saadet bırakmış çıkardım. Döner mahalleye bakar; bir kahramanlık, bir yabancı hayat tanımak, yaşamak arzusuyla ayrılırdım.

(...)Çoktan beri böyle mahalleleri dolaşmıyordum. Şehrin büyük caddesinin o cazip havasına karışmış sürüklenirken Yorgiya’yı tanıyınca mahallesini, evini de tanımak arzusu yeniden bende canlandı. Sanki yirmi yaşına dönmüştüm...”⁵⁷⁵

Hikâye kişisi, Yorgiya’yı evine bırakmak için Ziba Sokağı’na, gider. Yorgiya Ziba Sokağında, Vangelistra Kilisesi’nin⁵⁷⁶ yakınında oturmaktadır. Ayrıca Ziba Sokağında, dört yol ağzının sol tarafında bir kahve vardır. Gerçekten de Beyoğlu’nda hem Ziba Sokağı’nın hem Vangelistra Kilisesi’nin var olması Sait Faik’in daha önceden

⁵⁷³ Sait Faik Abasıyanık, “Karidesçinin Evi”, *Havada Bulut*, s. 45.

⁵⁷⁴ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 41.

⁵⁷⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Yorgiya’nın Mahallesi”, *Havada Bulut*, s. 53-54.

⁵⁷⁶ 1893 yılında Beyoğlu’nda açılan Rum Ortodoks Kilisesi. (Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.tas-istanbul.com/portfolio-view/dolapdere-panayia-avangelistria-rum-kilisesi/>)

gezip gördüğü bu yerleri kurgulayarak hikâyesine konu ettiği izlenimini verir. Beyoğlu'nun olumsuz özelliklerinin anlatıldığı Cumhuriyet dönemi romanlarında sıkça yer alan Ziba Sokağı, fakir ve düşkün insanların büyük bir ahlâkî çöküntü içinde yaşadıkları bir yerleşim yeridir. Bu sokak, Beyoğlu'nun insanın kapısından bakmaya bile dayanamayacağı kadar pis ve bakımsız randevu evleriyle meşhurdur.⁵⁷⁷ Yaşar Nabi Sait Faik'in İstanbul'un en âdi ve bayağı yerlerini evi gibi tanıdığını, kendisinin tek başına girmeye cesaret edemeyeceği in gibi eğlence yerlerine girerek, buraları bilip tanıdığını söyler. Sait Faik'in gezip gördüğü ya da duyduklarından, kitaplardan okuduklarından hareketle bu yerleri hikâyesine konu edinmiş olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Sevgilimin evine daha girmemiştım. Onu Ziba Sokağı'na muvazi bir yokuştan indirir; sel yatağına varırdık. Kaldırımsız, dükkânları kapanmış, gündüz gözüyle hiç görmediğim, bir Anadolu kasabası haliyle uzayan bir ana caddeden geçerdik. Dükkânların ve çarşının bittiği yerde ondan ayrılırdım. Vangelistra Kilisesi önümde bir hayalet haliyle uykusuz bakar...

(...)Her zaman da yolum bu Ziba Sokağı'na düşer. Ne hoş yüzlü bir kahveci vardır sol tarafta. Bir dört yol ağzında kadınlarla birlikte oturlan, güzel kahve pişirilen, “Menekşelerden biçilmiştir şalvarı” şarkısı çok söylenen bir kahve...”⁵⁷⁸

“Kurabiye” hikâyesi, hikâye kişinin: “İstanbul'da tifüs, memlekette zelzele, dışarıda harp ve ben sana aşığım.” cümlesiyle başlar. 1942 senesinin 21 Haziran günüdür. Gerçekten de 1942 senesinde İstanbul'da bir tifüs salgını başlar. Kötü hijyen koşulları altında bitler aracılığıyla salgına dönüşerek hızla yayılan tifüs, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'ye bulaşır. Bu hastalığın kendini en çok hissettirdiği yer ise kalabalık nüfusuyla İstanbul olur.⁵⁷⁹ Yine 15 Kasım 1942'de Balıkesir Bigadiç'te 6.1 büyüklüğünde, 20 Aralık 1942 tarihinde Niksar-Erbaa'da 7.0 sıfır büyüklüğünde bir deprem meydana gelir. Dışarıda ise bu yıllarda hâlâ İkinci Dünya Savaşı sürmektedir. Hikâye kişinin anlattığı tüm bu olayların gerçekten de 1942 yılında yaşanmış olması hikâyeye, küçük de olsa bir gerçekçilik boyutu kazandırır. Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

⁵⁷⁷ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 34.

⁵⁷⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Yorgiya'nın Mahallesi”, *Havada Bulut*, s. 57-58.

⁵⁷⁹ Sevily Özer, “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul'da Tifüs”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* XV/30 (2015-Bahar), s. 171-201.

“İstanbul’da tifüs, memlekette zelzele, dışarıda harp, ben sana âşığım: İşte 1942 senesinin 21 Haziranı'nın gece yarısından sonra saat üç buçukta uyanık, beyaz şimşeklerin çaktığı, yağmurlu bir gecenin sana tebliği...”⁵⁸⁰

“Balıkçısını Bulan Olta” hikâyesinde hikâye kişisi, önce şehri ve içinde bulunduğu anı ayrıntılı olarak betimler. Şehri akşamüstü sis basmıştır. Sis, önce Haliç yoluyla gelmiş sonra bütün köprüler, kuleler, mağazalar sisten kaybolmuştur. Vapurlar acı acı bağırır. Etrafı bir sessizlik kaplar. Bu görüntü hikâye kişisinin o kadar hoşuna gider ki içine bir sevinç dolar. Artık şehri sis basmadan yapamayacağını düşünür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Şehri akşamüstü sis basmıştı. Sis Haliç yoluyla gelmiş, önce mavnalar, çatanalar, köprüler, sonra kuleler, mağazalar kaybolmuştu. Liman düdüğü sesleri içindeydi. Vapurlar acı acı bağırıyorlardı. Sonra bir sessizlik... Işıklar yayılıyordu. Bütün şekiller büyüdü, yayvanlaştı. İçime bir sevinç doldu. Bana öyle geldi ki şehri sis basmadan edemeyeceğim artık...”⁵⁸¹

Hikâye kişisi daha sonra ışığın dibinde, sırtını elektrik direğine, bir ayağını rıhtımın parmaklıklarının çıkmasına dayamış, sigara içen bir adama rastlar. Hikâye kişisi, bu adamın böyle sisli bir gecede, İstanbul limanının rıhtımında tek başına düşündüğüne göre, romanlar okumuş bir adam olabileceği çıkarımını yapar. Hem de liman şehirlerinin meyhanelerini, katillerini, otellerini, serserilerini okumuş bir adamdır. Biraz ileride kadınlarla, külhanbeylerinin kaptıkaçtı oynadıkları bir halk kahvehanesi vardır. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında ise hikâye kişisi, bu adamın kendisi olduğunu dile getirir. Gidip o kahvede sigara içmek istediğini ancak yadırganacağını düşünerek vazgeçtiğini anlatır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Adama bir ışığın dibinde rastladım. Sırtını elektrik direğine, bir ayağını rıhtımın parmaklıklarının betonuna dayamış, sigara içiyordu. Kim olabilirdi?.. Böyle sisli bir gecede, İstanbul limanının uyumuş rıhtımlarında tek başına düşündüğüne göre romanlar okumuş bir adamdı. Hem de liman şehirlerinin meyhanelerini, orospularını, katillerini, otellerini, serserilerini okumuş bir adam. Şurada iki adım yürüse bir esrar tekkesi bulacak, oradan kırk adım yukarıda kadınlarla beraber külhanbeylerinin kaptıkaçtı oynadıkları yalnız kahve ile çay içilen bir halk kahvesi vardı.

⁵⁸⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Kurabiye”, *Havada Bulut*, s. 65.

⁵⁸¹ Sait Faik Abasıyanık, “Balıkçısını Bulan Olta”, *Son Kuşlar*, s. 55.

Evet dostlarım, bir ayağını parmaklıkların beton çıkmasına dayayıp sigara içen bendenizdim... Elektrik direğine dayanmış sigara içen benden başka kimse yoktu. Bununla iftihar ederim. Gidip o kahvede bir çay içmek canım çekti. Yadırgayacaklardı. Vazgeçtim...⁵⁸²

Sait Faik de sık sık Galata rıhtımı ve çevresinde yürüyüşe çıkar ve etrafı seyreder.⁵⁸³ Hikâye kişisi gibi şehrin meyhanelerinin, otellerinin nerede olduğunu bilir. Hikâye yazarının, hikâyenin kalan kısımlarında hikâyesinde anlattığı adamın kendisinin olduğunu söylemesi dikkate değerdir. Sait Faik, modern hikâyenin “anlatı içinde anlatı” tekniğini kullanarak, hikâyenin içinde bir üst metin oluşturmuştur. Sait Faik’in de bu hikâyenin yazarı olduğunu düşünüldüğünde hikâyede anlattığı kişinin kendisinin olduğu yorumu yapılabilir.

“Dolapdere” hikâyesinde Sait Faik, hikâye kişisi aracılığıyla İstanbul’un semtleri hakkındaki düşüncelerinden ve izlenimlerinden söz eder. Hikâye kişisi, İstanbul’un semt adlarını çok beğendiğini dile getirir. Bu semt adları ile yalan da olsa, yanlış da olsa zihninde birtakım hayaller oluşturduğunu söyler. Bu semtlerden birisi Elmadağ’dır. Elmadağ, dikçe bir yokuştur, iki tarafına düzenli olarak evler sıralanmıştır. Bozulmuş bir asfalt yoldaki yokuştan inildiği zaman ise semt birdenbire fukaralaşır. Kulübeden, tahtadan, taştan, mukavvadan yapılmış kulübeler görülür. Aynasız, hasırsız, iskemlesiz kahveler görülür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“İstanbul’un semt adları yok mu? Bayılırım onlara. Ne güzel adları vardır. Yalan da olsa, yanlış da olsa, bu semt adlarından insanın muhayyilesine bir şeyler üşüşür...

Bu semtlere Beyoğlu’nun ta garağa kadar her sokağından inebilirsiniz. Ben en şairanesini seçtim. Elmadağ’dan indim.

Elmadağı dikçe bir yokuştur, iki tarafına muntazam evler sıralanmıştır. Ne elmaya, ne dağa tesadüf etmeden yokuşu iner, birkaç sene evvel bozulmuş bir asfalta girersiniz. Semt birdenbire fukaralaşmıştır. Kulübeler, tahtadan, taştan, sacdan ve mukavvadan kulübeler görürsünüz. Çıplak, çırılçıplak, aynasız, hasırsız, iskemlesiz kahveler görürsünüz. Şivelerinden kim olduklarını çabucak anlayacağınız insanların mahalle meydanını görürsünüz. İşte Dolapdere burasıdır...⁵⁸⁴

⁵⁸² Sait Faik Abasıyanık, “Balıkçısını Bulan Olta”, *Son Kuşlar*, s. 55-56.

⁵⁸³ Yeşim Özdemir, *Sait Faik’in İstanbul’u*, s. 40.

⁵⁸⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Dolapdere”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 103-104.

Tekrar asfaltta inince Yenişehir'e rastlanır. Sağ tarafta kocaman derebeyi şatosuna benzeyen Vangelistra Kilisesi vardır. Vakit akşamsa, günlerden aziz bir güne Vangelistra Kilisesi karanlığın içinde mumlar ve avizelerle parıldar. Yenişehir'in kahveleri, meyhaneleri, büyük ve güzeldir. Çarşı ışıklı, kokoreç, midye tavası, ciğer tavası, ıstiridyeye, balık ve rakı kokusu içindedir. Yenişehir, hikâyede şöyle anlatılır:

“Tekrar asfaltta inince Yenişehir'e doğru yürürsünüz. Sağınızda kocaman Vangelistra Kilisesi bir derebeyin şatosuna benzer. Vakit akşamsa, günlerden bir aziz günüyse Vangelistra Kilisesi karanlığın içinde mumlar ve avizelerle pırl pırl yanar...

(...)Yenişehir'in kahveleri, meyhaneleri, büyük ve güzeldir. Çarşı ışık, kukureç, midye tavası, ıstiridyeye, tarak, kırmızı turp, maydanoz, ciğer tavası, şarap, ıskara balık ve rakı kokusu içindedir...^{»585}

Bu semtte tövbekâr yankesicilere, yeni hastaneden çıkmış eroin hastalarına, falcılara, şık, bopstil, eli bıçaklı, yakışıklı külhanbeylere, açlığa, aşka, iyiye, kötüye, her kelimenin vasfını karşılayacak birilerine rastlamak mümkündür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bu semtte tövbekâr yankesicilere, yeni hastaneden çıkmış eroin hastalarına, falcılara, 1900, 1953 senesi orompolarına, eski tulumbacılar, şık, bopstil cebi bıçaklı, yakışıklı yeni külhanbeylere, arakçılara, haraççılara, jigololara, kızlarına kodoşluk yapan analara, karılarına müşteri arayan kocalara... Pirzola kokusuna, açlığa, rakıya, aşka, şehvete, iyiye, kötüye, her mücerret kelime vasfının karşılığına rastlamak mümkündür.”^{»586}

“Yüksekkaldırım” hikâyesinde de hikâye kişisi, İstanbul'a ait izlenimlerini okuyucuya aktarır. İstanbul, yaz sıcaklarında pazar günü tenhalaşır. Beyoğlu'ndan üç dört kişi ağır adımlarla geçer. Bu kişilerden bazıları sinemaya bazıları kiliseye gider. Bazıları da bir kiraathanede uyuklar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“İstanbul Pazar günleri tenhalaşır yaz sıcaklarında. Beyoğlu'ndan üç dört yorgun, ağır ağır geçer; üç beş çocuk sinemalara dalar. Sıcaktan börtmüş, siyahlar giymiş iki madama kiliseden çıkmış eve döner. İki dünyasından geçmiş emekli, bir kiraathanenin camları arasında uyuklar...”^{»587}

⁵⁸⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Dolapdere”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 105-106.

⁵⁸⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Dolapdere”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 105.

⁵⁸⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Yüksekkaldırım”, *Havuz Başı*, s. 49.

“Serseri Çocukla Köpek” hikâyesinde hikâye kişisi, Galata’da gece yarısı köpeğini omzuna almış bir çocuğa rastlar. Köpek iki aylık, çocuk on yaşındadır. Hikâye kişisi, köpeği de sokak çocuğunu da pis değil kirli olarak nitelendirir. Bu saatlerde Beyoğlu’nu bir ortaçağ şehrine benzetir. Kendi zihninde şehrin Ortaçağ’daki durumunu canlandırır. Derebeyin aylıklı askerlerinin demir kapılı evlerden çığlık çığlığa çıkardığı kadınları görür. Öğle güneşiyle birlikte zapt edilmiş şehrin halkı, sokaklara dökülür. Akşam olunca da şehri bir zeytinyağı, şebboy ve amber kokusu kaplar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Köpeği omzuna almış gidiyordu. Köpek de, sokak çocuğu da pis değildi. Kirliydiler. Köpek iki aylıktı. Çocuk on yaşındaydı. Vakit de gece yarısı.

Beyoğlu sabah olmak üzere olan bir ortaçağ şehrine benziyordu... çevresi yarım metre gelen pazularla derebeyin aylıklı askerleri demir kapılı evlerden çığlık çığlığa kadınlar çıkaracak... Nihayet öğle güneşiyle beraber zaptedilmiş şehrin halkı da sokaklara dökülecek... Akşam olacak. Şehri bir zeytinyağı, bir şebboy, bir amber kokusu kaplayacak...”⁵⁸⁸

Hikâye kişisi bu hayalden çıktığı zaman 1948 senesinde İstanbul şehrinde, Beyoğlu’ndan Galata rıhtımına inen bir yokuşun ortasında olduğunu anlar. Sait Faik de Beyoğlu sokaklarında sık sık dolaşır.⁵⁸⁹ Beyoğlu’nun sakinleştiği gece yarısı ve sabaha karşı olan vakitlerini çok sever. Bir yazısında Beyoğlu’nu: “Beyoğlu bir âlemdir. Beyoğlu yaşayan, cıvıldaayan, kaynaşan, rahatlayan, gülen eğlenen, yalnızlığa çare bulan ışıklık hem şıkır şıkır, hem koku gibi buram buram ışıklık nefis bir caddedir. Beyoğlu’suz bir İstanbul düşünülemez.”⁵⁹⁰ sözleriyle anlatır. Sait Faik’in bu gece yarısı gezilerinden birinde bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Ayrıca hikâyede geçen 1948 senesi de bu yargıyı destekleyici bir unsur oluşturur. Sait Faik’in *Havuz Başı* hikâyesini 1952 yılında yazmış olduğu düşünülürse 1948 senesi hikâyenin yazılışı için makul bir tarih oluşturur. Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“İşte o zaman 1948 senesinde İstanbul şehrinde, Beyoğlu’ndan Galata rıhtımına inen bir yokuşun ortasında olduğumu kavrayabildim.”⁵⁹¹

⁵⁸⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Serseri Çocukla Köpek”, *Havuz Başı*, s. 101-102.

⁵⁸⁹ Yeşim Özdemir, *Sait Faik’in İstanbul’u*, s. 51.

⁵⁹⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Beyoğlu”, *Açık Hava Oteli- Konuşmalar- Mektuplar*, s. 86.

⁵⁹¹ Sait Faik Abasıyanık, “Serseri Çocukla Köpek”, *Havuz Başı*, s. 103.

“Bulamayan” hikâyesinin hikâye kişisiyle de Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Hikâye anlatıcısı hikâyenin başında vapurda yolculuk eden bir adamdan bahseder. Bu adam, güz mevsiminin adamıdır. Vapurun güvertesinde, bir dertle başı belada olmayan, etrafına zevkle bakan her adamın bu kişiyi görüp de sevmemesine şaşılır. Bu adam, her şeye bakıp güler. Dertsizdir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Belki yazın da o, İstanbul köylerini, Pazar günleri gezerdi. Gezerdi ama, kim onun farkına varacak, yazın? O, güz mevsiminin adamıydı. Güzün onu görüp de ilgilenmemek için insanın kendinden başka kimseyi görmemesi lazım gelir. Vapurun güvertesinde, bir dertle başı belada olmayan, etrafına zevkle bakan bir adamın -ama güz mevsiminde- bu zatı görüp de sevmemesine şaşarım.

Hafifçe güler gibidir. Her şeye bakar, güler: Çöplerin üstüne üşüşmüş martılara, gemi iplerine... açıkta balık tutan bir insan hayaletine, o gün keyifleri yerindeyse vapurla yarış eden yunuslara... Dertsiz adam, diyeceksiniz, sahiden dertsizdir...”⁵⁹²

Sait Faik de hikâye kişisi gibi vapurla İstanbul'u dolaşmayı sever. Ada'da yaşadığı vakitler sık sık İstanbul'a inmek için yahut da Ada'ya dönmek için yaptığı vapur yolculuklarından keyif alır.⁵⁹³ Sait Faik, dünyanın gündelik işleriyle ilgilenip bunları kendisine dert edinmez. Onun aklına takılan sorunlar bazen kitabının adının istediği gibi olmaması yahut değiştirilmesi,⁵⁹⁴ bazen sevgilisinden ayrılması bazen de kendisine bir iş bulamamasıdır.⁵⁹⁵ Dünya üzerinde hiçbir insan hakkında “dertsiz” yorumu yapılamayacağı gibi Sait Faik'in de tamamen dertsiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak onun hiçbir zaman sıradan insanlar gibi geçim sıkıntısı, hayata tutunmak zorunda kalma gibi dertleri olmamıştır.⁵⁹⁶

Hikâye kişisi vapurdan indiği zaman iskelede vapuru bekleyen kimseyi tanımaz. İskelede bir tek zayıf, patlak gözlü, tembel ve yorgun adamı görür. İskelenin dar yolu kenarındaki sette oturmuş, dalgın bir şekilde sigara içmektedir. Şapkasını başından hiç çıkarmaz. Pek nadir olarak çıkardığı zamanda ise şapkalı adamla şapkasız

⁵⁹² Sait Faik Abasıyanık, “Bulamayan”, *Son Kuşlar*, s. 9-10.

⁵⁹³ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 189-191.

⁵⁹⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 189-190.

⁵⁹⁵ Samet Ağaoğlu, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 139-145.

⁵⁹⁶ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 44-45.

adam arasındaki ilgiyi kurmak güçleşir. Bu kişi fiziksel yapı itibarıyla Sait Faik ile benzerlik gösterir. Sait Faik de dış görünüş itibarıyla zayıf ve patlak gözlüdür. Arkadaşları onu tarif ederken uzun boylu, sarı saçlı, toz pembe yüzlü, mavi patlak gözlü olarak tarif eder. Onun da başından çoğu zaman hiç çıkarmadığı bir şapkası vardır. Öyle ki bugün Sait Faik denildiğinde çoğu kişinin gözünün önünde Sait Faik, şapkasıyla canlanır. Bugün müze haline getirilen Burgazada'daki evinde de taktığı bu şapkalar ziyaretçilerine gösterilmek üzere sergilenir.⁵⁹⁷ Bu durum hikâyede ise şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

“O da böyle bir adamdı: Sakalı uzadığı zaman beyazlarının çoğu görünürdü. Rengi uçtu... Şapkasını başından hiç çıkarmazdı. Pek nadir çıkardığı zaman, demin gördüğünüz şapkasıyla bu şapkasız adamın münasebeti sanki birdenbire kesilirdi...”

(...)Mesela o zayıf, patlak gözlü, tembel, yorgun adam. O da mı yok acaba bugün? Tamam, o burada. İskelenin dar yolu kenarındaki sette oturmuş, dalgın cıgara içiyor. Selamlaştılar...”⁵⁹⁸

Hikâye kişisi ile hikâye anlatıcısı aradan yirmi sene geçtikten sonra Karaköy'de karşılaşılır. İlk tanıştıkları zaman hikâye anlatıcısı yirmi yaşında bir çocuktur. Hikâye anlatıcısı ise elli yaşlarında İtalyan ya da Levanten'dir. Çok güzel Türkçe konuşur. Bir bankada muhasebecisidir. Sait Faik'in yirmili yaşlarında tanıştığı böyle bir adamla yıllar sonra karşılaşmasının üzerine bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Hikâyede ise bu durum şöyle anlatılır:

“İtalyan mıydı? Levanten miydi? İyice bilmiyorum. Bildiğim çok güzel Türkçe konuştuğu, bir bankada muhasip olduğuydu.

Ben o zamanlar, kafamın içinde onunla münakasa ederdim ama şimdiki gibi ukala değildim. Çocuktum, yirmi yaşına rağmen. Aradan yirmi yıl geçmişti...

Geçenlerde, Karaköy'de rastladım ona. Beni nasıl da tanıdı. Yüzü değişti. Uçuk sarı benzi hafifçe kızardı...”⁵⁹⁹

Sait Faik'in *Kayıp Aranıyor* romanında anlatıcı, İstanbul'un güzel giyinmiş manifaturacıların, bankacıların, maçlara giden taraftarların elinde olduğunu söyler.

⁵⁹⁷ Şerif Hulusi, “Sait Faik’le Nasıl Tanıştım?”, *Sait Faik İçin*, s. 174.

⁵⁹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Bulamayan”, *Son Kuşlar*, s. 9, s. 14.

⁵⁹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Bulamayan”, *Son Kuşlar*, s. 18-19.

Memurlar, terziler, komisyoncular, manavlar, bakkallarla bunların çocukları ve ıraklarıyla dolu Beyoğlu'nun sineması, tiyatrosu, vitrini, kitaplarıyla insanların iki  üç saatini hoşça vakit geçirebilecekleri bir yer olduğundan bahseder. Beyoğlu'nda tüm bunların insanı eğlendirmek için eksik kaldığı yerde ise devreye radyoların, piyeslerin, erkek ve kadın hafızların girdiğini anlatır. Sait Faik'in çokça vakit geçirdiği Beyoğlu'na ait izlenimlerini roman anlatıcısı aracılığıyla okuyucuya aktarmış olduğu söylenilebilir. Bu durum romanda şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

“İstanbul, güzel giyinmiş manifaturacıların, bankacıların, maçlara giden hareketli, büyük meseleli Galatasaray, Fenerbahçe münakaşalarına katılanların elindeydi. Ayda  yüz, dört yüz, beş yüz lira maaşlı, ayda üç bin, dört bin, beş bin lira kazançlı memurlar, terziler, komisyoncular, manavlar, bakkallar ve bankacılarla dolu bir kalabalık, bunların çocukları ve ıraklarıyla dolu Beyoğlu her şeyiyle, tiyatrosu, sineması, vitrini, hatta kitabı, hatta mecmuasıyla, bu insanlara on altı saatin iki üç saatini hoşça vakit geçirmek için seferber halindeydi. Yetmezse radyo, erkek hafızları, kadın hafızları, bitmek tükenmek bilmeyen iniltisiyle, adi piyesiyle, bir dğmede hazırđı.”⁶⁰⁰

Medarı Maişet Motoru romanında İstanbul'da meydana gelen büyük tifo salgını romana konu edinilir. Balkan Savaşları'ndan itibaren halkın sağlığını tehdit eden bu salgın hastalık Birinci Dünya Savaşı, ardından da İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla halkın sağlığını olumsuz etkiler. İkinci Dünya Savaşı'nın ilanıyla başlayan seferberlik, asker sayısının artmasına sebep olarak tifüsün salgın haline gelmesine zemin hazırlar. Bu süreçte birçok askerin uğrak yeri olan İstanbul'da askerlerin kaldığı konak, misafirhane, han ve otellerin vaziyeti, hastalığın yayılmasının önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Ancak buraların hijyen açısından durumu hiç de i açıcı değildir. Anadolu'dan İstanbul'a gelen yoksulluk, sefalet, hijyenik olmayan koşullar içinde yaşayan halk da hastalığın yayılmasını etkiler. Tifse yakalanan vaka sayısı özellikle 1943 yılına gelindiğinde belirgin bir artış gösterir. Ocak ve şubat aylarında, eski senelerin aynı aylarına oranla yükselişe geçen hastalık, Mart ayından itibaren dikkat çekici bir şekilde başta İstanbul olmak üzere Samsun, Eskişehir gibi daha pek çok ilde yayılmaya başlar. Mayıs ayında tüm yurttta 935 olan vaka sayısı, Haziran ayında 785'tir. Bunun 126'sını İstanbul'da görülen vakalar oluşturur. İçme sularının kirliliği, tarım ürünlerinin temiz olmayan sularla sulanması gibi pek çok sebep de

⁶⁰⁰ Sait Faik Abasıyanık, *Kayıp Aranıyor*, s. 84-85.

tifüsün yayılmasını hızlandırır.⁶⁰¹ Romanın basım yılının 1944 olduğu düşünülünce Sait Faik'in İkinci Dünya Savaşı yıllarında etkisini arttıran tifüs salgını romanında yer vermiş olduğu söylenilebilir.

Romanda söz konusu yılın domates, patlıcan, şeftali, marul gibi pek çok meyve ve sebze açısından bereketli geçtiği anlatılır. O yıl domatesler büyük ve al, patlıcanlar çekirdeksiz, şeftaliler daha tüylü ve kokuludur. Millet sevinç içindedir. Fakir halkın çocukları halin etrafında dört dönerek, denizden kavun ve karpuz toplar. Yaz ortalarında şehri saran şeftali kokusu İstanbul'un hiç şeftali görmemiş denecek kadar yoksul semtlerine kadar her tarafı sarar. O sene şehir bakımsızdır. Kanalizasyon çukurları her yere patlar. O sene sebzelere, meyvelere bol bol lağım suyu verilir. Kısa sürede tifüs salgını tüm şehri sarar. Avrupa'dan aşılar getirilir. Bu durum romanda şu şekilde anlatılır:

“Bu yıl marulların göbeği korkunçtu. Bu yıl domatesler al, büyük; patlıcanlar çekirdeksiz, şeftaliler daha tüylü, daha kokuluydu. Millet sevinç içindeydi. Fıkara çocukları, halin etrafında dört dönüyorlar, denizden kavun karpuz topluyorlar. Hale varmadan yolda çürümüş bin bir meyveyi çöplüklerden topluyorlar, midelerine indiriyorlardı. Yaz ortalarına doğru meltemler de bir aralık durmuş; İstanbul'u, çocuk, fakir, zengin ağızlarını bir şeftali kokusudur sarmıştı. Bu şeftali kokusu İstanbul'un hiç şeftali görmemiş denecek en sapa, semtsiz yerlerine kadar yayılmıştı. O sene şehir bakımsızdı. Kanalizasyon çukurları yer yer patlamıştı. Tamir görmek için hemen hemen bütün sokaklar açılmış, yaz da birdenbire bastırmıştı. O sene marullara bol lağım suyu verilmişti. Kimse elini yıkamaya, meyveyi yıkamaya lüzum görmüyor, üstüne başına bu bol, bereketli meyvelerden sürüyor; dünya şeftali, kavun kokuyordu. İstanbul o yaz, meyveye, cinlere karışır gibi karışıp gitmişti.

(...)Fakat Tifo evden eve, bacadan bacaya, maruldan şeftaliye, erikten vişneye, kulübeden eve, barakadan apartmana, Hamidiye'den Terkos'a atlayarak İstanbul'a sardı. Mühimce bir afet halindeydi... Avrupa'dan aşılar yetişti. Aşıya tahammül edemeyen zenginler, bin bir çeşit ağızdan alma haplar kullandılar. Bu haplar pek fayda etmedi. Fair mahallelerde açılmış aşı istasyonlarına bazen muayenehanesiz baba doktorlar yetişti; bir sürü kadınla çocuk kurtarıldı. Hastalığın ehemmiyeti azalıp çoğalmadan bütün yaz devam etti...⁶⁰²

⁶⁰¹Sevilay Özer, “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Tifüs”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XV/30 (2015-Bahar), s. 173-175.

⁶⁰² Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 122-123.

Tifüs salgını, “Şarap İçerek” şiirine de konu edinilir. Şiirde karlı bir cumartesi akşamı, yaza duyulan özlem dile getirilir. Şiirde geçen, “Ne ağızları mühürlü mavi şişelerde tifo / Ne göbekli marulların saltanatında mikrop!” dizeleri bu bağlamda önemlidir. Bu durum şiirde şu dizelerle dile getirilir:

“Köprüden köprüye perilerin sallandığı
Karlı bir cumartesi akşamı:
Lastik ayaklarla karlara basan cinler
Mavnaparı doldurmuştu.

(...)

Ne ağızları mühürlü mavi şişelerde tifo
Ne göbekli marulların saltanatında mikrop!”⁶⁰³

(...)

Balkan Savaşları’ndan itibaren tüm Türkiye’yi özellikle de İstanbul’u uzun yıllar etkisi altına alan tifüs salgını, o dönemlerde insanların sağlıklarını olumsuz etkileyerek ülke gündeminin en önemli konularından biri olur. Şehrin sulama sularına karışarak tüm sebze ve meyvelere bulaşır. Şiirde de ülke gündemini uzun süre meşgul eden bu tifüs salgınına yer verilir.

⁶⁰³ Sait Faik Abasıyanık, “Şarap İçerek”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 18.

2.4.5. Yurtdışında Geçirdiği Hayatına Dair İzler: Grenoble, Napoli, Louvre, Paris, Chatelet, Marsilya.

Sait Faik'in hayatında üç yurtdışı seyahati vardır. Bunlardan birincisinde, 1931 yılında babasının isteği üzerine, iktisat eğitimi görmek amacıyla yurtdışına gider. Önce vapurla Venedik'e kadar gider, ardından da trenle Lozan'a geçer. Ancak Sait Faik, burada çok kalmaz. Lozan'dan sıkılarak Fransa'nın Grenoble kentine geçer. Lozan'ın aksine ise Grenoble'yü çok sever. Okumayı, araştırmayı, öğrenmeyi hiç aklına getirmeden Adapazarı, Bursa ve İstanbul'dakine benzer bir hayat sürdürür. Tatillerde İstanbul'a gelir, fırsat buldukça Paris'e giderek Strassbourg, Lion, Marsilya gibi şehirleri de gezip görme fırsatı yakalar.⁶⁰⁴ Bu deneyimlerini ise daha sonra yazdığı hikâyelere yansıtır. Bundan başka iki kez daha kısa süreli olarak yurtdışına çıkar. Son yurtdışı seyahati ise hastalığı sebebiyle tedavi olmak için gittiği Paris'edir. Ancak burada beş gün gibi çok kısa bir süre kalır. Karaciğerinden parça alınacağı kendisine bildirilince korkuya kapılır. O zamanlar Paris'te bulunan Naim Tiralı ve diğer Türk arkadaşlarına daha gidişinin üçüncü günü geri dönme düşüncesinden bahseder. Arkadaşlarının burada kalıp tedavi olmasına karşı yaptığı tüm uyarılara rağmen kimseye haber vermeden beşinci gün İstanbul'a geri döner. Paris'te Naim Tiralı için imzaladığı Havada Bulut kitabının ilk sayfasına "Yaptığım deliliğe ne zaman ah vah diyeceğimi bir kestirebilsem, o zaman Paris'te beş günün romanına başlardım." der. Bir hafta sonra gönderdiği kartta ise, "Ne halt ettim de hemen döndüm. Annem kızdı. Siz orada yaşıyorsunuz ama yaşadığınızın farkında değilsiniz. Boş verin eğlenmenize bakın. Gözlerinizden öperim." diyerek pişmanlığını dile getirir. Annesinin de üstünde kurduğu baskıyla ölene kadar tekrar Paris'e gidip tedavi olma düşüncesini aklından çıkarmaz. Yine Samet Ağaoğlu'yla yaptığı bir konuşmasında ise pişmanlığını: "(...)Gittim, o canım Paris'i göreceğim diye. Titreyen kalbimin tayyareden iner inmez garip bir lakaydi ile, hatta pişmanlıkla dolu olduğunu hissettim. Büyük şehri yirmi dört saat dolaşım. Her taraf bana tatsız geldi. Anladım ki, ne Paris benim bıraktığım şehirdir, ne ben o zamanki Sait Faik'im. Daha fazla duramadım, yine tayyareye atladım ve geldim."⁶⁰⁵ cümleleriyle dile getirir.

⁶⁰⁴ Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 4-5.

⁶⁰⁵ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 47-48.

Sait Faik'in "Sevmek Korkusu" hikâyesinde Grenoble'de geçirdiği günlerin izlerine rastlanır. O günlere ait hatıralarını hikâyeleştirerek okuyucularıyla paylaşmış olması olasıdır. Yazarın o günlere dair izlenimleri, anıları hikâye anlatıcısının gözünden okuyucuya anlatılır. Hikâye anlatıcısının Grenoble'ye ait hatıraları beklenip de gelmeyen kızlar, sinemalar, fıskiyesinden renkli ışıklar yayılan sinemada oynayan filmlerdir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

"(...)İşte ben, bu küçük şehirde oturmayı kararlaştırmadan evvel, korkuyu, isterseniz önseziyi, bir behimi zevk gibi kucaklamış; avuçlarımın hararetini ona vakfetmiştim. Yeni bir zevk bulmuş gibi, asfaltları biraz daha mor, ampulleri biraz daha karanlık tenha caddelerde dolaşırdım; kar, paltomun yakasına musallat olur, oraya birikir, gözlerim yakamdan ayrılmazdı. Sokağın kenarındaki sinemanın zili çalmaya başlardı. Beklediğim çok defa gelmezdi..."⁶⁰⁶

Hikâye anlatıcısının şehre ait gözlemleri ise şu şekilde okuyucuya aktarılır:

"Bir kıştı. Kar, küçük şehri "kayakçı"larla doldurmuştu. Kahveler, çivili ayakkabılı, yüzleri pembe, kafaları sarılı, mesut sporcu kadın ve erkeklerle dolmuştu. Müzik, her ışıklı çarşıda bir fırtınayı, çamların üzerinde birikmiş kış, kiliselerin çanları üzerinde serseri karların çıkardığı işitilmez sesleri hikâye ediyordu."⁶⁰⁷

Sait Faik, babasının öğrenim görmesi için gönderdiği Grenoble de bol bol gezer, yeni yerler, yeni kahvehaneler, yeni sokaklar keşfederek, keşfettiği bu yeni yerlere dair izlenimlerini de yazdığı hikâyelerinde anlatır. Orhan Kemal'le yaptığı bir konuşma esnasında da oralara okumak için değil, gezmek, eğlenmek için gittiğini söyler.⁶⁰⁸ "Grenoble'da İtalyan Kahvesi" adlı hikâyesinde de, Sair Faik Grenoble'a ait izlenimlerini hikâyeleştirerek okuyucuya aktarır. Hikâyede, Grenoble'daki İtalyan Kahvesi'ni ayrıntılı olarak şu şekilde tasvir eder:

"İtalyan mahallesi, şehri ikiye biçen İzer' in sağ tarafında yukarı kışla ve surların arasına sıkışmış dar bir mahalledir. Gündüzleri içlerinde narin çocuklar varmış gibi şişkin beyaz çamaşırların dalgalandığı yakın evler, geceleri ta kiliseye kadar, kırmızı elektrikleriyle yıldızlaşır, yerden uzaklaşırdı..."

⁶⁰⁶ Sait Faik Abasıyanık, "Sevmek Korkusu", *Semaver*, s. 93.

⁶⁰⁷ Sait Faik Abasıyanık, "Sevmek Korkusu", *Semaver*, s.91-96.

⁶⁰⁸ Orhan Kemal, "Sait Üzerine", *Sait Faik İçin*, s.85.

İtalyan mahallesi saat ondan sonra uzaktan, kitar sesleri gelen vahşi bir ada halini alırdı. Artık hiçbir talebe bu asma köprüyü geçemez...

Kalın sarı bira bardaklı, bilardosunun çuhası yırtık kahvehaneye akşamları uğradım. Kâğıt oynayan genç bir kümenin yakınına oturur dinlerdim...

Ben her akşam asma köprüyü geçerken bir defa ürperirdim. Bu köprünün öbür tarafında gölgeler içinde saklı, bıçakları parlak Sicilyalılar tahayyül ederdim.”⁶⁰⁹

Sait Faik’in öğrenim görmek için gittiği Grenoble, burada tanıştığı insanlar, gözlemediği sokaklar, kahveler, sinemalar, arkadaşlarıyla paylaştığı hatıralar daha sonraki yıllarda hikâyelerine konu olur. “İhtiyar Talebe” hikâyesinde de Grenoble’daki anılarını, seçtiği birkaç talebe tipi üzerinden anlatır. Hikâyenin başkişisi, aynı zamanda hikâyeye adını da veren, Sait Faik’in yaşı diğerlerine göre daha büyük olduğu için ihtiyar talebe olarak adlandırdığı, Grenoble’ye diğerleri gibi eğitim amacıyla giden bir kişidir. Samet Ağaoğlu 1932 senesinde *Varlık* dergisinde “Srtasburg Hâtıraları”nı yazarken aynı dergide “İhtiyar Talebe” isimli bir hikâyenin dikkatini çektiğini anlatır. Hikâyenin yazarı Sait Faik’tir. Hikâye, Fransa’da Grenoble’de talebeler arasından seçilmiş birkaç tipi anlatır. Anlatılan bu tiplerden birisini, o sıralar Etibank’ta yüksek bir memur olan yakın dostu Derviş’e çok benzetir. Kendisine haber vererek hemen hikâyeyi okumasını ister. Arkadaşı, hikâyeyi okuduktan sonra gülerken kendisine hak verdiğini, Sait Faik’in Grenoble’de arkadaş olduğunu, bu tipin yalnız kendisine benzemediğini bizzat kendisi olduğunu dile getirir.⁶¹⁰ Sait Faik, hikâyede ihtiyar talebe adını verdiği hikâye kişisini uzun uzun şu şekilde tasvir eder:

“Yaşını en mahrem arkadaşına bile söylememişti. Fakat biz, onun yaşını tahmin etmek için önlerimizde şarap şişeleri, etrafımızda “Marn” kahramanı beyaz bıyıklı Fransızlar, karşımızda kahvecinin verem yüzlü kızı, bir saatten fazla konuştuğumuzu bilirim. Sonra kalkıp pansiyona yemeğe giderdik. Bir saat içinde hazmedilebilen ucuz akşam yemeğini bitirince yine kahveye koşardık. İhtiyar talebe yemeğini, çirkin kadınların bol bulunduğu bir pansiyonda ve herkesten evvel yedi. Biz kahveye girince onu, sobanın başındaki masada oturmuş bulurduk. Mahalli gazeteyi keyif ve hüzün arası bir tavrıyla okurdu. Biz selam verirsek alır; vermezsek, selam vermeden yanımıza gelir, otururdu.”⁶¹¹

⁶⁰⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Grenoble’ da İtalyan Kahvesi”, *Semaver*, s. 113-115.

⁶¹⁰ Samet Ağaoğlu, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 140.

⁶¹¹ Sait Faik Abasıyanık, “İhtiyar Talebe”, *Semaver*, s. 105.

Hikâye anlatıcısı daha sonra ise Grenoble’de geçen günlerine, gittiği yerlere, şehirde bulunan kahvehanelere dair bilgiler verir. Grenoble’de ılık, تنها, yalnız mesut üç beş dost için açılmış hissini veren kahveler olduğunu, tenhalaşmış sokaklarda, memleket havası tutturarak, bu türden kahveleri keşfetmekte maharet kazandığını dile getirir. Kendisinin bu kahvelerde geceleyin buğulu camlardan dışarıdaki boş sokakları, ıslak kaldırımları, birbirine sarılmış çiftleri seyrederek sonradan çok özleyeceği hatıralar bırakarak mesut olan insanlardan olmadığını da ekler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Susmuş meclise baktım. Dostlar ve arkadaşlar durmadan içiyorlardı. Dört bir yanımızı havadan ziyade havasızlık, alkolden ve cıgara dumanından ziyade is kaplamış gibiydi...”

Bulduğum şehirde ılık, تنها, yalnız mesut üç beş dost için açılmış hissini veren kahveler vardır. (...)O kahvelerde, geceleyin, buğulu camdan dışarıya boş sokağı, ıslak kaldırımların üstündeki ağaç ve gece gölgelerini, nadiren birbirine dudak dudağa sarılmış çiftleri seyre dalmak, sonradan çok özleyeceği bir hatıra bırakırsa, o insan mesut olmak için yaratılmışlardan değildir.

(...)Ben, artık tenhalaşmış sokaklarda bir memleket havası tutturarak, bu nevi kahveleri keşfetmekte büyük bir maharet kazanmışım.”⁶¹²

Sait Faik’in burjuvadan kaçınan tavrı, fakir mahaller, işçi insanlar, küçük ve sıradan mekânlara olan ilgisi Grenoble’daki anılarından esinlenerek oluşturduğu hikâyelerde de dikkati çeker. Hikâye anlatıcısı bu yönüyle de okuyucuya Sait Faik’i anımsatır. Anlatıcının şehre ait düşünceleri şu şekildedir:

“(…)Şehir tanınmayacak gibi değişmişti. Hiç gelmediği bir amele mahallesindeydi. Şehrin talebe ve burjuva muhitinden başka taraflara nadiren gittiği için, buraları pek bilmiyordu. Buralarda ne güzel kahveler vardı. Küçük sinemalar... Küçük sinemaların kapılarına sinmiş ameleler, ne ağız dolusu gevrek bir lisan konuşuyorlardı.

(...)Fakat hepimiz küçük şehrin hasretini çekiyor, parasız dostlarımızı özleyiyor, işçi arkadaşlarımızı göreceğimiz geliyordu.”⁶¹³

⁶¹² Sait Faik Abasıyanık, “İhtiyar Talebe”, *Semaver*, s. 108, s. 111.

⁶¹³ Sait Faik Abasıyanık, “İhtiyar Talebe”, *Semaver*, s.120, s. 128.

Sait Faik, “Louvre’den Çaldığım Heykel” hikâyesinde, Napoli, Paris, Chatelet ve Louvre’ya ait gözlemlerini hikâyeleştirerek anlatır. Gezip gördüğü bu yerler hakkındaki izlenimlerini, onda bıraktığı intibaları hikâyesine aktarır. Hikâye anlatıcısı, Napoli’de mavi keten pantolonlarını diz kapaklarına kadar sıvamış, buğulu yemiş gözlü, küçük satıcılar gördüğünü ama Napolili balıkçılara esas vatanı Napoli’de rastlamadığını anlatır. Chatelet’de metronun ılık ve ozon kokulu havasından kurtulduklarını anlattıktan sonra Paris ile ilgili düşüncelerini sıralar. Paris’e sabahları “serseri bir hava” akşamları ise bütün elektrik pırıltılarına rağmen “Baudelaire atmosferi” hâkimdir. Louvre’ya Galatasaray resim sergisini gezer gibi gezer. Sait Faik, bu şehirlere ilişkin gözlemlerini anlatıcı aracılığıyla şu şekilde hikâyeye yansıtır:

“Napoli’de, içinde kırlangıç, iskorpit, zargana ve mercanların yüzdüğü kırmızı bakır çemberli meşeden mamul lengerlere yer yer güneşli ellerini sokan, mavi ketenden pantolonlarını dizkapaklarına sıvamış, buğulu yemiş gözlü küçük satıcıları görmüştüm. Fakat “Napolili balıkçı” ya vatanında rastlamadım.

Metronun ılık ve ozon kokulu havasından Chatelet’de kurtulduk. Evet Paris’teyiz. Nehrin üzerinden bulutlar akıyor. Rihimlerin kıyısında Verlaine’e benzer insanlar var. Paris sabahlarının serseri havası bilhassa bu saatlerde serseridir; akşamlarında, bütün elektrik pırıltılarına rağmen muzlim bir Baudelaire atmosferini her yerde bulabilirsiniz.

Louvre’u Galatasaray resim sergisini gezer gibi gezdim. “Joconde” un önünde bir şeyler görmeye çalışarak iki dakika durduk.”⁶¹⁴

Sait Faik, yurtdışındaki gözlemlerini anlatmaya “Robenson” hikâyesinde de devam eder. Hikâyede, Sait Faik ile özdeşleşen anlatıcının hatıralarına ve düşüncelerine yer verilir. Hikâye anlatıcısı Napoli’de nasıl yerleşip kalmak, ay ışığında gladyatörler gibi denize girenleri izlemek, günlerce makarna yiyip şarkı söylemek arzusuyla üç dört saat kaldıysa burada da tam aksine hemen kaçıp uzaklaşmak arzusuyla dolu olduğunu anlatır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Napoli’de nasıl yerleşip kalmak, her akşam Vezüv’ü seyretmek, ay ışığında gladyatörler gibi denize girenlere bakmak, günlerce makarna yiyip şarkı söylemek arzusuyla üç dört saat kaldıysa, burada tamamen aksi oldu...

⁶¹⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Louvre’den Çaldığım Heykel”, *Semaver*, s. 97-100.

Günlerce eski limanın uzunluğunca vapur bekledim. Bir an evvel bir küçük vapur ve bir iş.”⁶¹⁵

Sait Faik, “Napoli” başlıklı şiirinde de Napoli’ye ait gözlemlerini aktarmayı sürdürür. Şiirde Napoli, “beyaz şehir” olarak tanımlanır. Napolili güzel balıkçılardan söz edilir. Şiirde anlatıcı, Napoli şerefine Venedik’te gondollar gezdiğinden, Roma’da ise heykeller dikildiğinden söz eder. Yine Napoli şerefine Napolili güzel balıkçı, dudağını genç bir kıza dokundurur. Bu durum şiirde şöyle anlatılır:

“Napoli, beyaz şehir,
Venedik’te gondollar geziyor,
Roma’da heykeller dikiliyor,
Senin şerefine.

Senin şerefine
Napolili güzel balıkçı
Dudaklarımı
Göğsü hurma rengi olmuş
Hayır hurmalaşmış
Kıza dokunduruyor.
Senin şerefine hey Napoli
Napoli... Beyaz şehir”⁶¹⁶

“Ormanda Uyku” hikâyesinde de anlatıcı, gezdiği yerler hakkında bilgi verirken bir ocak ayında Napoli’de olduğunu ama Mısır’a hiç gitmediğini söyler. Yine bu özellikler de Sait Faik ile hikâye kişisi arasında bir bağ kurulmasına sebep olur. Sait Faik de Napoli, Marsilya, Paris, Grenoble gibi pek çok Avrupa ülkesini gezmesine⁶¹⁷ karşın doğu şehirlerine hiç gitmez.

“Bir kânunusanide Napoli’deydim... Mısır’a hiç gitmedim.”⁶¹⁸

“Bir Vapur” hikâyesi, hikâye anlatıcısının Marsilya limanından Pire’ ye gelmek için, bir vapurda geçirdiği beş günlük anısından oluşur. Bu vapurun adı “Tadla” yeni Türk vapurlarından “T.” Vapurudur. Sait Faik, bu hikâyesinde de yurtdışındaki

⁶¹⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Robenson”, *Semaver*, s. 101-104.

⁶¹⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Napoli”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 12.

⁶¹⁷ Fahri Taş, Sait Faik Abasıyanık, s. 4-5.

⁶¹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Ormanda Uyku”, *Sarmuç*, s.68.

gözlemlerini hikâyeleştirerek okuyucuya aktarır. Hikâye anlatıcısı geçirdiği bu yolculuğu şu şekilde anlatır:

“Bu vapur, “Tadla” yeni Türk vapurlarından “T.” vapurudur. Fransa’ya tahsile gitmiş talebeden “Tadla”yı tanımayan kim vardır? Kim bu vapurun üçüncü mevki güvertesini yıldızlı temmuz geceleri adımlamamıştır.

(...)Marsilya Limanı’ndan kalkıp Pire’ye gelinceye kadar geçen beş gün zarfında tam bir arkadaşlıkla bağlandığım küçük bir çocuğu, beş gün sonra elem ve hüznle terk ettim.”⁶¹⁹

Sait Faik’in yurtdışına ait gözlemlerini aktardığı bir başka hikâyesi, “Marsilya Limanı”dır. Hikâye, bir gezi yazısı izlenimini taşır. Sait Faik, hikâyede Marsilya sokaklarını anlatırken okuyucuda, kendisinin de kentin o sokaklarını âdeta Sait Faik ile dolaşıp gezdiği izlenimini bırakır. Marsilya Limanına, Marsilya sokaklarına ait izlenimler, hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Niçin bu şehri “Sen Şarl” Kilisesi’ ne çıkan fenikülerin yükselmesi anında seyrederken ağır ağır fenikülerin dişli rayları gibi, diş diş muhayyile genişliyordu?..

Bu sahra değirmen, tren, deve uçuran rüzgâr... İşte o zaman Marsilya sokakları bir panayır yeridir...

Türkçe ve Ermenicesi bol sokaklardan, mavi keten elbiseli insanların arasından geçip dar bir sokağa sapacaksınız. Sinemalar çoktan dağılmıştır. Sokakta polisler, serseriler, gizli hevesler içinde projektörlenen gözleri adeta masum, kötü insanlar ve yalnız mistral vardır. Fransa’nın yalnız bu şehrinde tahtakurusunu yeniden dost çehresi, aç hortumlarıyla cıgara tablasının içine dökülmüş suya bırakabilirsiniz. Dışlerinde güneş cüziferdi kırılmış esmer kız bir şarkı gibi Marsilya şivesiyle kulağınıza mırıldanacaktır.”⁶²⁰

Sait Faik ‘in yurtdışı gözlemlerinden oluşan bu hikâyeler, okuyucuda, daha çok yazarın buralardaki anılarını okuyucusuyla paylaştığı bir anı yazısı ya da buralarda gezdiği yerleri okuyucuna tanıttığı bir gezi yazısı izlenimi oluşturur. Bu sebeple yazarın yurtdışındaki anılarından ve gözlemlerinden oluşan bu hikâyeler biyografik okumaya çok uygundur. Sait Faik bu hikâyelerde anlattığı yerleri bizzat görür. Hikâyelerde anlattığı olayların birçoğuna da şahitlik eder. Ahmet Muhip Dıranas’ın, Samet

⁶¹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Vapur”, *Semaver*, s. 133-134.

⁶²⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Marsilya Limanı”, *Sarıç*, s.120.

Ağaoğlu'nu ona tanıtırken söylediği: “Samet Strasburg'da talebe imiş. Hatıralarını yazıyor.” sözüne karşılık söylediği; “Ben de Grenoble'de idim. O hâlde ben de yazarım ve yazacağım.”⁶²¹ sözü de bu tezi destekler mahiyettedir.

⁶²¹ Samet Ağaoğlu, “Sait Faik”, *Sait Faik İçin*, s. 140.

2.5. İNSAN SEVGİSİ VE YAŞAMA ARZUSU

Sait Faik'in insan sevgisi ve yaşama arzusunun en çok kendini hissettirdiği dönem, ilk dönem hikâyeleridir. “Bu hikâyelerinde Sait Faik, insanları sevmek arzusuyla sokağa çıkar.”⁶²² Bu bağlamda insan sevgisi ve yaşama arzusu arasında güçlü, paralel bir bağlantı vardır. O, insanı insan olduğu için sever. Onun gözünde zengin-fakir, çocuk- yaşlı, burjuva-köylü gibi insanları niteleyen ve birbirinden ayıran kalıplaşmış farklılıklar yoktur. “Gün Ola Harman Ola” hikâyesinde hikâye kişisi aracılığıyla söylediği gibi o, bir insanı daha bir saat öncesinde varlığından bile haberdar olmadığı hâlde birdenbire adından, zanaatından ya da herhangi bir özelliğinden dolayı birdenbire hayranlıkla, sevgiyle, saygıyla sever. “Şehri Unutan Adam”, “Ormanda Uyku”, “Çelme”, “Son Kuşlar” hikâyelerinde ve *Medarı Maişet Motoru*'nda bu koşulsuz ve sonsuz insan sevgisini anlatır. “Bir Kadın” ve “Karanfiller ve Domates Suyu” hikâyelerinde ise insanlardan beklediği sevgiyi görememek, mutsuzluk ve umutsuzluk duygusuna neden olur. İnsan sevgisi ve yaşama sevinci yerini dünyaya ve insanlara karşı siteme bırakır.

“Şehri Unutan Adam” hikâyesinin başkışisi tavırlarıyla, düşünceleriyle Sait Faik'i andırır. Zaten Sait Faik'in öykülerinin çoğunun kaynağı ya kendisinin bizzat yaşadığı veya tanık olduğu olaylar ya da hayalinde yasayıp gerçek gibi görüp düşündüğü olayların tasviridir. Eserlerinin büyük çoğunluğu incelendiğinde ise eserlerinin kaynakları hakkında birinci tezin daha ağır bastığını görülür. Fikret Ürgüp; Sait Faik'in bütün hikâyelerinin yaşanmış, kendi biyografisi olduğunu, onun bütünlüğünün yazdığı bu hikâyelere aksettiğini dile getirir. “Şuurunun bütün plânlarından maktalar yapılarak yazılmış olan bu hikâyelerde Sait Faik'in realitesini bulmamıza şaşmamak lâzım, çünkü Sait'te rüya ile hayat birbirine karışmıştı. Rüyanın ve realitenin ilhamlarını birlikte kullanarak kendini anlamaya çalışmakla geçmiştir hayatı.” der. Hikâyenin başkışisinin hayat karşısındaki tavrı Sait Faik'i andırır. Bu tavır hikâyede şöyle anlatılır:

“Çoktan beri şehre inmemiştim. O gün insanları sevebilmek arzusuyla otelin kapısını açtığım zaman karşıma ilk çıkan insan bir küfeci çocuğu oldu. Kirlî soluk yanaklarına, çıplak

⁶²² Ali Gültekin- Lale Çaklı, “Sait Faik Abasıyanık ve André Gide'de İnsan ve Doğa Sevgisi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, VI, (2005), s. 120.

ayaklarına merhametle değil, sevgiyle aktım. Zaten otelin kapısından bu niyetle çıkmamış mıydım?..”⁶²³

Hikâyedeki kişisi de Sait Faik gibi insanları koşulsuz, karşılıksız sevmektedir. Bu nedenle içi insan sevgisiyle dolu olup bu sevgiyle birlikte dünyadaki bütün insanları riyasız kucaklamak ister. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Tekrar neşemi bulmuştum. İnsanları sevmek arzusuyla sokağa çıktım.

(…)Mesuttum. İnsanları sevmek, şehrin yanan elektriklerine karışmış sarı altın kuşlar avlamak, birine merhaba demek, öbürünün tüylü ensesini avuçlamak, biraz ileridekinin güzel parmaklarını avuçlarıma almak...

(…)Sarhoştum. Hava, elektrikler, şehir beni sarhoş ediyordu. İnsanlar beni bir mıknatıs hızıyla kendilerine çekiyorlardı. Dünyayı ve şehri riyasız kucaklamak istiyordum.”⁶²⁴

Hikâyede anlatılan, hikâye kişinin odası da Sait Faik’in Burgazada’daki evindeki odasına çok benzemektedir. Hikâye kişisi odasını: “Dört duvar, bir pencere, bir valiz içinde birkaç kitap ve demir karyola...” olarak tasvir eder. Sait Faik’in günümüzde müzeye dönüştürülen Burgazada’daki evi de bu tasvire uymaktadır. Hikâyede, hikâye kişinin odası şu şekilde tasvir edilir:

“Dört duvar, bir pencere, bir valiz içinde birkaç kitap ve demir karyola... Hâsılı mukaddes bir hapisane olan odamda düşünmeden, hatta okumadan gezindim durdum.”⁶²⁵

Sait Faik ile hikâye kişisi arasındaki bir diğer benzerlik ise her ikisinin de gençken şair olmasıdır. Sait Faik de edebiyata önce şiirle başlamış daha sonra kendini daha rahat ifade edebildiği bir alan olan hikâyeye yönelmiştir. İlk edebiyat demesi olan şiirlerine hikâye yazmaya başladıktan sonra ara vermiş ancak daha sonra sonraki yıllarda reddettiği ilk şiirlerinden örneklerin de bulunduğu “Sevmek Zamanı” adlı bir şiir kitabı çıkarılmıştır.⁶²⁶ Sait Faik, bazı kimselerin şiirlerinde hikâye, hikâyelerinde ise şiir kokusu aldıklarını söylemesi üzerine: “Hikâyelerimde şiir kokusu var diyorsunuz. Bir iki tane de şiir yazdım. İçinde hikâye kokuları var dediler. Demek ki ben ne

⁶²³ Sait Faik Abasıyanık, “Şehri Unutan Adam”, *Semaver*, s. 63.

⁶²⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Şehri Unutan Adam”, *Semaver*, s. 64, s. 66-67.

⁶²⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Şehri Unutan Adam”, *Semaver*, s.63-68.

⁶²⁶ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 93.

hikâyeciyim ne de bir şair. İkisi ortası acayip bir şey. Ne yapalım beni de böyle kabul edin.”⁶²⁷ diyerek tepkisini dile getirir. İlk şiiri “Hamal”, 1932 yılında *Mektep* dergisinde yayınlanır. Bundan önce 1928 yılında da *Meş’ale* dergisine üç şiir gönderir. Bu şiirlerle birlikte dergiye gönderdiği mektupta: “Edebiyatın bir heves, bir arzudan çok bir iç ihtilâlinin fişkırması olduğunu bilmez değilim, fakat her heveskâr gibi ben de içimde bir ihtilâl varmış gibi yazı yazdım... Bugün size gönderdiğim, şu yazılar da o günlerin atılmayan, yırtılmayan mahsülü.”⁶²⁸ der. Şiirlerinde hikâyelerindeki gibi bir iddiası yoktur. Yazdığı şiirlerin birçoğunu yazdıktan sonra atar ya da yırtar. *Şimdi Sevişme Vakti* adlı tek şiir kitabı da o öldükten sonra bulunabilen şiirlerin bir araya getirilmesiyle oluşur. Sağlığında çıkardığı bir şiir kitabı yoktur. Hikâye kişinin de şiirlerinin bulunduğu ve gençken şair olduğu, hikâyede şu cümlelerle hikâyede anlatılır:

“Çekine çekine yürüdüm. Tam yanlarına yaklaşıncaya gelecek bir ilhamla elbette güzel bir şey söyleyecektim. Gençken şair değil miydim?”⁶²⁹

Ormanda Uyku hikâyesinde hikâye anlatıcısının Sait Faik’i yansıtan yönü, içindeki güçlü ve sonsuz insan sevgisidir. Hikâye anlatıcısı, insanları sevme üzerine düşünürken iskeleye koşar. Bunları vapurdan inecek bir dost çehresine anlatmayı düşünür fakat kimseyi bulamaz. Bunun üzerine kaleme kâğıda sarılarak yazmaya başlar. Sait Faik de insanları derin ve koşulsuz bir sevgi ile sevmektedir.⁶³⁰ Hikâye anlatıcısının insan sevgisi konusundaki hikâyede anlattıkları Sait Faik’i yansıtmaktadır. Hikâyenin sonundaki, “vapurdan kimseler çıkmayınca kaleme kâğıda sarıldım” cümlesi de yazarın zihnindeki düşünceleri kurgulayarak hikâyeleştirdiği konusunda okuyucuya bir ipucu verir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“İnsanları seven, çok seven, onlar için birçok şeyler yapmak isteyen bir insan olabilmek ihtirası içimde doğuyor...”

Bir küçük insan zerresi halinde bu sabah, bütün insanları, çocukları, kuşları, yemişleri, sefilleri ve açları beyhude bir sevgiyle seviyor, kederlenmeye zaman kalmadan birdenbire bir sıçrayışta ayağa kalkıyorum. İlk vapuru karşılamaya koşuyorum. Ve bekliyorum. İlk vapurdan

⁶²⁷ Mahmut Alptekin, *Sait Faik*, Toker Yayınları, İstanbul 1974, s. 48.

⁶²⁸ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik’in İlk Şiirleri”, *Varlık* Dergisi, 1 Temmuz 1954, No: 408, s. 9.

⁶²⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Şehri Unutan Adam”, *Semaver*, s. 66.

⁶³⁰ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 110-111.

bin bir yabancı çıkıyor. Bir dost çehresi bulamıyorum. Bir şeyler anlatmak ihtiyacımdayım. Vapurdan kimseler çıkmayınca kaleme kâğıda sarılıyorum.”⁶³¹

Sait Faik ile “Çelme” hikâyesindeki hikâye kişisi arasındaki benzerlik yine ikisinin de hayatı çok sevmesi ve yaşama arzusuyla dolu olmasıdır. Hikâye kişisi toprak bir yolda yürürken birden bir su sesi duyduğunu, bin bir renkteki kuşların ve parlak yapraklı ağaçların arasında içinden önce ağlamak geldiğini, sonra da gülerken bir memleket havası tutturup dünya ne güzelmiş dediğini anlatır. Sait Faik de hikâye kişisi gibi derin bir yaşama sevgisiyle hayata sınımsız bağlıdır. Sık sık yaşamanın ne güzel şey olduğunu dile getirir.⁶³² Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Böğürtlenleri yedikten sonra tekrar toprak yolda yürümeye başladım. Su sesi gelmeye başladı. Bin bir kuş, parlak yapraklı ağaçlarda kümelendi. İçime ağlamak geldi. Gülmek istedim, tutturdum bir memleket havası...

-Ah anam, dedim, dünya güzelmiş ne!”⁶³³

“Son Kuşlar” hikâyesinde hikâye kişisi, insansız hiçbir şeyin güzelliğinin olmadığını dile getirir. Her şey insan sayesinde güzeldir. İnsansız çevredeki her güzel şey kötü bir resim gibidir. Pazar günleri ise Ada'nın bu kısmı insanlarla dolar. İşte o zaman etraftaki her şey anlam kazanır. Hikâye kişisi tüm bu manasızlığın ortasında ise sevgilisini düşünmektedir. Onsuz hiçbir şeyin tadı yoktur. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“İnsansız hiçbir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde, onunla güzel. Bu dakikada, bugünün güzelliği, gökte ay, uzakta güneşin bir billur bahçe gibi pırıltısı; hiçbir şey değil... Bütün bunlar kötü resimler gibi...

Hayır, sevgilimden bahsetmiyorum. Onunla beraber, burası Allah'ın yaratmayacağı bir cennettir. Ama onsuz da, başka insanlarla da burası yine güzeldir. Pazar günleri buralar dolardı. Rum kızlarının fistanlarını rüzgâr alır giderdi. Denizin yüzünde kulaç atan ince yüzlü çocuklar bulunurdu... Bu manasızlığın ortasında önce herkesi, sonra da sevgilim, bilhassa seni düşünüyorum. Onlarsız, sensiz hiçbir şeyin manası yok. Âşığım da onun için.”⁶³⁴

⁶³¹ Sait Faik Abasıyanık, “Ormanda Uyku”, *Sarımsık*, s.70.

⁶³² Cahit Irgat, “Ölümünün Uyandırdığı Yankılar”, *Sait Faik İçin*, s. 55.

⁶³³ Sait Faik Abasıyanık, “Çelme”, *Şahmerdan*, s. 11.

⁶³⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Kendi Kendime”, *Son Kuşlar*, s. 29-30.

Sait Faik de hikâye kişisi gibi insanları sevmektedir. “Hikâyelerinde ferdi esas alan yazar, insanoğlunun ortak dertlerini, ortak zaaflarını, ortak kederini ve sevincini araştıran ve onları oldukları gibi değil, olacakları gibi sevmek prensine bağlı bir sanatçıdır. İnsana insan olduğu için değer verir. Sosyal statü ayırımına gitmez. İnsanın kıymetini iç dünyasındaki tabii zenginliğiyle açıklar. Sait Faik de sevginin dinle, ırkla, milliyetle hiçbir ilişkisi yoktur.”⁶³⁵ İnsanların arasına karışıp dolaşmaktan, onları gözlemlemekten, hikâyelerini yazmaktan büyük bir keyif alır. Ayrıca hikâye kişisinin insanlar ve sevgilisi olmadan hiçbir şeyin manası olmayacağını düşünerek, âşık olduğunu söylemesi dikkat çekici bir diğer unsurdur. Sait Faik’in Eleni ya da Aleksandra ile yaşamış olduğu birliktelik sonucu bu hikâyeyi yazarak, içindeki bu sevgiyi, aşkı hikâye kişisi aracılığıyla okurlarıyla paylaştığını söylemek mümkündür.

Sait Faik’deki bu sonsuz insan sevgisi ve insana insan olduğu için değer verme duygusu bazı hikâyelerinde de bu sevgi ve değer karşısında, karşısındaki kişilerden beklediği ilgi ve değeri göremeyince bir sitem hâline dönüşür. Hikâyeye kişileri aracılığıyla da bu sitemini okuyucularıyla paylaştığını söylemek mümkündür. “Bir Kadın” ve “Karanfiller ve Domates Suyu” bu hikâyelerindendir. “Bir Kadın” hikâyesi de Sait Faik’in insanları sevmeye arzusunu dile getirdiği hikâyelerden biridir. “Bir Kadın” hikâyesindeki hikâye kişisi, insanları sevmek için tüm gayretini sarf ettiğini ama tüm bunların neticesinde dilediği sonucu alamadığını, her şeyin kapılarını sımsıkı ona kilitlediğini söyler. Sait Faik de insanları tüm kalbiyle sevmeye arzusunu hikâyelerinde yarattığı hikâye kişileri aracılığıyla dile getirir. İnsanlara olan sevgisine karşılık onlardan beklediği sevgi ve ilgiyi göremediğini düşünüp bunu da hikâye kişisi aracılığıyla dile getirmek istemesi olasıdır. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“Allahım, yarabbim! Ben insanları sevmek için azami gayretimi sarf ediyorum. Fakat niçin... Niçin her şey, bu yukarıda saydığım hayaletler gibi. Her şeyi iyi bulup, kapılarını bana sımsıkı kilitliyorlar.”⁶³⁶

Sait Faik’in içi büyük bir yaşama sevinciyle doludur. Bu dünyadaki insanları, tabiatı, her şeyi sonsuz ve büyük bir sevgiyle sever. Mehmet Kaplan, Sait Faik hakkında: “O, bu garip, güzel ve anlaşılmaz dünyanın içinde, kalbi iştihakla dolu, avâre

⁶³⁵ İbrahim Kavaz, “Sait Faik *Abasıyanık*”, s.111.

⁶³⁶ Sait Faik *Abasıyanık*, “Bir Kadın”, *Şahmerdan*, s.133.

dolaşır. Varlığı parçalanmış bir bütün olarak hisseder. Bundan mustarip olur; insanları, hayvanları, nebatları ve eşyayı sevgi ile kucaklar; sevgisi ile her şeyi birbirine bağlamaya çalışır.”⁶³⁷ der. “Karanfiller ve Domates Suyu” hikâyesindeki hikâye kişisiyle Sait Faik bu yönleri itibarıyla benzerlik gösterir. Hikâye kişisi de kitapların bir zamanlar kendisine insanları sevmek gerektiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan da yaşama sevinci duyulacağını öğrettiğini söyler. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan da yaşama sevinci duyulacağını öğretmişler...”⁶³⁸

Hikâye kişisi ayrıca insanları artık kitapların öğrettiği şekilde sevmediğini söyler. Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapamıştıktan içrenmeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga ettiği için sokağa fırlayan adamın isterse akşama kadar insanları anlatmak için didinse bile milyonu da olsa gözünde metelik etmediğini ilave eder. Hikâyede bu durum şöyle anlatılır:

“Hayır, şimdi insanları kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. (...) Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapamıştıktan içrenmeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga ettiği için sokağa fırlayan adamın çalışmadığını kendi kendime öğrendim. Ama şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga ettiği için sokağa fırlayan adam, isterse akşama kadar insanları anlatmak aldatmak için didinse. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da, kalp parayla metelik etmez.”⁶³⁹

Medarı Maişet Motoru romanında, roman kişisi bazen bir çocuğun kendisine gülümsemesiyle, bazen yeni tanıştığı bir insanın samimi selamıyla, bazen de bir yerde görüp tanıdığı insanlarla hemen dost olup arkadaşlık kurmanın verdiği mutlulukla günlerce mesut ve neşeli bir şekilde dolaştığını söyler. Bu yönüyle roman kişisi ve Sait Faik arasında bir benzerlik vardır. Sait Faik de küçük şeylerle mutlu olabilen bir insandır. Bazen küçük bir kır kahvesinde ya da balıkçı kahvesinde oturmaktan bazen balıkçıların arasında yer alıp sabah erkenden onlarla balığa çıkmaktan bazen de İstanbul sokaklarında dolaşmaktan mutlu olur. Bu durum romanda şöyle anlatılır:

⁶³⁷ Mehmet Kaplan, “Sait Faik İçin Bir Anket”, *Sait Faik İçin*, s. 129.

⁶³⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Karanfiller ve Domates Suyu”, *Mahalle Kahvesi*, s. 41.

⁶³⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Karanfiller ve Domates Suyu”, *Mahalle Kahvesi*, s. 41.

(...)Onda bu huy eskiden beri vardı. Bazen bir çocuğun gülümsemesiyle, bazen yeni yapılmış bir tanışın samimi selamıyla, bazen, bir yerde birtakım insanlarla birdenbire ahbap oluşun verdiği saadetle günlerce mesut, şen olurdu...⁶⁴⁰

Roman kişisi Fahri Ada'da kendini yalnız hisseder. Burada tek bir arkadaşı yoktur. "Tuhaf, züppe bir muhit içine düştüm" diye düşünür. Ona göre çoğu varlıklı olan Rum çocukları, bir Avrupa plajının kozmopolit insanları gibi hareket eder. Bu plajlara genç kızların nişanlı bulmak için genç erkeklerin ise gününü gün ederek eğlenmek amacıyla geldiklerini, bunların davranışlarıyla insanda, sinema filminden çıkmış insanları taklit ettiği izlenimini uyandırdıklarını belirtir. Fahri bir müddet Rum gençleriyle arkadaşlık yapmak ister. Bu gençleri ötekilere göre daha doğal, gülüşleri yine sahte olmakla birlikte daha az sinir bozucu, jestlerini daha serbest bulur. Çoğu güzel sesli, güzel yüzlüdür. Ada'da oturan bazı Türklerde ise çoktandır Ada'da oturmaktan doğan bir kendini beğenmişlik halinin hâkim olduğunu söyler. Onların daha yanına yaklaşıldığı andan itibaren çekingen, herkesten üstün görünmek isteyen bir tavır takındıklarını belirtir. Fahri tüm bunların arasında kendisini bu çevrede, bu insanlar arasında yadırgar. Onları kendine yabancı bulur. Bu durum romanda şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

"Fahri'nin burada tek bir arkadaşı yoktu. "Tuhaf züppe bir muhit içine düştüm" diyordu. Çoğu zengin tacir mahdumu Rum gençleri, bir Avrupa plajının kozmopolit insanları gibi hareket ediyorlar; sinemayı taklit ediyorlardı. Danslar gırla gidiyor, genç kızlar, "Nişanlı plajlarda bulunur" diye düşünüyor; genç erkekler, "Kız plajlarda kandırılır" diyorlardı...

Bir müddet Rum gençleriyle ahbaplık etmek istedi. Bunlar ötekilerine nazaran daha tabii, bayağı gülüşleri daha bol olmakla beraber, daha az sinirlendirici, jestleri daha serbest, çoğu güzel sesli, güzel yüzlü insanlardı... Birtakım Türkler de vardı ki çoktandır Ada'da oturmaktan doğan bir kendini beğenmişlikle, adeta onlara yanaşıldığı zaman bile çekingen, üstün vaziyeti takınıyorlardı. Bu vaziyetlerinin şuna buna selam vermek, iki üç güzel kız tanımaktan ileri geldiği pek belli oluyordu. Fahri yerini yadırgamıştı. Akşam olunca kendini bir garipseme alıyordu. Bir dost çehresine neler anlatılmazdı...⁶⁴¹

Sait Faik'in romanda tahlilini yaptığı bu Ada halkı arasında kendisini içinde yaşadığı bu çevreye yabancı bulması, hissettiği bu duyguları da roman kişisi aracılığıyla

⁶⁴⁰ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 125.

⁶⁴¹ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 125-126.

dile getirmesi olasıdır. Sait Faik kendisini elit olarak adlandırılan insanların yanında mutsuz ve yabancı hisseder. “Sıradan insanların” küçük ve hareketli yaşamları onun ilgisini çeker. Ancak tam olarak kendini bu çevreye de ait hissedemez. Bu da onu yaşamı boyunca peşini bırakmayan bir sınıf arama arayışına sokar.⁶⁴²

⁶⁴²Volkan Gemili, “Sait Faik’in Yalnızlığı ve ‘Küçük İnsanlar’ı”, *Turkish Studies*, Volume, 13/12, (2018), s. 177-214.

2.6. DUYGU VE DÜŞÜNCE DÜNYASINI YANSITAN HİKÂYELERİ

Sait Faik'in eserlerinde anlattığı kişiler, duygu ve düşünce dünyasını ifade ediş biçiminden okuyucuya Sait Faik'i andırır. Bu kişiler aile yapısı, çocukluğuna dair anılar, yaşadığı ve sevdiği mekânlar, psikolojik yapı itibarıyla Sait Faik ile paralellik gösterir. Âdeta Sait Faik'in küçük bir portresi durumundadırlar. Sait Faik verdiği tepkileri, hayattan beklentilerini, farklı dönemlerdeki ruh hâllerini, bir olay, durum ya da herhangi bir nesne hakkındaki düşüncelerini hikâyeleştirerek okuyucuya aktarır. Bu yönüyle bazı eserleri okuyucuya günlük ve anı türlerini çağrıştırır. Sait Faik'in hiç günlük yazmaması ya da anılarını kaleme alarak herhangi bir yerde yayımlatmaması dikkate değer bir noktadır. Anılarını, başından geçen olayları hikâyeleştirerek okuyucuya anlatma yolunu tercih etmesi, ölümünden sonra okuyucusundan gelecek her türlü eleştiriyi önlemek istemesi ya da düzenli ve programlı bir yazma stiline alışık olmamasıyla açıklanabilir. Her ne kadar hikâye kişileri duygu, düşünce, yaşadığı hayat ve psikolojik yapı bakımından Sait Faik'e çok benzese de sonuçta hikâye, kurgusal bir metin olduğu için bu kişilerin birebir Sait Faik'i anlattığını söylemek hata olur.

Sait Faik'in "Sarnıç" hikâyesinin başkişisi, duygu ve düşünce tarzındaki benzerlikleri dolayısıyla okuyucuya Sait Faik'i anımsatır. O da Sait Faik gibi refah düzeyi yüksek bir aileden gelir. Bu yönüyle hikâye kişinin halkla arasında bir uçurum vardır, halktan insanların yaşam biçiminden farklı bir hayat sürer. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Gün oldu ki, hakla bu çarşıları, sefil dükkânları, pis açıcıları, kışlaları ve tezgâhları dolduran halkla aram bir uçurum gibi açıldı. Kocaman kahvelerde kravatları düzgün, boğazları tok gençlerle bilardo oynadım. Öyle lokantalarda yemek yedim ki, bir öğle yemeği parasıyla beş kişi bir hafta doyardı."⁶⁴³

Hikâye kişisi buna rağmen kendine her zaman küçük, mütevazı köşeler arar. Dostlarını, en sevdiklerini bu çarşı içlerinin çocuklarından seçer. En çok zevki, kasabanın bayram yerlerinden, halkın tatil günleri serpildiği çayırıklardan alır. Böyle zamanlarda kendini daha mutlu hissetmekte, yaşadığını hissetmektedir. Bu durum hikâyede şu şekilde dile getirilir:

⁶⁴³ Sait Faik Abasıyanık, "Sarnıç", *Sarnıç*, s. 4.

“Ama neden her zaman küçük, mütevazı köşeler aradım? Dostlarımı, en sevdiğilerimi bu çarşı içlerinin kara çocuklarından seçtim... En çok zevki kasabanın bayram yerlerinden, halkın tatil günleri serpildiği çayırıklardan aldım... Bir keçi kokusu sarmış ağıllarda çobanlarla arkadaş oldum. Dert dinledim. Onların sefaletiyle kederlendim. Saadetleriyle coştu.”⁶⁴⁴

Tüm bu özellikler ve hikâye kişisi ağzından söylenen bu sözler de okuyucuya Sait Faik’i anımsatır. Sait Faik de tanınmış ve maddi olanakları yüksek olan bir aileden gelmiş olmasına rağmen dostlarını ve çevresini bu kişiler arasından seçmez. Bazen sürüsünü otlatan bir çobanla, bazen geçim kavgasında olan bir balıkçıyla bazen de gittiği meyhanedeki bir garsonla dost olur. Onların yanında kendini daha mutlu ve daha rahat hissettiğini gerek yazdığı hikâyeleri aracılığıyla gerek de dostlarıyla yaptığı konuşmalar sırasında her fırsatta dile getirir. Verdiği bir röportaj sırasında “kibar zümreyi hiç kaleme almazsınız, niçin?” sorusuna verdiği “Kibar zümreyi hiç sevmem de ondan. Bana öyle gelir ki, onlar yaşamaktan hiç zevk almazlar. Yaşamaktan zevk alanları severim ben. Yaşamalı bu dünyada.”⁶⁴⁵ cevabı, aynı zamanda onun dostlarını ve çevresini neden bu kişiler arasından seçmediğine de cevap oluşturur

Sait Faik, kendisini her zaman hikâyelerinde anlattığı kişilerden biri gibi görür, kılık ve kıyafetiyle onlar gibi olmaya çalışır, kendisini onların arasında daha mutlu hisseder. Bu herkes gibi olmak arzusu onda çocukluktan başlar. Daha yedi sekiz yaşlarındayken babasının aldığı bir bahriyeli elbisesini, başka çocuklar böyle şey giymiyor diye giymek istemez.⁶⁴⁶ Her daim sıradan insanların girip çıktığı yerlerde gezip dolaşır, lüks mekânlar da bulunmaktan hoşlanmaz. Yaşar Nabi, bir gün Abdülhak Şinasi Hisar’ın daveti üzerine Tokatlıyan’ın kapısı önünde bir yere gittiklerini, Sait Faik iskemlenin ucuna şöyle bir ilişip iğne üstünde oturur gibi kıvrandıktan sonra kendini sokağa zor attığını anlatır.⁶⁴⁷ Sait Faik, Lüks mekânlarda oturmaktan zevk almaz, buralarda oturmaktansa şehrin çok sevdiği sokaklarını gezmeyi yeğler.

Hikâyenin başkişisiyle Sait Faik arasındaki bir başka benzerlik ise her ikisinin de apolitik olması ve içlerindeki derin ve sonsuz insan sevgisidir. Sait Faik, insanları politik düşüncelerine göre değerlendirmeyi. Onun gözünde insan, insan olduğu için

⁶⁴⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Sarıç”, *Sarıç*, s. 4.

⁶⁴⁵ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 91.

⁶⁴⁶ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 185-186.

⁶⁴⁷ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 186.

değerlidir, siyasi düşünceler insanın değerini yükseltmez ya da azaltmaz. Zaten hayatının hiçbir döneminde politikayla ilgilenmez, politikaya ait konular da ilgisini çekmez. Mümkün olduğu kadar siyasetten uzak kalmayı tercih eder. Yaşar Nabi’de Sait Faik’in ölümünden sonra kaleme aldığı “Sait İçin Notlar” yazısında onun siyaset ile arasındaki ilişkiyi; “Siyasetle, ideoloji meseleleriyle ilgilenmez, insanları sınıflara ayırmazdı, daha doğrusu onları toplum içindeki mevkilere ve yaptıkları işlere göre değil, insanlık duygularına göre sınıflardı.”⁶⁴⁸ sözleriyle özetler. Hikâyede Sait Faik’in siyasetle ilgili bu düşünceleri hikâye kişisi aracılığıyla okurlara şöyle aktarılır:

“Yine öyle zaman oldu ki, bir partiden insanlar, öteki taraftan olanları yağlı iplere geçirdiler. Her ikisine de acıdım. Vurulanla vurduğum, ölenle öldüğüm günler oldu.”⁶⁴⁹

Hikâyede geçen bu cümle yazarın, ülkenin içinde bulunduğu sancılı döneme, genç yaşta ölen insanlara karşı, hikâye kişisi aracılığıyla verdiği tepki olarak da değerlendirilebilir. “Sarnıç” hikâyesinde geçen bu cümlelerle Sait Faik, politikaya dair düşüncelerini okuyucuya hikâye anlatıcısı üzerinden anlatır.

Sait Faik’le hikâye kişisi arasındaki bir diğer benzerlik de rahat yaşam koşullarıdır. Sait Faik’in çocukluğun geçtiği yıllarda ülkede harp vardır, şehirler işgal altındadır. 1920’de Adapazarı da Yunanlılar tarafından işgal edilince Sait Faik’in babası Mehmet Faik Bey, ailesiyle birlikte şehri terk eder. Hem ülkenin içinde bulunduğu durum hem de yeni bir şehre yerleşmiş olmanın getirdiği koşullar, rahat ve bolluk içinde bir yaşam şekline alışmış olan Sait Faik ve ailesini de etkisi altına alır. Sait Faik için yabancı olan bu yeni durum, “Sarnıç” hikâyesinde kurgulanarak okuyucuya şöyle yansıtılır:

“Harp zamanındaydık... Anam bir sabah ekmeğin üstüne belli belirsiz bir tereyağ sürmüştü. Bütün ömrümce bol tereyağları sürülmüş ekmekler yedim. Fakat o günkü tereyağının sevincini duyamadım. Gün oldu ki, bu halkla bu çarşıları, sefil dükkânları, pis aşçıları, kışlıları ve tezgâhları dolduran halkla aram bir uçurum gibi açıldı.”⁶⁵⁰

“İzmir”e hikâyesinin anlatıcısı ile Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Her ikisi de kendisini yalnız hissetmektedir ve hayattan, hayattaki düşmanlıklardan,

⁶⁴⁸ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 192-193.

⁶⁴⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Sarnıç”, *Sarnıç*, s. 5.

⁶⁵⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Sarnıç”, *Sarnıç*, s. 4.

iftiraldan, yalanlardan sıkılınca, tüm bu olumsuz duyguları unutmak ve biraz olsun ferahlamak için kendisini sokaklara atar. Hikâye anlatıcısı kendisini yaşamaya çağıran hiçbir şey bulamadığında kendisine şifa olarak yürümeyi, hayvanlar, insanlar, bahçeler, deniz kenarları bulduğunu bunları yaparak yeniden doğduğunu söyler. Sait Faik de hayattan bunaldığı anlarda, kendisini kötü hissettiği zamanlarda yürümeyi tercih eder, sokaklarda, caddelerde gezmeyi dolaşmayı çok sever. Celal Sılay, Sait Faik için: “Kitaplara bakmak için Haşet’e gitmez, oradan geçerse kütüphaneye daldı. Oturmak için kahveye girmez, ahbab görürse daldı. Bir yere gitmek için caddeye çıkmaz, caddede olmak için dolaşır... Kitaplara bakmak için caddeye çıkmaz, caddede olmak için dolaşır... Caddenin, cadde için değil de, bir yere ulaşmak için bir an evvel geçilen bir yer olarak ele alınması, Sait için ne yanlış bir yaşama şekli olurdu.”⁶⁵¹ der. Her ikisi de büyük bir yaşama sevinciyle doludur. Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye anlatıcısı arasında bir benzerlik vardır. Hikâyede bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Ölüye ağlayamayan insanların huzursuzluğu içindeyim. Gülenlere kızıyorum. Hâlbuki ben yaşamayı severim, delicesine! Öyle şeyler bana vız gelir ki günler boyunca. Düşmanlıklar, iftiralar, yalanlar, ekmek parama göz dikenler, gidip sevgilime beni yerenler, hepsini sevdiğim günler, saatler vardır. Bugün kinim yirmi dört saat sonra eski zaman havuzları gibi sakindir. Ama bugün yemişlere, çiçeklere bile düşmanım.

(...)Beni yaşamaya çağıran hiçbir şey yoktu. Ben bu dakikalarda içki içmem. Benim huyum da yürümektir. Burnumun dikine, her yerden dakikasında bıkarak yürürüm. Hayvanlar, insanlar, bahçeler, deniz kenarları bulurum. Yeniden doğarım.”⁶⁵²

Bütün bu olumsuzluklara rağmen hikâye anlatıcısı, yaşamın halâ değerli ve güzel olduğunu düşünür. İftiracılar, namussuzlar, yalancılar, birbirinin ekmeğini kapanlar için yaşamak hor görülemez. Sait Faik de yaşamayı, en kötü şartlar içinde de olsa, sever. Hayatın çirkinliklerini örtbas eder, onu siz çirkin sanıyorsunuz ama o kadar değil canım der gibi gülerek beğendirmeye özenir.⁶⁵³ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

⁶⁵¹ Celal Sılay, “Zamklı Adam”, *Sait Faik İçin*, s. 202.

⁶⁵² Sait Faik Abasıyanık, “İzmir’e”, *Mahalle Kahvesi*, s. 78-79.

⁶⁵³ Melih Cevdet Anday, “Sait Faik de Gitti”, *Sait Faik İçin*, s. 153.

“Demek benim dünyada dostlarım vardı. Daha yaşayabilirdik. Beyhude yere, iftiracılar, namussuzlar, yalancılar, birbirinin ekmeğini kapanlar için insanları, yaşamayı hor göremezdik.”⁶⁵⁴

“Bir Sarhoşluk” hikâyesi Sait Faik’in yalnızlık ve kimsesizlik temalarını işlediği hikâyelerinden biridir. Hikâye kişisi, kendisini yalnız hisseder, koca dünyada yalnız kaldığını düşünür. Bir caddenin ortasındaki ağaçlıklı yolda gece yarısından sonra yürümek çok hoşuna gider. Sait Faik de bazı zamanlarda kendisini yalnız hisseder. Hikâyede geçen caddenin de Sait Faik’in sıklıkla gittiği ve gezmekten hoşlandığı Yüksekaldırım olması olasıdır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Caddede kimseler yoktu. Ama bu caddenin ortasındaki ağaçlıklı yol da gece yarısından sonra pek hoşuma gider. Hep bu yolda sevgilime kendimi vermiş, hesabımı kitabımı yapmış, tutamadığım sözlerimi, olmayacak kararlarımı vermişimdir.

(...)Dostlarımın -olmayan dostlarımın şu dünya yüzünde- hepsine şaraplar, biralar ikram etmeliyim.

(...)Ulan deseydim, koca herif, şu dünyada bir sen, bir de ben varız, bir de na, şu kısa kısa adımlarla yürüyen herif, bir de ay, bir de na, şu geçen otomobil.”⁶⁵⁵

Sait Faik’in *Havada Bulut* kitabındaki hikâyelerinin tamamı ayrı başlıklar altında nitelense de birbirinin devamı olan hikâyelerdir. Hikâyeler arasında paralellik vardır. Hikâye kişileri, başta köpekli adam olmak üzere birbirleriyle bağlantılı kişilerdir. Bu hikâyelerde Sait Faik’in hikâye anlatıcısı aracılığıyla, köpeğiyle konuşan adamın şahsında kendisini okuyucuya anlattığı söylenilebilir. Köpeğiyle konuşan adam, hikâyeler, sevgilisine gönderilmek üzere mektuplar yazar ve bunları hikâye anlatıcısına okur. Aslında bu hikâyeleri Sait Faik’in kendisini dışardan nasıl gördüğü üzerine yazılmış bir iç hesaplaşmaları olarak değerlendirmek mümkündür. Bu hikâyelerde, bütün yönlerini, yaşadığı gelgitleri, pişmanlıklarını, kabullenişlerini kendisini değil de bir hikâye kişisini okuyucuya anlatmanın teslimiyeti içinde anlatır. Zaten Sait Faik de bir röportajında, okuyucu, hikâye kişisi ve yazar arasındaki bağlantıya ve yakınlığa dikkat çekmek için: “Okuyucumuz kahramanımız, bazen da kahramanımız kendimiz. O

⁶⁵⁴ Sait Faik Abasıyanık, “İzmir’e”, *Mahalle Kahvesi*, s. 84-85.

⁶⁵⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Sarhoşluk”, *Mahalle Kahvesi*, s. 53-54.

kadar yan yana, o kadar birbirimizin ki, okuyucu bir nevi yazmayan okuyucu gibidir. Yazıcı da bazen okuyucuya benziyor.” der.

“Havada Bulut” hikâyesinde, köpeğiyle konuşan adam, uzun bacaklı, kötü bakışlı ve sarışındır. Adamın yüzünde, sevilmemişlerin, çok üzölmüşlerin, sarhoşların, bir zaman güzelken çirkinleşmişlerin, okumuşların kısacası içi rahatsız insanların yüzlerindeki bir mana vardır. Gözlerinin etrafındaki yedi sekiz çizgi, hayatında çok güldüğünü değil, yüzünü güneşe verip kıstığını ifade eder. Kendini de züppe olarak ifade eder. Bu yönleri dolasıyla hikâye kişisi köpekli adam ile Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Sait Faik de dış görünüş itibarıyla sarışın ve mavi gözlüdür. Onun da yanından ayırmadığı Arap ve Nonoş (Piçoz) isimli köpekleri vardır.⁶⁵⁶ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bu uzun bacaklı, karınsız, niyeti kötü bakışlı sarışın adamın hayatına ait bildiklerimi şu veya bu kimseden öğrenmiş değilim dersem inanmayın! Bu adam hakkında söylenenleri buraya yazmasak da olurdu...

(...)Adamın yüzünde manalı hatlar vardı. Sevilmemişlerin, çok üzölmüşlerin, sarhoşların, bir zaman güzelken çirkinleyivermişlerin, okumuşların hasılı içi rahatsızların yüzlerindeki ifade... Gözlerinin etrafında yedi sekiz çizgi, hayatında çok güldüğünü değil, yüzünü güneşe verip kıstığını ifade ediyor dersem, inanmalısınız!

(...)Hayır azizim! Ben hiç gülmedim demem; güldüm. Güldüm ama şöyle içten, candan gülmedim... Sen bilirsin beni, ben güneşte çok gezerim. Hem bak, dikkat et! Sol gözümde çizgi daha fazladır. Onu yürürken daha fazla kısıyorum da ondan. Bereket öteki sağlam irade ediyoruz. Yoksa monokl takmak lazım gelecekti. Düşün bir defa beni dostum! Tek gözlü şüpheli!..”⁶⁵⁷

Hikâye anlatıcısı, kurgunun yanında kendi yaşamına dair detayları da anlatacağını belirtmek için: “Şimdi artık yazıcı sırlarımı açığa vurarak bana bir gazozu, bir cıgaraya mal olmuş kısımlardan artakalan tarafları da yazmaya hazırlandığım için küçük bir mukaddeme yapacağım.”⁶⁵⁸ der. Sait Faik’in yazdığı hikâyelerden aldığı paranın azlığını belirtmek için böyle bir cümle kurmuş olması olasıdır. Hikâye anlatıcısı, hikâye kişisi ile arasında müthiş bir iç akrabalığı olduğunu söyler. Hikâye

⁶⁵⁶ Ülker Abasıyanık Otman, “Amca Kızından Sait Faik’e Dair”, *Sait Faik 90 Yaşında*, s. 67.

⁶⁵⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Havada Bulut”, *Havada Bulut*, s.1-3.

⁶⁵⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Havada Bulut”, *Havada Bulut*, s. 4.

kişisi ile kendisinin aynı kişi olduğuna dair bazı cümleler kursa da en nihayetinde, bunun kurgusal bir metin olduğunu okuyucuya anlatan cümleler kurar. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Belki bu adamla aynı evde beraber yattık. Belki o adam benim demeyeceğim. Mesela size, “Odasında başını kaşdı” diye yazsam; “Nereden biliyorsun, gördün mü?” diye bana sorabilirsiniz. Yahut; “Sabahleyin uyandığı zaman içinde bir yorgunluk duydu” desem ne gülünç bir cümle olur! Okuyucu bana “Sen o adam mısın? Be herif! Herifin içini nereden biliyorsun?” diye sorabilir. Haklıdır da... Bilmem size yazıya başlarken bu adamla olan müthiş iç akrabalığımy söylemiş miydim? Burada yine bir noktayı daha açıklamadan asıl konuya giremeyeceğim; o da hikâyenin içindeki adamın hem bana çok yakınlığıdır; hem de posta müvezzinin lakırdıları gibi başka insanların o adam hakkında bildiklerini de yazarsam o adamla benim aramda aynı zamanda hiçbir münasebetin bulunmadığını yazıyorum demektir. Bu böylece malum ola...”⁶⁵⁹

Hikâye anlatıcısı, posta müvezzinin aksine köpekli adamın insanlardan kaçtığını düşünmez. Yalnız başına dolaşmasının bir sebebi olduğunu ama belki bu sebebi kendisinin bile bilmediğini söyler. Köpekli adam, dört tarafı sularla çevrili yerlerin adamı değildir. O, büyük şehirlerin adamıdır. Bu yönüyle hikâye kişisi köpekli adam, Sait Faik’i anımsatır. Sait Faik de Burgazada’da oturduğu sıralarda sık sık şehre inerek Beyoğlu’nun kalabalık caddelerinde dolaşmaktan büyük keyif alır.⁶⁶⁰ Hikâye anlatıcısı, bu adamın köpeklerle konuşmasının nedenini, insanları sevdiği hâlde onlarla konuşmamasına, insanları merak edip bir türlü öğrenememesine bağlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Posta müvezzinin söylediğı gibi onun insanlardan kaçtığını sanmıyorum. Yalnız başına dolaşmasının bir sebebi vardır, elbette... Bu sebebi o, belki kendisi de bilmiyor. Ona göre; kendisi böyle dört tarafı suyla çevrili yerlerin adamı değildir. Büyük şehir adamıdır.

(...)Bu adamın köpekle konuşması insanları sevdiği hâlde onlarla konuşmamasından, hatta nasıl diyeyim, insanlarla ruhi alışverişinde onlara çok düşkünlüğünden, insanları merak edip bir türlü öğrenememesinden...”⁶⁶¹

Sait Faik ile hikâye kişisi arasında bir diğer benzerlik ise her ikisinin de yazar olmasıdır. Hikâye kişisi eskiden çamların altında gizli gizli yazarken hâlihazırda

⁶⁵⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Havada Bulut”, *Havada Bulut*, s. 4-5.

⁶⁶⁰ Yaşar Kemal, “Sait Faik’le Görüşme”, *Sait Faik İçin*, s. 86-87.

⁶⁶¹ Sait Faik Abasıyanık, “Havada Bulut”, *Havada Bulut*, s. 5-6.

yazarlığının açığa çıkmasıyla sabahları gazinonun bir köşesinde, herkesin içinde açık açık yazmaktadır. Sait Faik de, hikâyelerini herkesin arasında yazar. Özellikle hikâye yazmak için oturmaz. İçinden hikâye yazmak geldiği anda oturup yazar.⁶⁶² Bu durum hikâyeye şöyle yansır:

“Ben muharrir olduğumu saklamış değilim. Ayıp değil a, yazı yazmak! Bunu ilan etmekten de hiç hoşlanmazdım. Şimdi sabahları gazinonun bir köşesinde herkesin karşısında yazıyorsam, onun yüzündendir. Eskiden gider, çamlar altında yazardım. Şimdi... Açıktan açığa yazabiliyorum.”⁶⁶³

“Ay Işığı” hikâyesindeki hikâye kişisi ile Sait Faik arasındaki benzerlik ise her ikisinin de apolitik olması ve siyasetten uzak durmasıdır. Hikâye kişisi, bir gazetede röportaj ve muhabirlik yapmak için gazetenin başyazarıyla görüşür. Başyazar, hikâye kişisine siyasî düşüncelerini sorar. Hikâye kişisi ise kendisinin milletvekili olmak ya da gazetede siyasî yazılar yazmak niyetinde olmadığını söyler. Kendisinin yalnızca röportaj ve muhabirlik yapmak istediğini bunun için de siyasî düşüncelerine ihtiyaç olmadığını düşündüğünü dile getirir. Sait Faik de *Haber* gazetesinde adliye muhabirliği yapar ve politikadan hoşlanmaz. Sosyal meselelerde mantığıyla değil, duygularıyla hareket eder. Onun için belli ve kesin bir siyasî görüşü yoktur. Ama insanların iyilik ve kötülükleri üzerine çok keskin kanaatleri vardır. Onların sahteliklerini, gülünçlüklerini, yalancılıklarını hiç affetmez, bu çeşit insanların safında görünmekten nefret eder.⁶⁶⁴ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“En son bir gazeteye müracaat ettim. Başmuharrir cenaplarının karşısına çıktık. Siyasi kanaatlerimi sordu. Olmadığını söyledim. Hiç düşünmediğim şeyi bana soruyordu. Ne mebus olmak, ne de gazetede siyasi yazılar yazmak niyetindeydim. Röportajlar yapmak, muhabirlik etmek için siyasi kanaatimin ne faydası var? Ben insanlar ve kendim hakkımda düşünürüm. Hükümetler hakkında, rejimler hususunda hiçbir fikrim yoktu.”⁶⁶⁵

“Yandan Çarklı” hikâyesinde hikâye kişisi, vapurun loş ışık alan, boş bir kanepesine oturup, aldığı çavdar ekmeği ve kaşar peynirini yiyerek etrafı seyrettiğini anlatır. Öylesine yalnız ve mesut olduğunu, içinin kalabalıklar, insanlar, çocuklar,

⁶⁶² Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

⁶⁶³ Sait Faik Abasıyanık, “Havada Bulut”, *Havada Bulut*, s. 13.

⁶⁶⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 192-193.

⁶⁶⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Ay Işığı”, *Havada Bulut*, s. 20.

seyahatler çektiğini dile getirir. Dünya yüzünde her şeyin parça parça olduğu zamanlarda yalnız insanın olduğunu söyler. Çok sevdiği yıldızları, yandan çarklıyı, derin suları, heykelleri geride bırakıp yalnız insana âşık olduğundan bahseder. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir çavdar ekmeğiyle kırk kuruşluk kaşar peyniri aldım. Vapurun bomboş bir kenar kanepesine, birinci mevkiden sızan ışıkların iki pencere arası loş bir yerini seçerek oturdum. Akşam yemeğimi yedim.

Ölesiye yalnız, ölesiye mesudum. İçim kalabalık çekiyor. İnsanlar çekiyor. Çocuklar istiyorum: haşarı, sarışın, esmer, edepsiz... Seyahatler çekiyor içim...

Her şeyin fakir elbiseleri gibi lime lime, nem almış sıvalar gibi parça parça döküldüğü zaman, yalnız sen varsın insan. Yalnız sen varsın. Yalnızlığımın, ihtiyarlığımın, sevimliliğimin, egoizmimin ortasında daha dün şehvetle sarıldığım, kokusundan hazzettiğim; yıldızları, yandan çarklıyı, derin suları, heykelleri, gotik binaları, ağaçlık tenha yolları, pek sevdiğim yeşil yeşil, kırmızı kırmızı, turuncu turuncu yanan işaret fenerlerini geride bırakıp, sana, yalnız sana âşığım.”⁶⁶⁶

Hikâye kişisi, yandan çarklıyla köyüne (Burgazada) gider. Vapur yolculuğunun güzelliğinden bahseder. Uzun vapur yolculukları daha keyifli olduğunu, insanlar arasında hemen bir dostluk başlattığını dile getirir. Gençliğinde bir İtalyan vapurunda Marsilya'ya gittiğinden bahseder. Evinde annesi, köpekleri ise onu beklemektedir. İnsanı çok sevdiğini belirtmesine rağmen; kafasının içindeki tenhâlığı, yalnızlığını, karaciğerindeki hastalığı, canındaki kudretsizliği ve sinirlerindeki derin uyku ihtiyacını bahane ederek ona da yüz çevirebileceğinden bahseder. Hikâyede bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Yandan çarklı, suları döve döve köyüme götürüyor beni. Evinde anam, köpeklerim bekliyor...

Şu vapur yolcuğu olur şey değil. Kıyasında iş yok. Uzun matrak, uzun fiyakalıdır. Vapur uzak memleketlere doğru dümen kırarken yolcular arasında birdenbire bir dostluk peydahlanır. Gençliğimde bir kadın tanıdım. Binmiştik bir İtalyan vapuruna, Marsilya'ya gidiyorduk...

⁶⁶⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Yandan Çarklı”, *Son Kuşlar*, s. 95-96.

(...)Kafamın içindeki tenhaliği, halimdeki yalnızlığı, karaciğerimdeki hastalığı, canımdaki kudretsizliği, sinirlerimdeki derin derin uyku ihtiyacını bahane edebilir, sana da giderayak lanet şarkıları yazmaya çalışırım...⁶⁶⁷

Sait Faik ile hikâye kişisi arasında, hikâyede anlatılan yönleriyle bir benzerlik vardır. Sait Faik de insanları çok sevmektedir. İnsanların arasında olmaktan hoşnut olur.⁶⁶⁸ Ayrıca Sait Faik'in evi de Burgazada'dır ve evine dönmek için vapur yolculuğu yapmak zorundadır. Evinde ise kendisini annesi ve köpeği bekler.⁶⁶⁹ Sait Faik ve hikâye kişisi arasındaki bir diğer benzerlik ise karaciğerindeki hastalıktır. Sait Faik de karaciğerinden rahatsızdır.⁶⁷⁰ Hikâye kişisi gibi o da değişken bir ruh haline sahiptir. Fikirleri ve düşünceleri anlık değişkenlik gösterir.⁶⁷¹ Ayrıca o da gençlik yıllarında Marsilya'ya gider ve vapurla geri döner.⁶⁷²

“Hişt Hişt!..” hikâyesi, hikâye kişisinin evden çıkarken kızgın olduğunu, belki de tıraş bıçağına sinirlenmiş olabileceğini söylemesiyle başlar. Bu yönüyle hikâye kişisi Sait Faik'e benzer. Sait Faik de olur olmaz her şeye sinirlenir. Anlık değişkenlik gösteren bir ruh hâli vardır. Onun bu özeliğine onu tanıyan kişiler artık alışmışlardır. Bu çabuk değişen ruh hâlini yadırgamazlar. Bu ruh hâli Sait Faik ile âdeta özdeşleşmiştir.⁶⁷³ Hikâyede ise bu durum şöyle anlatılır:

“Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de tıraş bıçağına sinirlenmiştim. Olur, olur! Mutlak tıraş bıçağına sinirlenmiş olacağım.”⁶⁷⁴

Hikâye kişisi, bazen pek ender de olsa, insanın kulağının dibinde tanıdık birinin onun adını çağırır gibi olduğunu söyler. Bu sesin belki de insanın kendi kafasının içinde sevdiği, hatırladığı bir sesin, insanın kafasının içindeki yansıması olabileceğini dile getirir. Bu sesin belki bir kuş, belki tosbağa, belki kirpi, denizden seslenen bir balık ya da bir canavar sesi olabileceğinden bahseder. Dağlardan, kuşlardan, denizlerden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten, nereden gelirse

⁶⁶⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Yandan Çarklı”, *Son Kuşlar*, s. 96.

⁶⁶⁸ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 112.

⁶⁶⁹ Rıfat Ilgaz, “Sait Faik Pinti miydi?”, *Havada Bulut*, s. 123.

⁶⁷⁰ Muzaffer Uyguner, *Sait Faik*, s. 21.

⁶⁷¹ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s.188.

⁶⁷² Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 4-5.

⁶⁷³ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 55.

⁶⁷⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Hişt Hişt!..”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 79.

gelsin bir “hişt hişt” sesinin gelmesi gerektiğini belirtir. Bir “hişt hişt” sesi gelmedi mi, durumun fena olduğunu, bu ses geldiği takdirde ise dünyanın yaşamaya değer olduğunu söyler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Hani bazı kulağınızın dibinde çok tanıdığımız bir ses isminizi çağırır. Olur değil mi? Pek enderdir. Belki de kendi kafanızın içinden sizin sevdiğiniz, hazırladığımız bir ses, ses olmadan sizi çağırıştır. Olabilir...”

Belki bir kuştur. Belki tosbağadır. Belki de bir kirpidir. Belki de yakın denizden seslenen bir balık, bir canavardır. Karabaktır. Mihalaki kuşudur...

Nereden gelirse gelsin dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin!.. Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları...

-Hişt hişt.

-Hişt hişt.

-Hişt hişt.”⁶⁷⁵

Sait Faik’in pek çok hikâyesinde yalnızlık duygusu, bir tema olarak kendine yer bulur. Bu hikâyelerinde kahramanlar, yalnız kalma isteklerini bir sebebe bağlamamışlardır. Bu arzu sadece anlatıcı durumunda olan kahramanın ruh hali olarak metnin içine yerleştirilir.⁶⁷⁶ Sait Faik, hikâyelerinde yalnızlığı doğuran şeylerin hepsine kafa tutar. Bu, onda yalnızlığın yarattığı ilk tepki olur. Hikâye kahramanlarını, içinde yaşadığı dünyanın çirkinlikleri, sahtelikleri, adaletsizlikleri karşısında birer canlı itiraz olarak çıkarır. Yalnızlık karşısında dünyanın sınırlarından kurtulmak için yapma cennetlere sığınan Baudelaire gibi Sait Faik de, ruhuna, ağaçlardan, bulutlardan, kuşlardan, böceklerden bir yankı aramakta, bütün varlığıyla evrenin çağrısına kulak vermektedir.⁶⁷⁷

Sait Faik’in *Medarı Maişet Motoru* romanında roman kişisi Hikmet, kışın kimsenin gelip gitmediği bir adada bekçilik işi bulur. Daha sonra hem kendi yalnızlıktan sıkıldığı için hem de zor durumda kalan insanlara yardım etmek, onlara kalacak yer ve

⁶⁷⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Hişt Hişt!..”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 80, s. 82.

⁶⁷⁶ İbrahim Kavaz, “Sait Faik Abasıyanık”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 135.

⁶⁷⁷ Vedat Günyol, “Yalnızlığın Yarattığı Adam”, *Sait Faik İçin*, s. 104-105.

yiyecek yemek vermek için Mustafa, Rumelili Recep, Çingiraklı Hasan'a yardım eder. Onları da adaya yanına alır. Hikmet'in bekçilik işinden aldığı aylık, diğer üçünün balıkçılıktan elde ettiği kazançla dördü zar zor geçinirler. Sait Faik'in roman kişisi Hikmet gibi kimsesiz sokaklarda kalmış, kalacak yere, yiyecek yemeğe ihtiyacı olan kişileri görünce onlara böyle bir yardım etmeyi aklından geçirmesi, bu düşüncelerini de roman kişisi Hikmet aracılığıyla dile getirmiş olması olasıdır. Sait Faik, canı sıkıldığı zamanlarda sık sık Beyoğlu'nun arka sokaklarında, İstanbul'un sessiz, sakin yerlerinde tek başına yürüyüşe çıkar. Bu yürüyüşlerinde böyle yardıma muhtaç kimseleri gözlemleyip bunu da romanına taşımış olduğu söylenilebilir. Romanda ise bu durum şu şekilde okuyucuya aktarılır:

"(...)Hikmet, o anlatırken düşünüyordu: Balıkçıl kuşuyla akşamüstü konuşabileceğini, yazın karşıda insanların gezindiğini, bir insana bile tesadüf etmek ümidi olmayan bir yerden görmek...

(...) –Mustafa oğlum, dedi Hikmet, gel ben de kal. Geçinip gideriz. İstersen balıkçılık da yaparsın: benim sandalım da var...

-Sana bar olmayayım Hikmet? dedi.

Hikmet:

-Ben seni bir insan olsun, anlatacak, seslenecek birisi olsun diye istiyorum. Canım! Bırak numaraları, gel. Niye bana bar olacaktıydın? Kendi ekmeğini kendin çıkarırsın. Onun için üzülme!... Beraber balığa çıkarız. Sen götürür satarsın...

(...)Genç adam:

-Güç... güç... iş bulmak güç, uykusuzluktan ölüyorum! Bir yere çöktüm mü kendimden geçiveriyorum. Hava da ne ağır, çok ağır... değil mi?

-Yatacak yerin var mı?

-Nereden olacak baba?..

-Bana bak oğul, dedi Hikmet –birdenbire aklına gelmiş gibi- seni akşamüstü burada bulayım. Bir şeyler yapmaya çalışırız...

(...)Yanı başındaki kanepede oturan adamı şimdi fark etmişti. Bu da on yedi, on sekiz yaşlarında, bir gözü şaşı, üstü partal içinde, başı kabak tıraşlı birisiydi. Dikkatle bakınca tanıdı.

Bu, bundan beş ay evvel mülk sahibinin yazıhanesinde Hırant'la beklerken gördüğü hanın kahveci çırağıydı... İşten çıkarmışlar, yeni çirak almışlardı...

(...)Hikmet ardından bağırdı:

-Nineye uğradıktan sonra akşamüstü Ada İskeleye'ne gel. Söyleyeceklerim var... balıkçılık yapar mısın?

Yaparım, gelirim ağabey. Peki ağabey! dedi, yürüdü...

(...)Şimdi dört kişi olmuşlardı. Yaz, Mustafa'nın dediği gibi, yiyecekten yana pek dar, ama güzel geçti...⁶⁷⁸

Sait Faik, "Bir Başka İstanbul" hikâyesinde, hikâye kişisi aracılığıyla İstanbul'a karşı izlenimini, özlemini, duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarır. Hikâye kişisi, bir yaz akşamı, Grenoble'da Alpler'in karları altında kalan şehrin İstanbul olduğunu hayal eder. Ancak bu şehir, daha önce görmüş olduğu İstanbul'a benzemez. Fakat salkım çiçekleri kokan parkın yolundan yarı sarhoş bir şekilde her geçtiğinde, çevrede farklı dili konuşan insanlar olmasına rağmen burayı İstanbul'muş gibi hayal eder. Beyoğlu'nun içinden geçerek, camilere, aynı dili konuştuğu insanların arasına onu ulaştıracak olan Karaköy Köprüsü'nü arar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

"Oraya, yaz akşamının içine, Alpler'in karları altına uzanmış şehir, İstanbul olmamakla beraber, mesafe ve zaman tanımayan kafam; o şehri İstanbul gibi görmeye, zaman zaman ta uzaklardan gözükken şehri kiliselerinden, muntazam, temiz, asfaltlı yollarından tecrit etmeye, bir balonla iner gibi bu İstanbul'a inmeye o kadar alışmıştı ki...

Bu İstanbul tanımış olduğum İstanbul'a hiç benzemezdi. Fakat ne olursa olsun ben, yarı sarhoş, salkım çiçekleri kokan parkın yollarından, bu yukarıda, kameriyelerin altında akşam ışığı geçtikten sonra peyda olmuş daüssılaya doğru koşardım. Yolun asfaltları beni ürkütmezdi. Hatta konuşulan lisan da beni şaşırtmazdı. Alabildiğine uzanan bir "Beyoğlu" içinden geçerek; öteye, camilerimin ve lisanımızın, kadınlarımın ve çocuklarımın bulunduğu yere götürecekti, bir "Karaköy" Köprüsü'nü durmadan ara bulamazdım."⁶⁷⁹

Hikâye kişisi, daha sonra sakin ve تنها sokaklarda gezinirken Haliç'i görür gibi, âdeta Haliç'in üstünde gezinir gibi olduğunu söyler. Birden çevredeki lisan

⁶⁷⁸ Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru*, s. 160, s. 167, s. 181, s. 183, s. 185.

⁶⁷⁹ Sait Faik Abasıyanık, "Bir Başka İstanbul", *Az Şekerli*, s. 33.

değişmiş gibi bir hisse kapılır. Gezdiği bu mahallede Aksaray ve Şehzadebaşı kahvelerini, tiyatrolarını, evlerini bulmuş gibi olur. Gözleri yaşarır. O zaman hayallerdeki İstanbul'un gerçeğinden çok daha güzel olduğu sonucuna varır. Sonra İstanbul deyince aklına ne Eminönü ne köprübaşının geldiğini, bütün bir İstanbul'un gözünün önüne geldiğini belirtir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(…)Haliç değil de bir başka Haliç ve bir başka köprüyü görüverdim, üstünden geçiverdim. Bana asfalt bitmiş, lisan değişmiş gibi geldi. Bir mermer sütunun önünde durdum. Bu garip mahallede Aksaray ve Şehzadebaşı kahvehanelerini, tiyatrolarını, evlerini bulmuş gibi oldum. Gözüm yaşardı. O zaman anladım ki hayallerimizin İstanbul'u hakikisinden daha çok güzeldir...”

(...)İstanbul deyince hatırıma ne Eminönü ne köprübaşı geliyor. Bazen İstanbul deyince gözlerime bütün bir İstanbul doluyor...”⁶⁸⁰

Grenoble'da, Adapazarı'nda, İstanbul'da ve Bursa'da yaşadığı monoton ve belki de baskılı bir hayattan sonra, Sait Faik kendini hareketli, her ânı değişik, insanları birbirinden farklı, serbest bir ortamın içinde bulur. Doyasıya hürdür. Tahsil ve meslek endişeleri, o dünyaya ayak basar basmaz kafasından kaldırıp atar.⁶⁸¹ Öğrenim görmek için gittiği Grenoble'da İstanbul'a duyduğu özlem sonuncunda da bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır.

⁶⁸⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Bir Başka İstanbul”, *Az Şekerli*, s. 35.

⁶⁸¹ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 40-41.

2.7. HİKÂYELERİNİ YAZIŞ TEKNİĞİ VE SÜRECİ

Sait Faik, kendisiyle yapılan bir röportajda; “Hikâye yazmak için oturduğum hiç vâki değildir. Hikâye yazmak içinden gelmeli ve sonra oturup yazmalıyım. Hikâyelerimi ekseri herkesin arasında, bir balıkçı kahvesinde ve evimde gece yarısından sonra annem uyurken yazarım.”⁶⁸² der. Bu cümleler okuyucuya Sait Faik’in hikâyelerini oluşturma süreci hakkında bilgi verir. Hikâyelerinin birçoğunu anlık olarak yazar. Yazdıktan sonra da uzun uzun üstünde durup düzeltmeler yapmaz. Çoğu zaman hikâyelerini yazdığı ilk taslak hâlinde baskıya verir. Yine birçoğunun adını da bu baskı sırasında Yaşar Nabi verir.⁶⁸³

“Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?” hikâyesindeki hikâye kişisi de kahvehanede oturarak saatlerce gelip geçeni seyrederek. Bu durumdan sıkılmadığını aksine müthiş eğlendiğini belirtir. Hikâye kişisi, insanların yüzüne, hâl ve hareketlerine bakıp hikâyeler düzmediğini söylese de aslında bu durumun tam tersini anlatmak ister gibidir. Bu bakımdan hikâye kişisi ve Sait Faik arasında bir benzerlik vardır. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kalabalık bir caddenin oldukça sevimsiz bir kahvesine akşamları çıkıyor, camın önündeki masaların hemen arkasındaki yere oturup kalıyorum. Saatlerce gelip geçenleri seyrediyorum. Sıkılmıyor muyum? Aksine; müthiş eğleniyorum. İnsanların yüzüne, halüetvarına bakıp hikâyeler mi düzüyorum? Ne münasebet!”⁶⁸⁴

Hikâye kişisi de Sait Faik gibi hikâye yazarıdır. Kahvede gördüğü yaşlı bir adama doğum yeri olarak Van'ı seçer. Önceleri ona hiçbir iş konduramasa da sonra ona uygun bir iş bulur. Bu adam eski bir mutasarrıftır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Ben tam kahveden çıkarken bir ihtiyar içeri girer. Zayıf mı zayıftır (...) Gözleri, kırçıl sakalının içinden simsiyah, canlı bakarlar. Kirpikleri kudretten sürmelidir. Ben ona, Türkiye haritası içinde, doğum yeri olarak Van şehrini seçtim. Oralı mıdır, değil midir, beni zerre kadar ilgilendirmez. İstanbullu ise, değil de Balıkesirli ise: “Yanlışı beybaba, unutmuşsun. Sen Balıkesirli olamazsın. Sen Vanlısın.

⁶⁸² Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

⁶⁸³ Yaşar Nabi, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 189-190.

⁶⁸⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?”, *Mahalle Kahvesi*, s. 47.

(...)Kimdir, nedir, Van'dan ne zaman gelmiş, ne iş yapar? Bu suallerin cevabını veremeyeceğim. Ama muhakkak bekâr. Bir han odasında oturuyor, burada Vanlıların ufak tefek işlerini görüyor olmalı. Ona hiçbir iş konduramadım. Komisyoncu dedim, tüccar dedim, hamal kâhyası dedim, eski bir hamal dedim, gece bekçisi dedim, şu dedim bu dedim, hiçbirisi tıpa tıp uymadı. Sonunda bir iş buldum ona. Baktım, iyi bir terzi elinden çıkmış gibi elbise gibi oturuverdi. Bu eski bir mutasarrıftı.

(...)Geçen akşam yine aynı şekilde oturmuştuk. O gazetesini okuyor, ben bir şeyler çiziktiriyordum.”⁶⁸⁵

Sait Faik, “Dört Zait” hikâyesine “yolda bir cıgara yakmak canınız istese, kibritiniz de olmasa, gidip de kimden yakarsınız? Bir yol sormanız lazım gelse, kime sorarsınız? Bir kalabalığın toplandığı yerde, ne oldu acaba, diye kime dersiniz?”⁶⁸⁶ sorularıyla başlar ve hikâyeye başlamadan önce uzun uzun bu sorular ve bu soruların cevapları üzerinde durur. Daha sonra hikâye anlatıcısı, bu soruları kendisi cevaplayamaya başlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Ama şunu da bilirim ki insanoğlu tanımadığı insanoğluna bir şey sormak için, yirmi kişiden beni seçtiği zaman kendine göre birtakım hesaplar yapmıştır. Bu hesaplar da psikolojik hesaplardır.

(…)Üstü başı muntazam, hâli tavrı pek şehirli birinin benden cıgara yakmasını sevmem. Neden dersiniz, birçok adamdan cıgara yakmaya cesaret edememiştir bu adam da onun için... Hâlbuki hiç de cesaret edilemeyecek şey değildir. Onlardan utanmıştır, benden utanmamıştır. Buna içerlerim doğrusu. Mademki, ayıp olmasa bile, hafifçe garip bir şeydir. Birçok insana yapılamayacak bir harekettir. Ben neden seçileyim? Buna karşılık, hiç düşünmeden, hesap etmeden yol soran köylü, saf, psikoloji ve fizyonomi cahili olanlardan hoşlanırım. Onlar sorsunlar. İçlerinde gizli, hesaplı düşünceler yoktur onların.”⁶⁸⁷

Sabahattin Kudret Aksal, Sait Faik için; “zaten dünyaya bir edebiyatçı, bir hikâyeci gözüyle bakmaz, bildiği gibi yaşar, sonra da yaşama tecrübesinin yükü kendisini zorlayınca kendini kalem kâğıdın önünde bir sanatçı olarak duyardı sanıyorum.”⁶⁸⁸ der. Sait Faik “Dört Zait” hikâyesinde, hikâyeye başlama ve hikâyeyi yazma sürecine hikâyenin içinde yer verir. Hikâye anlatıcısı, “kibriti olmadığı zaman

⁶⁸⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?”, *Mahalle Kahvesi*, s. 48-49-50.

⁶⁸⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Dört Zait”, *Mahalle Kahvesi*, s. 23.

⁶⁸⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Dört Zait”, *Mahalle Kahvesi*, s. 25.

⁶⁸⁸ Sabahattin Kudret, “Sait Faik’in Ardından”, *Sait Faik İçin*, s. 150.

nasıl cıgara içmekten vazgeçmeyip, cıgarasından cıgara yakılmaya müsait adamı ararsa” aynı şekilde hikâye yazmaktan da vazgeçemediğini söyler. Hikâyeye geçtiğini belirtmek için de “gelelim hikâyeye” diye özellikle belirtir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Sevgilim! Hikâyeye girmeden evvel uzun uzun gevezelikler yapmamalıyız. Ama ne yapayım? Kibritim olmadığı zaman cıgarasından cıgara yakılmaya müsait adamı nasıl aramam? Cıgara içmekten vazgeçilebilir mi? Hikâye yazmaktan da, kör olası, vazgeçemiyoruz. İşte bir müddettir ben de, elimde cıgara, adam arıyor gibiyim. Ne kadar üstü başı düzgünler, suratı ciddiler, hâli azametliler içinde kalmışım ki bir türlü hikâyeme yanaşamıyorum.”⁶⁸⁹

“Dört Zait” hikâyesinde hikâye anlatıcısı, evine gitmek için vapurun gelmesini bekler. Köyünde kimsesiz kalacağını, sıkılacağını düşünür. İstanbul’da kalmak, geceyi içki içip sevgilisini düşünerek geçirmek daha cazip gelir. Sait Faik, Burgazada’da yaşar, evine gitmek için o da vapur kullanır. Bu yönüyle hikâye anlatıcısı ile Sait Faik arasında bir benzerlik bulunur. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Vapur bekliyordum. Hayır vapur da beklemiyordum. Evime gitmek için, yanlış söyledim, gitmemek için vapurun kaçmasını bekliyordum. Bu gece sessiz, kimsesiz köyümde patlayacağım içime doğuyordu. İstanbul’da kalmak, geceyi içki içip sizi düşünerek geçirmek, daha münasipti... Ne çare ki, daha vapur iskeledeydi. O gitmeden, ben de bulunduğum yerden ayrılamazdım...”⁶⁹⁰

“Kınalıada’da Bir Ev” hikâyesinde hikâye anlatıcısı, uzaktan uzağa tanıyıp da hoşlandığı bir kızdan bahseder. Kızın neyin nesi olduğunu bilmez ama kendi kendine tahminlerde bulunur. Kızın deniz görmeyen ahşap bir evde yaşadığını, bir iki penceresinden çakaleriği dallarının görüldüğünü, bahçelerinde acıbademi ayva, nar, hünnap ağaçlarının olduğunu, kırkını aşmış şişmanca, yeşil gözlü annesini görmeden tarif eder. Anlatıcı, hikâyenin sonunda da okuyucudan bunları tarif ederken gördüğünü sanmamalarını, kendisinin bahçeleri, evleri, insanları görmeden sevdiğini belirtir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Küçük kaplamaları simsiyah kesilmiş bir ahşap evde oturduğunu sanıyorum. Evden deniz görünmüyor olmalı. Yahut belki de bir iki penceresinden, çakaleriği dalları arasından. Küçük bahçede acıbadem, ayva, nar, hünnap ağaçlarını görürüm. Bahçede bir de çıkırlıklı kuyu

⁶⁸⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Dört Zait”, *Mahalle Kahvesi*, s. 26.

⁶⁹⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Dört Zait”, *Mahalle Kahvesi*, s. 26.

olacak. Kırkını aşmış şişmanca, yeşil gözlü, bir kadın olan anasını kırmızı elma yüzüyle, küf yeşili gözleriyle görür, ben de severim. Böyle bahçeyi, evini, anasını tarif ederken gördüm sanmayın. Ben görmeden severim bahçeleri, insanları, evleri.”⁶⁹¹

Hikâye kişisi ile Sait Faik arasındaki ortak nokta ikisinin de hikâye yazarı olmasıdır. Hikâye kişisi, merak yüzünden hikâyeci geçindiğini söyler. İnsanların hikâyelerini beğenmezlerse üzüldüğünü, beğenirlerse kızdığını belirtir. Sait Faik de hikâyelerini beğendikleri zaman kızar. Beğenmedikleri zaman ise üzülür. Hüsamettin Bozok Sait Faik için; “Hayranlıklarımı söylediğim zaman da kızar görünürdü, tenkit ettiğim zaman da. Bunların hangisinin sahte olduğunu kestirmek o an için mümkün olmazdı.”⁶⁹² der. Bu durum Sait Faik ile hikâye kişisi arasında bir benzerlik oluşturur. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)İşte bu yüzden hikâye yazarım. İşte bu merak yüzünden hikâyeci geçinirim. Hikâyelerimi beğenmezler üzülürüm. Beğenirler kızarım. Kendim beğenirim, budalalaşırım. Beğenmem canım yemek istemez.”⁶⁹³

Sait Faik, “Çelme” hikâyesi yüzünden askerî mahkemeye verilince çok zor günler geçirir. Mahkeme beraatle neticelense de bu bir haftalık süre zarfında oluşan korku ve panik hem Sait Faik’i hem annesini derinden sarsar. Yaşar Nabi, bu olay neticesinde Ankara’ya gelen Sait Faik’in büyük bir korku ve heyecan geçirdiğini, annesinin de oğlunun başına belâdan başka bir şey getirmeyen bu edebiyat hevesine karşı kırgınlığın o tarihte başladığını söyler.⁶⁹⁴ Sait Faik bu olay sonrasında yaşadığı kırgınlık sebebiyle yazmaya bir müddet ara verir. Ancak bu yazmama eylemine, çok fazla dayanamayarak kısa süre sonra tekrar yazmaya başlar. *Lüzumsuz Adam* kitabı, genel olarak yazarın, bu olay sonrasında yaşadığı kırgınlık ve işsizlik problemi etrafında yazdığı hikâyelerden oluşur.

Lüzumsuz Adam kitabının, bu ismi alış hikâyesi de en az kitabın içindeki öyküler kadar okunmaya değer bir hadisedir. Bu isim verme hadisesi, Yaşar Nabi ve Sait Faik arasında bir kırgınlığa sebep olur. Sait Faik, kitapta yer alan hikâyeleri daha önce yüz liraya Rakım Çalapala’ya satar. Kitabın adı da *Kestaneci Dostum* olacaktır.

⁶⁹¹ Sait Faik Abasıyanık, “Kınalıada’da Bir Ev”, *Mahalle Kahvesi*, s. 57.

⁶⁹² Hüsamettin Bozok, “Allahaismarladık Sait”, *Sait Faik İçin*, s. 159.

⁶⁹³ Sait Faik Abasıyanık, “Kınalıada’da Bir Ev”, *Mahalle Kahvesi*, s. 59.

⁶⁹⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 195.

“Kestaneci Dostum” hikâyesi, Sait Faik’in başından geçen bir olayı anlatır. Fakat aradan bir sene geçtiği hâlde kitap basılmaz. Bunun üzerine Sait Faik, kitabın basılması için Yaşar Nabi’nin yanına gider. “Kestaneci Dostum” hikâyesi, kitap basılmadan önce bir dergide yayımlanır. Hikâye bu dergide basıldıktan sonra, Sait Faik’i karakola çağırıp, çocuğun mangalını deviren memurun kim olduğunu sorarlar. Hikâyedeki kestanecinin mangalına “Burada satmak yasak.” diyerek tekme vuran görevliyi cezalandırmak için, sonradan uyuşturucuya alışan Ahmet’in de okula verilmek için kimliklerini öğrenmek istediklerini belirtirler. Sait Faik’in; aslı yok, hikâyedir o demesine rağmen bu yazıyı bir ihbar olarak kabul ederler ve illâ kabahatli memurun kim olduğunu söylemesini isterler. Sait Faik, olayın gerçekten yaşanmış olmasına rağmen hikâyenin gerçekten yaşanmış bir olayı anlatmadığını söyleyerek bu olaydan kurtulur.⁶⁹⁵ Bu olay üzerine Sait Faik, Yaşar Nabi’ye ne olur ne olmaz diye düşünerek hikâyeyi o kitaba almaktan vazgeçtiğini doğal olarak kitaba da başka bir isim aramak gerektiğini söyler. Yazar, “Lüzumsuz Adam” hikâyesini o sıralar yeni yazar. Hikâyenin kitaptan önce *Varlık* dergisinde çıkacağını ancak henüz hikâyeye bir isim bulamadığını Yaşar Nabi’ye anlatır. Sabahattin Ali, vaktiyle *Lüzumsuz Adam* ismiyle bir roman yazmayı tasarlar ancak bu romanı yazamadan vefat eder. Sabahattin Ali, kitabına koyacağı bu isimden Yaşar Nabi’ye de bahseder. Bu isim, Yaşar Nabi’nin çok hoşuna gider. Sait Faik’in hikâyesi için de çok uygun olduğunu düşünerek Sait Faik’e bu ismi önerir. Sait Faik hikâyenin adı için bu ismi kabul eder. Kitabın adı için de ne istersen yap diye bırakıp gider.

Yaşar Nabi, Sait Faik’in bu isim değiştirme hadisesini sonradan çok farklı bir şekilde anlattığını, vakanın *Lüzumsuz Adam* kitabına ait olduğu hâlde *Mahalle Kahvesi*’nin basılışında geçmiş gibi anlattığını, ismin değişmesine razı olduğu hâlde güya haberi olmadan yapılmış gibi gösterdiğini söyler. Sait Faik’in uğradığı haksızlıkları yazılarında böyle mübalağalı ve değişik aksettirmenin âdeti olduğunu “Kestaneci Dostum” hikâyesine de hususi bir önem verdiğini bu münasebetle öğrendiğini ve bu isim değiştirme hadisesinin onu bu kadar üzeceğini tahmin edemediğini dile getirir. Hâlbuki ondan sonra çıkan kitaplarının hemen hemen hepsini adsız getirdiğini ve kitaplarının adını kendisinin koyduğunu, bulabildiği hikâye

⁶⁹⁵ Ahmet Miskioğlu, *Sait Faik*, Altın Kitapları, İstanbul 1991, s. 27.

küpürlerini getirip al bak bulamadıklarım da var, onları da bul buluştur, bir kitap çıkarsa basarsın deyip bırakıp gittiğini de ekler.⁶⁹⁶ Aynı hadise Sait Faik tarafından ise şöyle anlatılır:

“Bir sürü hikâye bırakırsınız. İçinden sizin en sevmedikleriniz seçilir. Hiç hoşlanmadığımız bir isim kapağa yerleştirilir. Hâlbuki siz bundan iki sene evvel o kitabınızın ismini düşünmüş, bulmuş, hatta bir kapakçıkta ilân bile etmişsinizdir. Meselâ ismi Kestaneci Dostum ’dur. “Kestaneci Dostum” hikâyesini bir dostluk duyarak yazmışsınızdır. Kitap ismi iyi olmasa, hikâye kötü olsa bile canınız çekiyordur. Hayır, “Kestaneci Dostum” hikâyesi bile kitabınıza girmez. Tashihini bile yapamazsınız.”⁶⁹⁷

“Lüzumsuz Adam” hikâyesinin, hikâye kişisi Mansur Bey ile Sait Faik arasında benzer noktalar vardır. Sait Faik, “Çelme” hikâyesi yüzünden askerî mahkemede yargılanması sebebiyle zor günler yaşar. Bu olayı takip eden birkaç yıl yazı yazmaz, pek dışarı çıkmaz. Âdeta hayata, insanlara ve hatta İstanbul’a bile küser. Hikâye, Mansur Bey’in: “Gözüm kimseyi görmüyor, kimsenin kapımı çalmasını istemiyorum. Dünyanın en sevimli insanları olan posta müvezzillerinin bile. Mahallemden pek memnunum. Yedi senedir çıkmadım oradan desem yeri. Hiçbir dostum da nerede oturduğumu bilmiyor.”⁶⁹⁸ cümleleriyle başlar. Sait Faik de yaşanan bu mahkeme hadisesinden sonra, hikâye yazmaya ara verir. “Çelme” hikâyesinin yer aldığı *Şahmerdan* (1940) kitabından sonra, bir sonraki kitabı *Lüzumsuz Adam*’ın (1948) basılması sekiz yılı bulur. Sait Faik’in diğer hikâye kitaplarının basım yılı incelendiğinde kitapların yayın tarihleri arasında en fazla üç yıl bulunduğu görülür. Çoğunlukla tüm kitapları arasında birer ikişer yıl ara vardır. Sait Faik, bu geçen sekiz yıl arada *Medar-ı Maişet Motoru* (1944) isimli bir roman çıkarır. Ancak bu süre zarfında basılmış herhangi bir hikâyesi yoktur. Nitekim hikâyede geçen; “yedi senedir çıkmadım oradan” cümlesi bu açıdan önemlidir. Hikâye kişisi Mansur Bey, yedi senedir mahallesinden dışarı çıkmadığını söyler. Sait Faik’in tekrar bir hikâye kitabı çıkarması bu süreye rastlar. Her ne kadar Sait Faik’in *Şahmerdan* (1940) kitabı ile *Lüzumsuz Adam* (1948) kitabı arasındaki süre sekiz yıl olarak görünse de, Sait Faik’in bu hikâyeyi

⁶⁹⁶ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 189.

⁶⁹⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Yaşasın Edebiyat”, *Sait Faik İçin*, s. 27.

⁶⁹⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Lüzumsuz Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 1.

yazdığı süre de hesaba katılınca aradaki zamanın yedi yıl olduğu söylenebilir. Bu durum hikâyeye şu şekilde yansır:

“(…)Üç numaralı sokağa da İstanbul’ a olduğu gibi, darıldıktan sonra akşam gezintilerim bir bakıma tadını kaybetti…

Yedi senedir bu sokaktan gayri, İstanbul şehrinde bir yere gitmedim. Ürküyorum. Sanki dövceklermiş, linç edeceklermiş, paramı çalacaklarmış -ne bileyim işte- gibime geliyor da şaşırıyorum. Başka yerlerde bana bir gariplik basıyor. Her insandan korkuyorum. Kimdir bu sokakları dolduran adamlar? Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişemeyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklım ermiyor. Birbirini küçük görmeye, boğazlamaya, kandırmaya mı? Nasıl birbirinden bu kadar ayrı, birbirini bu kadar tanımayan insanlar bir şehirde yaşıyor?..

(…)Hele eski tanıdıkları hiç görmek istemiyorum. Ara sıra mahallede onlardan birine rastlıyorum:

-Vay! Sen buralarda, ha?

Boynumu büküp “ Ne yapayım?” der gibi bakıyorum.

-Kim bilir ne dalgan vardır, diyorlar.

Sonra:

-Ulan! Serserilikten vazgeçmedin gitti.

Serserilikten değil, kendimden vazgeçtim ama dert anlatamıyorum. Kimisi:

-Bilirim seni, hınzır, gene kimin peşindesin kim bilir? Diyor.

-Kendi peşimi bile bıraktım.”⁶⁹⁹

Hikâyede, hikâye kişinin yaşadığı sokak uzun uzun tasvir edildikten sonra, sabahları uğrayıp vakit geçirdiği, sahibi Frenk’le Yahudi kırmacı kadın olan bir kahvede geçirdiği hoş vakitten söz edilir. Hikâye kişisi, kahve sahibi bu kadınla Fransızca konuşur. Daha sonra bu kadının eline Fransızca bir mecmua sıkıştırdığı, kendisinin de bu mecmuanın resimlerine bakıp anlayamadığı kelimeleri bir yere yazdığını, eve gidip lügate baktıktan sonra, ertesi sabah gelip de mecmuayı yeniden okuduğu zaman “vay anasını” dediğini anlatır. Bu anlatılan özellikler bakımından da Sait Faik ile hikâye

⁶⁹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Lüzumsuz Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 5, s. 9-10.

kişisi arasında bir benzerlik vardır. Sait Faik’in öğrenim görmek için gittiği Grenoble, Fransa’dadır. Sait Faik, burada Fransızca öğrenmiştir. Hikâye kişinin de Fransızca mecmua okuması, Fransızca bildiğini gösterir. Bu durum hikâyeye şu şekilde yansır:

“On bire doğru küçük yokuşu çıkar, tramvay yoluna varır, sola döner, on beş adım atar, bir kütüphanenin önüne düşerim. Oradan Fransızca bir resimli mecmua satın alırım.”⁷⁰⁰

Hikâyede Mansur Bey’in iki günlük İstanbul gezisinden sonra başı döner. Dönüşte yedi sene daha mahalleden dışarı çıkmama kararı almaya çalışsa da başarılı olamaz. Bir ara evle dükkânı satarak, sazlı gazinoda siparişleri gören kızı metres tutup, bir sene sonra da kimseler yokken bir vapurdan denizin içine bırakayım kendimi diye düşündüğünü söyler. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Bir ara ne düşündüm bilir misiniz? Şu bizim dükkânla evi satayım. O sazlı gazino yok mu hani, söz açtığım? Orada dışarı siparişlerini gören kız vardı ya – hani alını dar olanı – onu metres tutayım. Bir sene sonra da öleyim.

Bineyim bir Boğaziçi vapuruna günün birinde. Bebek’le Arnavutköy önlerinde arka taraftaki oturduğum kanepeden kalkayım, etrafıma bakayım; kimseler yoksa, denizin içine bırakıvereyim kendimi.”⁷⁰¹

Hikâyede dikkat çeken nokta, Sait Faik’in hikâye içinde araya girerek okuyucuyla konuşur gibi “O sazlı gazino yok mu hani, söz açtığım?” “Bir ara ne düşündüm bilir misiniz?” gibi cümleleri hikâyeye içinde kurmasıdır. Bu noktada Sait Faik’in okuyucuya, okuduğu metnin bir kurmaca olduğunu hatırlatır bir edası vardır.

Sait Faik, “Ben Ne Yapayım?” hikâyesini de, “Çelme” hikâyesi yüzünden askerî mahkemede sorgulanmasının ve bu olaya annesinin çok üzülmesinin de etkisiyle uzun bir süre hikâyeye yazmaya ara vermesi olayının etkisiyle kaleme alır. Bu süre zarfında da babasından kalan paranın bir gün biteceği endişesiyle yeni bir iş arayışına girer. 28 Nisan 1942 ile 31 Mayıs 1942 tarihlerinde bir aylık sürede *Haber- Akşam Postası* gazetesi için mahkemelerde röportaj yapar. Daha sonra bu röportajlarına kendi

⁷⁰⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Lüzumsuz Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 2.

⁷⁰¹ Sait Faik Abasıyanık, “Lüzumsuz Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 11.

gözlemlerini de katarak *Mahkeme Kapısı* kitabında toplar. Sait Faik bu durumu, “Yazıcılığın Yirminci Senesinde” adlı yazısında şöyle anlatır:

“Vaktiyle bir yerde hikâyeler yazar, röportajlar yapardım. Röportajlarıma on, hikâyelerime beş papel alırdım. Valde sağ olsun, evde babadan kalmalarla ocağı tütürüp, aşu kotarıyor. Söylediğim yerden de haftada beş on papel alıyor, kahveye çıkabiliyor, hayatımdan hoşnut geçinip gidiyordum.”⁷⁰²

“Ben Ne Yapayım?” hikâyesinde de hikâye anlatıcısı aracılığıyla bu durum hikâyeye şu şekilde konu edinilir:

“Gazetelere bir buçuk liraya hikâye, adliye röportajı yazdım. Küçük bir iradım var, eski zamanda ana oğul bize yetiyordu, şimdi deve de kulak oldu. Daha birkaç sene dışımı sıkacağı. Kim ne derse desin!.. Yalnız yazımla geçinmek kararını kafamdan kimse sökemez.”⁷⁰³

Sait Faik, *Varlık* yayınlarından çıkan hemen hemen bütün kitaplarını yayımlanması için, isimsiz olarak getirir. Bu hikâyelerin ismini Yaşar Nabi koyar. Daha doğrusu basılacak hikâyelerden oluşan kitabı da değil, bulabildiği hikâye küpürlerini getirir; “Al bak, bulamadıklarım da var, onları da bul buluştur, bir kitap çıkarsa basarsın.” der, bırakıp gider. Yalnız *Kayıp Arantıyor*’la *Havada Bulut*’un daha önce bölüm bölüm başka dergilerde yayınladıkları için adları vardır. Ama *Havada Bulut* da tam olarak Sait Faik’in verdiği bir isim değildir. Hikâyenin içinde kovada taşınan bir buluttan söz edildiği için Sait Faik, hikâyenin ve kitabın adını *Havada Bulut* koyar. Daha sonra Yaşar Nabi ve Sait Faik’in de aralarında bulunduğu bir arkadaş toplantısında, “Kovada Bulut” ismi beğenilmez. “Havada Bulut”un daha güzel bir isim olduğu söylenir. Sonradan hikâye, *Büyük Doğu* dergisinde de “Havada Bulut” adıyla yayınlanınca, *Varlık* yayınlarından çıkan hem hikâyenin hem kitabın adı *Havada Bulut* olarak verilir.⁷⁰⁴

“Birahanedeki Adam” hikâyesinin giriş kısmında Sait Faik, hikâye anlatıcısı vasıtasıyla yazdığı bu hikâyenin ortaya çıkışı ve bir hikâyenin nasıl yazılıp

⁷⁰² Sait Faik Abasıyanık, “Yazıcılığın Yirminci Senesinde”, *Balıkçının Ölümü- Yaşasın Edebiyat*, s. 159.

⁷⁰³ Sait Faik Abasıyanık, “Ben Ne Yapayım”, *Lüzumsuz Adam*, s. 13.

⁷⁰⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 190.

oluşturulduğu hakkında okuyucuya bilgi verir. Hikâyenin en başında okuyucuya hikâyenin yazarı olarak kendi varlığını hatırlatır. Bu durum hikâyeye şu şekilde yansır:

“Sokakta, bir dükkânda, kalabalık bir yerde durup herhangi bir adamın yüzüne bakarak hayatının hiç olmazsa bir kısmını hikâye etmek mümkündür, hulyasına kapıldım. Netice şu satırlar oldu.

Karaköy’de bir birahane bira içen, tahminen kırk yaşlarında bir adamı gözümde kestirdim; baktım durdum.”⁷⁰⁵

Hikâyenin ilerleyen kısımlarında da hikâye anlatıcısı, okuyucuya kendisini hatırlatmaya devam eder. Hikâye kişisi hakkında birtakım tahminlerde bulunur. Okuyucusunu “ben hikâyeciğim diye sizden ayrı şeyler düşünecek değilim, sakın benden büyük vakalar beklemeyin.” diyerek en başta uyarır. Hikâyenin sonunda da önünde birası hayâl kurarak hikâye kişinin dertleri, sıkıntıları hakkında okuyucuyu bilgilendirerek hikâyesini tamamlayacağını söyler. Sait Faik hikâyesini yazarken adeta okurla konuşuyormuş izlenimi bırakır. Hikâyesinde modern hikâyenin üstkurmaca tekniğinin güzel bir örneğini sergiler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Bunu yüzük parmağına takmayışımdan anladım sanmayın. Kadın yüzüğü oluşundan anladım...

Şimdi elimde bir malzeme var. Bunlarla bir bina yapabilirdim: Yaşı tahminen kırktı.

(…)Ben hikâyeciğim diye sizden ayrı şeyler düşünecek değilim. Sizin düşündüklerinizden başka bir şey de düşünemem. O hâlde bu adamın hikâyesi ne olabilir? Sakın benden büyük vakalar beklemeyin, n’olur?..

Adamın peşini bırakmayacağım. Evine gireceğim. Küçük dertlerini, büyük meselelerini öğreneceğim. Daha doğrusu önümde bira, hayal kuracağım.”⁷⁰⁶

Sait Faik, 28 Nisan 1942 ile 31 Mayıs 1942 tarihlerinde bir aylık sürede *Haber-Akşam Postası* gazetesi için mahkemelerde röportaj yapar. Daha sonra bu röportajlarına kendi gözlemlerini de katarak *Mahkeme Kapısı* kitabında toplar. “Kaçamak, Papağan, Karabiber” hikâyesinin de bu röportaj deneyimlerinden kalan gözlemlerle oluşturduğu

⁷⁰⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Birahanedeki Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 17.

⁷⁰⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Birahanedeki Adam”, *Lüzumsuz Adam*, s. 18-20.

bir hikâye olması olasıdır. Sait Faik, gazetede röportaj yapma işini nisan ve mayıs arasındaki bir aylık sürede yapmıştır. Hikâyede geçen; “güzel bir nisan akşamıydı” sözü de bu açıdan dikkate değerdir. Hikâyeye anlatıcısı, Kaçamak Fatma, Papağan Rıza ve Karabiber Ahmet’in oturduğu mahalleye Kaçamak lakaplı Fatma’nın kocası Rıza tarafından yedi yerinden öldürülmesi sonucu gelir. Öğle gazetelerindeki haber resimsizdir. Hikâyeye anlatıcısı da yarınki gazeteye Fatma ile Papağan Rıza’nın hem fotoğraflarını hem de tamamlayıcı haberlerini yetiştirmek üzere fotoğrafçıyla beraber mahalleye gider. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kaçamak Fatma’nın, kocası “Papağan Rıza” tarafından yedi yerinden bıçaklanarak öldürülmesinin havadisini getirmek bana düştü. Yarınki gazeteye Fatma ile Papağan Rıza’nın hem fotoğraflarını hem de tamamlayıcı haberlerini yetiştirmek üzere m-atbaadan çıktım. Öğle gazetelerindeki haber resimsizdi. Fotoğrafçı ile mahalleye vardığımız zaman vakit epey geçti. Güzel bir nisan akşamıydı. Mahalle menekşe renginde koyu gölgelerle doluydu.”⁷⁰⁷

“Gauthar Cambazhanesi” hikâyesinde hikâyeye kişisi Georges, hikâyeye anlatıcısına, anlattıklarından küçük bir hikâyeye yazıp yazamayacağını, kendisinden ona bir fayda olup olmadığını sorar. Hikâyeye anlatıcısı ise bu durumdan çok rahatsız olur. Ondan bir yarar bekleyerek bir şeyler yazmayı, zalim bir romancı olmakla eşdeğer tutar. Sonra da yazdığı şeyleri, vapurun güvertesinden denize bırakır. Eğer onları denize atmasaydı Georges’u bu kadar iyi, bu kadar içten oturup anlatamayacağını söyler. Bu metin, aynı zamanda Sait Faik’in hikâyeye anlatıcısı aracılığıyla okuyucularına, hikâyelerinin birebir yaşanmış bir hikâyeye olmadığına dair bir mesajı, uyarısı olarak da yorumlanabilir. Bir röportajında, “Hikâyeleriniz yaşanmış vakalar mıdır, yoksa hayal mahsulü müdür?” sorusuna; “Vakalar yaşanmış değildir, onları ben hayalimde yaşattırım. Şahısların bazıları hayatta tanıdığım kimselerdir.” cevabını vermesi de buna bir ispat niteliğindedir.⁷⁰⁸ Hikâyede ise bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Demek ki bütün bunlardan sen küçük bir hikâyeye bile yazamazsın. Yani benden sana hiçbir fayda yok, öyle mi?.. Bu söz o kadar gücüme gitmişti ki, o kadar gücüme gitmişti ki, üzerinde uzun boylu uğraşır, düşünürdüm... Sevdiğim insandan ne fayda bekleyebilirdim... Ben böylece adeta bir insanı alıp hayatını takip eden bir romancı, alçak, zalim bir romancı olmuyor muydum?.. Yazdığım şeyleri sonraları bir vapurun güvertesinden ne müthiş bir şair heyecanıla

⁷⁰⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Kaçamak, Papağan, Karabiber”, *Lüzumsuz Adam*, s. 56.

⁷⁰⁸ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 91.

Akdeniz'e uçuruvermişim... Fakat eminim ki onları atmasaydım, Georges'u bu kadar iyi, bu kadar içten oturup anlatamayacak, onu yeniden yeniye sevemeyecektim.”⁷⁰⁹

“Ay Işığı” hikâyesindeki hikâye kişisi, vapurdan inince köpekli adamın yanına gider. Köpekli adam, yazdığı yazısını beğenip yayınlamadıklarını söyler. Hikâye kişisi ise hikâyeyi hiç okumamış olabileceklerinden söz eder. Yazıyı kendisinin fena bulmadığını ama müvezzi efendinin çok beğendiğini belirtir. Köpekli adam bu duruma çok sevinerek “demek ki yazar olaymışım halk beğenecekmiş.” der. Bu hikâyeyi, Sait Faik'in kendisinin yazılarını beğenmeyen, yayınlamayan yayınevi sahiplerine bir eleştirisi ve sitemi olarak da nitelendirmek mümkündür. Nitekim Yaşar Nabi, yazdığı bir yazısında, onun “Radyoaktifiteli Röportajlı Bir Hikâye” adlı hikâyesini, birkaç hikâye içinden ayırarak; “Bu yazın çok hafif Sait, istersen başka yerde bastır bunu.” dediğini anlatır.⁷¹⁰ Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“Vapura atlamamla köye varmam bir oldu. Köpekli adamı evinde buldum... O yazımı, biliyor musunuz, neşretmediler.

-Okumamışlardır ki...

-Siz beğendiniz miydi?

-Fena bulmamıştım. Ama daha çok müvezzi efendi beğenmişti.

- Buna daha çok memnun oldum. Demek muharrir olsaymışım halk beğenecekmiş...”⁷¹¹

Daha sonra Sait Faik, hikâye anlatıcısı aracılığıyla, “Bu vaka diyemeyeceğimiz kadar küçük şeyler, o kadar kendime özeldi ki bunları kendi kalemimle yazmayı daha kolay buldum. Belki de bu adam bizzat benim.” diyerek okuyucuyu arada bırakır. Belki de köpekli adamın bu hikâyeleri yayınlamak isterken öldüğünü kendisinin de yazılarını bir türlü bulup yayınlamadığını en sonunda kendisinin yazdığını söyler. Sait Faik, bir yandan hikâye anlatıcısı aracılığıyla okuyucuya yazdığı hikâyedeki kişinin kendisi, kendi hayatına dair bilgiler verdiği izlenimini ve mesajını verirken bir yandan da bunun en nihayetinde bir kurgu olduğunu hatırlatmak ister gibidir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

⁷⁰⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Gauthar Cambazhanesi”, *Kumpanya*, s. 108-109.

⁷¹⁰ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 197.

⁷¹¹ Sait Faik Abasıyanık, “Ay Işığı”, *Havada Bulut*, s. 23.

“Bu, vaka diyemeyeceğimiz kadar küçücük şeyler, o kadar bana has şeylerdi ki, onları kendi kalemimle yazmayı daha kolay buldum. Hem, evvelce de söylemişim ya! Belki bu adam bizzat benim... Belki de bu adam bir hakikattir de yalnız bunları söylemiştir; ama yazmamıştır. Şu satırları yazan adamla hiç alakası yoktur.

Haydi! İşte bir hakikat çeşnisi vermeye çalışalım: Ben bu adamın hikâyelerini neşrettirmek isterken adamcağız öldü. Bir türlü yazılarını bulup neşrettiremedim. Ondan sonra mevzu bulmuş muharrir gibi (mal bulmuş Mağribi gibi dememek için) oturup yazdım.”⁷¹²

Hikâye kişisi, köpekli adamın kendisine bu hikâyeleri okurken kronolojik bir sıra takip etmediğini, birinci hikâyenin adının “Havada Bulut” ya da “Büyük Hulyalar Kuralım” olabileceğini dile getirir. Havada Bulut kitabının içindeki ilk hikâyenin adının da “Havada Bulut” olması ve kitapta “Büyük Hulyalar Kuralım” adlı bir hikâye olması bu noktada dikkâte değer bir unsurdur. Hikâyede bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Bu hikâyeleri o, bana kronolojik bir sıra takip etmeden okumuştur. Birinci hikâye hakkında şüpheliyim. İsmi neydi acaba? “Büyük Hulyalar Kuralım!” mı, “Havada Bulut” mu?.. Galiba ikincisi...”⁷¹³

“İkinci Mektup” hikâyesindeki hikâye kişisi ile Sait Faik arasındaki benzerlik ise, hikâye kişisinin, yazılarının hiçbirini hikâye, röportaj, mektup olarak nitelendirmemesidir. Sait Faik de bazı yazılarını hikâye olarak değerlendirmez. Bir dostunun, “Sakarya Balıkçıları” adlı hikâyesini çok beğendiğini söylemesi üzerine, “Bırak Allahını seversen, o da yazı mı?” diyerek *Mahalle Kahvesi* kitabının içine alınmasına mani olmak ister.⁷¹⁴ Kendisini iyi hikâyeci olarak nitelendirmez. Hikâye, şiir, roman yazacaklara öğütlerde bulunur. Kendisinin yaptığı gibi akıllarına gelen her şeye hikâye dememelerini ister. Her hikâye kitabı çıktığında, iyi hikâyeci olmadığını fark ettiğini anlatır. Bu durumu, kendisinden dergilerinde yayınlanmak üzere bir hikâye isteyen *Mülkiye* dergisi sahiplerine gönderdiği bir mektupta şöyle anlatır:

“(...)hikâye yazacaksanız hikâye yazın, şiir yazacaksanız şiir yazın, roman yazacaksanız roman, makale yazacaksanız makale. Sakın benim gibi aklınıza gelen her şeye hikâye demeyin.

⁷¹² Sait Faik Abasıyanık, “Ay Işığı”, *Havada Bulut*, s. 24.

⁷¹³ Sait Faik Abasıyanık, “Ay Işığı”, *Havada Bulut*, s. 24.

⁷¹⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik için*, s. 197.

(...)ama ben iyi hikâyeci değilim. Kimseye örnek olacak bir tek hikâyem olmadığını siz bilmiyorsanız ben biliyorum... Niye neşrettin demeyin. Gençtim, sizin gibi idim. Bir de şu var ki hep hikâye kitabı çıktıktan sonra iyi hikâye yazmadığımı anladım.

Sonra şunu düşündüm. Pekâla iyi bir hikâyeci olamadım da hikâyeci gibi gözükten bir yazıcı olurum ya. Belki de edebiyatta böyle bir yazıcının da yeri vardır. Ondan sonra korkmadan başka hikâye dedim, aklıma ne gelirse yazdım.⁷¹⁵

Hikâyede ise bu durum şöyle anlatılır:

“Güya muharririm ya, sevgilim, benim yazılarımın hiçbiri hikâye değil, röportaj değil, mektup değil, nedir ben de bilmem!..”⁷¹⁶

“Sonu” hikâyesinde, hikâye kişisi Kadıköy iskelesinde yaptığı bir yolculuktan, burada içtiği gazozdan, yarım kilo şeftali alıp eve götürdüğünden bahseder. Daha sonra bunları neden yazdığı hakkında açıklama yapar. Çünkü başka yazacak ve yapacak şeylerin hepsini kendine yasak etmiştir. Fransızca bilmektedir. Günde iki üç saat çalıştıktan sonra sıkılır. O zaman da düşünmemek için sokağa fırlar. Küçük hulyalar kurar. Sait Faik de okumak için gittiği Grenoble’da Fransızca öğrenir.⁷¹⁷ Canı sıkıldığında da sık sık İstanbul sokaklarında dolaşır. Günlerinin birçoğunu İstanbul sokaklarında geçirir.⁷¹⁸ Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir gazoz açtırdım. Şişesiyle diktim. Yarım kilo şeftali almış, eve götürecektim. Gazozun üstüne bir şeftali yedim. Yine bir cıgara yaktım. Bütün bunlardan bana ne, hatta gazozu içip şeftali yedikten sonra sana ne diyeceksin... Ne diye yazıyorum biliyor musun? Çünkü başka yapacak ve yazacak şeylerin hepsini kendi kendime yasak ettim. Ancak kırk paralık Fransızcam ve bir Şemsettin Sami Lügatiyle dünya, siyaset, fikir alanında bir şeyler okuyabiliyordum. Zor iş. Günde iki üç saatlik bir çalışmadan sonra işte böyle içimde rüzgârlar esmeye başlıyor. O zaman düşünmemek için sokaklara fırlıyorum. Gazoz içiyor, üstüne şeftali yiyor, gazoz içiyorum. Küçük küçük hulyalar kuruyorum...”⁷¹⁹

“Kendi Kendime” hikâyesi, hikâye anlatıcısının bulunduğu yeri betimlemesiyle başlar. Saat öğleden sonra dördttür. Karşıda Yassıada ve Sivriada görünmektedir. Hikâye kişisi, biraz daha genç olsa ve sevdiği bir arkadaşı “Yüzerek gidelim mi?” diye sorsa hiç

⁷¹⁵ Sait Faik Abasıyanık, *Kargam Bağışla*, s. 95-96.

⁷¹⁶ Sait Faik Abasıyanık, “İkinci Mektup”, *Havada Bulut*, s. 95.

⁷¹⁷ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 40-41.

⁷¹⁸ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 31.

⁷¹⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Sonu”, *Havada Bulut*, s. 109.

düşünmeden suya atlayacağını söyler. Hikâye anlatıcısı bir zamanlar Arif Dino'dan resim dersi almıştır. Bu derslerde Arif Dino'nun, onlara “Resim yaparken önce muhiti çizeceksiniz, sonra ayrıntılara geçeceksiniz.” dediğini hatırlar ve bir resim çizmeye hazırlanır. Bu sefer aynı yöntemi yazıyla gerçekleştirmeyi dener. Bu sırada karşıdan bir sandal geçer. Sandalın içindekiler, Rumca konuşmaktadır. Bu iki kişiden biri, hikâye anlatıcısını köpeğinden tanır. Bu kişi, hikâye anlatıcısının adının “Sait” olduğunu söyler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Saat öğleden sonra dört. Karşımda Yassı ve Sivriada. O kadar yakınlar ki, biraz daha genç olsam, yanımda sevdiğim bir arkadaşım olsa, “Yüzerek gidelim mi?” dese, hiç düşünmeden suya atlarım...”

Bir zamanlar Arif Dino bize küçük bir resim dersi vermiş, “Resim yaparken, evvela muhiti çizeceksiniz. Sonra dahili teferruata geçersiniz”, demişti. Bu şekilde -bu sefer yazıyla- bir resim çizmeye hazırlanırken... İşte-bir sandal geçti- olmuyor. Sandalın içinde iki kişi. Ben kim olduklarını tanyamadım. Bir tanesi “Sait”miş o...” dedi. Benim bir köpeğim vardır. Başımın belası! Peşimi hiç bırakmaz. O, biraz ilerde bir kayanın üstünde. Herhalde onu görünce beni tanıdılar.⁷²⁰

Hikâye anlatıcısının adının Sait olması ve bir de köpeğinin olması dikkate değer bir unsurdur. Sait Faik'in de hikâye anlatıcısı gibi bir köpeği vardır.⁷²¹ Sait Faik bu hikâyesinde, hikâye kişilerine kendinden bir parça katmak yerine, günlük yaşamının bir anını kurgu unsurlarından olabildiğince arındırarak hikâyesine taşımıştır. Yazar, biyografik unsurlara rastlanılan diğer hikâyelerinde olduğu gibi hikâye kişinin adını gizlemeyerek kendi adını hikâyede kullanma yolunu seçmiştir. Bu noktada hikâyede geçen, “açıklarda” kelimesi yerine az daha “engin” kelimesini kullanacağını, bu kelimeyi bir türlü kullanamadığını” söylemesi de dikkate değerdir. Yazar, hikâyesini oluştururken, hikâyeyi yazış süreci ve hikâyeyi yazarken seçtiği kelimeleri de hangi yöntemle belirlediği gibi hususlarda okuyucuya bilgi verir. Ayrıca resim sanatında öğrendiği; “Önce muhiti çizeceksin, sonra ayrıntılara geçeceksin.” düsturu da bu hikâyeyi, oluşturma sürecine vurgu yapar. Sait Faik, “Kendi Kendime” hikâyesini de aynı yöntemle oluşturur. Hikâyeye öncelikle bulunduğu çevreyi anlatmakla başlar. Daha sonra ise hikâyenin ayrıntılarını oluşturur. Bu durum hikâyeye şu şekilde yansır:

⁷²⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Kendi Kendime”, *Son Kuşlar*, s. 27-28.

⁷²¹ Rifat Ilgaz, “Sait Faik Pinti miydi?”, *Havada Bulut*, s. 123.

“Şu açıklarda kelimesi yerine, az daha engin diyecektim. Bu kelimeyi bir türlü kullanamadım. Zavallı kelime! Senin ne kabahatin var? Kabahat sende değil, benim kötü şiirleri unutmayan hafızamda...”⁷²²

“Balıkçısını Bulan Olta” hikâyesinde hikâye kişisi ışığın dibinde, sırtını elektrik direğine, bir ayağını rıhtımın parmaklıklarının çıkmasına dayamış, sigara içen bir adama rastlar. Hikâye kişisi, bu adamın böyle sisli bir gecede, İstanbul limanının rıhtımında tek başına düşündüğüne göre, romanlar okumuş bir adam olabileceği çıkarımını yapar. Hem de liman şehirlerinin meyhanelerini, katillerini, otellerini, serserilerini okumuş bir adamdır. Biraz ileride kadınlarla, külhanbeylerinin kaptıkaçtı oynadıkları bir halk kahvehanesi vardır. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında ise hikâye kişisi, bu adamın kendisi olduğunu dile getirir. Gidip o kahvede sigara içmek istediğini ancak, yadırganacağını düşünerek vazgeçtiğini anlatır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Adama bir ışığın dibinde rastladım. Sırtını elektrik direğine, bir ayağını rıhtımın parmaklıklarının betonuna dayamış, sigara içiyordu. Kim olabilirdi?.. Böyle sisli bir gecede, İstanbul limanının uyumuş rıhtımlarında tek başına düşündüğüne göre romanlar okumuş bir adamdı. Hem de liman şehirlerinin meyhanelerini, orospularını, katillerini, otellerini, serserilerini okumuş bir adam. Şurada iki adım yürüse bir esrar tekkesi bulacak, oradan kırk adım yukarıda kadınlarla beraber külhanbeylerinin kaptıkaçtı oynadıkları yalnız kahve ile çay içilen bir halk kahvesi vardı.

Evet dostlarım, bir ayağını parmaklıkların beton çıkmasına dayayıp sigara içen bendenizdim... Elektrik direğine dayanmış sigara içen benden başka kimse yoktu. Bununla iftihar ederim. Gidip o kahvede bir çay içmek canım çekti. Yadırgayacaklardı. Vazgeçtim...”⁷²³

Sait Faik de sık sık Galata rıhtımı ve çevresinde yürüyüşe çıkar ve etrafı seyrederek.⁷²⁴ Hikâye kişisi gibi şehrin meyhanelerinin, otellerinin nerede olduğunu bilir. Hikâye yazarının da, hikâyenin kalan kısımlarında hikâyesinde anlattığı adamın kendisinin olduğunu söylemesi dikkate değerdir. Sait Faik, modern hikâyenin “anlatı içinde anlatı” tekniğini kullanarak, hikâyenin içinde bir üst metin oluşturmuştur. Sait

⁷²² Sait Faik Abasıyanık, “Kendi Kendime”, *Son Kuşlar*, s. 27

⁷²³ Sait Faik Abasıyanık, “Balıkçısını Bulan Olta”, *Son Kuşlar*, s. 55-56.

⁷²⁴ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 40.

Faik'in de bu hikâyenin yazarı olduğunu düşünülürken hikâyede anlattığı kişinin kendisinin olduğu yorumu yapılabilir.

Hikâye kişisi balık tutmaya karar verir. Bütün parasını oltaya harcamıştır. Kararını vermiştir. Balık tutacak, satacak, akşamları sattığı balığın parasıyla içecektir. Sabahları erkenden balığa çıkacaktır. Hikâye kişisi, kendisinin bir yazıcı olduğunu söyler. Ancak yazı yazmak istemiyordur. Yazı yazmak için bazı şartların oluşmuş olması lazımdır. Yazı yazması için kendisine çiçek, kuş hürriyeti değil, içindeki aşkın, deliliğin, oturmaz düşüncenin hürriyeti lazımdır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(…)Kararım katıydı. Bütün paramı bu oltaya harcamıştım. Balık tutacak, satacak, akşamları sattığım balığın parasıyla içecektim. Sabahleyin erkenden balığa. Akşam şişem cebimde balığa. Ben bir yazıcıydım. Yazı yazmak canım istemiyordu. Yazı yazmam için bana çiçek, kuş hürriyeti değil, içimdeki aşkın, deliliğin, oturmaz düşüncenin hürriyeti lazım. Küçük hürriyetler değil, alabildiğine yüz verilmiş bir çocuk hürriyeti istiyordum...”⁷²⁵

Hikâye kişinin kendisinin yazıcı olduğunu söylemesi, Sait Faik ile hikâye kişisi arasında bir başka benzerlik oluşturur. Sait Faik de bir hikâye yazarıdır. Yazı yazmak için özel bir zaman aramaz. Eline kâğıdı, kalemi aldığı her an yazı yazabilir. Masa başına oturup da hikâye yazmışlığı pek azdır. O, hikâyelerinin çoğunu ya bir kahvehanede, ya vapurda, ya da rıhtımda yahut parklarda oturduğu bir bankın üzerinde yazar.⁷²⁶ Yazdıktan sonra pek çoğunu da bir daha okuyup, üzerlerinde tekrar tekrar düzeltme yapmaz. Çoğu hikâyesini de bu şekilde kaybetmiş, bazılarını da beğenmediği için bir yolculuk esnasında vapurdan dışarı atmıştır.⁷²⁷ Bu verilere dayanarak Sait Faik'in bu hikâyesini de rıhtımda etrafı seyredirken anlık olarak kaleme aldığı söylenilebilir. Ayrıca hikâye kişinin parası kalmadığı zaman, kendisine para kazanmak için balıkçılığı seçmesi de dikkate değerdir. Hikâye kişisi, sabah erkenden balığa çıkacağını, akşamları ise sattığı balıkların parasıyla içeceğini söyler. Sait Faik'in hikâyelerindeki tüm balıkçı kişileri de aynı yolla para kazanmaktadır.

Hikâye kişisi, balık tutmaktan garip bir şekilde utandığını söyler. Hem “kim karışır keyfime” der hem de pardösüsünün boynunu iyice yukarı çeker. O esnada yanına

⁷²⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Balıkçısını Bulan Oltası”, *Son Kuşlar*, s. 56.

⁷²⁶ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s.90

⁷²⁷ Tahir Alangu, *Sait Faik İçin*, s. 78.

bir çocuk gelir. Çok kısa bir sohbetten sonra simit alma bahanesiyle oltayı çocuğa bırakıp gider. Hikâyesini yazmak üzere rıhtım kahvelerinden önünde nasır ilacı bulunanına girerek, çayını ısmarlar ve hikâyesini yazmaya başlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Garip bir utanma geldi bana. Balık tutamamaktan utanacağıma balık tutmaktan utanıyordum. Hem kim karışır keyfime diyor, hem de boynumu pardösümün yakasına kısıtıkça kısıyordum.

(...) -Sen şu oltayı biraz tutsana...

Gidip bir simit aldım, geldim. Oltayı vermek istedi.

-Kalsın kalsın, dedim, ben biraz dinleneyim...

Belki de beni hâlâ yanında sanıp bu tarafa niçin geçtiğini anlatmaya savaşıyordu. Ben hikâyemi yazmak üzere rıhtım kahvelerinin, önünde nasır ilacı bulunanına dalmış, çayımı ısmarlamış, kalem kâğıdımı çıkarmıştım.”⁷²⁸

“Kırlangıç Yuvasındaki Kadın” hikâyesinin kişisiyle de Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Hikâye kişisi, deniz kenarında, bir hamal kahvesinde otururken, soba borularının çıkarıldığı deliğin kapalı olmadığını görünce, bu delik dikkatini çeker. Daha sonra bu deliğin kırlangıçların yuva yapabilmelerini sağlamak için açık tutulduğunu öğrenir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Kırlangıç yuvası deniz kenarında, pis bir hamal kahvesinin içindeydi. Bahar gelince kahveci, deliği tıkamadığı için delikten bir deniz havası kahvedekilerin yanmış yüzlerine çarpar, ara sıra da bir sinek ikilisi, seçmezse bir horya kızını Aşçı Hasan'ın önünden kapar, yere çarpardı.”⁷²⁹

Hikâye kişisi, daha sonra hikâyede kırlangıç yuvasındaki kadından bahseder. Bu kadın, ıslak, saman renkli saçlarını tarar durur. Sonra okuyucuya seslenerek, “kırlangıç yuvasında kadın sığar mı diye düşünmemelerini, bazı şeyleri insan aklıyla değil, hayâl yoluyla anlamalarını” ister. Hiç değilse, okuyucudan “Abasıyanık'ın yazısında böyle düşünmelerini” ister. İnsanoğlunun çektiğini anlatmaktan bıktığını, daha doğrusu anlatamadığını dile getirir. Kendisini ne aynada, ne düşte, ne hayalde, ne

⁷²⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Balıkçısını Bulan Olta”, *Son Kuşlar*, s. 57-58.

⁷²⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Kırlangıç Yuvasındaki Kadın”, *Son Kuşlar*, s. 113.

de fotoğrafta göremediğini bu yüzden de kırlangıç yuvasındaki kadından bahsederken kendisini anlattığını söyler. “Akşamları iki kadeh içerdi, şuna güler, buna üzülürdü, ona çok haksızlık ettiler diyerek, zengine kızıp, fakire acıdığını.” söyler. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kırlangıç yuvasına kadın sığar mı demeyin. İnsan aklına sığan şeyleri bir yol hayal buyurun. Kırlangıç yuvasına bir kadın sokmuşuz, saçlarını, ıslak saman rengi saçlarını tarar durmuş. Ne zararı var size? Varsın, bir de öylesi bulunsun, hiç değilse bir Abasıyanık’ın yazısında. Bıktım doğrusu artık, oturup insanoğlunun çektiğini, çekmediğini anlatmaktan. Bıkmaktan geçtim, anlatamadım. Yazdım, beceremedim. Kendi kendimi ne aynada, ne düste, ne hayalde, ne de fotoğrafta göremedim de, tuttum, sarı saçları vardı, dedim. Gözleri yaradana yan bakardı, dedim. Akşamları iki kadeh içerdi, dedim. Şuna güler, buna üzülürdü, dedim. Ona çok haksızlık ettiler, dedim. Zengine sövdüm. Fakirine enayi gibi acıdım. Neredeyse dünyaya nizamat vermeye kalkacaktım.”⁷³⁰

Hikâye kişisi, bu anlattıkları itibariyle, aslında hikâyesinde anlattığı kişilerin kendisi olduğunu dile getirir. Hikâyede geçen bu cümleler, Sait Faik’in hikâyelerinin pek çoğunda biyografik unsurlar barındırdığını, hikâyelerinde geçen olayların da birçoğunu kendisinin bizzat yaşadığı ya da gözlemlediği olaylardan oluştuğuna kanıt oluşturur. Ayrıca hikâyede geçen; “Varsın bir de öylesi bulunsun, hiç değilse bir Abasıyanık’ın yazısında.” cümlesi yazarın adının bizzat hikâyede geçmesi yönüyle dikkate değer bir unsurdur. Bu durum yine Sait Faik’in hikâyelerinde, kendisinden ve hayatından kesitler bulunduğunu destekler niteliktedir.

Hikâye kişisi, kırlangıç yuvasındaki kadının bizzat kendisi olduğunu söyler. Hikâyesinde dedikodular, olmamış şeyler, kimsenin takmadığı hikâyeler, başkalarına dair sözler söylemeyi istemediğini kırlangıç yuvasındaki kadını yani kendisini anlatmak istediğini belirtir. Bu duruma kimsenin karışamayacağını hatta bazılarının insanoğlunun insanoğluna görüp de yaptıklarını anlatmadığına sevineceklerini anlatır. Kendisinin zanaatının yazı yazmak olduğunu söyler. Bunu yaparken de, kendisinin aklına ne gelirse yazan cinsten olduğunu belirtir. Yazı yazmanın doyurmadığını ama bir defa bu işe tutulduğunu dile getirir. Bu anlatılanlar yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında

⁷³⁰ Sait Faik Abasıyanık, “Kırlangıç Yuvasındaki Kadın”, *Son Kuşlar*, s. 114.

benzerlikler vardır. Sait Faik, hikâye kişisi aracılığıyla, okuyucuya, hikâyenin ortaya çıkış serüveni hakkında bilgi verir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Kırlangıcın yuvasındaki kadını, böylece anlattığıma bakıp da, sakın aklınıza kırlangıcın eşinden söz ettiğim gelmesin. Kırlangıç yuvasındaki kadın kuş değildir. İn cin değildir. Beni Âdemdir.

Olur mu öyle şey? Olsun olmasın. Oturup dedikodular, olmamış şeyler, olup da kimsenin takmadığı hikâyeler, düzeltmeyeceğim işler, daha doğrusu, ne aynada, ne fotoğrafta kendi kendimi göremediğim halde, başkalarını değil anlamak, görmüşüm gibi onlara dair sözler söylemek, içim çekmiyor bugün .

(...)Birçokları sevinirler de, insanoğlunun insanoğluna yaptıklarını görüp de anlatmadığıma... Ne yapayım, benim zanaatım da bu, yazı yazmak. Yazı yazıp eklemek yemek. Yazmak demek, aklıma ne gelirse kâğıda geçirmek değil elbet. Ama ben aklıma ne eserse yazan cinsindenim, ne yapayım? Bu zanaat da pek geçmiyor. Doyurmuyor. Ama bir defa tutulmuşuz...”⁷³¹

Hikâye kişisi, hikâyenin ortaya çıkış süreci hakkında da okuyucuya bilgi verir. Bir yazısına yirmi beş lira verileceği söylenince, eve gidip odasına kapanır. Bir hikâye oluşturmaya çalışır. Ama başarılı olamaz. Sadece hikâyenin başlığını oluşturabilir: “Kırlangıç Yuvasındaki Kadın”. Akşam olunca, evden çıkıp kahveye gider. Kahvede her zamanki yerini aldıktan sonra bir çay söyler. Kahvedeki herkes kâğıt oyununa dalmıştır. Hikâye kişisi ise bu esnada, gözlerini tavana kaldırarak gerçekten bir kırlangıç yuvası seyrediyor. Sait Faik’in bu hikâyeyi, hikâyede anlatıldığı gibi oluşturmuş olması olasıdır. Zira Sait Faik de hikâyelerinin birçoğunu hikâyede anlatıldığı gibi, masa başında değil hareket halinde, bazen bir vapurda, bazen bir kahvehanede yazar.⁷³² Hikâyede ise bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Bir yazıma yirmi beş papel verileceği müjdelendi. Eve geldim. Odama kapandım. Yazı yazmanın mümkünü yok.

Kâğıt başına istemeyerek kendiliğinden “Kırlangıç yuvasındaki kadın” ismini koymuşum. Akşam olmuştu. Evden çıktım. Kahvedeki yerimi almıştım. Kahveci Hanım Abla çayımı

⁷³¹ Sait Faik Abasıyanık, “Kırlangıç Yuvasındaki Kadın”, *Son Kuşlar*, s. 116.

⁷³² Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

getirmişti. Kimse bana bakmıyordu. Millet kâğıt oyununa dalmıştı. Gözlerimi, tavana yakın kırlangıç yuvasına doğru zaman zaman kaldırıp bakıyordum...”⁷³³

“Korentli Bir Hikâye” hikâyesi, “Not” başlıklı bir bölümle başlar. Bu bölümde hikâye kişisi, Yunanlı bir hikâyeciyle tanıştığını, karşılıklı olarak birbirlerine hikâyelerini okuduktan sonra aralarında bir anlaşma yaptıklarını anlatır. Bu anlaşmaya göre, birbirlerinin hikâyelerini okuyacaklar, aradan yirmi dört saat geçtikten sonra, konuya dokunmadan istediği gibi bu hikâyeyi yeniden yazabileceklerdir. Hikâyenin altına imzalarını atıp atmamakta ve hikâyelerin başına böyle bir not koyup koymamada da serbesttirler. Hikâye kişisi, kendisinin Yunanistan’ın bir nahiye merkezinde geçen bu hikâyeye, hiçbir not koymadan imzasını atmayı uygun bulmadığını belirtir. Sait Faik’in Yunanlı bir hikâyeciyle tanışıp tanışmadığına, tanıştıysa aralarında böyle bir konunun geçip geçmediğine dair herhangi bir belge ya da kanıt yoktur. Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“NOT: Geçenlerde bir Yunan hikâyecisiyle tanıştım. Pek seviştik. O bana hikâyelerini okudu, ben ona. Sonunda bir anlaşma yaptık. Aramızdaki bu anlaşmaya nazaran o benim hikâyemi okuyacak, aradan yirmi dört saat gibi muayyen bir zaman geçtikten sonra konuya ilişmeden istediği gibi yazacak-isterse aynen de alabilir, imzasını atmakta bağımsız olacak. Ben de onun hikâyelerini aynı şartlarla yeniden yazacak veya aynen alacağım. İmzamı atmakta da serbest olacağım. Her hikâyenin başına böyle bir not koyup koymamakta bütünlemesine bağımsız olacağız. Ben bu Yunanistan’ın bir nahiye merkezinde geçmiş hikâyeye -okurken de anlaşılacak ya- hiçbir not koymadan imzamı atmayı uygun bulmadım...”⁷³⁴

Hikâye kişisi, nahiye müdürüyle ahabp olmaya karar verir. Onun da nahiye hakkında söyleyecek sözleri ve verecek tavsiyeleri vardır. Bunlardan biri, güzün köye gelen kuşları ökseyle tutmanın yasaklanması, diğeri ise sokak köpeklerini aşılendirip zehirli yiyeceklerle öldürülmelerinin yasaklanmasıdır. Bunun için nahiye müdürüyle ahabp olmaya karar verir. Sait Faik, “Son Kuşlar” hikâyesinde de kuşların avlanmasıyla ilgili duyduğu üzüntüyü dile getirir. Bu durumun düzeltilerek, kuşların tekrar dönmesi için çareler araştırır. Bu hikâyede de hikâye kişisi, nahiye müdüründen bir mevzuat çıkararak kuşların öldürülmesini yasaklamasını ister. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

⁷³³ Sait Faik Abasıyanık, “Kırlangıç Yuvasındaki Kadın”, *Son Kuşlar*, s. 116-117.

⁷³⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Korentli Bir Hikâye”, *Son Kuşlar*, s. 105.

“Yeni nahiye müdürü beyle neredeyse ahbab olmak üzereydim. Severim dürüst adamları. Yol göstermek ne haddime; ama benim de kendime göre nahiye hakkında söylenecek bir iki lakırdım vardır. Mesela şu güzün vakit vakit, küme küme gelen kuşları ökseye tutmayı acaba mevzuat yasak edemez miydi? Şu iki tane mazlum sokak köpeğini aşılandırıp -yüz bin drahmi vergi olmasa bahçıvanların, hatta benim bahçeme alabileceğim hayvanları - zehirli köftelerle öldürtmese, falan filan gibi...

Ben işte böyle, bir iki insanla, bir iki hayvanı felaketten kurtarmak için nahiye müdürüyle ahbablığı kararlaştırmıştım...⁷³⁵

Hikâye kişisi, yaşadığı köyün her şeye rağmen balıkçı köyü havasından çıkamadığını belirtir. Köy, yeşil yosunlu, nar ağaçlı, kocayemişli, mimoza kokuludur. Dönemeçten dönünce asırlık bir minik kilise görünür. Yapı sahiplerinin ise köyün bu havasını değiştirmek için uğraştıklarını ama her şeye rağmen tabiatın tüm bunlara karşı çıkarak, direndiğini söyler. Tabiatla birlikte bu değişime kendisinin ve Balıkçı Kamyonos, dul madam Hrisopulos gibi birkaç kişinin daha karşı çıktığını belirtir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“(...)Zevksiz ama muhteşem villalar, köyümün köy, Korent Gölü manzarasını Juan Les Pins karikatürüne benzetebilmek gayretiyle didinmesine rağmen bir acayip, adeta topraktan doğan bir mukavemet, köyümden o balıkçı köyü havasını bir türlü gideremiyordu. Yine yeşil yosunlu, insan ayağı değmemiş gibi yokuşlar nar ağaçlı, mimoza sarılı, kocayemiş dallı, yabaninane kokuluydu...

(...)yine bir dönemeçten dönünce asırlık bir minicik kilisenin bahçesine giriyor, ihtiyar, kambur, boğum boğum bir zeytin ağacında bir çan asılı duruyordu.

Yapı sahipleri amma da inatçıydılar ha! Köyümün havasını değiştirmek için bahçe düzeltmek, arazi tesviye etmek bahanesiyle yırtıp duruyorlardı... Ama dediğim gibi, bütün bunlara rağmen tabiat; toprak, bin senelik ağaçlar, küçük kiliseler, çan kuleleri, çanlar, manastırlar, koylar, çamurdan kendilerini koruyabilmiş yosunlu yollar, sanki ayaklanmışlardı. Hiçbir şey değiştirmiyorlardı... Onlara iştirak eden ben vardım. Balıkçı Kamyanos vardı. Dul madam Hrisopulos vardı. İşte birkaç kişi daha vardı, o kadar...⁷³⁶

Sait Faik, Burgazada’yı hikâyelerinde yaşadığı köy olarak anlatır. Burgazada, onun hikâyelerinde bir balıkçı köyüdür. Köy, hikâyede anlatıldığı gibi yeşil, yosunlu,

⁷³⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Korentli Bir Hikâye”, *Son Kuşlar*, s. 107-108.

⁷³⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Korentli Bir Hikâye”, *Son Kuşlar*, s. 109-111.

mimoza kokuludur. Ayrıca köyde bir küçük kilise de bulunur. Bu özellikler itibarıyla hikâyede anlatılan köy Burgazada ile benzerlik gösterir. Bu bağlamda nahiye müdürüyle kuşların ve köpeklerin öldürülmesini ve köyün değişimini önlemek için ahabap olmak isteyen kişinin de Sait Faik olduğu söylenebilir.

Sait Faik, *Alemdağ'da Var Bir Yılan* kitabını, basılması için Yaşar Nabi'ye getirdiğinde kitabın adına henüz karar vermemiştir. Hatta kitabın ilk hikâyesi daha müsvedde halindedir. Üstelik bu hikâyeye de bir ad bulamamıştır. Yaşar Nabi, hikâyenin adının “Öyle Bir Hikâye” olmasını teklif eder. “Öyle” mi, yoksa “Böyle” mi demenin daha uygun olacağı üzerinde tartışırlar. En sonunda “Öyle Bir Hikâye” adının hem hikâyeye hem de kitaba uygun geleceği üzerinde karar kılarlar. Daha sonra kitabın adı *Alemdağ'da Var Bir Yılan* olarak değiştirilir ama hikâyenin adı “Öyle Bir Hikâye” olarak kalır. Sait Faik kitabı basılması için Yaşar Nabi'ye bırakıp gider. Birkaç gün sonra ise arkadaşlar vasıtasıyla Yaşar Nabi'ye kitabın adının *Alemdağında Var Bir Yılan* olması için haber gönderir. Kitaptaki üçüncü hikâyeye de bu adın verilmesini ister. Ancak kitabın kapağı hazırlanmış, içi dizilip sayfa haline getirilmiş, sayfa başlıkları da konmuştur. Bu durumda adın değişmesi gecikmelere, karışıklıklara sebep olacaktır. İlk formalar da basılması için matbaaya gitmiştir. Bunun üzerine Yaşar Nabi, Sait Faik'e bunun mümkün olmadığını, ilk formaların basıldığını söyler. Sait Faik, hemen matbaaya telefon eder. Matbaadan da “Gecikti, ilk formayı daha makineye atmadık” cevabını alınca hemen telaşla Yaşar Nabi'yi geri arar. Durumu anlatarak, formların daha makineye atılmadığını, kitabın adı değiştirmezse kendisine kırılacağını söyler. Bunun üzerine Yaşar Nabi, baskıyı durdurur. Kapağı yeniden yazdırır, sayfa başlıklarını değiştirir. Ama yine kitap, tam olarak Sait Faik'in istediği isimle basılmaz. Sait Faik, kitabın adının *Alemdağ'da Var Bir Yılan* olmasını ister. Ama haber ağızdan ağıza geldiği için, Yaşar Nabi kitabın adını *Alemdağında Var Bir Yılan* olarak not alır. Kitabın adı da Yaşar Nabi'nin aldığı bu nottaki gibi çıkar. Daha sonra Sait Faik, bu kitabı bir arkadaşına ithaf ederken “-ın” harflerini kitabın kapağından eliyle silerek, *Alemdağ'da Var Bir Yılan* haline getirir. Bu durum Sait Faik'in kitabının kendi istediği isimle değil, *Alemdağında Var Bir Yılan* ismiyle basılmasına ne kadar içerlediğini gösterir. Zaten

kitabın ikinci baskısında da bu durum düzeltilerek kitap, Sait Faik'in istediği isimle basılır.⁷³⁷

“Öyle Bir Hikâye” hikâyesinde hikâye kişisi, sinemadan çıktığı zaman yağmur yağmaktadır. Hiç aklında olmamasına rağmen bir arabaya atlayarak Atikali'ye⁷³⁸ gider. Buradan Şişli Bomonti durağına yüz adım yürüse evine varacaktır. Hikâye kişisi, İstanbul adalarının birinde hasta bir annesi ve bir de köpeği olduğunu söyler. Bu yönüyle Sait Faik ve hikâye kişisi arasında bir benzerlik vardır. Sait Faik de Şişli'de oturur. Buradaki Bulgar Çarşısı'nda İkbâl Apartmanında ikamet eder. Burada kalmadığı zamanlarda ise annesiyle birlikte Burgazada'daki köşklerinde kalır.⁷³⁹ Hikâye kişisi, annesi ve köpeğinden başka bir de “Panco” isimli dostundan söz eder. “Panco” karakteri yazarın son dönem hikâyelerinde hep gelmesi beklenendir, yanında huzur bulunandır; anlatıcıyı ayakta tutandır. Çünkü yazar, toplumdan kopmuştur ve yanında yalnızca “Panco” kalmıştır⁷⁴⁰ Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“Sinemadan çıktığım zaman yağmur yine başlamıştı. Ne yapacağım? Küfrettim. Ana avrat küfrettim. Canım öyle bir yürümek istiyordu ki... Şoförün biri:

-Atikali, Atikali! diye bağırdı.

Gider miyim Atikali'ye gecenin bu saatinde, giderim. Atladım şoförün yanına...

Şişli Bomonti durağından yüz adım yürüsem evime varır, iki vagonlu yatağımın çukuruna büzülür, dostum Panco'yu düşünürüm. Şimdilik başka kimsem yok. İstanbul adalarının birinde hasta anam yatar döşeğinde. Kara köpeğim de karyolasının altında onu ve beni bekler...”⁷⁴¹

Hikâye kişisi, Haliç taraflarında genç bir adama rastlar. Bu genç adam, içkiyi fazla kaçırmış olmanın verdiği hâlle, sersemlemiştir. Hikâye kişisinin, kendisine fazla içme diyerek, tavsiyede bulunacağını düşünür. Ancak o, bunun tam aksine içince çok içilmesi gerektiğini söyler. Zamanında kendisi de çok içmiştir. İçkinin hiç olmazsa bu akşam, aşkla, dostluklarla dolu olduğunu belirtir. Hikâye kişisi bu yönüyle de Sait Faik

⁷³⁷ Yaşar Nabi, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 190-191.

⁷³⁸ İstanbul'un Fatih ilçesine bağlı bir mahalledir. Günümüzde de aynı isimle faaliyetlerini sürdürmektedir. (Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Atikali>)

⁷³⁹ Tahir Alangu, *Sait Faik İçin*, s. 13.

⁷⁴⁰ Mustafa Kurt, “Modernizm Ve Gerçeküstüçülük Bağlamında Sait Faik'in Son Hikâyeleri”, *Turkish Studies*, Volume 6/3, (2011), s.1469.

⁷⁴¹ Sait Faik Abasıyanık, “Öyle Bir Hikâye”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 1.

ile benzerlik gösterir. Sait Faik'in de içkiyle arası iyidir. Arada arkadaşlarıyla bir araya geldiğine ya da yalnız kaldığı zamanlarda içmekten keyif alır.⁷⁴² Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Atatürk Köprüsü'nde rastladım adama. İki elini trabzana dayamış, Haliç'e öğürüyordu. Yanında durdum... Yüzünü bana çevirince iki büyük ve siyah göz dostça baktı.

-Çok içtim amca, dedi.

Ukalalık etmedim.

-İçmeli delikanlı, dedim, içince çok içmeli.

-Aşkolsun amca, dedi, sen de bizdenmişsin.

-Zamanında dedim.

-Çok mu içerdin? dedi.

Altdudağımı üstdudağıma adamakıllı yapıştırıp sağ elimle de havaya hafiften iki üç tokat salladım...

-Belli, amca, dedi. Suratında nur kalmamış.

Kızdım.

-Nurum içimde oğlum, dedim, içim pırl pırl. İçim aşkla dolu, dostlukla dolu, hiç olmazsa bu akşamlık. Sen bakma o yüzdeki nura. Yalancıdır, aldatır.⁷⁴³

“Eftalikus'un Kahvesi” hikâyesinde, hikâye kişisi ile onun hikâyelerini okuyup, onunla tanışmak isteyen genç bir adamın arasında geçen diyaloglar ve bu diyalogların sonucunda ortaya çıkan hikâye anlatılır. Genç adam, hikâye kişisine çoktandır onunla tanışmak istediğini ancak bir fırsatını bulamadığını söyler. Birlikte yürümeye başlarlar. Ancak hikâye kişisi, genç adamın samimiyetine şüphe ile yaklaşır. Samimi olsa bile bu hayranlığa çok fazla güvenilmeyeceğini belirtir. Ancak daha sonra kendisinin de o yaşlarda, bugün hiç hoşlanmadığı yazarları, onlara yaklaşmaya bile

⁷⁴² İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 46.

⁷⁴³ Sait Faik Abasıyanık, “Öyle Bir Hikâye”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 9.

cesaret edemedi, âdeta başka bir dünyadanlarmış gibi izlediğini hatırlar. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Bir genç adam yanıma geldi:

-Merhaba, dedi.

-Ooo, merhaba, dedim.

Sonra benimle çoktandır tanışmak istediğini, bir fırsatını bulamadığını söyledi. Yürümeye başladık. Öyle şeyler soruyordu ki, samimi olup olmadığını anlayabilmek zordu... Nasıl olsa bir gün kafasında senin için daha çok histen doğan hayranlık duygusu silinip gidecektir. Bu hayranlığa da fazla güvenmeye gelmez...

Sen o yaşta bugün hiç hoşlanmadığın yazıcıları, onlara yaklaşmaya bile cesaret edemedi başka dünyadan insanlar gibi seyretmemiş miydin?”⁷⁴⁴

Hikâye kişisi, daha sonra, hâlâ daha hayranlıktan kurtulamadığı Frenk yazarlar olduğunu söyler. Bu yazarlardan biri de André Gide'dir. Kendisinin de o gün, seksen yaşında olan Gide'i görse hayranlıkla seyredeceğini, konuşma fırsatı bulsa kim bilir ne olmadık sorular sorabileceğini düşünür. André Gide, hikâye kişisi gibi Sait Faik'in de takip edip, severek okuduğu bir yazardır. Verdiği bir röportajında, en çok tesirinde kaldığı ve okumaya alıştığı yazarın André Gide olduğunu söyler.⁷⁴⁵ Hikâyede ise bu durum şöyle anlatılır:

“Şimdi bile hayranlıktan kurtulamadığın Frenk muharrirleri yok mu? Gide'i görsen, bu seksenlik ihtiyarı nasıl hayranlıkla seyretmezsin, konuşma fırsatı bulsan kim bilir ne olmadık sualler sormazsın.”⁷⁴⁶

Genç adam, hikâye kişisine onun en çok, “Lüzumsuz Adam”, “Baba-Oğul”, “Tespîh”, “Kameriyeli Mezar” hikâyelerini sevdiğini söyler. Bu hikâyelerin Sait Faik'in yazmış olduğu hikâyeler olduğu düşünülürse, hikâyede anlatılan, genç adamın hayranlık duyduğu yazarın Sait Faik olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu durum hikâyeye ise şöyle yansıtılır:

⁷⁴⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Eftalikus'un Kahvesi”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 73-74.

⁷⁴⁵ Tahir Alangu, “Sait Faik'le Bir Konuşma”, *Sait Faik İçin*, s. 82.

⁷⁴⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Eftalikus'un Kahvesi”, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, s. 74.

“-Sizin, dedi, en çok “Lüzumsuz Adam”ı severim. Sonra “Baba-Oğul”u, bir de “Tespîh” hikâyeniz vardır, o da hoştur, dedi. “Kameriyeli Mezar” da fena değildir.”⁷⁴⁷

Genç adam, hikâye kişisine hikâyelerini nasıl oluşturduğunu sorar. Bunun üzerine hikâye kişisinden hiç beklemediği bir yanıt alır. Hikâye kişisi, şimdi bir hikâye yazdığını, üstelik adını bile koyduğunu söyler. Hikâyenin adı, “Eftalikus Kahvesi”dir. Hatta yalnızca “Eftalikus” da olabileceğini dile getirir. Daha sonra bugün hikâyelerini nasıl yazdığını merak eden dostunun, yarın incir çekirdeğini doldurmayan konuları hikâye konusu yaptığını duyunca iyi bir hikâyeci olmadığını düşüneceğini belirtir. “Olamadıysa ne yapalım? Bizim hikâye anlayışımız da böyle”, diye de hikâyesinin sonunda belirtir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“-Hikâyelerinizi nasıl yazarsınız? dedi...

-Bilmem, dedim yine, işte böyle körü körüne. İşte mesela şimdi bir hikâye yazıyorum. Hem ismini bile koydum, dedim...

-Eftalikus’un Kahvesi.” Hatta kahvesini de bir kenara atıp yalnızca “Eftalikus” da olur...

İşte hikâyelerimi nasıl yazdığımı şimdilik merak eden dostum, yarın incir çekirdeğini doldurmayacak mevzuları yazan bir hikâyecinin iyi bir hikâyeci olmadığını yazacağına göre, bilmem hikâyem oldu mu? Olmadıysa ne yapalım? Bizim hikâye anlayışımız da böyle efendim.”⁷⁴⁸

Sait Faik’in bu hikâyesine, hikâyede bahsedildiği gibi “Eftalikus’un Kahvesi” adını vermesi, gerçekte de hayranı olduğunu söyleyen böyle bir adamla karşılaşmış olması ve aralarında geçen diyaloglar sonucunda bu hikâyeyi oluşturmuş olması ihtimalini kuvvetlendirir. Hikâye kişisi gibi Sait Faik’in de akla gelebilecek her türlü konudan hikâyelerini beslemesi ve onlardan yararlanması, gerçekte de böyle bir kahvenin var olması benzerlik oluşturan bir başka dikkate değer unsurdur. “Adı “Yedi Söz” anlamına gelen kahve, İstiklal Caddesi ile Sıraselviler Caddesi’nin kesiştiği köşede, Ayia Trias Kilisesi’nin arazisine yapılan dükkânlardan birindedir. Önceki adı Café d’Europa’dır. 1923’te Ahmet Atalay tarafından devralınan kahveye Ulus Kahvesi adı verirdiyse de bu ad müşteriler tarafından çok benimsenmemiştir. 1960’lara kadar pek

⁷⁴⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Eftalikus’un Kahvesi”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 77.

⁷⁴⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Eftalikus’un Kahvesi”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 77-78.

çok sanatçının buluşma noktası olan kahve, 1970’lerde popüleritesini yitirmiş, önce onarılarak birahane haline getirilmiş ardında da kapatılmıştır.” Sait Faik de Taksim’e geldiğinde bu kahveye uğrar, Taksim Meydanı’nı rahatça görebileceği bir yere oturarak Taksim Sineması’nın büyük boy afişlerine bakmaktan zevk alır.⁷⁴⁹

“Çarşıya İnemem” hikâyesinde hikâye kişisi, aylardan beri eline kalem almadığını dile getirir. Aslında bu durumdan kendisi de hoşnuttur. Ama o akşam, bir şeyler onu oturup yazmaya zorlar. Sanki yazmaya yeniden başlıyor gibidir. Daha sonra ise kendisinde yazı yazmanın hep bu hislerle ortaya çıktığını, çoğunlukla bir vapur beklerken ya da iki ayağı bir pabuçtayken yazdığını belirtir. Sıkıntılarını gidermenin bir sürü yolu varken o, yazı yazarak bu sıkıntıları atlatmayı dener. Yazı yazmanın da sıkıntılı bir süreç olduğunu hatırlatarak kendisinin de bu sıkıntılı işe neden girdiğini anlamadığını söyler. Sait Faik de hikâyelerini oluşturmak için önceden plân, program yapmaz. Hikâye yazmak için bir masa başına oturmaz. Hikâye yazmak önce içinden gelmeli, sonra oturup yazmalıdır. Hikâyelerinin çoğunu herkes arasında, bir balıkçı kahvesinde ya da gece yarısından sonra annesi uyurken evinde yazar.⁷⁵⁰ Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“Sanki yazmaya yeniden başlıyorum. Aylardan beri elime kalem almadım. Alsaydın sanki bir şey mi yumurtlayacaktın? Sanmam. İyi oldu! Doğrusu buna ben de memnunum. Ama bu akşam neden beni her şey oturup bir şeyler karalamaya zorluyor? Hani biraz daha dışımı sıksam, yalan da söyleyebileceğim. Beni, bilmediğim bir şey zorladı diyeceğim. Değil. Hep böyle olur. Bir vapur beklerken, iki ayağım bir pabuçtayken yazarım.

(...)Şu sarı bakkal kâğıdına karşı sıkıntıdan oturduğumu itiraf etmeliyim. Sıkıntının cinsi ne olursa olsun, onu geçirmenin başka çareleri varken bu sıkıntıdan daha sıkıntılı işe neden girdiğimi bulmaya çalışıyorum.”⁷⁵¹

“Mektup” hikâyesinde hikâye kişisi, sevgilisini iskeleye bıraktıktan sonra, ilk yazıyı yazan kişiyi düşünür. Yazıdan evvel resmin olduğunu ve şiirin, yazının kendisi olduğunu düşünür. Yazının ortaya çıkış süreci hakkında birtakım irdelemeler yapar. İnsanların bir türlü “seviyorum” diyemedikleri için ilk defa iki kol, iki dudak resmi

⁷⁴⁹ Sevgül Sönmez, *A’dan Z’ye Sait Faik*, s. 76.

⁷⁵⁰ Gülen Erdal, “Sait Faik’le Son Röportaj”, *Sait Faik İçin*, s. 90.

⁷⁵¹ Sait Faik Abasıyanık, “Çarşıya İnemem”, *Alemdağ’da Var Bir Yılan*, s. 95.

çizdiğini sonraları da kalbin biçimini öğrenince onun resmine bir ok batırarak dertlerini döktüğü ihtimali üzerinde durur. İnsanların karşı karşıya geldikleri vakitler daha samimi olmaları gerekirken utanmış, bu utanmadan da yazının doğduğunu dile getir. Yazının düşünmekten doğduğunu ileri sürer. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Sizi, iskelenize bıraktıktan sonra ikinci mevkide oturmuş, dünyada ilk yazıyı yazanı düşünüyordum!

Şiir, muhakkak ki yazının ta kendisi... Yazıdan evvel sanırım resim vardı... Bir türlü “Seviyorum!” diyemedik. Belki de ilk defa iki kol resmi, iki dudak resmi, sonraları kalbin biçimini öğrenince onun resmine bir ok batırarak derdimizi dökmeye çalıştık... Daha samimi olmamız lazım geldiği zaman utanmış. Bu utanmadan yazı doğdu... Düşünmek, yazı, düşünmekten doğdu...”⁷⁵²

Hikâye kişisi daha sonra ise ilk mektubu kimin yazdığı üzerinde düşünür. Bu mektup eline geçseydi onu, sevgilisine göndermek istediğini belirtir. Sevgilisinde de bu ilk mektubu okuyan kadının heyecanının, sevincinin canlanıp canlanamayacağını sorgular. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Ah bu ilk mektup! Bir elime geçse... Onu ben de size göndermek isterdim. Sizde ilk yazıyı okuyan kadının heyecanı, sevinci canlanır mıydı? Ta uzaklardan, adeta derinlerden ilk okuyanın ruhu başkaldırır mıydı? Ne gezer!...”⁷⁵³

Hikâye kişisi, insanların yazıyı, ilk başlarda temiz ve güzel olduğunu düşündüğü şeyleri anlatmak için kullandığını ama sonraları yalan söylemek için, birbirlerini anlamak için yazıyı kullandıklarını anlatır. Ama her şeye rağmen insanoğlunun elinde yazının güzelleri kaldığını bunun için de yazı yazmaktan korkulmaması gerektiğini belirtir. Kötü yazının üç günlük, üç senelik olduğunu iyisinin ise insanoğluna kaldığını dile getirir. Hikâyede bu durum şu şekilde anlatılır:

“(…)İçimizin, beynimizin güzel, tashihli taraflarını söylemediğimiz, söylemeye sıkıldığımız, utanmış, hem temiz hem de güzel olduklarına inandığımız şeyleri anlatmak için uydurduğumuz bu işaretleri artık kepaze ettik. Yalan söylemek için, birini aldatmak için, bir kötü fikri müdafaa etmek için kaleme sarılanlarımız oldu. Bak gör ki, şu insanoğlunun elinde kala

⁷⁵² Sait Faik Abasıyanık, “Mektup”, *Havuz Başı*, s. 89-90.

⁷⁵³ Sait Faik Abasıyanık, “Mektup”, *Havuz Başı*, s. 91.

kala yine hep güzelleri kaldı. Onun için yazı yazmaktan korkmamalı. Kötüsü üç günlük, üç seneliktir. İyisi tarih olduğundan beri bize kalıyor.”⁷⁵⁴

Sait Faik’in kurgunun dışında reel hayatta da sevgilisini iskeleden uğurladıktan sonra ilk yazı ve ilk mektup üzerine düşünmüş olması ve bunu da kurgulayarak “Mektup” hikâyesini oluşturmuş olması olasıdır. Ayrıca hikâyede geçen “Yazı yazmaktan korkmamalı. Kötüsü üç günlük, üç seneliktir. İyisi tarih olduğundan beri bize kalıyor.” cümlesi, Sait Faik’in kendi yazıları için düşündüklerini okuyucuya aktarmış olması bakımından önemlidir. Sait Faik zaman zaman bazı hikâyelerini beğenmeyip, onlara hikâye denilemeyeceğini söyleyerek kendi hikâyelerini eleştirse de⁷⁵⁵ hikâyelerini beğenmediklerini ya da özensiz bulunduğunu söyleyen arkadaşlarına da kırılır.⁷⁵⁶

Sait Faik’in “Bardaklar” hikâyesi daha önce yazmış olduğu hikâyelerinin toplandığı ancak onun ölümünden sonra yayımlanan *Az Şekerli* kitabında yer alır. Bu hikâye, zaman zaman kurgu ve gerçekliğin iç içe geçtiği sarmal bir hikâyedir. Bu yönüyle bir deneme ve hatırayı andırır. Sabahattin Kudret Aksal ve Orhan Veli gibi gerçek kişi adlarının kullanılması da bu tezi destekler niteliktedir. Hikâyede, hikâye kişisi, bir birahane Sabahattin Kudret Aksal ile birlikte oturduklarını söyler. Daha ilk kadehte sabah erken kalkarak bir kır kahvesine gittiğini, sevgilisini düşündüğünü, ikinci kadehte ise hakikate geri döndüğünü dile getirir. Bu noktada hikâye kişinin hikâyenin başlangıcında sabah erkenden kalkıp bir kır kahvesine gidip oturduğunu söylemesi de dikkate değerdir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Sabahleyin erken kalktım. Bir kır kahvesine gidip oturdum. İnsan sevdiği insana mektup yazmak için bu saatte kalkmalı ve bir kır kahvesine gitmelidir, diyordum.

Bir yazıya başlamak için insan ne haltlar karıştırıyor.

Bir birahanedeyiz. Yanımda Sabahattin Kudret, Orhan Veli'nin çok sevdiği salatayı çattalamakta. O da ben de ikinci bardaktayız. Birinci bardakta, bana sevgiliyi, sabahleyin

⁷⁵⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Mektup”, *Havuz Başı*, s. 91-92.

⁷⁵⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Yazıcılığın Yirminci Senesinde”, *Balıkçının Ölümü- Yaşamın Edebiyat*, s. 158-161.

⁷⁵⁶ Hüsamettin Bozok, “Allaha Ismarladık Sait”, *Sait Faik İçin*, s. 160.

erkenden kalktığımı ve bir kır kahvesine gittiğimi yazdırtacak kadar sarhoş etmek hassası olduğu halde, ikinci bardakta neden hakikate dönüyor?”⁷⁵⁷

Sait Faik’in bu hikâyeyi, hikâyede anlattığı gibi Sabahattin Kudret ile gittikleri birahane de alkolün etkisiyle oluşturması ya da o geceye dair hatırladıklarını daha sonra yazıya geçirerek bu hikâyeyi oluşturmuş olması olasıdır. Ayrıca hikâyede geçen; “Yanımda Sabahattin Kudret, Orhan Veli’nin çok sevdiği salatayı çatallamakta.” cümlesi dikkate değerdir. Orhan Veli’nin “Sevdaya mı Tutuldum?” şiirinde geçen; “Çok sevdiğim salatayı bile/ Aramaz mı olacaktım?” cümlesi hem metinlerarasılık bağlamında hem de Orhan Veli’nin gerçekte de salatayı çok sevdiğini kanıtlaması bakımından önemlidir.

“Gün Ola Harman Ola” hikâyesinde hikâye anlatıcısı, okuyucuya: “Siz bir adamı görmeden, iki dakika öncesine kadar bu adamın İstanbul’da dahi yaşadığını bilmeden, birdenbire zanaatından ve adından dolayı sevdiniz mi? İçinizi hiç bilmediğiniz bir İstanbul semtinin akşamı kaplarken, evinin önünde oturup sigara içen, ihtiyar bir adamı hayranlıkla, sevgiyle, saygıyla andınız mı?” diye okuyucuya sorular yöneltmesiyle başlar. Eğer bunları yapmadıysa açık açık yazdığı bu yazıyı okumaktan vazgeçmelerini söylemekten de çekinmez. Bu kısım, yazarın kendisini hikâyeye dâhil etmesi bakımından önemlidir. Yazar, postmodern anlayışla yazılan hikâye ve romanlardaki gibi, bu yazının kurgu bir metin olduğunu daha metnin girişinde okuyucuya anlatır. Kendisini hikâyenin içinde gizlemez, varlığını hissettirir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Siz bir adamı hiç görmeden, iki dakika evvel öyle bir adamın İstanbul ilinde yaşadığını bile bilmeden birdenbire, zanaatından ve adından sevirsiniz mi? İçinizi hiç bilmediğiniz bir İstanbul semtinin akşamı kaplarken ve evinin önünde oturup sigara içen, gözkapakları kirpiksiz ve kıpkırmızı ihtiyar bir adamı hayranlıkla, sevgiyle, saygıyla andınız mı? Hiç içinize taş gibi, ağır bir su gibi bir sevgi oturdu mu? Oturmamışsa Allah aşkına vazgeçin şu yazımı okumaktan.”⁷⁵⁸

Hikâye anlatıcısı, okuyucuyla konuşmaya devam eder. İçine taş gibi ağır bir sevgi oturup da Bakırköy’de artık gözleri görmeyen bir Mercan Usta’nın eline

⁷⁵⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Bardaklar”, *Az Şekerli*, s. 37.

⁷⁵⁸ Sait Faik Abasıyanık, “Gün Ola Harman Ola”, *Son Kuşlar*, s. 43.

sarılmanın, akşam vaktiyle onu dinlemek ihtiyacı içinde, bütün karaciğer hastalıklarını bu akşamlik unutup, Mercan Usta ile salaş bir deniz kenarı meyhanesinde balık eşliğinde iki kadeh içmek isteğini içinde taşıdığı için iftihar ettiğini söyler. Bu iftiharın biraz daha küçüğünü ise Mercan Usta'yı hiç tanımadan anmakla bulur. Yine okuyucuya seslenerek, “Böyle bir istek duymazsanız, kendinizle hiçbir zaman iftihar etmeyin.” der. Böylelikle yazar, hikâyenin geri kalan kısımlarında, aslında hiç görüp tanışmadığı, gerçekte de bir kurgu tipinden ileri gidemeyen Mercan Usta'nın bir hayal ürünü olduğunu dile getirmiş olur. Aslında Mercan Usta yoktur. Yazarın birazdan okuyucuya anlatacağı olay da aslında hiç yaşanmamıştır. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Bunu iftiharla söylüyorum: İçinize önce ağır, taş gibi ağır, kireçli, acı kuyu suyu gibi bir sevgi oturup, sonra Bakırköy’de, gözleri artık görmeyen bir Mercan Usta'nın eline sarılmak... Ağır ağır eşyanın rengi atan bu akşam vaktinde onu dinlemek ihtiyacıyla, bütün karaciğer hastalıklarını bu akşamlik bir kenara itip, Mercan Usta ile bir salaş deniz kenarı meyhanesinde sıcak sıcak istringilos balığıyla iki kadeh içmek isteğini taşıdığım için iftihar ederim. Siz böyle bir istek duymazsanız, kendi kendinizle hiçbir zaman iftihar etmeyin. Kim olursanız olun. İçimde Mercan Usta ile tanışmaktan duyacağım büyük gururun, büyük iftiharın belki biraz daha küçüğünü, şu saatte Mercan Usta'yı hiç tanımadan anmakla duyuyorum.”⁷⁵⁹

Mercan Usta, sertçe bir adamdır. Sonra birdenbire yumuşar. Balıklara, deniz mahsullerine düşkündür. Akşamüstleri mutlaka iki kadeh rakı içer. Eski bir kantoyu mutlaka söyler. Bu özellikler bakımından Mercan Usta ile Sait Faik arasında benzerlikler vardır. Sait Faik de serttir ama sonra hemen yumuşar. Siniri çok kısa ve anlaktır.⁷⁶⁰ Aynı zamanda o da balıkları ve deniz ürünlerini çok sever.⁷⁶¹ Bu noktada Sait Faik'in tanışmaktan büyük bir zevk duyacağı bir kişiyi hikâye kişisi olarak seçip, kendisine ait özelliklerden bazılarını da Mercan Usta'ya yansıtmış olduğunu söylemek mümkündür. Sait Faik ile Mercan Usta arasında farklılıklar da vardır. Mercan Usta'nın ya kendisi Ermeni'dir ya da eşi. Ama Ermeni de olsa, Türk de, Tunuslu da İstanbul'un Türk halkındandır. Hikâyede geçen bu cümle de Sait Faik'in düşüncelerini yansıtmaması bakımından da önemlidir. Sait Faik için önemli olan bir insanın memleketi değil, iyi bir insan oluşudur. Nitekim onun çevresinin büyük bir çoğunluğunu da Rum ve Ermeniler

⁷⁵⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Gün Ola Harman Ola”, *Son Kuşlar*, s. 43-44.

⁷⁶⁰ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 188.

⁷⁶¹ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 57

oluşturur.⁷⁶² Sevgililerini dahi bu çevreden seçer. Yaşadığı Ada'nın çevresinin de bunda etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)sertçe bir adamdır Mercan Usta. Sonra birdenbire yumuşar. Mercan Usta balıklara, deniz mahlûkatına düşkündür. Mercan Usta, akşamüstleri iki kadeh mutlaka atar. Mercan Usta eski bir kantoyu mutlaka söyler... Mercan Usta ya kendisi Ermeni'dir yahut Madamı. Mercan Usta Ermeni de olsa, Türk de, Tunuslu zenci kırması da olsa, mutlaka İstanbul'un Türk halkındandır.”⁷⁶³

Hikâyenin son kısmı ise hikâye anlatıcısının Mercan Usta'ya seslenmesiyle başlar. Hikâye kişisi kendisinin de yazı yazdığını dolayısıyla da bir zanaat ustası olduğunu söyler. Daha sonra ise kendini de katarak dünya ve insanlık adına bir özeleştirir de bulunur. İnsanların ne Mercan Usta'ya, ne kilimleri dokuyan ellere, ne yazmaları boyayan ellere, ne de kalıpları dökenlere, kısacası tüm zanaat ehline saygı duymadıklarını belirtir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“Canım Mercan Ustam! Ellerinden hürmetle öperim. Biz de bir zanaat ehliyiz: Yazı yazıyoruz a. Ne Mercan Usta'ya, ne kilimleri dokuyan ellere, ne yazmaları boyayanlara, ne çeşimbülbülleri üfleyenlere saygı duyduk. Saygı duymadık da ne oldu? Dünyayı birbirine kattık işte... Sofralarımızı, kapılarımızı, gönlümüzü kapadık. Kapadık da ne ettik? Dünyayı birbirine kattık.”⁷⁶⁴

Sait Faik, “Battaniye” hikâyesinde, yalnızca iki saatlik tanıdığı birinin, hayatında o an için nasıl değişiklikler yarattığını, bu insanın kendisine nasıl iyiliği dokunduğunu ve onu nasıl sevdiğini anlatır. Bu kişinin yanında kendini; “saadet denizi içinde felaketlerden kurtulmuş perişan bir sandal” gibi hisseder. O kişi ise seyrine doyamadığı bir deniz gibidir. Bu kişinin onu aynı zamanda dostluklara, sevdalara, yirmi beş yaşlara, sağlık ve mutluluğa, arkadaşlık ve huzura kavuşturduğunu dile getirir. Sait Faik'in gerçekte de iki saatlik tanıdığı ve beraber vakit geçirdiği bir insan için bu duyguları ve düşünceleri hissetmiş olup, bu hikâyeyi kaleme almış olması olasıdır. Bu durum hikâyede ise şu şekilde anlatılır:

“(…)Bir saadet denizi içinde felaketlerden kurtulmuş perişan bir sandal gibiyim, yelkenler paramparça, sandal su içinde. Hayır, sandalcı gibiyim. O, ömrümde bir daha tutamayacağım,

⁷⁶² Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 76.

⁷⁶³ Sait Faik Abasıyanık, “Gün Ola Harman Ola”, *Son Kuşlar*, s. 44-45.

⁷⁶⁴ Sait Faik Abasıyanık, “Gün Ola Harman Ola”, *Son Kuşlar*, s. 46.

seyrine doyamayacağım bir deniz mahlûku gibi... Onu bana getiren sebep ne olursa olsun, bu battaniyenin üstündeki resimli dergiye dalmış harikulade netice, beni dostluklara, sevdalara, yirmi beş yaşlara, sıhhatlere ve saadetlere, arkadaşlıklara ve huzurlara salan netice karşımda idi. Daha ne isterim?

Bir tek insanın bir tek insana bundan daha büyük iyiliği dokunabilir mi, diye düşünüyorum. Hayretler içindeyim...

Anlamıştım. Her şeyi anlamıştım. Onu (bütün kalbimle) sevdiğimi anlamıştım...⁷⁶⁵

“Hikâye Peşinde” hikâyesinde, hikâye kişinin, Kadıköy İskelesi’nde Ada vapurunu beklerken tesadüfen tanıştığı bir adamın hayat öyküsüne tanık olması anlatılır. Hikâye kişisi, Kadıköy İskelesi’nde Ada vapurunu beklemektedir. İnsanların her çeşidiyle rahat bir şekilde karşılaşılacak Kadıköy İskelesi’nde vakit geçirmek her zaman daha kolaydır. Vapur beklerken iki bavul, bir çanta, bir tahta valizle iki kadın, bir erkek, dört çocuktan oluşan aileyi gözüne kestirir. Bu aile Haydarpaşa vapurunu beklemektedir. Hikâye kişisi daha sonra ise bu istasyona her gün yüzlerce trenin, binlerce hikâye getirdiğini söyler. Sait Faik’in bu hikâyeyi, Ada vapurunu beklerken gözlemlediği insanların hayatını kurgulayarak oluşturmuş olması olasıdır. Bu durum hikâyede ise şöyle anlatılır:

“İki bavul, bir çanta, bir denk, tahtadan bir valizle iki kadın, bir erkek, dört çocuktan ibaret bir aileyi gözüme kestirdim. Daha doğrusu Kadıköy İskelesi’nde bu ailenin erkeği önüme çıktı...”

-Sen de mi Haydarpaşa'ya gidiyorsun?

Ne münasebet! Haydarpaşa’da ne işim var. Ada vapurunu bekliyorum. Kadıköy İskelesi’nde vakit geçirmek daha kolaydır da... İnsanların çeşidi ile karşılaşılır da...

(...)Her gün yüzlerce tren binlerce hikâye getiriyor, binlerce hikâye alıp gidiyordu...⁷⁶⁶

Hikâye kişisi, iskeledeki adamla yer değiştirip, onun yerinde vapura binse nerede ineceğini düşünür. Biraz düşündükten sonra Haydarpaşa’da inip, Sirkeci’de bir otele gideceğini orada eşyalarını bıraktıktan sonra bir lokantaya gideceğini belirtir.

⁷⁶⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Battaniye”, *Az Şekerli*, s. 10-12.

⁷⁶⁶ Sait Faik Abasıyanık, “Hikâye Peşinde”, *Az Şekerli*, s. 19, 26.

Burada rakı, balık ızgara ve salata yedikten sonra Beyoğlu'na çıkacağını, hemen birisiyle ahbab olacağını dile getirir. Bu durum hikâyede şu şekilde anlatılır:

“(…)Ben kendimi unutsam o olsam, o kendini unutsa ben olsa... diye düşündüm.

O olsam nerede inerdim? Haydarpaşa'da. Nereye giderdim? Sirkeci'deki bir otele. N'apardım? Eşyama bırakır, bir lokantaya atardım kendimi. Rakı getirtirdim. Bir balık ızgara ettirirdim. Salata yatırırdım. Pisboğaz!.. Sonra?.. Sonra Beyoğlu'na çıkardım. Birisiyle çabucak ahbab olurum...”⁷⁶⁷

Sait Faik'in en çok vakit geçirdiği mekânlardan biri Beyoğlu'dur.⁷⁶⁸ Bazen burada geç saatlere kadar kaldığı için, ya vapuru kaçırdığından ya da canı eve dönmeyi istemediğinden Sirkeci taraftarında otelde kalır.⁷⁶⁹ Hastalığından dolayı buralara eskisi gibi canı her istediğinde gidemediği için buralara duyduğu özlemi ve buraları görmek isteğinin hikâyesine yansıdığını söylemek mümkündür.

Hikâye kişisi, iskeledeki adama Haydarpaşa'ya, buradan da Adapazarı'na gideceğini söyler. Adamın “p”yi “b” olarak söylemesinden Adapazarı'nın yabancı olmadığını anlar. Hikâye kişisi, gözünün önüne Çarksuyu, Erenler Tepesi, Beşiköprü'deki Hacı Bey'in köşkü, amcasının balkonunda çingenebacak elmaları kabaran evi geldiğini söyler. Hikâyede adı geçen mekânların ve Sait Faik'in amcasının evinin, Adapazarı'nda olmasından⁷⁷⁰ Sait Faik'in Adapazarı'nı, Adapazarı'nda hikâyede bahsi geçen yerleri özleyerek bunu da hikâyesine yansıtmış olduğu çıkarımı yapılabilir. Hikâyede ise bu durum şöyle anlatılır:

“(…) -Sen nereye gidiyorsun hemşerim? dedi...

-Adapazarı'na! dedim.

-Adabazarlı mısın?

⁷⁶⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Hikâye Peşinde”, *Az Şekerli*, s. 23.

⁷⁶⁸ İbrahim Kavaz, Sait Faik Abasıyanık, s. 40.

⁷⁶⁹ Yeşim Özdemir, *Sait Faik'in İstanbul'u*, s. 52-53.

⁷⁷⁰ İbrahim Kavaz, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 27-28.

“P”yi “b” gibi söylemesinden bizim memleketin yabancısı olmadığını anladım. Gözümün önüne Çarksuyu, Erenler Tepesi, Beşköprü'deki Hacı Bey'in köşkü, amcamın, balkonunda çingenebacak elmaları kabaran evi geldi...”⁷⁷¹

Sait Faik “Bir Zamanlar” şiirinde bazı akşamüstleri oturup deli gibi hikâyeler yazdığını söyler. Kendisi hikâyeler yazarken kafasındaki insanların balığa çıktığını, kadınların mavi ışıklı ispartolarını yaktıklarını, bir değirmencinin uzun uykusuna yattığını, köylülerin bakraçlarıyla pazara yoğurt satmaya geldiklerini anlatır. Sait Faik'in bu şiiri aynı zamanda hikâyelerini nasıl oluşturduğu, hikâye kişilerini nasıl seçtiği gibi hikâye yazış sürecine dair okuyucuya pek çok ipucu da verdiğini söylemek mümkündür. Şiirde anlatıcı, Sait Faik gibi bir hikâye yazarıdır. Bu yönüyle de Sait Faik ve şiir kişisi arasında bir benzerlik vardır. Şiirde bu durum şu şekilde okuyucunun dikkatine sunulur:

“Bazı akşamüstleri, oturur
Hikâyeler yazardım,
Deli gibi,
Ben hikâye yazarken
Kafamdaki insanlar
Balığa çıkarlardı.

Kadınlar,
Kahve cezvelerini ısıtan, mavi ışıklı isparto
Lambalarını yakarlardı.
-geceleyin, karanlıkta, bir dağ başında-
Bir değirmenci;
Yüzükoyun kapanırdı uzun uykusuna.

Köylüler gelirdi
Bakraçlarıyla pazara
Yoğurt satmaya.”⁷⁷²
(...)

⁷⁷¹ Sait Faik Abasıyanık, “Hikâye Peşinde”, *Az Şekerli*, s. 21.

⁷⁷² Sait Faik Abasıyanık, “Bir Zamanlar”, *Şimdi Sevişme Vakti*, s. 16-17.

Sait Faik, “Kestaneci Dostum”⁷⁷³ hikâyesinde başından geçen bir olayı anlatır. Bu hikâyeye diğer hikâyeleri içinde ayrı bir önem verir.⁷⁷⁴ Bir dostluk duyarak bu hikâyeyi yazdığını belirtir.⁷⁷⁵ Sait Faik, “Kestaneci Dostum” hikâyesinde, Ahmet adındaki bir kişinin başından geçen olayları ve kestane mangalının devrilmesinden sonra başına gelen olayları anlatır. Hikâye anlatıcısı, Ahmet’e kestane satmak için uygun bir yer olan sazlı gazinonun köşesini bulur. Her akşam, gazinodan çıkarken kendisinden kestane alır. Para da vermez. Bir akşam, yasak yerde kestane sattığı gerekçesiyle Ahmet’in kestane mangalı devrilir. Yusuf Atılgan’ın *Anayurt Otel*’ndeki Zebercet kişisi de kendisine kaba davranan kestanecinin mangalını bir tekme savurarak devirir. Ardından polisler kestane mangalının devrildiği yere gelirler.⁷⁷⁶ Bu yönüyle Yusuf Atılgan’ın romanında, Sait Faik’in “Kestaneci Dostum” hikâyesine anıştırma yapmış olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum Sait Faik’in hikâyesinde ise şu şekilde anlatılır:

“Ben Ahmet’i eskiden tanırım. Salim Ağa’nın kahvesine çıkardım. Bu yeri ona ben gösterdim. Burası, akşamları pek kalabalık olan aralıktaki bir sazlı gazinonun köşesidir. Her akşam yarı sarhoş gazinodan çıktığım zaman elimi uzatır, bir avuç kestane alırım. Para vermem. O, kafasını kaldırır, hâlâ çocuk yüzüyle gülümser. Maşasıyla kestaneleri çevirir, düşünür gibidir.”⁷⁷⁷

Kestane mangalının devrilmesinden sonra Ahmet kendini bir daha toparlayamaz. Aradan zaman geçtikten sonra hikâye anlatıcısı, muhabirlik yaptığı sırada, bir akşam Ahmet’i jandarmaların götürdüğünü görür. Bu durum, hikâyenin gerçekten yasanmış bir hadise olduğunu destekler niteliktedir. Sait Faik de 1942 yılında bir ay kadar *Haber* gazetesinde adliye muhabirliği yapar.⁷⁷⁸ Hikâyeye ise bu durum şu şekilde yansıtılır:

“Gazetelerin birinde adliye muhabirliği yaparken Ahmet’i uzaktan gördüm. Ellerini iple bağlamışlardı. Yüzü upuzundu. Üstünde kirli bir fanila, ayağında laciverdi kırmızılaşmış bir yırtık pantolon, ayakları çıplak, simsiyah...”⁷⁷⁹

⁷⁷⁴ Yaşar Nabi Nayır, “Sait Faik İçin Notlar”, *Sait Faik İçin*, s. 190.

⁷⁷⁵ Sait Faik Abasıyanık, “Yaşasın Edebiyat”, *Sait Faik İçin*, s. 27.

⁷⁷⁶ Yusuf Atılgan, *Aylak Adam*, YKY Yayınları, İstanbul 2013, s. 84.

⁷⁷⁷ Sait Faik Abasıyanık, “Kestaneci Dostum”, *Mahalle Kahvesi*, s. 114.

⁷⁷⁸ Sait Faik Abasıyanık, *Mahalle Kahvesi*, s. 2.

⁷⁷⁹ Sait Faik Abasıyanık, “Kestaneci Dostum”, *Mahalle Kahvesi*, s. 115.

“İlk Okuyucu Mektubu” hikâyesinde hikâye kişisi, ilk defa bir okuyucu mektubu alan yazıcının halini, ilk defa içki içen kişinin sarhoşluğuna benzetir. Bu durumda insanın bir garip hissettiğini, gönlünün dolandığını ve başının döndüğünü söyler. Her gün mektup alan yazıcıların ise artık bu duruma alıştıkları için aynı heyecanı duymadıklarını belirtir. Onları bir nevi alkoliklere benzetir. Kendisinin ise ilk defa okuyucu mektubu aldığı için sarhoş olduğunu belirttiikten sonra ne çok mektup alarak bu duruma alışmak istediğini ne de hiç almayıp bu zevki tatmaktan geri kalmak istediğini dile getirir. Daha sonra ise hikâyesinde bu ilk okuyucu mektubunun içeriğini anlatarak, bu hikâyenin, bu mektubu gönderenin hikâyesi olduğunu söyler. Sait Faik’in gerçekte de okuyucusundan gelen ilk mektup karşısında duygularını dile getirdikten sonra, mektubun içeriğini hikâyesinde anlatmış olması olasıdır. Hikâyede ise bu durum şu şekilde anlatılır:

“İlk defa bir okuyucu mektubu alan yazıcının hali, ilk defa içki içenin sarhoşluğuna benzer. İnsan bir garip oluyor, gönlü bulanıyor, başı dönüyor... Her gün mektup alan yazıcılar bir nevi alkolik olmuşlardır. Onlar bu tadı alamazlar. Ben ilk okuyucu mektubu ile sarhoş olduğum için şimdilik ne âlâ! İnşallah ne fazla mektup alır da kanıksarım, ne de hiç almaz, o zevki bir daha tatmaktan geri kalırım. Şimdilik bu ben de taze heyecan uyandıran ilk mektuptan söz açmazsam yapamayacağım.

(...)Bu hikâye de uzun yüzlü, mahzun bakışlı, kıvrır kıvrır beyaz saçlı, çökük avurtlu, ince keskin dudaklı bir fotoğrafını da bana gönderen mektup sahibinin hikâyesidir.”⁷⁸⁰

Hikâye kişisi daha sonra ise, okuyucunun gönderdiği mektubun içeriğinden söz eder. Hikâye kişisi, *Yedigün* gazetesinde çıkmış bir röportajında, İstiklal Harbi’nde Adapazarı’ndan Geyve’ye kaçırılmış bir şimendifer makinasından söz ettiğini, ama o zaman çok küçük olduğu için her şeyi tam olarak hatırlayamadığını dile getirir. Okuyucusunun gönderdiği bu mektupla hatırlayamadığı şeyler de kafasında netleşmiştir. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

“Yedigün’de çıkmış bir röportajımda, İstiklal Harbi sıralarında Adapazarı’ndan Geyve Boğazı’na kaçırılmış bir şimendifer makinasından söz açmışım. Ben o zamanlar pek küçüktüm,

⁷⁸⁰ Sait Faik Abasıyanık, “İlk Okuyucu Mektubu”, *Az Şekerli*, s. 61, 67.

gözümün önünde yer yer her şey canlı, her şey bulanık. Ama okuyucumun mektubu hafızamın bulanık taraftarını silisiliverdi.”⁷⁸¹

Bu durum Sait Faik ile hikâye kişisi arasında bir benzerlik oluşturur. Sait Faik de *Haber* gazetesinde yazdığı röportajları yayınlar. Daha sonra ise bu röportajları *Mahkeme Kapısı ve Tüneldeki Çocuk* kitabında bir araya getirilir.⁷⁸² Sait Faik’in hikâyede söz ettiği röportaj ise “Tüneldeki Çocuk”tur. Ayrıca Sait Faik’in de çocukluğu İstiklal Savaşı sırasında Adapazarı'na geçer.⁷⁸³

⁷⁸¹ Sait Faik Abasıyanık, “İlk Okuyucu Mektubu”, *Az Şekerli*, s. 61.

⁷⁸² Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık*, s. 45.

⁷⁸³ İbrahim Kavaz, Sait Faik Abasıyanık, s. 33-34.

SONUÇ

Türk edebiyatında eserlerindeki kurmaca dünya ile kendi hayat hikâyesi paralellik gösteren yazarlardan biri de Sait Faik'tir. Eserlerindeki kurgusal anlatım ile aile hayatı, aldığı eğitim, aşkları, hastalık ve ölüm korkusu, işsizliği ve aylaklığı, özel ilgi ve tutkuları, bulunmaktan hoşlandığı mekânlar, ikamet ettiği yerler, insan sevgisi ve yaşama arzusu, duygu ve düşünce dünyası, hikâyelerini yazış tekniği ve süreci gibi pek çok unsurlar bakımından güçlü bir benzerlik gösterir. Bu özellikleri dolayısıyla Sait Faik'in eserleri biyografik okumaya çok müsaittir. Hikâye kişileri bazen fiziksel yapıları, bazen duygu ve düşünceleri bazen de kendi yaşamıyla paralel olayları yaşaması dolayısıyla okuyucuya Sait Faik'i andırır.

Sait Faik, o zamanlar için küçük bir kasaba sayılan Adapazarı'nda kalabalık ve sıcak bir aile ortamında geçirdiği çocukluk yıllarını daha sonraki yıllarda eserlerine yansıtır. Gerek Birinci Dünya Savaşı sırasında Adapazarı'nın işgal edilişi ve bu işgal sırasında evlerini boşaltarak başka bir yere gitmek zorunda kalmaları, gerek çok sevilmenin ve maddi bakımdan rahat bir yaşam sürmenin çocukluk yıllarında vermiş olduğu haşarılık halleri, gerek de dedesi ve ninesiyle geçirdiği günlere dair anılarını hikâye kişileri aracılığıyla eserlerine konu edindir. Annesi ve dedesine göre babasından izler taşıyan eserlerinin sayısı daha azdır. Babasının işleri dolayısıyla onunla fazla ilgilenememesi, bu yüzden aralarında sürekli belli bir mesafe bulunması eserlerine de yansır. Baba motifi etrafında şekillenen iki hikâyesi vardır. Bunlardan ilki ve en belirgin olanı "Müthiş Bir Tren" hikâyesi, diğeri ise "Gümüş Saat" hikâyesidir. Bu hikâyelerin ikisi de Sait Faik öldükten sonra yayımlanan *Az Şekerli* kitabında yer alır. Sait Faik, bu hikâyeleri daha önce yazmış ama kendisi isteyerek herhangi bir kitabında yer alan hikâyelere dâhil etmemiştir. Bu hikâyeler, ancak onun ölümünden sonra yayımlanmayan hikâyelerinin derlenip toplanmasıyla hikâye kitaplarına dâhi edilmiştir.

Okula ilk başladığı Adapazarı'ndaki Rehber-i Terakki Okulu ve Adapazarı İdadisi, İstanbul Sultanisi (İstanbul Erkek Lisesi), burada Arapça hocasının minderine iğne koymak suçu yüzünden gönderildiği Bursa Lisesi, aradığını bulamadığı ve "kendisine Uygurca öğretildiği" için yarıda bıraktığı Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi, babasının eğitim almak için gönderdiği yurtdışında edindiği

izlenimler, yaşadığı olaylar ve burada tanıştığı öğrenci arkadaşları onun hikâyelerine konu olan olaylar arasındadır.

Aleksandra, Eleni, Nevin, Vedat Hanımlar ile annesinin isteği üzerine nişanlanıp kısa bir süre sonra ayrıldığı Lütfiye Hanım onun eserlerinde geniş ve ayrıntılı bir biçimde kendilerine yer bulur. Bazı eserlerinde ise bu kadınların isimlerini açıkça belirtmekten kaçınmamıştır. Gerek dostlarının anlattığı anılar vasıtasıyla gerek de mektuplarından ve hakkında yapılan söyleşilerden hareketle yazdığı kurmaca metinlerdeki kadın karakterlerin bu kadınlar olduğu çıkarımı yapılabilir. Bazı eserlerinde ise bu kadınların isimlerini açıkça belirtmekten kaçınmamıştır. Sait Faik, bu kadınların hepsine de tutkulu bir şekilde âşık olmuş, bu aşkı hikâyeye kişileri aracılığıyla dile getirmekten de kaçınmamıştır. Kimseye anlatmayı sevmediği bu aşk hikâyelerini, hikâyelerinde dile getirmiştir. Sait Faik hayatına giren pek çok kadına rağmen hiç evlenmez. Evliliğe yaklaştığı üç kadın olur. İlk evlilik teşebbüsünü annesi onaylamaz. İkincisinde yaptığı evlilik teklifi reddedilir. Annesinin isteği üzerine Lütfiye isimli bir kızla nişanlanır. Ancak bu nişanlılık da kısa sürer. Yaşadığı tüm bu aşk maceralarının izlerine eserlerinde rastlamak mümkündür.

Siroz hastalığına yakalandığını öğrendikten sonra Sait Faik de ani bir ruh değişimi meydana gelir. Eski hareketli, neşeli, tüm insanlara kucak açan yaşama arzusuyla dolu Sait Faik'in yerine karamsar, düşünceli, dalgın, çabuk sinirlenen bir Sait Faik gelir. Bu durum özellikle hastalığını öğrendikten sonra kaleme aldığı eserlerinde de kendini açıkça hissettirir. Ölümüne yakın dönemlerde yazdığı hikâyelerinde ölüm korkusu ve hastalığın getirdiği karamsar ruh hali hikâyeye kişilerine de yansır.

Sait Faik'in eserlerinde en çok işlenen temalardan biri işsizlik, aylıklık ve bu ikisinin getirmiş olduğu hayat karşısındaki başarısızlık duygusudur. İşsizlik duygusu, onun hayat karşısında başarısız olduğu, yaşadığı dünya üzerinde insanlara bir faydası olmadığı, zaman zaman kendisine özsaygısını yitirdiği bir düşünce hâlini alır. Bu ruh hali ise yalnızlık ve kimsesizlik gibi düşünceleri de beraberinde getirir. Ancak Sait Faik, işsizlik karşısında, para kazanamadığı için değil, insanların gözünde hiçbir işe yaramayan kişi olarak nitelendirilmekten dolayı üzüntü duyar. Onun dışında geçimini sağlayacak maddi kaynağa babasından kalan mirası ve annesinden aldığı yardımlar

sayesinde ulaşır. Hikâyeler yazdığı hâlde pasaportunun meslek hanesine yazılan “işsiz” damgası onu derinden sarsar. Özel hayatında dostlarına sık sık yakındığı bu işsizlik ve onun beraberinde gelen hayat karşısındaki başarısızlık duygularını eserlerindeki kişiler aracılığıyla da zaman zaman okuyucularına aktarır.

Sait Faik’in hayatında balıkçıların ve “sıradan insanların” ayrı birer önemleri vardır. Yaşamı boyunca bu insanları kendisine yakın hisseder. Onlardan biri gibi davranıp onların aralarına girerek onlar gibi yaşar. Öyle ki bu insanların birçoğu Sait Faik’in önemli bir hikâye yazarı olduğunu onun cenaze töreninde öğrenirler. Zaman zaman da karşılaştığı ya da bir yerlerde gözlemlediği bu insanları eserlerine konu edinir. Sait Faik vaktinin büyük çoğunluğunu Burgazadalı balıkçılar arasında geçirir. Aile yapısı itibarıyla elit bir sınıfa mensup olmasına rağmen kendini bu çevreye ait hissetmez, onlar arasında kendisini yabancı hisseder. “Sıradan ve küçük insanların” içinde bulunduğu çevre ona daha ilgi çekici ve samimi gelir. Ancak bu çevreyi de yakından tanımadığı ve sosyolojik boyutta onlardan farklı bir yaşam sürdüğü için kendisini tam olarak bu çevreye de ait hissedemez. Bu da onu derin bir mutsuzluğa iter. Tüm bunları hikâye kişileri aracılığıyla da okuyucularıyla paylaşır. Sait Faik, hikâye kişilerini de bu çevre arasından seçer. Onun hikâye kişileri bazen çok sevdiği balıkçılar bazen de sokakta, kahvede, parkta gördüğü “sıradan insanlar”dır.

Sait Faik’in hayatında önemli bir yer tutan mekânların başında kahveler, meyhaneler, birahaneler, pastane ve lokantalar gelir. Bunların içerisinde, onun hayatında kahvelerin ayrı ve özel bir önemi vardır. Bir röportajında kendisine yöneltilen “Hikâyeci olmasaydınız ne olmak isterdiniz?” sorusuna verdiği, “Kahveci olmak istediğini belirterek deniz kenarında sessiz bir kahvesi olmasını istediği” cevabı bu noktada dikkate değerdir. Sait Faik vaktinin çoğunu kahvelerde geçirir. Bu bazen bir balıkçı kahvesi, bazen kimsenin fazla bilmediği, تنها yerlerdeki sessiz, sakin kır kahvesi bazen Beyoğlu’nun hareketli ve kalabalık kahveleri bazen de İstanbul Üniversitesi’nde öğrenciyken gittiği Halk Kırathanesi olur. Anadolu Pasajı’ndaki *Mehdi Baba*’nın çayevinden *Nisuzaz*, *Petrograd*, *Moskova*’ya değin girip çıkmadığı kahve, *Nektar*’dan *Tuna*, *Balkan*, *Orman*, *Cumhuriyet*, *Özcan*’a değin uğramadığı meyhane kalmaz. Yapılan bir araştırmaya göre hikâyelerinde bir mekân olarak

kahvehane ismi tam 379 kez geçer. Onun hikâye kişileri de bu kahvelerde ve bu mekânlarda olmaktan oldukça mutludurlar. Bu yönleriyle okuyucuya Sait Faik'i anımsatırlar.

Sait Faik'in hayatında önemli yer tutan şehirlerin başında Adapazarı, Bursa, Adalar, İstanbul, yurtdışında vakit geçirdiği Grenoble, Napoli, Louvre, Paris, Chatelet, Marsilya gelir. Bu şehirlere ait gözlemlerini, bu şehirlerde yaşadıkları anıları kurgusal bir düzlemde hikâyelerine aktarır. Çocukluğunu geçirdiği ve daha sonraki yıllarda da o günleri hatırlamak istediğinde ya da üzgün ve mutsuz olduğu zamanlarda sığınacak bir liman gibi gördüğü Adapazarı'nı buraya ait izlenimlerini, anılarını, iklimini, coğrafyasını özellikle ilk hikâyelerinden başlayarak eserlerine konu edinir. Yine etkisi ilk hikâyelerinde belirgin bir şekilde hissedilen bir diğer şehir ise Bursa'dır. Lise öğrenimi için gittiği Bursa'ya ait izlenimlerini, şehrin tarihi dokusunu, lise yıllarındaki anılarını ve arkadaşlıklarını hikâyelerinde dile getirir. Hayatının önemli bir bölümünde kendisini hissettiren bir diğer mekân ise adalardır. Sait Faik Burgazada, Kaşıkadası, Kınalıada, Heybeliada ve Sivriada'yı hikâyelerinde sık sık dile getirir. "Benim köyüm" olarak bahsettiği adaların tabii güzelliklerini, içinde yaşayan insanların doğal ve samimi davranışlarını, balıkçıları ve balıkçı kahvelerini, Burgazada'da annesiyle yaşadığı evini ve odasını hikâyelerinde anlatır. Onun hikâyelerinde İstanbul'un sokakları, caddeleri bütün ayrıntılarıyla hikâyelerine konu edinilir. Özellikle İstiklal Caddesi, Yüksekaldırım, Beyoğlu başta olmak üzere, Gülhane, Üsküdar, Sultanahmet'e ait gözlemlerini hikâyeleştirerek okuyucusuna aktarır. İlk eserlerinde olumlu ve hayran olunan, ihtişamlı bir İstanbul anlatılırken, hastalıkla değişen ruh haliyle birlikte son dönem eserlerinde seilmeyen, bıkkın, olumsuz bir izlenime sahip İstanbul anlatılır. Babasının öğrenim için gönderdiği, kendisinin ise "gezmek, eğlenmek için gittiğini" söylediği yurtdışında pek çok kenti gezip dolaşır. Daha sonra ise bu yerlere ait izlenimlerini yine hikâyeleştirerek okuyucusuna aktarır. Sait Faik 'in yurtdışı gözlemlerinden oluşan bu hikâyeler, okuyucuda, daha çok yazarın bu şehirlerdeki anılarını okuyucusuyla paylaştığı bir anı yazısı ya da buralarda gezdiği yerleri okuyucuna tanıttığı bir gezi yazısı izlenimi oluşturur. Bu sebeple yazarın yurtdışındaki anılarından ve gözlemlerinden oluşan bu hikâyeler biyografik okumaya çok uygundur.

Sait Faik bu hikâyelerde anlattığı yerleri bizzat görür. Hikâyelerde anlattığı olayların birçoğuna da şahitlik eder.

Sait Faik'in özellikle ilk dönem hikâyelerinde derin ve güçlü bir insan sevgisi ve yaşama sevgisi göze çarpar. Onun hikâyelerinde insan sevgisi ve yaşama arzusu arasında güçlü, paralel bir bağlantı vardır. O, insanı insan olduğu için sever. Ancak siroz hastalığına yakalandıktan sonra bu yaşama sevgisi, ölüm korkusuyla beraber yerini karamsar bir havaya bırakır. Bu durum onu; "Dünyayı ve şehri riyasız kucaklamak istiyordum." cümlesinden, "Sevmek, bir insanı sevmekle başlıyor her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor." cümlelerini yazmaya iter.

Sait Faik'in eserlerinde anlattığı kişiler ile Sait Faik'in duygu ve düşünceleri, hayalleri, beklentileri arasında büyük bir benzerlik vardır. Bu kişiler aile yapısı, çocukluğuna dair anılar, yaşadığı ve sevdiği mekânlar ve psikolojik yapı itibarıyla okuyucuya Sait Faik'i anımsatırlar. Âdeta Sait Faik'in küçük bir portresi durumundadırlar. Sait Faik, hayattan beklentilerini, farklı dönemlerdeki ruh hâllerini, bir olay, durum ya da herhangi bir nesne hakkındaki düşüncelerini hikâyeyeleştirerek bu kişiler aracılığıyla okuyucuya aktarır.

Sonuç olarak Sait Faik, çocukluğundan ölümüne kadar hayatında iz bırakan her türlü olay ve durumu kurgu unsurlarıyla bütünleştirerek eserlerine konu edinmiştir. Hayatına ait pek çok kesite hikâyelerinde rastlamak mümkündür. Bu yönüyle eserleri Sait Faik'in hayatını yansıtan, onun hayatından farklı dönemlerdeki kesitleri okuyucuya sunan bir fonksiyona sahiptir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Abdülhak Hâmid Tarhan için söylediği; "Hâmid'e her zaman zengin bir madene dönülür gibi dönülecektir." sözünü Murat Koç'un Ahmet Hamdi Tanpınar'a uyarladığı gibi⁷⁸⁴ Sait Faik'e uyarlamak mümkündür. Sait Faik de Türk edebiyatının her döneminde adından ve eserlerinden söz ettirecek önemli isimleri arasındadır. Türk edebiyatında birçok şair/yazarın eseri biyografik okuma yöntemiyle incelenmeye müsaittir. Çalışma yapılırken Halikarnas Balıkcısı, Orhan Kemal, Füzunan, Sezai Karakoç ve daha birçok şair ve yazarın eserlerinde biyografik unsurlara ilişkin özgün çalışmaların yapılabileceği fark edilmiştir.

⁷⁸⁴ Murat Koç, *Ahmet Hamdi Tanpınar Araştırmaları Ömrün Gecesinde Sükût*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s.7.

KAYNAKÇA

1.İncelenen Eserler: Roman, Hikâye ve Şiirleri

Abasıyanık, Sait Faik, *Semaver*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Sarnıç*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Şahmerdan*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

_____, *Medarı Maişet Motoru*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Lüzumsuz Adam*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Mahalle Kahvesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Havada Bulut*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Kumpanya*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Havuz Başı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Son Kuşlar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Az Şekerli*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Kayıp Aranıyor*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

_____, *Şimdi Sevişme Vakti*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

2.Referans Kaynaklar

2.1 Kitap, Tez, Ansiklopedi ve Sözlükler

Abasıyanık, Sait Faik, *Karganı Bağışla*, YKY Yayınları, 2. Basım, İstanbul 2004.

_____, *Tüneldeki Çocuk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Basım, İstanbul 2017.

_____, *Mahkeme Kapısı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 2017.

_____, *Balıkçının Ölümü- Yaşasın Edebiyat*, Bilgi Yayınevi, 11. Basım, Ankara 2001.

_____, *Açık Hava Oteli-Konuşmalar- Mektuplar*, Bilgi Yayınevi, 7. Basım, Ankara 1999.

_____, *Müthiş Bir Tren (Çeviriler- Uyarlamalar)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1981.

_____, *Yaşamak Hırsı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1982.

_____, *Sevgiliye Mektup*, Bilgi Yayınevi, 6. Basım, Ankara 2001.

Abasıyanık, Mustafa Raşit, “Amca Oğlundan Sait Faik’e”, *Sait Faik 90 Yaşında*, Derleyen: Perihan Ergun Turgut, Bilgi Yayınevi, Ankara 1996.

Abasıyanık, Ülker, “Amca Kızından Sait Faik'e Dair”, *Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında*, Derleyen: Perihan Ergun Turgut, Bilgi Yayınevi, Ankara 1996.

Akyüz, Kenan, *Modern Türk Edebiyatı'nın Ana Çizgileri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995.

Alangu, Tahir, *Sait Faik İçin*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1956.

Alptekin, Mahmut, *Sait Faik*, Toker Yayınları, İstanbul 1974.

Atılğan, Yusuf, *Aylak Adam*, YKY Yayınları, İstanbul 2013.

Birsel, Salah, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, Sel Yayıncılık, 4. Basım, İstanbul 27,

Buğra, Tarık, “Önsöz” Seçme Hikâyeler Sait Faik Abasıyanık: Hazırlayan Tarık Buğra, MEB Yayınları, İstanbul 2004.

Çağbayır, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, Cilt I.

Çelebioğlu, Sinem, “Türk Edebiyatı’nda Modern Biyografinin Doğuşu”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

Çelik, Yakup, *Sait Faik ve İnsan*, Akçağ Yayınları, İlk Basım, Ankara 2002.

Çetin, Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara 2009.

Çetindaş, Dilek, “Sait Faik’in Hikâyelerinde Balık ve Balıkçılar”, *Balık Kitabı*, Hazırlayan: Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2015.

Çonoğlu, Salim, *Bir Hayat Hikâyesinin Kâğıttan Tanıkları Hikâye ve Romanlarında Ahmet Mithat Efendi*, Ötüken Yayınları, İlk Basım, İstanbul 2015.

Duruel, Nursel, “Hayat, Biyografiler, Biyografyalar”, *Jale Baysal’a Armağan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1993.

Dervişcemaloğlu, Bahar, *Anlatıbilime Giriş*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.

Eco, Umberto, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, Can Yayınları, İstanbul 2016.

Enginün, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001.

Ergun, Perihan, “Sait’in Burgazada’daki Dostları”, *Sait Faik 90 Yaşında*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1996.

Ersöz, Cezmi, “Sıradan İnsanları Yazmayı Seven Sait Faik’in Bakkal Arkadaşı Anlatıyor”, *Sait Faik 90 Yaşında*, Derleyen: Perihan Ergun Turgut, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1996.

Güneş, Mehmet, *Sabahattin Ali’nin Eserlerinin Kaynakları*, Hece Yayınları, İlk Basım, Ankara 2016.

_____, *Şehre Yansıyan Medeniyet Medeniyete Yansıyan Şehir*, Hece Yayınları, İlk Basım, Ankara 2018.

Issı, A. Cüneyt, 'Arada' Hikâye, Roza Yayınevi, İstanbul 2016.

İşık, İhsan, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Cilt 7, Elvan Yayınları, 2. Basım, Ankara 2007.

İsen, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses* Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

Kaplan, Mehmet, "Dülger Balığının Ölümü", *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2009.

_____, "Köprü", *Şiir Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

Kavaz, İbrahim, *Sait Faik Abasıyanık*, Şûle Yayınları, İstanbul 1999.

_____, "Sait Faik Abasıyanık", (Yayımlanmış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 1990.⁷⁸⁵

Koç, Murat, *Yeni Türk Edebiyatı'nda İstanbul Adaları*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2010.

_____, *Ahmet Hamdi Tanpınar Araştırmaları Ömrün Gecesinde Sükût*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.

_____, *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Son Savunması - Her Şey Bana Karşı*, Eren Yayıncılık, İkinci Basım, İstanbul 2016.

Kutlu, Mustafa, *Sait Faik'in Hikâye Dünyası*, Dergâh Yayınları, İkinci Basım, İstanbul, 1994.

Leyla Erbil, "Dünyanın Bilmediği Bir 'Kök Yazar': Sait Faik", *Bir İnsanı Sevmek: Sait Faik Abasıyanık*, (Haz. Süha Oğuzertem), Alkım Yayınevi, İstanbul 2004, s. 85-96

Maren, Manon-Grisebach, *Edebiyat Biliminin Yöntemleri*, çev. Arif Ünal, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1995.

Miskioğlu, Ahmet, *Ana Temleriyle Sait Faik ve Yeni Türk Edebiyatı*, Gökçeyazın Yayınları, İstanbul 1979.

_____, *Sait Faik*, Altın Kitapları, İkinci Basım, İstanbul 1991.

⁷⁸⁵ İbrahim Kavaz, "Sait Faik" hakkındaki kitabıma, doktora tez çalışmasının belirli kısımlarını dâhil ettiği için bu çalışmada her iki kaynak da kullanılmıştır.

Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1988.

Naci, Fethi, *Sait Faik'in Hikâyeciliği*, Adam Yayınları, İkinci Basım, İstanbul 1996.

Okay, Orhan, *Bir Hülya Adamının Romanı Ahmet Hamdi Tanpınar*, Dergâh Yayınları, İlk Basım, İstanbul 2010.

_____, "Tarihin Üvey Evladı: Biyografi", *Kâğıt Medeniyeti*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.

Orhan, Veli, *Bütün Şiirleri*, YKY Yayınları, İstanbul 2015.

Özdemir, Emin, *Yazınsal Türler*, Bilgi Yayınları, Ankara 2002.

Özdemir, Yeşim, *Sait Faik'in İstanbul'u*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür A.Ş. Yayınları, İlk Basım, İstanbul 2008.

Sağlık, Şaban, *Hikâye/Anlatı/Yorum*, Hece Yayınları, İlk Basım, Ankara 2014.

Said, W. Edward, *Joseph Conrad ve Otobiyografide Kurmaca*, çev. Ferit Burak Aydar, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010.

Sönmez, Sevgül, *A'dan Z'ye Sait Faik*, YKY Yayınları, İstanbul 2007.

Taner, Haldun, *Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil*, YKY Yayınları, İstanbul 2016.

Taş, Fahri, *Sait Faik Abasıyanık*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, Proje Yürütücüsü Sadık Tural, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001, Cilt: 1.

Urgan, Mina, *Bir Dinozorun Anıları*, YKY Yayınları, 88. Basım, İstanbul 2018.

Uyguner, Muzaffer, *Sait Faik Abasıyanık*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1959.

Şükran Yurdakul, *Düşün ve Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1981.

Yücebaş, Hilmi, *Bütün Cepheleriyle Sait Faik*, İnkılap AKA Kitabevleri, İstanbul 1964.

Wellek, René- Warren, Austin, *Edebiyat Teorisi*, çev. Ömer Faruk Huyugüzel, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

2.2. Makale, Madde, Dergi ve Bildiriler

Abasıyanık, Mustafa Raşit “Sait Faik’in Yaşam Öyküsü”, konuşan: Adnan Özyalçınar, *Varlık Dergisi*, Sayı: 889, (1981), s.14

Apaydın, Mustafa, “Biyografik Roman Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi Üzerinde Bazı Dikkatler”, *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, (2005), s. 475- 484.

Ayata, Yunus, “Sait Faik Abasıyanık’ın Eserlerinde Siyaset”, *Türklük Bilimi Araştırmaları-Journal of Turkology Research*, Sayı: 6, (1998), s. 255-262.

_____, “Sait Faik Abasıyanık’ın Eserlerinde Basın ve Yayın”, *Türklük Bilimi Araştırmaları-Journal of Turkology Research*, Sayı: 7 (1998), s. 22-231.

_____, “Sait Faik Abasıyanık’ın Hikâyelerinde Kadın”, *Türklük Bilimi Araştırmaları-Journal of Turkology Research*, Sayı: 9, (2000), s. 357-367.

Binyazar, Adnan, “Sait Faik Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili Dergisi*, (Türk Öykücülüğü Özel Sayısı), Sayı: 286, (1975), s. 94-103.

Bodart, Roger, “Sait Faik Abasıyanık veya Yaşamak Hırsı”, *Varlık Dergisi*, Sayı:621, (1964), s. 8-9.

Cankorel, İclal, “Sait Faik Abasıyanık Öykülerindeki Değişim”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu Bildirileri: Bahtiyar Vahapzade Anısına (21-24 Ekim 2010)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 27-30.

Çavdar, Necati, “Tarihsel Biyografi İnşasında Sübjektiflik Sorunu”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 60, (2017), s. 627-644.

Çolak, Mustafa, “Sait Faik Abasıyanık’ın Kısa Öykülerinde Doğal ve Kentsel Çevre İkilemi”, *Gündoğan Edebiyat*, Sayı: 21, (1998), s. 7-18.

Dönmez, Gürhan, “Sait Faik Abasıyanık’ta Çocuk Sevgisi”, *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Araştırma Dergisi*, Sayı: 3, (1996), s. 230-238.

Engin, Yılmaz, “Sakaryalı Sait Faik’in Sakarya (Ve Çevresi) Hikâyeleri”, *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 600, (2001), s. 900-915.

Ergüzel, Mehmet Mehdi – Kirik, Esra, “Sait Faik Abasıyanık’ın Hikâyelerinin Söz Varlığı Üzerine”, *Turkish Studies*, Volume 7/4, (2012), s. 51-68.

Fırat, Hatice, “Sait Faik Abasıyanık’ın Dünyasında İki Zıt Kavram Tembellik ve Çalışkanlık”, *Turkish Studies*, Sayı: 4, (2010), s. 1100-1115.

Gemili, Volkan, “Sait Faik’in Yalnızlığı ve ‘Küçük İnsanlar’ı”, *Turkish Studies* Volume 13/12, (2018), s. 177-214.

Gül, Meltem, “Sait Faik Abasıyanık’ın Semaver Adlı Hikâyesinde Metindilbilimsel Bağdaşlık Görünümleri”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı: 31, (2015), s. 135-148.

Gültekin, Ali - Çaklı, Lale, “Sait Faik Abasıyanık ve André Gide’de İnsan ve Doğa Sevgisi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, VI, (2005), s. 117-128.

Güngör, Bilgin, “Bir Ütopya İtkinin Yansımaları: Sait Faik Abasıyanık’ın Edebi Eserlerinde Ütopya”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Sayı: 24, (2018), s. 15-27.

Gür, Muhammet, “Edebiyatta Eser- Biyografi İlişkisi ve Fuzûlî”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 3, (1995), s. 215-225.

İleri, Selim, “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, *Türk Dili Dergisi*, (Türk Öykücülüğü Özel Sayısı), Sayı: 286, (1975), s. 2-30.

Karataş, Turan, “Sait Faik’in “Beyaz Altın” Hikâyesinin İnsan ve Zaman Açısından Tahlili”, *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 645, (2005), s. 228-234.

Korkmaz, Ferhat, “Sait Faik’in Poetik Görüşleri”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Sayı: 1, (2014), s. 1-11.

Kurt, Mustafa, “Modernizm ve Gerçeküstüçülük Bağlamında Sait Faik’in Son Hikâyeleri”, *Turkish Studies*, Volume 6/3, (2011), s. 1463-1475.

Miskioğlu, Ahmet, “Öykü Tekniğinde Devrim (Sait Faik Abasıyanık ile Ömer Seyfettin’in Öyküleri Üzerine)”, *Amatör Sanat Dergisi*, Sayı: 7, (1984), s. 10-11.

Sağlam, Nuri, “Bir Öykü, Bir Analiz: Şu ‘Hişt’ Sesi Nereden Geliyor?” *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, LV, s. 63-75.

Solak, Caner, “Sait Faik’in Tüneldeki Çocuk Adlı Hikâyesinde Tüneldeki Çocuğu Hayal Etmek”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:1, (2015), s. 31-40.

Onur, Arzu, “Sait Faik Abasıyanık”, *Yeni Defne Dergisi*, Sayı: 89-90, (1989), s. 14-16.

Örgen, Ertan, “Sait Faik Abasıyanık’ın Öykülerinde Melankoli”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Sayı: 4, (2010), s. 79-91.

Özcan, Hüseyin, “Sait Faik Abasıyanık’ın Eserlerinde Çocuk Sevgisi”, *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 510, (1994), s. 432-435.

Özer, Sevilay, “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul’da Tifüs”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XV/30 (2015), s. 171-201.

Tosun, Necip, Hayata, “Yalnızlığa, Cinselliğe Övgü: Sait Faik Öykücülüğu”, *Hece Dergisi*, Sayı: 46-47, (2000), s. 308-314.

Tuncay Öztürk, “Sait Faik’in Hikâyeciğinde Merkez ve Taşra Arasında Bir Mekânı Olarak Ada”, *Turkish Studies*, Volume 6/4, (2011), s.775-788.

Yıldırım, Asiye Çığrı, “Hikâyenin Modernleşme Yolculuğunda İki İsim: Sait Faik Abasıyanık ve Oğuz Atay”, *Asos Journal: The Journal of Academic Social Science*, Sayı: 12, (2015), s. 382-394.

2.3. Elektronik Kaynaklar

Adalar Belediyesi Resmi İnternet Sitesi, “Adalar”, <http://www.adalar.bel.tr/ilcemiz-sayfasi/sivriada.html> (Erişim: 15.05.2018).

Evliyalanet, “Abdülfeftah Bağdadi El – Akri”, <http://www.evliyalanet/abdulfettah-bagdadi-el-akri-k-s/> (Erişim: 12.06.2018).

Fatih Belediyesi, “Silivri Kapı Mahallesi”, <http://www.fatih.bel.tr/icerik/14164/silivrikapi-mahallesi/> (Erişim: 12.06.2018).

Sakarya İl Kùltür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, “Sakarya Genel Bilgiler”, <http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/tr-112516/sakarya-genel-bilgiler.html> (Eriřim: 21.04.2018).

Sakarya Rehberim, “Jùstinyen Kùprùsù”, <https://www.sakaryarehberim.com/sehir-rehberi/sakaryadaki-gezilecek-yerler/justinyen-koprusu/25> (Eriřim: 03.02.2018).

Tas İstanbul, “Dolapdere Panayia Avangelistria Rum Kilisesi”, <http://www.tas-istanbul.com/portfolio-view/dolapdere-panayia-avangelistria-rum-kilisesi/> (Erişim: 08.03.2018).

Youtube, “şimdi Sevişme Vakti”, <https://www.youtube.com/watch?v=QEHHG-zO1Dw> (Erişim: 12.10.2018).